

ULUSLARARASI ÖRGÜTLER

ULUSLARARASI ÖRGÜTLER

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİSTEMİ

- Birleşmiş Milletler'in Kuruluşu
- Bir Uluslararası Örgüt Olarak Birleşmiş Milletler'in Temel Özellikleri
- Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uluslararası Barış ve Güvenliğin Korunması
- Türkiye ve Birleşmiş Milletler

ÜNİTE

2

BÖLGESEL SİYASİ ÖRGÜTLER

- Avrupa Konseyi
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
- Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

ÜNİTE

4

BÖLGESEL EKONOMİK ÖRGÜTLER

- Avrupa Kıtasında Bölgesel Örgütler
- Amerika Kıtasındaki Bölgesel Örgütler
- Afrika Kıtası'nda Bölgesel Örgütler
- Asya-Pasifik Bölgesindeki Örgütler
- Asya Kıtası: Avrasya Ekonomik Birliği

ÜNİTE

6

HÜKÜMET DIŞI ULUSLARARASI ÖRGÜTLER

- Hükümet Dışı Uluslararası Örgütlerin Tanımı ve Uluslararası Politikadaki Yeri
- Uluslararası Af Örgütü
- İnsan Hakları İzleme Örgütü
- Yeşil Barış
- Uluslararası Kızılhaç Ve Kızılay Federasyonu

ÜNİTE

8

ULUSLARARASI ÖRGÜTLER TEORİSİ

- Uluslararası Örgütlerin Tarihsel Gelişimi ve Uluslararası Politikadaki Yeri
- Uluslararası Örgütler, Karşılıklı Bağımlılık ve İşlevselcilik
- Güvenlik ve Uluslararası Örgütler
- Uluslarüstülük ve Avrupa Birliği

ÜNİTE

1

KOLEKTİF GÜVENLİK ÖRGÜTLERİ

- Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
- Türkiye - Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü İlişkileri
- Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü

ÜNİTE

3

KÜRESEL EKONOMİK ÖRGÜTLER

- Uluslararası Para Fonu
- Dünya Bankası
- Dünya Ticaret Örgütü
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
- Ülke Grupları

ÜNİTE

5

SUI GENERIS ÖRGÜTLER

- Bağımsız Devletler Topluluğu
- Şangay İşbirliği Örgütü
- İslam İşbirliği Örgütü
- Arap Birliği

ÜNİTE

7

**KAVRAM
PANOSU**

Öğretmen Diyor ki! Bu ünite de uluslararası örgütlerin tarihsel gelişimi, uluslararası örgütlerin uluslararası politikadaki yeri anlatılmaktadır. Karşılıklı bağımlılık, işlevselcilik ve uluslarüstülük kavramları iyi öğrenilmelidir.

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
5	1 - 2

ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE ULUSLARARASI POLİTİKADAKİ YERİ

Uluslararası örgütler, ulus devletlerin ortaya çıkışı ve uluslararası sisteme hakim olmasıyla görülmeye başlamıştır.

1618-1648 yılları arasında Protestan-Katolik karşıtlığı nedeniyle yaşanan 30 yıl savaşları sonrasında Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'na bağlı prenslikler bağımsız siyasi birimler haline gelmiştir.

1648 yılında Avrupa'da 30 Yıl Savaşlarını sona erdiren Westphalia Antlaşması bir yönüyle dünyanın en kanlı savaşlarından birini bitirirken, diğer yandan uluslararası sistemi kökünden değiştiren bir egemenlik anlayışını da dünya sisteminde hakim kılmıştır. Evrensel imparatorluklara karşı ülkesel "ulus-devletin" zaferini simgeleyen bu barış antlaşması, uluslararası alanda devletlerin egemenliğini ve eşitliği ilkesel bir temel kural haline getirmiştir.

Egemen eşitlik ilkesi etrafında yeniden oluşan yeni düzene Fransız İhtilali'nin yükselttiği milliyetçilik hareketi de yeni bir ruh vermiş ve dünya sistemine "uluslar sistemi" ya da "uluslararası sistem" denmeye başlanmıştır. Egemen ve eşit olduğu kabul edilen devletlerden/birimlerden oluştuğu varsayılan yeni bir uluslararası sistem ortaya çıkmıştır. Bu sistem merkezi bir otoritenin olmadığı, devletlerin genel olarak güvenlik kaygılarıyla hareket ettikleri anarşik bir özellik göstermeye başlamış ve uluslararası ilişkilerin ana konusunu güvenlik sorunları oluşturmaya başlamıştır.

Egemen ve eşit olduğu varsayılan devletlere dayanan bu yeni uluslararası sistemde devletler sadece uluslararası örgütler kurarak işbirliği yapma imkanı bulabilmişlerdir. Uluslararası örgütlerin ortaya çıkışında Westphalia Antlaşması ve onun getirdiği egemenlik ve eşitlik anlayışı belirleyici olmuştur. Bu nedenle ülkesel, egemen ve eşit ulus devletlerden oluşan yeni uluslararası sisteme Westphalian sistem denmiştir.

Bugün uluslararası örgütlerin kazandığı önem ve hatta uluslararası örgütlerin kendisini var eden devletler sisteminden özerklik kazanmaya başlaması bizzat Westphalia düzeninin devam edip etmediği hakkında tartışmaların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Ülkesel devlet (teritoryal devlet) evrensel imparatorluklara karşı sınırlı bir toprak (ülke ya da vatan) üzerinde kurulmuş ve kendi siyasi varlığını bu ülkeden alan bir devlettir.

Uluslararası örgütlerin yaygınlaşması için 19. yüzyılın başını beklemek gerekmiştir. Bunun temel nedeni ülkesel, ulus-devletlerin yaygınlık kazanması ve bu devletlerarası ilişkilerin barışçıl bir dönemde artış göstermesidir. 19. yüzyıl bu açıdan Avrupa'da uluslararası örgütlerin yaygınlık kazandığı bir büyük başlangıç dönemi olmuştur. 19. yüzyılda Napolyon Savaşları sonrasında 1815 Viyana Kongresi ile ortaya çıkan "Avrupa Uyumu" düzeni içinde artan işbirliği ortamı uluslararası örgütlerin kurulması için uygun bir iklim yaratmıştır. 1815 yılında Ren Nehri'nde Seyrüsefer için kurulan "Merkezi Komisyon" bu anlamda hem ilk kurulan uluslararası örgüttür hem de çağdaş uluslararası örgütlerin öncülü niteliği taşımıştır. 1821'de Elbe Nehri, 1856'da Tuna Nehri için benzer örgütler kurulmuştur. 1818 yılında Alman Devletleri aralarında Zollverein adı verilen bir gümrük birliği oluşturmuştur. Söz konusu gümrük birliği teknik bir işbirliği anlaşması olarak ortaya çıkmış ve 1835 yılında ortaya çıkacak olan Alman Siyasi Birliği'nin de temelini atmıştır. Bu örgütler genel olarak, ticaret gelişmesiyle ortaya çıkan ihtiyaçları gidermek üzere devletlerin kendi aralarında yaptıkları düzenlemeler şeklinde ortaya çıkmıştır.

Ulus devletlerin rekabeti, güç peşinde koşma stratejisi ve askeri konularda ortaya çıkan gerginlikler Avrupa'ya 1914 yılında savaşa sürüklemiştir. Birinci Dünya Savaşını bitiren Paris Barış Konferansından sonra kurulan Milletler Cemiyeti önemli bir girişimdir. Bu girişimin arkasında ABD Başkanı Wilson'ın liberal görüşleri ve idealizm vardır.

Wilson, uluslararası hukukun ve uluslararası kurumların hakimiyeti altında, evrensel ilkelerin uluslararası sisteme yön vermesiyle barışın kalıcı olacağını savunmuştur. ABD iç siyasetinden kaynaklanan nedenlere Milletler Cemiyetine üye olmamış ve bu durumu örgütü sorunlu bir duruma sokmuştur.

Milletler Cemiyeti; Birinci Dünya Savaşından sonra İsviçre'de 10 Ocak 1920 tarihinde kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşının çıkmasını engelleyememesi üzerine 18 Nisan 1946 yılında dağılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler kurulmuş, uluslararası örgütler alanında yeni bir dönem başlamıştır.

Uluslararası örgütler, gündemi belirleyebildikleri ve koalisyon oluşturma sürecinde katalizör rolü oynadıkları gibi zayıf ve küçük devletlerin siyasal inisiyatif kullanma ve bağlantı stratejisi uygulama zemini olarak da rol oynamaktadır.

Caporaso ve Pelowski, öncesine göre daha kapsayıcı (coğrafi veya işlevsel olarak) yeni yapıların ve işlevlerin uluslararası ilişkilerde ortaya çıkmakta olduğunu ve bunun uluslararası politikanın doğasını değiştirdiğini belirtmektedir. **Gilpin** ise bu değişimi büyük devletlere bağlamakta, başat aktörler olarak büyük devletlerin çıkarları ve bu aktörler arasındaki güç dengesinin ekonomik, teknolojik ve diğer gelişmeler sonucunda değişmekte olduğunu, uluslararası sistemin ve politikanın değişimini de bunun belirlediğini ileri sürmektedir.

Uluslararası ilişkiler disiplini içinde liberalizm ve realizm iki temel ve karşıt yaklaşımdır. Bu iki uluslararası ilişkiler yaklaşımı aynı zamanda uluslararası politika alanında gelişen farklı teorileri belirlemiştir.

Barışçıl dönüşüm ve devletlerarası artan işbirliğini esas alan anlayış, uluslararası ilişkilerde liberalizm yaklaşımının içinde gelişmiştir. Liberalizm bir yandan bireyin hak ve özgürlüklerini savunurken öte yandan devlet dışı, ulus ötesi aktörlerin güç kazandığı ve bireyin hak ve çıkarlarını esas alan bir siyasal yapının uluslararası ölçekte yaygınlaştığı bir düzeni tasarlar. Uluslararası normlar, kurumlar ve doğal olarak örgütler bu yeni düzenin en önemli unsurları olacaktır.

ULUSLARARASI ÖRGÜTLER, KARŞILIKLI BAĞIMLILIK VE İŞLEVSELCİLİK

Günümüzde devletin yanı sıra çok uluslu şirketler, hükümet dışı örgütler ve çeşitli ulusötesi baskı grupları, küresel elitler de uluslararası aktörler olarak kabul edilmektedir. Gelişen teknoloji, iletişim, artan kitlesel üretim ve ortaya çıkan yeni güç merkezleri, halkların artan biçimde birbirine bağlanması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Dünyanın ulaştığı bu bütünleşme boyutuna "**karşılıklı bağımlılık**" adı verilmektedir.

Karşılıklı bağımlılık, uluslararası işbirliğinin geliştiği durumlarda devletlerin bu süreçte birbirlerine bağımlı hale gelmeleridir.

Keohane ve Nye, dünyanın küresel bir kasabaya dönüştüğünü, uluslararası aktörler arasındaki sosyo ekonomik alışverişin ulusal sınırları aştığını ve ulusal sınırların ortadan kalktığını belirtmektedir. Keohane ve Nye'a göre dünya karşılıklı bağımlılık ağı içinde bütünleşmektedir.

Küreselleşme sürecinde uluslararası örgütlerin rolünün artmasıyla ve uluslararası ilişkilerde ilkelerin kabul edilmesiyle ulusal egemenlik mutlak olmaktan çıkmaktadır. Siyasal toplum, "devlet" çatısı altında birleşmiş insanlar topluluğudur. **Bodin**'e göre diğer iktidar odakları tarafından sınırlandırılmamış iktidara "egemenlik" denilmektedir. Toplumdaki diğer iktidar odakları egemenden kaynaklanmaktadır. Bu saf egemenlikten günümüzde söz etmek mümkün değildir.

Dougherty ve Pfaltzgraff bu durumu bilardo topları ve örümcek ağı örneği ile açıklamıştır. Önceleri uluslararası sistemde devletler arası ilişkiler zaman zaman birbirlerine çarpan bilardo toplarına benzemektedir. Yani temel faktör devletler arasındaki ilişkiler geçici nitelikteydi. Oysa günümüzde bu ilişki daha çok örümcek ağına benzemektedir. Bu ağ devletlerin varlığını ortadan kaldırmamakla birlikte egemenlik kavramı üzerinde aşamalı ve yavaş ilerleyen bir yıpranma yaratmaktadır.

Devlet ve devlet egemenliği yok olmamış ama değişime uğramıştır. Bu yeni yapıda devlet altı aktörler de uluslararası sistem içinde görece özerk hareket alanına sahip olmaya başlamıştır. Yeni durum ekonomi ve kültür gibi bazı alanlarda uluslararası işbirliği için devletlerin daha fazla egemenlik devretmesini teşvik ederken, bazı durumlarda ve günlük kaygılarının hakim olduğu alanlarda daha geleneksel ve devlet merkezli eğilimleri güçlendirmiştir.

Uluslararası bütünleşmeyi karşılıklı bağımlılık olgusu bağlamında ele alan teorilerin yaygın ve kabul göreni “**İşlevselci Yaklaşım**” olmuştur. İşlevselci yaklaşım Federalizme tepki olarak ortaya çıkmıştır ve büyük oranda ekonomik ve teknik alanda artan bağımlılığın belirleyiciliğine vurgu yapmaktadır.

Federalist kuramcılar bütünleşmesinin nihai hedefi ve uluslararası sistemde barışın hakim olmasının tek yolu olarak dünyada bölgesel ölçekte büyük federal devletlerin kurulmasını göstermişlerdir. Federalizm, devlet merkezli ve bir yönüyle idealist hatta ütöpik bir yaklaşım olarak gelişmiştir. Buna karşılık işlevselcilik federalizmin devlet merkezli anlayışına ve hayalperest tarafına merkezli anlayışına ve hayalperest tarafına karşı bir tepki olarak gelişmiştir. Federalizm dünya gelişmeleri karşısında yetersiz kalmıştır. Buna karşılık işlevselcilik savaş sonrası dönemde uluslararası sistemin bütünleşmesinin açıklamayı ve yöntemlerini önermeyi esas alması nedeniyle öne çıkmıştır.

İşlevselciliğin en önemli yazarı David Mitrany’dır.

Mitrany

- Ulusötesi bağların, uluslararası bütünleşme üzerindeki etkisini incelemiştir. **Ulusötesicilik (transnasyonalizm)**; uluslararası ilişkilerde tabiyet, vatandaşlık, millî kimlik esasından bağımsız olarak hareket eden çıkar gruplarının, ulusal sınırları aşarak kurduğu toplumsal ve ekonomik bağların uluslararası sistemi ve devletin yapısını değiştirmekte olduğu görüşüdür.

- Uluslararası örgütler, ilerleyen teknolojinin yarattığı “karşılıklı bağımlılık” olgusunun sonucudur.
- Uluslararası örgütler, uluslararası düzeyde işbirliği yapılmaksızın gerçekleştirilmesi imkansız işlevler üzerine kurulmuştur.
- Uluslararası örgütler bir işlev görmek üzere inşa edilmiştir.
- Devletin hukukî yapısı, insanların doğal ekonomik ve sosyal faaliyetlerini kısıtlamaktadır. Bu faaliyetler uluslararası örgütler yoluyla yeniden serbest kalabilir.
- Uluslararası örgütlerin işlevlerini yaratan ihtiyaçlardır.

Rothwell’de birden fazla devletin karşılıklı çok yönlü işbirliği ile karşılanabilecek ihtiyaçlarının giderilmesi için uluslararası örgütlerin ortaya çıktığını savunmaktadır. Rothwell, bu ihtiyaçların, teknolojik gelişmelerle dünyada oluşan değişim ve insanlararası etkileşimin artması sonucu oluşan yeni istekler, olanaklar ve tehlikeler sonucunda doğduğunu belirtmektedir.

Uluslararası işlevsel bütünleşmeye Uluslararası Telekomünikasyon Birliği, Dünya Sağlık Örgütü, Uluslararası Çalışma Örgütü, Uluslararası Denizcilik Örgütü, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü örnek verilebilir.

Mitrany’nin fonksiyonel işbirliği ve örgütlenme konusundaki görüşleri daha sonra uluslararası rejim teorisyenleri tarafından da kullanılmıştır.

Uluslararası rejimler; devletlerin tek başlarına çözemeyecekleri sorunlu alanları düzenlemek için egemenlik devri yoluyla oluşturdukları hukukî kurallar ve mekanizmalardır.

Uluslararası Rejim Teorisi; uluslararası ilişkin disiplini içinde liberalizm geleneği içinde ortaya çıkan bir teoridir. Bu teoriye göre belirli alanlarda genel kabul gören “kurallar, ilkeler, karar alma süreçleri” olarak rejimler devletlerin ve hükümetlerin algıları, davranışları, tutumları ve eylemleri üzerinde belirleyici olmaktadır.

Mitrany, birbirinden bağımsız olarak farklı ihtiyaçları karşılamak, farklı işlevleri görmek üzere ortaya çıkan uluslararası örgütlerin zamanla birbirleriyle ilişkilendirilebileceğini ve küresel ve evrensel nitelikte bir kurumsal ve kurallar ağının ortaya çıkacağını ileri sürmektedir. Mitrany’ye göre örgütler arası bu ilişkilendirme süreci sonucunda kapsayıcı bir şemsiye örgüt ortaya çıkacaktır. Bu örgüt Birleşmiş Milletler Örgütü’dür.

GÜVENLİK VE ULUSLARARASI ÖRGÜTER

Devletler arası ilişkilerde, savaş gibi sorunlara çözüm getirmek ve işbirliğini kolaylaştırmak üzere kurulan ilk uluslararası örgütler, uluslararası sistemin anarşik doğasından kaynaklanan güvenlik sorunu etrafında şekillenmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan Birleşmiş Milletlerin temel amacı, “uluslararası barış ve güvenliği korumaktır. BM, Milletler Cemiyetinin sınırlılıklarını aşmak için kuvvet kullanımını yasaklamıştır. Bu yasağın tek istisnası meşru müdafaa ve uluslararası barış ve güvenliğin tehdidini ortadan kaldırmak için BM Güvenlik Konseyi kararıyla kuvvet kullanımınıdır.

Uluslararası örgütlenmede güvenlik konusu, teknik ve ekonomik işlevsel örgütlenme kadar önemli ve eskidir. Güvenlik konusunun ilk örnekleri daha çok geçici ittifaklardır. Ancak İkinci Dünya Savaşından sonra güvenlik anlayışı, gizli ittifak anlayışını aşan kapsamlı ve geniş bir örgütsel yapıyla gelişmiştir. Batı Avrupa merkezli bu gelişmeyi belirleyen ve güvenlik alanında uluslararası örgütlerin ortaya çıkmasına neden olan iki unsur sözkonusudur;

1- Soğuk Savaşın başlaması ve Batı Avrupa devletlerinin, Sovyetler Birliği ve Doğu Blokundan algıladıkları askeri ve ideolojik tehdit

2- Tarihi Fransız-Alman düşmanlığının Avrupa'ya iki dünya savaşına sürüklemiş olması

Güvenlik alanında uluslararası örgütlerin ortaya çıkmasında devlet davranışlarını ön planda çıkaran yaklaşımların en önemlisi **Karl Deutsch'a ait "Güvenlik Toplumu Modeli"** dir. Deutsch'un güvenlik toplumu modeli savaşın modelidir ve geleneksel güvenlik yaklaşımından oldukça farklıdır, liberal varsayımlar üzerinden bir güvenlik toplumu örgütü önerir.

Güvenlik toplumu modeli; ortak değerlerin oluşturulmasına hizmet edecek biçimde toplumsal kesimler arasında iletişim ve ulaşım olanaklarının artırılmasını önermektedir. Burada güvenlik kavramı ile daha çok "ulusal egemenlik ve toprak bütünlüğünün korunması" kastedilmektedir.

Deutsch'un hareket noktası siyasal toplumdur. **Siyasi toplum**; siyasi iletişim kanallarına, belli bir zorlama mekanizmasına ve ortak değer yargılarına sahip sosyal bir gruptur. Barışın hakim olduğu ve sosyal değişimi barışçıl süreçlerle gerçekleştirilen siyasi toplumlara güvenlik toplumu denmektedir. Deutsch'a göre güvenlik toplumu "farklı devletlerin hukuki bağımsızlıklarının devam ettiren siyasi toplum ruhuyla bütünleştikleri bir bütündür."

Deutsch'a göre, güvenlik toplumunun varlığı için üç önemli koşul sözkonusudur.

1- Güvenlik toplumunun parçası olan toplumların ortak değer yargılarına sahip olması ve özellikle de hükümetlerinin olaylar karşısında tutum alışlarını belirleyen değerlerin birbirleriyle uyumu olması

2- Güvenlik toplumu üyelerinin birbirlerinin bir konu karşısındaki olası tavırlarını öngörme kapasitesine sahip olması

3- Güvenlik toplumdaki hükümetlerin birbirlerinin ihtiyaçlarına cevap verebilme kapasitesine sahip olması

Deutsch teorisini özellikle Atlantik Topluluğu modeli üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Atlantik Topluluğu, NATO'nun ortaya çıkmasından öncedir. NATO Atlantik Topluluğu'nu var eden ortak değerlere sahip toplumların Sovyetler Birliği ve Doğu Blokunun temsil ettiği ekonomik ve siyasi anlayış karşısında bir araya gelmesiyle bir güvenlik örgütü olarak ortaya çıkmıştır. Bu yüzden NATO Deutsch'a göre sadece bir güvenlik örgütü değil, güvenlik toplumunun örgütsel organıdır.

NATO dışında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ile Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı (AİGK/CICA) da güvenlik toplumu modelinde analiz edilebilecek bölgesel güvenlik örgütleridir.

AGİT Soğuk Savaş yıllarında iki karşıt bloğun yakınlaşması, dialog ortamının oluşturulması, değerlerin yakınlaştırılması ve farklılıkların törpülenmesi amacına yönelik bir konferansın sonucudur. AİGK/CICA ise Kazakistan'ın girişimleriyle 1990'ların başında oluşturulmaya başlamış 26 üye devlet ve 8 gözlemci devletten oluşan güvenli girişimdir.

Güvenlik toplumu yaklaşımı liberalizmin güvenlik alanındaki bir yansımasıdır. Realizm ise devlet merkezli ve çıkar, savaş ve güç esaslı bir anlayıştır. Realizme göre kolektif güvenlik örgütleri, bir tehdide karşı ve devletlerin varlığını korumak üzere oluşturulmuştur. Realizme göre uluslararası sistem anarşik ve kaotik bir yapıdır. Realistler devletlerin sadece çıkar dürtüsüyle hareket ettiğini ve askeri güç kullanma eğiliminde olduğunu tespit etmiştir. Güç kullanımını engelleyecek ise başka bir devletin/devlet grubunun vergileyici/caydırıcı askeri gücünü ortaya koymasındır.

Sistem içinde zayıf devletler iki türlü strateji benimseyebilirler;

1- Güçlü devletlerin peşine takılmak

2- İttifaklar yoluyla uluslararası sistem içinde güçler dengesini tekrar kurmak

Bu yüzden realizme göre güç dengesi, uluslararası sistemde askeri güç kullanımını ortadan kaldıracak tek mekanizmadır.

NATO, Soğuk Savaş döneminde kurulmuş, realist anlayışa uygun bir güvenlik örgütüdür. Sovyetler Birliğinin ve Doğu Bloku'nun dağılmasından sonra güçler dengesini gözeten işlevinden uzaklaşmıştır. NATO, güçlü devletlerin çıkarını gözeten, ikincil konumdaki devletlerin çıkarlarını güçlü devletlerin peşine takılma stratejisi ile koruyan güç koalisyonuna dönüşme eğilimindedir.

NATO, Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra iki seçenek ile karşı karşıyadır. Birincisi güç koalisyonu olmaktır. İkincisi ise Deutsch'un güvenlik toplumu modeline yaklaşması ve uluslararası sistemin bütünleşmesine ve barışçıl işleyişine katkı sağlamaktır.

ULUSLARÜSTÜLÜK VE AVRUPA BİRLİĞİ

Uluslarüstülük, devletlerin kesin ve geri dönülmez şekilde ulusal egemenliklerin bir kısmını devredererek kurdukları Avrupa Birliği ile ortaya çıkmıştır. AB ve uluslarüstülük anlayışı uluslararası bütünleşme sürecinde ulus devleti aşan yeni bir siyasal varlık ve otoritenin doğuşuna işaret etmektedir.

Uluslarüstülük anlayışı **E. B. Haas** tarafından neofonksiyonalizm (yeni işlevselcilik) teorisi içinde ve Avrupa Birliğinin gelişimini açıklayacak şekilde ortaya konmuştur.

Neofonksiyonalizm; teknik sektörlerde başlayacak bir uluslarüstü bütünleşmenin sirayet etkisi sonucunda özellikle tüm ekonomiye sonra da siyasi alanlara yayılacağı öngören yaklaşımdır. Neofonksiyonalistlere göre "bir alanda oluşturulan uluslarüstü kurumların avantajlarından yararlananlar diğer alanlarda da benzer oluşumları destekleyeceklerdir.

Haas, siyaset alanlarını birincil siyaset alanları (güvenlik, savunma, dış politika) ve ikinci siyaset alanları (ekonomi, teknik alanlar) olarak ikiye ayırmıştır. Çıkar grupları ikincil siyaset alanlarında etkili ve başarılı olur yani uluslarüstülük teknik ve ekonomik sektörde başlar. Haas bu duruma "**uluslarüstülüğün sirayet etkisi**" olarak tanımlamıştır. Bütünleşme ekonomik sektörden siyasi sektörlere geçecektir. Haas'a göre **siyasal bütünleşme**; farklı ulusal çevrelerde bulunan aktörlerin aidiyet duygularını, beklentilerini ve siyasi faaliyetlerin, önceki ulus devletten yetki talebinde buluna ve bu yetkilere sahip olan yeni bir merkeze yöneltmeleri konusunda ikna edildikleri süreçtir.

Avrupa'da kökeni çok eskilere giden ve günümüze yaklaştıkça olgunlaşan bir "Avrupa Birliği ve Avrupa Federasyonu" düşüncesi vardır. Tarih boyunca Avrupa'da beslenerek gelişen bu düşünce, belki de Avrupa bütünleşmesini diğer bütünleşme hareketlerinden ayıran en önemli özelliktir.

AKÇT'nin kurulmasına kadar Avrupa'da "Avrupa Hareketi", "Briand Planı", "OEEC", "Brüksel Paketi", "Avrupa Konseyi" gibi hükümetler dışı veya hükümetlerarası örgütler ortaya çıkmıştır. Bu örgütlerin tümü Avrupa'da birlik fikrine katkıda bulunmuştur.

AKÇT'nin ortaya çıkışında Batı Avrupa'da Fransa ve Almanya, yukarıda belirttiğimiz gibi ABD'nin örtülü teşviki ile bir araya gelmiş ve uluslarüstülük konusunda uzlaşmıştır. Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman 9 Mayıs 1950 tarihinde yaptığı basın toplantısında, bu uzlaşmayı açıklamıştır. **Schuman Deklarasyonu**, Fransa ve Federal Almanya Cumhuriyeti başta olmak üzere isteyen diğer Avrupa devletlerine, kömür ve çelik üretimlerini ortak bir yönetim altına koymayı teklif ediyordu. Schuman Deklarasyonu, ikinci Dünya Savaşı sonrası siyasi ve ekonomik koşulların hazırladığı bir ortamda ortaya atılmıştır. Söz konusu teklif, Alman Şansölyesi Konrad Adenauer'in 7 Mart 1950'de Fransa ve Almanya arasında "ekonomik birlik" oluşturulması teklifine karşılık olarak Fransız hükümeti tarafından ortaya atılmıştır.

Schuman Deklarasyonu'nun amacı, Avrupa'da bir daha savaş çıkmasını engellemek ve böylece dünya barışına katkıda bulunmak olarak ortaya konmuştur.

Avrupa bütünleşmesinin ilk somut adımı olan Schuman Deklarasyonu'nun amacı Avrupa'da (en azından o zaman için Batı Avrupa'da) kalıcı barışın temellerinin atılmasıdır. Schuman Deklarasyonu bu amaca ulaşmak için "Avrupa Federasyonu'nun kurulmasının zorunlu olduğunu ileri sürmektedir.

19 Mayıs 1951'de Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) nun temelini oluşturacak metin parafeye edilmiştir. Antlaşma gerekli onay süreçleri sonrasında 23 Temmuz 1952 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu antlaşma ile kurulan bir organ olan Yüksek Otorite ilk toplantısını 10 Ağustos 1952'de Lüksemburg'da yapmıştır.

AKÇT ile başlayan uluslarüstü bütünleşme süreci Roma Antlaşmalarıyla devam etmiştir. Bütünleşme bir yandan bir uluslarüstü bir pazar entegrasyonu olarak gelişirken diğer yandan nükleer çalışmaları da kapsamına almıştır. Roma Antlaşmaları iki yeni Topluluk daha kurulmasını sağlamıştır. Bu bağlamda Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu Kuran Antlaşma 25 Mart 1957'de Roma'da, Fransa, İtalya, Federal Almanya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg tarafından imzalanmıştır. Söz konusu Antlaşmalar gerekli onay prosedürü tamamlandıktan sonra 1 Ocak 1958'de yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaya çıkan Avrupa ortak pazarı, bütünleşmenin derinleşmesiyle daha ileri bir ekonomik entegrasyona doğru ilerlemiştir. Bu yolda önemli bir antlaşma Avrupa Tek Senedi Antlaşması'dır. Tek Sened bir yönüyle Avrupa ortak pazarını tamamlarken diğer yandan siyasi konuları da bu uluslarüstü bütünleşme alanına dâhil etmiştir. Avrupa Tek Senedi Roma Antlaşmaları'nda önemli değişiklikler yapan bir antlaşmadır. Tek Sened, 28-29 Haziran 1985 tarihlerinde Milano'da toplanan Avrupa Konseyinin (Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi) çağrısı üzerine görüşülmeye başlanmıştır. Avrupa Tek Senedi 2-3 Aralık 1985 tarihli Lüksemburg Zirvesi'nde kabul edilmiş, 17 Şubat 1986'da Lüksemburg'da, 28 Şubat 1986'da Lahey'de üye devletlerce imzalanmış ve onay işlemleri tamamlandıktan sonra 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe girmiştir.

Tek Avrupa Senedinin Avrupa Birliği yönünde ortaya çıkardığı kazanımlar, Maastricht Antlaşması ile çok daha ileriye taşınmıştır. Maastricht Antlaşması Avrupa Toplulukları'ndan Avrupa Birliği'ne geçişi sağlamıştır.

Avrupa Birliği Antlaşması" Maastricht'te 7 Şubat 1992'de on iki üye devlet tarafından imzalanmıştır.

Bütünleşmenin derinleşmesi sürecinde en köklü değişim Lizbon Antlaşması'yla yapılmıştır. Avrupa Birliği için bir anayasa yapmak amacıyla 2001 yılından itibaren yola çıkan üye devletler, Fransa ve Hollanda da 2005 yılında yapılan referandumların başarısızlığı sonucunda büyük bir hayal kırıklığına uğramıştır. Anayasal Antlaşma'nın Fransa gibi çok önemli bir üye devlette halk tarafından reddedilmesi Avrupa bütünleşme tarihinin kritik bir aşaması olmuştur. Bu olumsuzluğu aşmak için üye devletler Reform Antlaşması adıyla yeni bir antlaşma hazırlamışlar ve bu antlaşma 2007 yılında Lizbon'da imzalanmıştır. Lizbon Antlaşması adını alan bu antlaşmanın 2009'da yürürlüğe girmesiyle Avrupa Birliği köklü bir yapısal değişime uğramıştır. Söz konusu antlaşma Maastricht Antlaşması'nın kurduğu sütunlu yapıyı sona erdirmiş ve uluslarüstü örgütsel yapıyı, Avrupa Birliği ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu olmak üzere iki ayrı örgüt olarak düzenlemiştir.

Toplulukta bugüne kadar yaşanan genişlemeler;

- 1973; İngiltere, İrlanda, Danimarka
- 1981; Yunanistan
- 1986; İspanya, Portekiz
- 1995; Avusturya, İsveç, Finlandiya
- 2004; Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Estonya, Letonya, Litvanya, Kıbrıs, Malta
- 2007; Bulgaristan, Romanya
- 2013; Hırvatistan

Bu genişlemelerle bugün AB'nin üye sayısı 28 olmuştur. Ancak AB ekonomik sorunların artmasından dolayı genişleme konusunda isteksiz hale gelmiştir. Avrupa kamuoyundaki eğilimden fayda sağlayan aşırı sağ eğilimli partiler büyük sorun yaratmaktadır. Bu durum AB'nin uluslarüstü niteliğini tehdit etmektedir.

AÇIKLAMALI SORULAR

1. **Westphalia Barış Anlaşması ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?**
- A) 1648 Yılında Avrupa'da 30 Yıl Savaşlarını bitiren anlaşmadır.
- B) Ulus devletlere karşı evrensel imparatorlukların zaferini simgeler.
- C) Uluslararası alanda devletlerin egemenliğini temel kural haline getirmiştir.
- D) Uluslararası alanda devletlerin eşitliğini temel kural haline getirmiştir.
- E) Egemen ve eşit olduğu kabul edilen devletlerden oluştuğu varsayılan uluslar arası bir sistemin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

AÇIKLAMA

Westphalia Barış Anlaşması evrensel imparatorluklara karşı ülkesel "ulus-devletin" zaferini simgeler. Ayrıca;

- 1648 Yılında Avrupa'da 30 Yıl Savaşlarını bitiren anlaşmadır.
- Uluslararası alanda devletlerin egemenliğini temel kural haline getirmiştir.
- Uluslararası alanda devletlerin eşitliğini temel kural haline getirmiştir.
- Egemen ve eşit olduğu kabul edilen devletlerden oluştuğu varsayılan uluslararası bir sistemin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

YANIT: B

2. **Aşağıdakilerden hangisi uluslararası örgütlerin üstlendiği roller arasında yer almaz?**
- A) Gündemi belirlemek
- B) Koalisyon oluşturma sürecinde katalizör olmak
- C) Zayıf ve küçük devletlerin siyasal insiyatif kullanma zemini olmak
- D) Zayıf ve küçük devletlerin bağlantı stratejisi uygulama zemini olmak
- E) Uluslararası ilişkilerin çatışma, güç ve çıkar odaklı gelişmesini sağlamak

AÇIKLAMA

Uluslararası örgütler uluslararası politikada işbirliğini öne çıkarmakta savaşları kaçınılmaz bir yazgı olmaktan çıkarmaktadır.

YANIT: E

ÇIKMIŞ SORU

2013-ARA SINAV

3. **Milletler Cemiyeti'nin temelinde yer alan felsefi/siyasi akım aşağıdakilerden hangisidir?**
- A) Realizm
- B) İdealizm
- C) İnşacılık
- D) Neorealizm
- E) Feminizm

AÇIKLAMA

Milletler Cemiyeti'nin temelinde yer alan felsefi/siyasi akım idealizmdir. Ülkeler arasında yaşanabilecek sorunları barışçıl yollarla çözmeyi amaçlayan bir örgüttür.

YANIT: B

4. **Aşağıdakilerden hangisi uluslararası sistem kapsamı içinde etkinlik kazanan uluslararası aktörler arasında yer almaz?**
- A) Devlet
- B) Çokuluslu şirketler
- C) Hükümet dışı örgütler
- D) Ulusal elitler
- E) Ulusötesi baskı grupları

AÇIKLAMA

Uluslararası sistem kapsamı içinde etkinlik kazanan uluslararası aktörler; Devlet, Çokuluslu şirketler, Hükümet dışı örgütler, Küresel elitler, Ulusötesi baskı gruplarıdır. Uluslar arası aktör olarak devlet günümüzde de önemini korumaktadır.

YANIT: D

5. **Aşağıdakilerden hangisi Alman siyasi birliğinin de temelini atmış ve Alman eyaletlerinin bir araya gelerek daha geniş bir pazara üretim yapma olanağına kavuşmalarına yol açmıştır?**
- A) Zollverein
- B) Avrupa Birliği
- C) Milletler Cemiyeti
- D) Avrupa Uyumu
- E) Avrupa Konseyi

AÇIKLAMA

1818 yılında kurulan Zollverein, diğer adıyla Alman Gümrük Birliği ile Alman eyaletleri bir araya gelerek daha geniş bir pazara üretim yapma olanağına kavuşmuşlardır. Bu gümrük birliği tekniği bir işbirliği anlaşması olarak ortaya çıkmış ve Alman siyasi birliğinin de temelini atmıştır.

YANIT: A

6. Uluslararası işbirliğinin geliştiği durumlarda devletlerin bu işbirliği sürecinde birbirlerine bağımlı hale gelmeye başlamaları durumuna ne ad verilir?

- A) İşlevsellik
- B) Karşılıklı bağımlılık
- C) Ulusötesicilik
- D) Küreselleşme
- E) Liberalizm

AÇIKLAMA

Uluslararası işbirliğinin geliştiği durumlarda devletlerin bu işbirliği sürecinde birbirlerine bağımlı hale gelmeye başlamaları durumuna "Karşılıklı Bağımlılık" adı verilir. Gelişen teknoloji, iletişim, artan kitlesel üretim ve ortaya çıkan yeni güç merkezleri, insanın eski çağlarda sahip olduğu kendi kendine yeterlilik özelliğini kırmıştır.

YANIT: B

7. Uluslararası ilişkilerde tabiiyet, vatandaşlık, millî kimlik esasından bağımsız olarak hareket eden çıkar gruplarının, ulusal sınırları aşarak kurduğu toplumsal ve ekonomik bağların uluslararası sistemi ve devletin yapısını değiştirmesi aşağıdakilerden hangisini ifade eder?

- A) Realizm
- B) Liberalizm
- C) Neoliberalizm
- D) Ulusötesicilik
- E) İşlevsellik

AÇIKLAMA

Ulusötesicilik; uluslararası ilişkilerde tabiiyet, vatandaşlık, millî kimlik esasından bağımsız olarak hareket eden çıkar gruplarının, ulusal sınırları aşarak kurduğu toplumsal ve ekonomik bağların uluslararası sistemi ve devletin yapısını değiştirmesini ifade eder.

YANIT: D

8. Uluslararası ilişkiler disiplini içinde liberalizm geleneği içinde ortaya çıkan teori aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İşlevselcilik teorisi
- B) Karşılıklı bağımlılık teorisi
- C) Uluslararası rejim teorisi
- D) Uluslararası dış ticaret teorisi
- E) Güvenlik toplumu teorisi

AÇIKLAMA

Uluslararası Rejim Teorisi, uluslararası ilişkiler disiplini içinde liberalizm geleneği içinde ortaya çıkan bir teoridir. Bu teoriye göre rejimler, devletlerin ve hükümetlerin algıları, davranışları, tutumları ve eylemleri üzerinde belirleyici olmaktadır.

YANIT: C

9. Mitrany aşağıdaki örgütlerden hangisini birbirinden bağımsız ortaya çıkan uluslararası örgütleri kapsayacak bir şemsiye örgüt olarak işaret etmiştir?

- A) Birleşmiş Milletler
- B) Milletler Cemiyeti
- C) Avrupa Konseyi
- D) Avrupa Birliği
- E) NATO

AÇIKLAMA

Mitrany'nin koordinasyon sağlayacak şemsiye örgüt kavramıyla işaret ettiği örgüt, Birleşmiş Milletler Örgütüdür. Mitrany, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan bu uluslararası işbirliği sisteminin gelişip dünya toplumu oluşumu yönünde ilerleyeceği görüşünü ileri sürmüştür.

YANIT: A

10. Karl Deutsch uluslararası toplum modeli olarak aşağıdaki modellerden hangisini ileri sürmüştür?

- A) İşlevselcilik teorisi
- B) Güvenlik toplumu modeli
- C) Karşılıklı bağımlılık modeli
- D) Ulusötesicilik modeli
- E) Transrasyonalizm modeli

AÇIKLAMA

Karl Deutsch savaşın imkânsız hâle geldiği bir uluslararası toplum modeli olarak "güvenlik toplumu" modelini ileri sürmüştür. Deutch, liberal varsayımlar üzerinden bir güvenlik örgütü önermektedir.

YANIT: B

11. Deutsch'a göre bir güvenlik toplumunun üst organı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Birleşmiş Milletler
- B) Milletler Cemiyeti
- C) Avrupa Konseyi
- D) Avrupa Birliği
- E) NATO

AÇIKLAMA

Deutsch'a göre bir güvenlik toplumunun üst organı, NATO'dur. NATO kendisini var eden ortak değerleri Kuzey Atlantik bölgesinde hakim kılarak yine bu bölgede barışı kalıcı şekilde oluşturmuştur.

YANIT: E

ÇIKMIŞ SORU

2014-ARA SINAV

12. Ernest B. Haas, Avrupa bütünleşmesine ilişkin görüşlerini aşağıdaki kavramlardan hangisiyle açıklamıştır?

- A) İttifaklar
- B) Hükümetlerarasıcılık
- C) Tırmanma
- D) Uluslarüstülük
- E) Güvenlik ikilemi

AÇIKLAMA

Uluslarüstülük anlayışı Ernest B. Haas tarafından neofonksiyonalizm (Yeni işlevselcilik) olarak adlandırılan bir teori içinde ve özeldir Avrupa Birliği'nin gelişimini açıklayacak şekilde ortaya konmuştur.

YANIT: D

13. Devletlerin egemen yetkilerinin bir kısmını devrederek kurdukları örgüte ne ad verilir?

- A) Bütünleşik örgüt
- B) Uluslarüstü örgüt
- C) Uluslararası örgüt
- D) Birleşik örgüt
- E) Birlik

AÇIKLAMA

Haas'a göre zamanla ekonomik ve teknik sektörlerde ulusötesi grupların, ulusal sınırların kısıtlayıcılığından kurtulmalarını sağlayacak bir örgüte ihtiyaç duymalarının sonucunda devletlerin egemen yetkilerinin bir kısmını devrederek kurdukları bu örgüte "uluslarüstü örgüt" denir.

YANIT: B

14. Avrupa Tek Senedi hangi tarihte yürürlüğe girmiştir?

- A) 2 Aralık 1985
- B) 17 Şubat 1986
- C) 28 Şubat 1986
- D) 1 Temmuz 1987
- E) 28 Şubat 1987

AÇIKLAMA

Avrupa Tek Senedi 2-3 Aralık 1985 tarihli Lüksemburg Zirvesi'nde kabul edilmiş, 17 Şubat 1986'da Lüksemburg'da, 28 Şubat 1986'da Lahey'de üye devletlerce imzalanmış ve onay işlemleri tamamlandıktan sonra 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe girmiştir.

YANIT: D

15. Aşağıdaki antlaşmalardan hangisi Avrupa Toplulukları'ndan Avrupa Birliği'ne geçişi sağlamıştır?

- A) Lizbon Antlaşması
- B) Roma Antlaşması
- C) Maastricht Antlaşması
- D) Avrupa Tek Senedi
- E) Reform Antlaşması

AÇIKLAMA

Maastricht Antlaşması ile Avrupa Toplulukları'ndan Avrupa Birliği'ne geçiş sağlanmıştır. Bu geçiş aynı zamanda uluslarüstü bütünleşmenin siyasi alanlara yayılması anlamını da taşımaktadır.

YANIT: C

**ÇÖZÜMLÜ
DENEME SORULARI**

1. **Westphalia Antlaşması ile “Dünya Sistemi”ne “Uluslar arası Sistem” denmesinde aşağıdakilerden hangisi etkili olmuştur?**
 - A) Fransız İhtilal’inin yükselttiği milliyetçilik hareketi
 - B) Evrensel imparatorlukların güçlenmesi
 - C) Merkezi bir otoritenin varlığı
 - D) İşbirliğinin artması
 - E) Bütünleşme alanında olumlu gelişmeler
2. **Evrensel imparatorluklara karşı sınırlı bir toprak (ülke ya da vatan) üzerinde kurulmuş ve kendi siyasi varlığını bu ülkeden alan devlete ne ad verilir?**
 - A) İmparatorluk
 - B) Teritoryal devlet
 - C) Uluslararası devlet
 - D) Ulusötesi devlet
 - E) Uluslarüstü devlet
3. **Uluslarüstülük aşağıdaki teorilerden hangisinin ortaya çıkardığı bir kavramdır?**
 - A) Karşılıklı Bağımlılık
 - B) İşlevselcilik
 - C) Yeni İşlevselcilik
 - D) Güvenlik Toplumu
 - E) Ulusötesicilik

4. **Aşağıdakilerden hangisi bir yandan bireyin hak ve özgürlüklerini savunurken öte yandan devlet dışı, ulusötesi aktörlerin güç kazandığı ve bireyin hak ve çıkarlarını esas alan bir siyasal yapının uluslararası ölçekte yaygınlaştığı bir düzeni tasarlar?**
 - A) Realizm
 - B) İşlevselcilik
 - C) İdealizm
 - D) Liberalizm
 - E) Kapitalizm
5. **Aşağıdakilerden hangisine göre dünya “küresel bir kasabaya” dönüşmüş ve uluslararası aktörler arasındaki sosyal ekonomik alışveriş ulusal sınırları aşmış, ulusal sınırlar gittikçe ortadan kalkmıştır?**
 - A) Haas
 - B) Keohane ve Nye
 - C) Mitrany
 - D) Deutch
 - E) Schuman
6. **Aşağıdakilerden hangisi devletleri “bilardo topları”, devletlerarası ilişkileri de “örümcek ağı” örneği ile açıklamışlardır?**
 - A) Dougherty ve Pfaltzgauff
 - B) Keohane ve Nye
 - C) Mitrany
 - D) Deutch
 - E) Rothwell
7. **Aşağıdakilerden hangisine göre uluslararası örgütlerin yerine getireceği işlevleri yaratan unsur, ihtiyaçlardır?**
 - A) Keohane ve Nye
 - B) Mitrany
 - C) Deutch
 - D) Rothwell
 - E) Haas

8. Aşağıdaki yaklaşımlardan hangisi ortak değerlerin oluşturulmasına hizmet edecek biçimde toplumsal kesimler arasında iletişim ve ulaşım olanaklarının artırılmasını öngörmektedir?
- A) İşlevselcilik yaklaşımı
B) Karşılıklı bağımlılık yaklaşımı
C) Uluslar arası rejim yaklaşımı
D) Uluslar arası dış ticaret yaklaşımı
E) Güvenlik toplumu yaklaşımı
9. Duverger aşağıdakilerden hangisini siyasal toplum tiplerine örnek olarak göstermemiştir?
- A) Kabile
B) İlk Çağ kenti
C) Feodal beylikler
D) İmparatorluk
E) Ulus devleti
10. Uluslarüstülük anlayışı, aşağıdakilerden hangisiyle ortaya çıkmıştır?
- A) Avrupa Konseyi
B) NATO
C) Avrupa Birliği
D) Avrupa Ekonomik Topluluğu
E) OECC
11. Aşağıdakilerden hangisi Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı'na gözlemci olarak katılan devletlerden biri değildir?
- A) Beyaz Rusya
B) Endonezya
C) ABD
D) Türkiye
E) Japonya
12. Uluslar arası sistemin anarşik bir yapıda olduğunu ve kaos eğilimini ileri süren yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Realizm
B) İşlevselcilik
C) İdealizm
D) Liberalizm
E) Kapitalizm
13. I. Güvenlik
II. Dış politika
III. Ekonomi
Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri Haas'a göre, birincil siyaset alanları arasında yer alır?
- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve III
D) I ve II
E) I, II ve III
14. Aşağıdakilerden hangisi Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu Kuran Antlaşmayı 25 Mart 1957'de Roma'da imzalayan ülkeler arasında yer almaz?
- A) Fransa
B) İtalya
C) Federal Almanya
D) Hollanda
E) İngiltere
15. "Avrupa Birliği Antlaşması" Maastricht'te hangi tarihte imzalanmıştır?
- A) 1957
B) 1973
C) 1989
D) 1992
E) 1994

**ÇÖZÜMLÜ DENEME
SORULARI YANITLARI**

1. **A** Egemen eşitlik ilkesi etrafında Westphalia Antlaşması ile yeniden oluşan yeni düzene Fransız ihtilali'nin yükselttiği milliyetçilik hareketi yeni bir ruh vermiş ve dünya sistemine "uluslar sistemi" ya da "uluslararası sistem" denmeye başlanmıştır.
2. **B** Evrensel imparatorluklara karşı sınırlı bir toprak (ülke ya da vatan) üzerinde kurulmuş ve kendi siyasi varlığını bu ülkeden alan devlete; "Teritoryal devlet" ya da "Ülkesel devlet" denir. Ülkesel devlet için, ülkesi siyasi kimliğinin bir parçasıdır.
3. **C** Uluslarüstülük anlayışı Ernest B. Haas tarafından neofonksiyonalizm (Yeni işlevselcilik) olarak adlandırılan bir teori içinde ve özeldir Avrupa Birliği'nin gelişimini açıklayacak şekilde ortaya konmuştur.
4. **D** Liberalizm, bir yandan bireyin hak ve özgürlüklerini savunurken öte yandan devlet dışı, ulusötesi aktörlerin güç kazandığı ve bireyin hak ve çıkarlarını esas alan bir siyasi yapının uluslararası ölçekte yaygınlaştığı bir düzeni tasarlar.
5. **B** Keohane ve Nye'a göre dünya "küresel bir kasabaya" dönüşmüş ve uluslararası aktörler arasındaki sosyal ekonomik alışveriş ulusal sınırları aşmış, ulusal sınırlar gittikçe ortadan kalkmıştır. Keohane ve Nye'a göre uluslararası aktörler çeşitlenmekte ve bunlar arasında artan etkileşim, karşılıklı bağımlılık yaratmaktadır.
6. **A** Dougherty ve Pfaltzgauff devletleri "birlardo topları", devletlerarası ilişkileri de "örümcek ağı" örneği ile açıklamışlardır.
7. **B** Mitrany'e göre örgütlerin yerine getireceği işlevleri yaratan unsur, ihtiyaçlardır. İhtiyaçlar, gelişen teknoloji çerçevesinde toplumlararası ilişkilerde şekillenmektedir.

8. **E** "Güvenlik toplumu" yaklaşımı, ortak değerlerin oluşturulmasına hizmet edecek biçimde toplumsal kesimler arasında iletişim ve ulaşım olanaklarının artırılmasını öngörmektedir.
9. **D** Duverger, siyasi toplum tiplerine, kabile, İlk Çağ kenti, feodal beylikler ve ulus devleti örnek olarak göstermiştir.
10. **C** Uluslarüstülük anlayışı, devletlerin kesin ve geri dönülmez şekilde ulusal egemenliklerinin önemli bir kısmını devrederek kurdukları bir örgütle, Avrupa Birliği deneyimiyle ortaya çıkmıştır.
11. **D** Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı'na gözlemci olarak katılan devletler; Beyaz Rusya, Endonezya, ABD, Japonya, Malezya, Sri Lanka, Filipinler ve Ukrayna'dır. Türkiye ise üye devletlerden biridir.
12. **A** Realizm, uluslar arası sistemin anarşik bir yapıda olduğunu ve kaos eğilimini ileri sürer. Bu nedenle uluslar arası sistemin istikrarı için sistem içinde güçler dengesinin korunması gerekir.
13. **D** Haas'a göre, birincil siyaset alanları; güvenlik, dış politika ve savunmadır. Ekonomik ve teknik alanlar ise ikincil siyaset alanlarıdır.
14. **E** Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu Kuran Antlaşma 25 Mart 1957'de Roma'da, Fransa, İtalya, Federal Almanya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg tarafından imzalanmıştır.
15. **D** "Avrupa Birliği Antlaşması" Maastricht'te 7 Şubat 1992'de on iki üye devlet tarafından imzalanmıştır.

Öğretmen Diyor ki! Bu ünite de özellikle Birleşmiş Milletler konusu çok iyi çalışılmalıdır. Birleşmiş Milletler'in yapısı, yönetimi, insan hakları konusundaki çalışmaları ve Türkiye ile ilişkileri konuları da iyi çalışılması gereken konulardır.

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
5	1 - 2

"Uluslararası işbirliğini geliştirmek ve barış ve güvenliği sağlamak" amacıyla kurulan ilk uluslararası örgüt, 1919'da Birinci Dünya Savaşı'nın ardından kurulan Milletler Cemiyeti (MC) örgütüdür.

BM ile MC, dünya savaşları sonrasında kurulmalarıyla ve uluslararası barış ve güvenliği korumayı amaç edinmeleriyle birbirlerine benzer. Ancak II. Dünya Savaşı'nın çıkışı MC'nin barışı sağlamakta yetersiz olduğunu göstermiştir. BM ise en azından bu boyutta bir silahlı çatışmanın çıkmaması nedeniyle başarılı sayılabilir. Bu iki örgütün kuruluşundaki en önemli farklılık ise, MC'nin kuruluşunda ABD ve Sovyetler Birliği yokken, BM'nin kuruluşunda her ikisinin de kurucu üye olarak yer almasıdır.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN KURULUŞU

BM'nin kuruluşu ile ilgili ilk adım Fransa adına Genearl de Gaulle tarafından imzalanan 12 Haziran 1941'de St. James Sarayı bildirisi ile atılmış, 14 Ağustos 1941'de Büyük Britanya başbakanı Winston Churchill ile ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt arasındaki görüşme sonrasında ilan edilen Atlantik Bildirisi ile ABD'yi de içine almıştır.

Bir sonraki adım ise 1 Ocak 1942'de kabul edilen Birleşmiş Milletler Bildirisi'dir. Birleşmiş Milletler terimini ortaya atan ABD Başkanı Roosevelt olmuştur.

Birleşmiş Milletler Bildirisi, 26 ülke tarafından ilan edilmiş, daha sonra 21 ülke daha katılmıştır. Türkiye de bu 21 ülkeden biridir. Bildiri'nin bir başka önemi, 1945'te San Francisco'da toplanan kurucu konferansa sadece Mart 1945'e kadar Almanya ve Japonya'ya savaş ilan edip Birleşmiş Milletler bildirisine katılan devletlerin davet edilmiş olmalarıdır. Türkiye'de örgütün kurucu 51 üyesinden biri olmuştur.

BİR ULUSLARARASI ÖRGÜT OLARAK BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

BM uluslararası hukuka uygun olarak devletler arasında yapılan bir antlaşmayla kurulmuş hükümetler arası bir örgüttür.

Başlangıçta 51 olan kurucu üye sayısının zaman içinde 193'e yükselmiştir

BM'nin kuruluşundan 1960'lara kadar olan döneme Soğuk Savaş koşulları egemendir. 1970 ve 1980'ler örgütün nispeten geri planda kaldığı, özellikle iki süper gücün mücadelesi içinde etkisizleştiği bir dönemdir. 1990'larla birlikte örgüt bir yeniden canlanma dönemine girmiştir.

Bunun nedeni, 1989'da, Berlin duvarının ve 1991'de Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıdır.

Örgütün amaçları şu şekilde sıralanabilir;

- > Uluslararası barış ve güvenliği korumak
- > Ulusların hak eşitliği ilkesine ve self-determinasyon hakkına saygı üzerine kuruluş dostça ilişkiler geliştirme
- > Dünya barışının sağlanması için elverişli her türlü önlemi almak
- > Cins, dil veya din farkı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine karşı saygıyı geliştirerek ve teşvik ederek uluslararası işbirliğini geliştirmek
- > Ulusların ortak amaçlara doğru harcadıkları çabaların uyumlaştığı bir merkez olmak.

BM'in temel ilkeleri ise şunlardır;

- Devletlerin egemen eşitliği ilkesi, bu ilke uluslararası hukukun da temel ilkelerinden biridir,
- Üyelerin BM Antlaşması'ndan doğan yükümlülükleri iyi niyetle yerine getirecekleri ilkesi,
- Üyelerin örgütün girişimlerine her türlü yardımı yapacakları, aleyhine yaptırım ya da zorlama önlemi alınan devlete yardımdan kaçınacakları ilkesi,
- Uluslararası uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözüleceği. Örgütün bu yollara ilişkin yetkisi tavsiye niteliğindedir,
- Örgüte üye olmayan devletlerin de bu ilkelere uygun hareket etmelerini sağlamak için üye devletlerin ellerinden geleni yapacakları
- Kuvvet kullanma yasağını getiren temel ilke ise, devletlerin uluslararası ilişkilerinde, gerek başka bir devletin toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlığına karşı gerekse BM ilkeleriyle bağdaşmayacak biçimde birbirlerine karşı kuvvet kullanmayacaklarını ve kuvvet kullanma tehdidinde bulunmayacaklarıdır.

ÜYELİK

1945'te 51 devletle kurulan BM'nin 2017 itibarıyla 193 üyesi bulunmaktadır. Kurucu üyeler dışında yeni üye kabulü, Güvenlik Konseyi'nin veto ya da tabi bir oylamayla tavsiyesi üzerine Genel Kurul'un 2/3 oy çokluğu ile kabulüyle gerçekleşmektedir.

BM Antlaşması'nda üyelikten ayrılma hükmü yer almamaktadır. Üyelikten askıya alınması ve üyelikten çıkarma ise mümkündür. Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi ve Genel Kurul'un 2/3 oy çokluğu ile askıya alınabilir. Üyelikten çıkarma aynı biçimde gerçekleşir. Ancak bugüne kadar örneği görülmemiştir.

Tüm üyeler seçimler için 5 coğrafi bölgeye ayrılmıştır: Asya, Afrika, Latin Amerika ve Karayipler, Doğu Avrupa, Batı Avrupa ve Diğerleri.

BM'nin iki merkezi bulunmaktadır. New York ve Cenevre. Uluslararası Adalet Divanı (UAD) hariç diğer tüm ana organlar New York'taki merkezde yer alırlar. UAD ise Hollanda'da Lahey'dedir.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN ORGANLARI

Örgüt'ün altı ana organı vardır.

- **Genel Kurul:** Tüm üye devletlerin temsil edildiği ve birer oya sahip olduğu en genel katılımlı organdır. Genel Kurul'a bağlı alt komiteler:
 - Siyasi İşler ve Güvenlik Komitesi
 - Ekonomik ve Mali İşler Komitesi
 - Toplumsal, İnsancıl ve Kültürel İşler Komitesi
 - Vesayet İşleri Komitesi
 - İdari İşler ve Bütçe Komitesi
 - Hukuk İşleri Komitesi
 - Özel Siyasi Komite

Genel Kurul örgütün bütçesini hazırlar. Üye devletler bu bütçeden kendilerine düşen payı ödemek zorundadırlar. İki yıl üst üste ödemeyen üye devletin Genel Kurul'da oy verme hakkı, askıya alınır.

- **Güvenlik Konseyi:** Örgütün en başta gelen amacı olan uluslararası barış ve güvenliğin korunmasından birincil sorumlu organdır. Kuruluşunda 11 üyeli olan Konsey, 1963'te yapılan değişiklikten bu yana 15 üyeye sahiptir. Bu 15 üyenin 5'i P5 (Parmanent Five) denilen sürekli üyelerdir. Bunlar; ABD, Rusya Federasyonu, Çin, Büyük Britanya ve Fransa'dır. Geri kalan 10 üye, Genel Kurul tarafından 2 yıllığına seçilir. Beş sürekli üye oylamada da ayrıcalıklıdır ve veto hakkına sahiptir. Konsey'e yönelik en önemli eleştiriler şunlardır;
 - veto yetkisi nedeniyle karar alma sürecinde yaşanan sorunlar
 - üye devlet sayısının toplam BM üyelerini temsil edemeyecek kadar az olması
 - çalışma yönteminin diğer üye devletlerin gündemdeki konuları izlemesine izin vermeyen biçimde düzenlenmesi
 - barış gücüne katkıda bulunan devletlere söz konusu misyonla ilgili kararlara katılma hakkı tanınmaması
- **Ekonomik ve Sosyal Konsey (ECOSOC):** Örgütün ekonomik, toplumsal ve kültürel konulardaki çalışmalarını yürütmek üzere oluşturulmuş bir ana organdır. Bu organ San Francisco Konferansı'nda küçük devletlerin isteği üzerine kurulmuştur. BM Antlaşması'nda kurulması öngörülen tek alt-organ olan İnsan Hakları Komisyonu ve onun çalışmaları ECOSOC'un en önemli çalışma alanlarından biri olmuştur. Ayrıca uzmanlık kurumları denilen amaçları BM ile örtüştüğü için onunla özel işbirliği içine giren kurumlarla işbirliği anlaşmaları yapar ve sivil toplum örgütleriyle de iletişim kurarak işbirliği yapar.

- **Vesayet Konseyi:** Bugün işlevsiz kalmış bir ana organdır. Amacı, vesayet altındaki topraklarda yaşayanların geliştirilmesi ve özerklik ya da bağımsızlık kazanmak üzere ilerlemelerinin sağlanmasıdır.
- **Uluslararası Adalet Divanı:** BM'nin ana yargı organıdır. Merkezi Lahey'dedir. UAD'nin iki görevi vardır:
 - Devletler tarafından kendisine sunulan hukuksal uyumsuzlukları uluslararası hukuka göre çözüme kavuşturmak.
 - Yetkili BM organlarına gerekli durumlarda danışma görüşü vermek.

UAD her biri farklı uyruktan 15 yargıçtan oluşur. Görev süreleri 9 yıldır, ancak her 3 yılda bir yargıçların üçte birinin süresi dolar ve seçime gidilir. Süresi dolan yargıç yeniden seçilebilir.

Ancak Divan'ın yargı yetkisini kabul etmek isteğe bağlıdır. Yetki itirazlarını karara bağlayan da Divan'ın kendisidir. Yargı yetkisini kabul edip Divan önüne giden devletler için kararları bağlayıcıdır.

- **Sekreterlik ve Genel Sekreter:** Sekreterlik yönetsel organdır ve başında Genel Sekreter bulunur. Hem Genel Sekreter hem de Sekreterlik çalışanları sadece örgüte karış sorumludurlar. Sekreterlik çalışanları, üye devletlerin vatandaşları arasından, boş olan görev için yapılan sınavlarla seçilir ve Genel sekreterce atanırlar. Genel sekreter ise Genel Kurul tarafından seçilir.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇERÇEVESİNDE ULUSLARARASI BARIŞ VE GÜVENLİĞİN KORUNMASI

GENEL KURUL'UN VE GENEL SEKRETER'İN YETKİLERİ

Genel Kurul, bir üye devlet tarafından getirilen uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına ilişkin her konuyu tartışabilir ve ilgili devletlere tavsiyede bulunabilir. Ancak bunun 2 istisnası vardır:

- *Eğer Güvenlik Konseyi o sırada, kendisine Antlaşma'yla verilen yetkileri söz konusu konuda kullanıyorsa Genel Kurul tavsiyede bulunamaz.*
- *Eğer bir sorun eylem (action) gerektiriyorsa, Genel Kurul bu konuyu tartıştıktan önce ya da sonra Güvenlik Konseyi'ne göndermek zorundadır.*

Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunda birincil sorumlu organ olduğu kabul ediliyorsa da Genel Kurul diğer bir ana organ olarak Güvenlik Konseyi birincil görevini yerine getirmezse ikincil düzeyde bu sorumluluğu paylaşabilir.

Genel Sekreter de ana organlardan biri olduğuna göre ve uluslararası barış ve güvenliğin korunması başka bir yetkilendirmeye gerek olmaksızın bu amaçla kimi yetkiler kullanabilecektir.

KUVVET KULLANMA YASAĞI, MEŞRU SAVUNMA HAKKI VE ORTAK GÜVENLİK SİSTEMİ

Kuvvet Kullanma Yasağının Kapsamı

Yasaklanan kuvvet kullanma yalnızca silahlı kuvvet kullanmadır, siyasi ve ekonomik baskı yapılması bu madde kapsamına girmez.

Kuvvet kullanma tehditdir. Saptamak Güvenlik Konseyi'nin yetkisindedir.

Dolaylı eylemler şunlardır;

- *Devletin kendi ülkesini başka bir devlete saldırı için kullandırması*
- *Başka bir devlete o ülkede silahlı saldırı oluşturabilecek yoğunlukta silahlı güç kullanma olayları gerçekleştiren silahlı kollar, gruplar, düzensiz birlikler veya lejyonerler göndermek*

Meşru Savunma Hakkı

Kuvvet kullanmanın yasaklanması, meşru savunmayı doğal bir istisna olarak içerir. Haksız bir saldırı karşısında devletlerin kendilerini savunma hakları hiçbir zaman tartışılmaz.

Meşru savunma hakkının koşulları;

- *Bir silahlı saldırı olmalıdır.*
- *Üyeler meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemleri hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirmekle yükümlüdürler. Karar yetkisi yine Konsey'e aittir.*
- *Güvenlik Konseyi gerekli önlemleri aldığı anda meşru savunma hakkı çerçevesinde kuvvet kullanma da sona ermek zorundadır.*
- *Gereklilik ve orantılılığı yapılageliştiren (teamülden) kaynaklanan bir sınırlama olarak meşru savunma hakkının bir koşuludur. Kullanılacak kuvvet saldırıyla orantılı olmalıdır.*

Ortak Güvenlik Sistemi

Güvenlik Konseyi sözkonusu durumları gerçekleştiğini saptasa bile zorlama önlemlerine başvurmak zorunda değildir.

Güvenlik Konseyi zorlama önlemi uygulama kararı verse bile, bu önlemler yine kuvvet kullanma içeren önlemler olmak zorunda da değildir. Ancak burada da yine önce kuvvet kullanma içermeyen önlemlere başvurmak, bunlar sonuç vermezse kuvvet kullanma yoluna sapmak gibi bir zorunluluk da yoktur.

Güvenlik Konseyi barışçı çözüm yolları için tavsiyede bulunma ya da zorlama önlemi kararı vermek yollarından dilediğini seçebilir.

Güvenlik Konseyi barışın bozulduğunu tüm tarihi boyunca üç kez saptamıştır. 1950 Kore, 1982 Falkland Adaları ve 1990 Irak'ın Kuveyt'i işgali.

Barışa yönelik tehdit ise yalnızca kuvvet kullanma tehdidini değil, ama aynı zamanda iç savaş ya da insan hakları ihlalleri gibi durumlardan da kaynaklanabilir.

Bölgesel örgütler tarafından ya da bölgesel bir antlaşma çerçevesinde kuvvet kullanılması da BM Antlaşması'nda yer alan merkezi kuvvet kullanma yollarından birisidir.

Güvenlik Konseyi'nin BM Antlaşması'nın bu hükümleri uyarınca yaptırım amacıyla kuvvet kullanmasına karar vermesi durumunda kendi askeri gücü olmadığına göre uygulanmasını üye devletlerden istemek durumundadır. Üye devletlerin Güvenlik Konseyi'ne askeri güç verebilmeleri için Güvenlik Konseyi ile özel antlaşmalar yapmaları gerekir.

Bu ulusal birimlerin yönetilmesi görevini üstlenen uluslararası birim Askeri Kurmay Komitesi'dir. Komite, Güvenlik Konseyi emrindeki tüm silahlı kuvvetlerin stratejik yönetimini üstlenir.

BM sistemi daha Antlaşma imzalandığı sırada birçok noktada eleştirilerle karşılaşmıştır. Antlaşma'da kuvvet kullanma tekelini Güvenlik Konseyi'ne verilmiştir ama bu yetkinin kullanılabilmesi beş sürekli üye-nin anlaşmasına bağlıdır.

Bu oylama sisteminin değiştirilmesi, BM'de reform çalışmaları çerçevesinde sık sık konu edilirse de gerçekleşmeyeceği anlaşılmaktadır.

Güvenlik Konseyi, kuvvet kullanılmasına karar verse bile, emrinde bunu uygulayacak askeri güç yoktur.

Bu durumda Güvenlik Konseyi uluslararası barışın ve güvenliğin korunması görevini yerine getirirken sahip olması gereken çok önemli bir yetkiden yoksun kalmıştır. Bu soruna çözüm olarak Güvenlik Konseyi, 39. maddeden kaynaklanan devletlere kuvvet kullanma izni verme ya da bunu tavsiye etme yetkisi geliştirdi.

Güvenlik Konseyi 53 yılda yalnızca üç olayda büyük çaplı operasyonlara başvurulmasını gerektiren izini vermiştir. Bunlar; 1950 Kore, 1990 Kuveyt'in Irak tarafından işgali ve 1992 Somali iç çatışmasıdır.

Barış Güçleri

Ortak güvenlik sistemi saldırganı bulup onu durdurmak ve uluslararası barış ve güvenliği bu şekilde sağlamak amacıyla iken barış gücü operasyonları böyle bir ortak düşman bulunmadığı varsayımına ve devletler arasında işbirliğinin sağlanmasına dayanan operasyonlardır.

Genel olarak barış gücü operasyonları ikiye ayrılabilir: Gözlemci gruplar ve askeri güç içerenerler. Gözlemci gruplar az sayıda kişiden oluşan ve görevi sorun olan yere gidip Genel Sekreter'e ve Güvenlik Konseyi'ne rapor vermek olan gruplardır. Askeri kuvvet içerenerler ise bir silahlı çatışma olan yere, daha fazla çatışma olmasını engellemek, ateşkesi gözetmek, askerden arındırılmış bir bölgeyi tutmak ve dış müdahaleyi önlemek gibi çok çeşitli amaçlarla yerleştirilebilir.

Barış gücüne başvuru durumları;

- *Ateşkes ve silah bırakılması anlaşmalarının gözetimi,*
- *Geçiş noktalarında ve sınır boyunca kontrol,*
- *Düşman güçler arasına girmek,*
- *İç huzursuzluk olan ülkelerde hükümetin isteğiyle düzeni sağlamak,*
- *BM kontrolü altındaki bir bölgede bölgenin güvenlik ve savunmasına yardım etmek,*
- *Yerel güçlerin zararsız hale getirilmesine ve silahtan arındırılmasına yardım etmek,*
- *Plebisit veya seçim yapılacak bir bölgede güvenliği sağlamak,*
- *Sorunlu bölgelerde ya da afete uğrayan bölgelerde yardım operasyonu yürüten BM görevlilerini ve operasyonu korumak.*

BM barış gücü mutlaka yerleştirileceği devletten izin alınarak yerleştirilir. İlke olarak 5 sürekli üyeden asker alınmaz ancak istisnaları olmuştur. Barış gücünde yer alan askeri personel, Genel Sekreter'in yönetimi altındadır. Genel Sekreter de sürekli olarak barış gücünü kuran organa rapor verir.

Barış gücü hareketlerinin ön şartları sağduyudan kaynaklanır. Böyle bir görevin başarılı olabilmesi için, ilgili tarafların rızası, gücü kuran makamın sürekli desteği, etkin bir askeri güç olması, açık ve gerçekleştirilebilir bir görev talimatı ve kesin tarafsızlık şarttır.

Barış gücü operasyonları ortak güvenlik sistemini çalışmadığı bir ortamda çatışmaları sınırlı tutmak ve gerilimi azaltmakla önemli bir işlevi yerine getirmiştir.

Barış güçlerine yöneltilen önemli bir eleştirisi, çatışmaları çözmeyip yalnızca dondurmakla yetinmesidir.

TÜRKİYE VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Türkiye Almanya ve Japonya'ya savaş ilanı koşulunu 23 Şubat 1945'te, BM Bildirisi'ne katılma koşulunu da 24 Şubat 1945'te yerine getirmiştir. Bunun ardından 25 Nisan 1945'te ABD'de San Francisco'da yapılan kurucu konferansa davet edilmiş ve böylece kurucu 51 devletten biri olmuştur. Türkiye, 1960'ların başına kadar da müttefik olduğu Batı'yla birlikte hareket etti. Ancak Kıbrıs sorununda müttefiklerini istediği gibi yanında göremeyince bu tutumunu bıraktı. 1990 sonrasında ise ideolojik bloklaşmanın sona erip BM'den beklentilerin artmasıyla birlikte Türkiye de örgütte daha faal bir üye olarak yer almaya başladı.

Doğu Bloğunun çökmesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılması, sadece bu bölgeyi değil, Sovyetler Birliği ile ABD arasındaki ideolojik çatışmanın kapsamı içinde hareket etmek durumunda kalan tüm dünyayı etkileyen sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Bu çerçevede Türkiye'yi öne çıkaran bir çerçevedir. Türkiye Sovyetler Birliği'ne karşı coğrafi olarak ön safta yer alıyordu. İç çatışmalar da Türkiye'yi yakından etkilemiştir. Balkanlarda Bosna-Hersek ve Kosova sorunları, Türkiye'nin BM içinde en yakından izlediği ve etkin rol aldığı sorunlar olmuştur.

Ayrıca 1950'deki Kore müdahalesinden sonra Güvenlik Konseyi'nin zorlama operasyonu kararı verdiği ilk olay olan Irak'ın Kuveyt'i işgali Türkiye'yi yakından etkilemiştir. Türkiye bu operasyona askeri katkıda bulunmamıştır ama Yumurtalık petrol boru hattını derhal kapatmış, Irak ve Kuveyt'e yapılan tüm finansal transferleri durdurmuştur. Müdahale başlayana kadar geçen altı ayda ticaret tamamen durdurulmuş turizm ise çok büyük zarar görmüştür.

Türkiye 1990'dan beri Genel Kurulun açılışının ardından yapılan genel görüş Kıbrıs, reform, terörizm ve yıla göre kimi bölgesel sorunlar ile en fazla yeri almaktadır.

TÜRKİYE VE BM'DE REFORM

Türkiye'nin reform konusundaki görüşleri birkaç başlıkta toplanabilir. Türkiye 25-30 üyeli bir Konsey düşünülmektedir. Rotasyona tabi olacak devletlerin de 10 ve 15 devletten oluşan iki gruptan seçilecek devletler olması Türkiye'nin önerileri arasındadır.

Türkiye de diğer bütün üyeler gibi Konsey'in çalışma yöntemlerinin beş sürekli üyeye ve kapalı resmi olmayan görüşmelere dayanmasından şikayetçidir. Konsey üyesi olmayan ancak gündemdeki sorunun tarafları olan ülkelerde Konsey tarafından görüşmelere davet edilmelidir.

1994'te Konsey'in çalışma yöntemleri üzerine bir açık görüşme yapılmasını isteyen Fransa'nın bu önerisini Türkiye desteklemiş ve bu toplantıya katılmıştır. Fransa resmi olmayan toplantıların tamamen açık hale getirilmesini önermemektedir.

Türkiye Genel Kurul'un ana tartışma, norm oluşturma ve temsil organı olma konumunun devamından yanadır ve Genel Kurul'un güçlendirilmesini istemektedir.

Ayrıca Türkiye sürekli bir İnsan Hakları Konseyi kurulmasını desteklemekte, ancak bu organın çok az üyeli olmasına karşı çıkmaktadır.

Vesayet Konseyi'nin kaldırılması konusundaki görüşler ise Türkiye tarafından çok olumlu karşılanmamıştır. Türkiye Vesayet Konseyi kaldırılacaksa bunun kapsamlı reformun bir parçası olarak yapılmasından yanadır.

TÜRKİYE'NİN GÜVENLİK KONSEYİ ÜYELİĞİ

Türkiye tüm üyeliği boyunca Güvenlik Konseyi'nde dört kez sürekli olmayan üye olarak yer aldı. 2015-2016 dönemi için bir kez daha 2011'de aday olduysa da bu seçimi kazanamamıştır.

2009-2010 dönemi için kazanılan Konsey üyeliğinin Türkiye için önemli avantajlar sağlayacağı düşünülmüyordu.

Türkiye'nin 1990'la birlikte başlatmış olduğu ve 2000'lerde daha da hızlanan faal bir üye haline gelme süreci, Güvenlik Konseyi geçici üyeliği ile en üst noktasına ulaştı. Bu dönemde Türkiye için önemli olan iki somut konu Konsey gündemine geldi: Mavi Marmara gemisi olayı ve İran'ın nükleer çalışmaları.

BARIŞ GÜCÜ OPERASYONLARINA KATILMA

Türkiye'nin 1990'dan sonra BM'de daha faal hale gelmesinin önemli bir göstergesi, 1992'de Somali'de başlatılan zorlama operasyonuna asker göndererek katılmasıdır.

Eylül 2016 itibarıyla Türkiye 59 polis, 2 asker uzman, 36 asker ile barış gücü operasyonlarına katkıda bulunmaktadır.

Ayrıca Türkiye BM Hazır Barış Gücü Sistemi'ne de katılmıştır.

AÇIKLAMALI SORULAR

1. Birleşmiş Milletler ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) 1945'de 51 devlet ile kurulmuştur.
- B) 2017 yılı itibarıyla 193 üyesi vardır.
- C) Yeni üye kabulü Güvenlik Konseyi tavsiyesi ile Genel Kurul'un 2/3 oy çokluğu ile gerçekleşir.
- D) BM Antlaşmasında üyelikten ayrılma hükmü yer almamaktadır.
- E) Tüm üyeler seçimler için 4 coğrafi bölgeye ayrılmıştır.

AÇIKLAMA

Tüm üyeler seçimler için 5 coğrafi bölgeye ayrılmıştır.

- Asya
- Afrika
- Latin Amerika ve Karayipler
- Doğu Avrupa
- Batı Avrupa ve diğerleri

YANIT: E

2. Aşağıdakilerden hangisi Birleşmiş Milletler örgütünün amaçlarından biri değildir?

- A) Uluslararası barış ve güvenliği korumak
- B) Ulusların hak eşitliği ilkesine ve self-determinasyon hakkına saygı üzerine kurulmuş dostça ilişkiler geliştirmek
- C) Dünya barışının sağlanması için gerekli her türlü önlemi almak
- D) Ortak amaçlara doğru harcanan çabaların uyumlaştığı bir merkez olmak
- E) Savaş suçlarının yargılanacağı bir mahkeme kurmak

AÇIKLAMA

Birleşmiş Milletler örgütünün amaçları:

- Uluslararası barış ve güvenliği korumak
- Ulusların hak eşitliği ilkesine ve self-determinasyon hakkına saygı üzerine kurulmuş dostça ilişkiler geliştirmek
- Dünya barışının sağlanması için gerekli her türlü önlemi almak
- Ortak amaçlara doğru harcanan çabaların uyumlaştığı bir merkez olmak

YANIT: E

3. Birleşmiş Milletlerin merkezleri hangi şehirlerde yer alır?

- A) New York ve Cenevre
- B) Tokyo ve Londra
- C) New York ve Zürih
- D) Cenevre ve Moskova
- E) Londra ve New York

AÇIKLAMA

BM'i iki merkezi bulunmaktadır. Uluslararası Adalet Divanı hariç diğer tüm organlar New York'daki merkezde yer alır. Milletler Cemiyeti'nin merkezi olan Cenevre ise ikinci merkezdir.

YANIT: A

4. I. Devletlerin egemen eşitliği
II. Üyelerin örgütün girişimlerine her türlü yardımı yapacakları
III. BM Antlaşması'ndan doğan yükümlülükleri iyi niyetle yerine getirmeleri
IV. Kuvvet kullanma yasağı

Yukarıda sayılanlardan hangisi ya da hangileri Birleşmiş Millet Örgütünün temel ilkeleri arasında yer alır?

- A) I ve III
- B) I ve II
- C) II ve IV
- D) III ve IV
- E) I, II, III ve IV

AÇIKLAMA

BM Temel İlkeleri:

- Devletlerin egemen eşitliği
- Üyelerin örgütün girişimlerine her türlü yardımı yapacakları
- BM Antlaşması'ndan doğan yükümlülükleri iyi niyetle yerine getirmeleri
- Kuvvet kullanma yasağı
- Uluslararası uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözüleceği
- Örgüte üye olmayan devletlerinde bu ilkelere uygun hareketlerini sağlamak

YANIT: E

5. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kaç ana organı vardır?
- A) 2
B) 3
C) 4
D) 5
E) 6

AÇIKLAMA

Örgütün 6 ana organı vardır. Hepsisi de çeşitli düzeylerde bağlayıcı kararlar alabilirler.

YANIT: E

6. Uluslararası barış ve güvenliğin korunmasından birincil sorumlu olan organ aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Güvenlik Komitesi
B) Güvenlik Konseyi
C) Genel Kurul
D) Genel Sekreter
E) Adalet divanı

AÇIKLAMA

Güvenlik Konseyi, örgütün en başta gelen amacı olan uluslararası barış ve güvenliğin korunmasından birincil sorumlu organdır.

YANIT: B

7. Birleşmiş Milletler Örgütünün bütçesini hangi organ hazırlar?
- A) Genel Kurul
B) Yönetim Kurulu
C) Güvenlik Konseyi
D) Ortaklar Kurulu
E) Kurucular Kurulu

AÇIKLAMA

Genel Kurul, örgütün bütçesini hazırlar. Üye devletler bu bütçeden kendilerine düşen payı ödemek zorundadır. İki yıl üst üste ödemeyen üye devletin Genel Kurul'da oy verme hakkı, yine Genel Kurul aksine karar vermez ise askıya alınır. Ancak Genel Kurul bu kararı her zaman almaktadır.

YANIT: A

8. Ekonomik ve Sosyal Konsey ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?
- A) Ekonomik, toplumsal ve kültürel konulardaki çalışmayı yürütür.
B) Küçük devletlerin isteği üzerine kurulmuştur.
C) 4 yıl için seçilen 54 üyeden oluşur.
D) 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini hazırlamıştır.
E) 2006 yılında Genel Kurul bu konseyi kaldırarak yerine İnsan Hakları Konseyi'ni kurmuştur.

AÇIKLAMA

3 yıl için seçilen 54 üyeden oluşur.

YANIT: C

9. I. Devletler tarafından kendisine sunulan hukuksal uyumsuzlukları uluslararası hukuka göre çözüme kavuşturmak
II. Yetkili BM organlarına gerekli durumlarda danışma görüşü vermek
III. Ülkeleri silahlandırma konusunda yetkili olmak
- Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri Uluslararası Adalet Divanı'nın görevleri arasında yer alır?
- A) I ve III
B) II ve III
C) Yalnız I
D) I ve II
E) I, II ve III

AÇIKLAMA

UAD'ın iki görevi vardır:

- Devletler tarafından kendisine sunulan hukuksal uyumsuzlukları uluslararası hukuka göre çözüme kavuşturmak
- Yetkili BM organlarına gerekli durumlarda danışma görüşü vermek

YANIT: D

10. BM'in ana yargı organı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Genel Kurul
- B) Uluslar arası Adalet Divanı
- C) Güvenlik Konseyi
- D) Ortaklar Kurulu
- E) Kurucular Kurulu

AÇIKLAMA

BM'in ana yargı organı, Uluslar arası Adalet Divanı'dır. BM Antlaşmasının XIV. Bölümü UAD'ı düzenler.

YANIT: B

12. Kuvvet kullanma yasağı ile ilgili verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Kuvvet kullanma yasağı ile kuvvet kullanma tehdidi de yasaklanmıştır.
- B) Siyasi ve ekonomik baskı yapılması kuvvet kullanma kapsamına girmez.
- C) Kuvvet kullanma tehdidi bir devletin istekleri yerine getirilmezse kuvvete başvuracağını açıklamasıdır.
- D) Hangi eylemlerin kuvvet kullanma tehdidi oluşturduğunu saptamak Uluslararası Adalet Divanı'nın yetkisindedir.
- E) Bir eylemin ya da açıklamanın kuvvet kullanma tehdidi oluşturması için, her an gerçekleşebilecek bir eylem olasılığı var olmalıdır.

AÇIKLAMA

Hangi eylemlerin kuvvet kullanma tehdidi oluşturduğunu saptamak 'Güvenlik Konseyi'nin yetkisindedir.

YANIT: D

11. 2016 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri görevini yapan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Antonio Gueterres
- B) Ban Ki-mun
- C) Kofi Annan
- D) Butros Butros-Gali
- E) Perez de Cuellar

AÇIKLAMA

Genel sekreterliğe, Batı Avrupa'dan eski Portekiz başbakanı ve 10 yıldan uzun süredir BM mülteciler yüksek komiseri olan Antonio Guterres seçilmiştir. Genel Sekreter uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye sokacağına inandığı her konuda Güvenlik Konseyi'nin dikkatini çekebilir.

YANIT: A

13. Barış gücündeki gözlemci grup ilk olarak nerede ve ne zaman kullanılmıştır?

- A) Filistin ve Keşmir'de 1948 yılında
- B) Arnavutluk ve Keşmir'de 1950 yılında
- C) Somali ve Sırbistan'da 1952 yılında
- D) Kuveyt ve Kore'de 1948 yılında
- E) Filistin ve Somali'de 1945 yılında

AÇIKLAMA

Genel olarak barış gücü operasyonları ikiye ayrılır. Gözlemci gruplar ve askeri güç içerener. Gözlemcilik kurumu ilk kez 1948'de Filistin ve Keşmir'de kullanılmıştır.

YANIT: A

14. Meşru Savunma Hakkı ile ilgili aşağıdaki-lerden hangisi söylenemez?

- A) Kısıtlanamaz
- B) Tamamen yok edilemez
- C) Özel bir madde ile kabulü gerekmez
- D) Öncelikle silahlı saldırı olmalıdır
- E) Üyeler meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemleri güvenlik konseyine bildirmekle yükümlüdürler

AÇIKLAMA

Kuvvet kullanmanın yasaklanması, meşru savunmayı doğal bir istisna olarak içerir. Meşru savunma hakkının kapsamı kısıtlanabilir ama bu hak tamamıyla yok edilemez. Meşru savunma hakkının var olduğunun özel bir madde ile kabulü de gerekmez. Haksız bir saldırı karşısında devletlerin kendilerini savunma hakları hiçbir zaman tartışılmamıştır.

YANIT: A

15. Türkiye Güvenlik Konseyinde kaç kez yer almıştır?

- A) 2
- B) 3
- C) 4
- D) 5
- E) 6

AÇIKLAMA

Türkiye tüm üyeliği boyunca Güvenlik Konseyinde dört kez sürekli olmayan üye olarak yer aldı. Bunlar:

- 1951-52
- 1954-55
- 1961
- 2009-2010 dönemleridir.

YANIT: C

**ÇÖZÜMLÜ
DENEME SORULARI**

1. Birleşmiş Milletlerin kuruluşu ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) İlk adım Londra'da atılmıştır.
- B) Fransa adına General de Gaulle tarafından imzalanan St. James Sarayı bildirisi ile adım atılmıştır.
- C) ABD 14 Ağustos 1941'de Atlantik Bildirisi ile adım atmıştır.
- D) ABD ve Sovyetler Birliği BM'in kuruluşunda, Güvenlik Konseyi'nin 5 sürekli üyesinden biri olarak yer almıştır.
- E) Kurulmasına 2. Dünya Savaşı bittikten sonra karar verilmiştir.

2. "Birleşmiş Milletler Bildirisi" ile ilgili verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Hepsi aynı tarafta savaşan 26 ülke tarafından ilan edilmiştir
- B) 21 ülke sonradan katılmıştır
- C) Türkiye sonradan katılan 21 ülkeden biridir.
- D) Kurucu konferansı 1950 de San Francisco da toplanmıştır.
- E) Türkiye Kurucu konferansına katılan 51 ülkeden biridir.

3. Aşağıdakilerden hangisi BM'in amaçlarından biridir?

- A) Ekonomik birliği sağlamak
- B) Ortak amaçlara doğru harcanan çabaların uyumlaştığı bir merkez olmak
- C) Bir dünya devleti kurmak
- D) Ortak bir ordu kurarak dünyada güvenliği sağlamak
- E) Savaş suçlularının yargılanacağı bir mahkeme kurmak

4. Aşağıdakilerden hangisi Birleşmiş Milletlerin temel ilkeleri arasında yer almaz?

- A) Devletlerin egemen eşitliği
- B) BM Antlaşması'ndan doğan yükümlülükleri iyi niyetle yerine getirmeleri
- C) Kuvvet kullanma yasağı
- D) Uluslararası uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözüleceği
- E) Uluslararası işbirliğini geliştirmek

5. Aşağıdakilerden hangisi BM Genel Kurulu'na bağlı komitelerden biri değildir?

- A) Siyasi İşler ve Güvenlik Komitesi
- B) Ekonomik ve Mali İşler Komitesi
- C) Güvenlik Konseyi Komitesi
- D) Vesayet İşleri Komitesi
- E) İdari İşler ve Bütçe Komitesi

6. Birleşmiş Milletler Örgütünde, üye ülkelerin egemen eşitliği ilkesinin en iyi ortaya çıktığı organ aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Genel Kurul
- B) Yönetim Kurulu
- C) Güvenlik Konseyi
- D) Vesayet İşleri Komitesi
- E) Siyasi İşler ve Güvenlik Komitesi

7. Aşağıdakilerden hangisi Güvenlik Konseyi'nin P5 denilen sürekli üyelerinden biri değildir?

- A) Büyük Britanya
- B) ABD
- C) Rusya Federasyonu
- D) Çin
- E) Japonya

8. Güvenlik Konseyi ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Kuruluşunda 11 üyeli idi.
- B) 1963 den bu yana 15 üyedir.
- C) P5 denile 5 üye süreklidir.
- D) 10 üye, Genel Kurul tarafından 2/3 oy çokluğu ile ve 2 yıllığına seçilir, araya bir dönem girmeden tekrar seçilemez.
- E) Beş sürekli üyenin oylamada ayrıcalığı yoktur.

9. BM de işlevsiz kalmış ana organ aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sekreterlik
- B) Genel sekreterlik
- C) Vesayet Konseyi
- D) Güvenlik Konseyi
- E) Ekonomik ve Sosyal Konsey

10. Uluslararası Adalet Divanı ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Ana yargı organıdır.
- B) Yetkili BM organlarına gerekli durumlarda danışma görüşü verir.
- C) Her biri farklı uyruktan 15 yargıçtan oluşur.
- D) Görev süreleri 9 yıldır.
- E) Süresi dolan yargıç yeniden seçilemez.

11. BM de Sekreterlik ve Genel Sekreter ile ilgili verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

- A) Örgütün ana organı arasında sayılmaz.
- B) Yönetimsel organdır ve başında genel sekreter yer alır.
- C) Genel Sekreterlikte 6 yıl ve en fazla 3 dönem kuralı vardır.
- D) Genel Sekreter Güvenlik Konseyi tarafından seçilir.
- E) Sekreterlik çalışanları üye devlet vatandaşları dışındaki ülkelerden sınavla seçilir.

12. Afrika kıtasından Gana uyruklu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği yapmış olan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Antonio Gueterres
- B) Ban Ki-mun
- C) Kofi Annan
- D) Butros Butros-Gali
- E) Perez de Cuellar

13. BM'nin ilkelerini saptayan 2. Maddesinin 4.paragrafı aşağıdakilerden hangisi ile ilgilidir?

- A) Üye seçimi
- B) Komiteler
- C) Kuvvet kullanma
- D) Sekreterlik
- E) Güvenlik Konseyi

14. 1974 Saldırının Tanımı Kararı'nın 3.maddesinde dolaylı bazı eylemler de saldırı kapsamına alınmıştır. Aşağıdakilerden hangisi bu eylemlerden biridir?

- A) Devletin kendi ülkesini başka bir devlete saldırı için kullandırması
- B) Silahlı orduya sahip olmak
- C) Zorunlu askerlik yaptırmak
- D) Başka ülkelere yardım yapmak
- E) Hava üssünü kontrol altında tutmak

15. Aşağıdakilerden hangisi ülkelere barış gücü yerleştirilen durumlardan biri değildir?

- A) Ateşkes ve silah bırakılması anlaşmalarının gözetimi
- B) Geçiş noktalarında ve sınır boyunca kontrol
- C) Düşman güçleri arasına girmek
- D) İç huzursuzluk olan ülkelerde hükümetin isteğiyle düzeni sağlamak
- E) Sebepsiz yere işgal edilen bir ülkede işgalcinin yanında yer almak

ÇÖZÜMLÜ DENEME SORULARI YANITLARI

1. E Birleşmiş Milletlerin kurulmasına 2. Dünya Savaşı sırasında yani savaş devam ederken karar verilmiştir.
2. D Kurucu konferansı 1945' de San Francisco da toplanmıştır.
3. B BM uluslararası sistemdeki en geniş katımlı ve en geniş çalışma alanına sahip örgüttür. Amaçlarının genel ve kapsayıcı olması sayesinde, uluslararası sistemde ortaya çıkabilecek her türlü sorunu tartışabilir, bununla ilgili tavsiyelerde bulunabilir ya da önlem alabilir.
4. E Uluslararası işbirliğini geliştirmek ilke değil bir amaçtır.
5. C BM Genel Kurulu'na bağlı komiteler:
 - Siyasi İşler ve Güvenlik Komitesi
 - Ekonomik ve Mali İşler Komitesi
 - Toplumsal, İnsancıl ve Kültürel İşler Komitesi
 - Vesayet İşleri Komitesi
 - İdari İşler ve Bütçe Komitesi
 - Hukuk İşleri Komitesi
 - Özel Siyasi Komite
6. A Genel Kurul, tüm üye devletlerin temsil edildiği ve birer oya sahip olduğu en genel katımlı organdır. Üye ülkelerin ege-men eşitliği ilkesinin en iyi ortaya çıktığı organdır.
7. E Güvenlik Konseyi'nin P5 (Permanent Fi-ve) denilen sürekli üyeleri:
 - ABD
 - Rusya Federasyonu
 - Çin
 - Büyük Britanya
 - Fransa

8. **E** Beş süreklî üye oylamada da ayrıcalıklıdır. Usule uygun olmayan konularda veto hakkına sahiptir. Yani birinin dahi ret oyu vermesi, geri kalan 14 üye aynı yönde oy kullansa bile karar alınmasını engellemektedir.
9. **C** Bugün işlevsiz kalmış ana organ; Vesayet Konseyi'dir. Amacı, vesayet altındaki topraklarda yaşayanların geliştirilmesi ve özerklik ya da bağımsızlık kazanmak üzere ilerlemelerinin sağlanması olarak belirlenmiş olan vesayet sistemini yürütmek olarak tasarlanmıştır.
10. **E** Uluslararası Adalet Divanında süresi dolan yargıç yeniden seçilebilir.
11. **B** Sekreter ve Genel Sekreterlik:
- Örgütün ana organlarından biridir.
 - Yönetmelik organdır ve başında genel sekreter yer alır.
 - Genel Sekreterlikte 5 yıl ve en fazla 2 dönem kuralı vardır.
 - Genel Sekreter Güvenlik Konseyi'nin vetoya tabi bir oylamayla tavsiyesi üzerine Genel Kurul tarafından seçilir.
 - Sekreterlik çalışanları, üye devlet vatandaşları içinden sınavla seçilir.
12. **C** Kofi Annan 1996-2006 yılları arasında BM Genel Sekreterliği yapmıştır.
13. **C** 2/4 madde'ye göre: Tüm üyeler uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı, gerekse BM'nin amaçları ile bağdaşamayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanmaya başvurmaktan kaçınırlar.
14. **A** 1974 Saldırının Tanımı Kararı'nın 3.maddesinde dolaylı bazı eylemler de saldırı kapsamına alınmıştır. Bu eylemler; Devletin kendi ülkesini başka bir devlete saldırı için kullandırması ve (g) paragrafında yer verilen başka bir devlete o ülkede silahlı saldırı oluşturabilecek yoğunlukta silahlı güç kullanma olayları gerçekleştiren silahlı kollar, gruplar, düzensiz birlikler veya lejyonerler göndermek.
15. **E** Ülkelere barış gücü yerleştirilen durumlar:
- Ateşkes ve silah bırakışması anlaşmalarının gözetimi
 - Geçiş noktalarında ve sınır boyunca kontrol
 - Düşman güçleri arasına girmek
 - İç huzursuzluk olan ülkelerde hükümetin isteğiyle düzeni sağlamak
 - BM kontrolü altındaki bir bölgede bölgenin güvenlik ve savunmasına yardım etmek
 - Yerel güçlerin zararsız hale getirilmesine ve silahtan arındırılmasına yardım etmek
 - Plebisit veya seçim yapılacak bir bölgede güvenliği sağlamak
 - Sorunlu bölgelerde ya da afete uğrayan bölgelerde yardım operasyonu yürüten BM görevlilerini ve operasyonu korumak

Öğretmen Diyor ki! Bu ünite de Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü ve Türkiye NATO ilişkileri anlatılmaktadır. Soğuk Savaş, Truman Doktrini, Petersberg Bildirisi, Yalta Konferansı ve NATO iyi öğrenilmelidir.

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
5	1 - 2

KUZAY ATLANTİK ANTLAŞMASI ÖRGÜTÜ

II. Dünya Savaşı'nın bitmesi (1945), ile birlikte Avrupa'nın yıllarca süren silahlı çatışma ve kaos nedeniyle çökmüş ekonomiyi taşımakta zorlanmaya başlaması, onu uluslararası sistemin merkezini oluşturma niteliğinden giderek uzaklaştırmış, hatta bu özelliğini tamamen kaybetmesine yol açmıştır. Avrupa artık iki büyük gücün -ABD ve SSCB- kontrolüne girecek bir duruma düşmüştür.

Bu durum iki ideolojinin ve onların en güçlü temsilcilerinin yani ABD ve SSCB'nin yeni bir güç mücadelesine girmelerine ve Soğuk Savaş olarak isimlendirilen yeni bir tür gerginliğin başlamasına neden olmuştur.

SSCB tarihsel olarak Batı dünyasından tehdit algılamıştır. SSCB Lideri Stalin'in Batı'ya duyduğu güvensizlik sonucu Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde sosyalist rejimler kurduzmaya başlamıştır. Bu da ABD ve SSCB arasındaki ilişkilerin kopma noktasına gelmesine yol açmıştır. İşte NATO bu mücadele ortamının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Yalta ve Potsdam Konferanslarında iki ülke arasında beliren anlaşmazlıklar ve bu anlaşmazlıkların en önemlisini oluşturan "işgalden kurtarılan ülkelerin nasıl yönetileceği sorunu" savaş ertesinde ilişkilerin bozulmasında çok önemli bir rol oynamıştır.

Yalta Konferansı sonrasında 1945 ilkbaharından itibaren Almanya fiilen ikiye ayrılmış, SSCB tarafından işgal edilen ülkelerde komünistler iktidarı ele geçirmiş İtalya'da ve Fransa'da komünist partiler güçlenmeye başlamıştır.

Doğu Avrupa'daki gelişmelerden rahatsızlık duyan ABD, SSCB'yi ekonomik gücünü ve atom silahı tekeli kullanarak dizginlemek istese de başarılı olamamıştır. 1947'de yaşanan Berlin Bunalımı SSCB ile ABD'nin çok açık bir biçimde karşı karşıya geldikleri bir olay olmuş, bir anlamda Soğuk Savaş'ın başlangıcını teşkil etmiştir.

Berlin Bunalımı dışında Soğuk Savaş'ın artık tüm boyutlarıyla ortaya çıktığının göstergesi olan diğer iki olay ise şunlardır:

- > **12 Mart 1947'de ABD Başkanı Harry Truman'ın ilan ettiği Truman Doktrini:** ABD böylece, komünist gerillalarla hükümet birliklerinin çarpıştığı Yunanistan'a ve SSCB tarafından tehdit edilen Türkiye'ye toplam 400 milyon dolarlık askerî yardım yapmaya karar vermiştir.
- > **5 Haziran 1947'de Marshall Planı:** Avrupa'nın Yeniden İmarı Planı ilan edilmiştir. Washington Yönetimi, Plan'a dahil olan 16 ülkeye altı yıl boyunca yaklaşık 20 milyar dolar tutarında aynı yardım yapmıştır.

17 Mart 1948'de Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere ve Lüksemburg Brüksel Pakti olarak bilinen bir ittifak antlaşmasını imzalamışlardır. Brüksel Pakti çerçevesinde aynı yılın Eylül ayında Batı Avrupa Birliği (BAB) adında bir askerî örgüt de kurulmuştur.

BAB'ı oluşturan ülkelerin temel hedefi ABD'yi Avrupa ittifak sistemi içine çekebilmektir. Bu konjonktürde ABD'li Senatör Arthur Vandenberg ABD Dışişleri Bakanlığı'na danışarak bir rapor hazırlamıştır. Vandenberg tarafından hazırlanan rapor bir karar tasarısı hâline getirilerek ABD Senatosu'na sunulmuştur. Senato'nun 11 Haziran 1948'de yaptığı oturumda görüşülerek kabul edilen bu kararla ABD'nin kolektif bir güvenlik örgütü içinde yer almasının yolu açılmıştır.

Vandenberg Kararı'ndan sonra NATO'nun kurulmasını sağlayan Kuzey Atlantik Antlaşması üzerinde uzlaşmaya varılmıştır. 4 Nisan 1949'da 12 devlet tarafından bağitlanan bu antlaşmayla Soğuk Savaş'ın ilk örgütlü askerî bloku oluşturulmuştur.

1949'da Kuzey Atlantik Antlaşması'nın imzalanmasıyla Brüksel Antlaşması Örgütü veya Batı Birliği'nin yükümlülüklerini yürütme görevi NATO'ya devredilmiştir.

NATO barış zamanında ABD'nin Avrupa ile kurduğu ilk askerî ittifak olması açısından önem taşımaktadır.

YAPISI VE YÖNETİMİ

NATO'nun en yetkili karar organı Kuzey Atlantik Konseyi'dir. Konsey'de her üye, büyükelçi düzeyinde bir Daimi Temsilci tarafından temsil edilir. Yılda iki kez ya da gerek görüldüğünde daha sık olmak üzere, Dışişleri Bakanları düzeyinde toplanır, İttifak'ın geleceğine ilişkin yeni strateji ya da politika değişiklikleri söz konusuysa üye ülkelerin devlet ya da hükümet başkanlarının katıldığı Zirve toplantıları düzenlenir. Konsey'de kararlar oybirliği ile alınır ve her üyenin veto yetkisi vardır.

NATO'nun en üst düzeydeki memuru olan Genel Sekreterdir. Uluslararası Personel'in genel idaresinden sorumludur ve örgütün sözcüsüdür.

NATO'nun kurumsal yapısından ayrı fakat örgüt içi işbirliği ve danışma bakımından yardımcı kuruluşlar olarak NATO Parlamenterler Asamblesi ve Atlantik Antlaşması Konseyi (uluslararası dernek) faaliyet göstermektedir. Asamble'ye 9 Türk parlamenter katılmaktadır.

NATO'nun sivil yapısı Savunma Planlama Komitesi, Daimi Temsilciler'den oluşur. Komiteye kurmaylık hizmeti veren başlıca alt birim Savunma İnceleme Komitesi'dir.

NATO'nun askerî yapısının en üstünde Askerî Komite yer almaktadır. Askerî Komite, Konsey ve Savunma Planlama Komitesi'ne bağlı çalışmaktadır.

NATO güçlerinin örgütlenmesi Kasım 2002'deki Prag Zirvesi'nde alınan kararlarla değiştirilmiştir.

2002'den sonra ise biri operasyonel diğeri işlevsel olmak üzere iki stratejik komutanlık biçiminde örgütlenmeye geçilmiştir. Buna göre operasyonel komutanlık, SACEUR'un komutasındaki Müttefik Harekât Komutanlığı'dır. Bu komutanlığa bağlı olarak, merkezi Hollanda'da bulunan Kuzey Müşterek Kuvvet Komutanlığı ile merkezi İtalya'da bulunan Güney Müşterek Kuvvet Komutanlığı kurulmuştur.

NATO'NUN GENİŞLEMESİ

4 Nisan 1949'da Washington'da imzalanan Kuzey Atlantik Antlaşması ile kurulmuştur. 12 kurucu üyesi vardır: Bu ülkeler; ABD, Kanada, İngiltere, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Fransa, Norveç, Danimarka, Portekiz, İzlanda ve İtalya'dır.

Örgüt, 1949 yılında kuruluşundan itibaren 7 genişleme süreci geçirmiş ve 29 üye sayısına ulaşmıştır.

1951 yılında imzalanan protokol sonucunda Türkiye ve Yunanistan 1952 yılında NATO'ya katılmışlardır. 1955 yılında Federal Almanya 1982 yılında İspanya üyeliğe kabul edilmiştir.

1999 yılında Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti İttifak'a kabul edildi.

Letonya, Litvanya, Estonya, Slovakya, Slovenya, Romanya ve Bulgaristan'ın üyelikleri 29 Mart 2004'te Hırvatistan ve Arnavutluk'un üyelikleri ise 2009 yılında gerçekleşmiştir. Karadağ 2016 yılında üyeliğe kabul edilmiştir. Makedonya'nın üyelik süreci ise Yunanistan ile yaşadığı isim krizi nedeniyle sonuçlanmamaktadır. Gürcistan'ın üyeliği ise belirsizliğini korumaktadır. Temas ülkeleri adı verilen Avustralya, Japonya, Yeni Zelanda ve Kore Cumhuriyeti gibi devletler, NATO'nun barış gücü operasyonlarında yer almıştır. Ancak Antlaşma'nın 10. maddesi, örgüte yalnızca Avrupa kıtasındaki devletlerin üye olabileceğini öngörmektedir. Bu ülkelerin üyeliği için 10. maddenin revizyonu gerekmektedir.

NATO'NUN GÖREV ALANI

Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 5. maddesine göre taraflar, içlerinden birine ya da birkaçına karşı gerçekleşecek bir silahlı saldırıyı, örgüte üye tüm taraflara yönelik bir saldırı olarak kabul ederek, BM Şartı'nda ifade edildiği hâliyle bireysel ya da kolektif meşru savunma haklarını kullanacaklardır. Aynı antlaşmanın 6. maddesine göre ise Örgütün görev alanı, üye devletlerin ülkeleri ve bunların Yengeç Dönencesi'nin kuzeyinde kalan adalarını, uçak ve gemilerini kapsamaktadır.

NATO Alanı'nın, bugün anlamını büyük ölçüde yitirdiği ve İttifak'ın "küresel bir güvenlik örgütüne" evrilmesi tartışmalarının yoğun biçimde başladığı söylenebilir.

BARIŞ İÇİN ORTAKLIK

Barış İçin Ortaklık- BİO projesi, 1994 Brüksel Zirvesi'nde açıklanmıştır. Projenin genel amacı, Soğuk Savaş'ın ardından Avrupa'da ortaya çıkan güç boşluğunu NATO temelinde gidermektir. NATO 1997 yılında, BİO'yu daha güçlü ve operasyonel hale getirme kararı almıştır. 2012 itibarıyla BİO programının 22 ortağı bulunmaktadır.

NATO - AKDENİZ DİYALOĞU GİRİŞİMİ

NATO 1994'te "Akdeniz Diyalogu" girişimini başlatmıştır. Halen yedi üyesi bulunan (Cezayir, Fas, İsrail, Mısır, Moritanya, Tunus, Ürdün) bu girişimin temel amaçları, bölgesel güvenlik ve istikrara katkı sağlamak; üye ülkelerde NATO'ya ilişkin önyargıları ortadan kaldırmaktır.

NATO - RUSYA İLİŞKİLERİ

1997'de NATO-Rusya Daimi Ortak Konseyi kurucu senedi imzalanmıştır. Ancak süreç içinde iki taraf arasında anlaşmazlıklar baş göstermiştir. 11 Eylül terör olaylarının ardından iki taraf tekrar yakınlaşmıştır.

2002'de NATO – Rusya Konseyi kuruldu. 2010'da Lizbon'da düzenlenen NATO – RF Konseyi toplantısında, NRK Ortak Bildirisi ve 21. Yüzyıldaki Ortak Güvenlik Sorunlarına İlişkin NATO-Rusya Ortak Değerlendirmesi belgeleri imzalanmıştır. 2014 yılında gerçekleşen NATO Galler Zirvesi'nde Orta Doğu'da belirginleşen radikalizm ile Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ilişkilerin tekrar soğumasına yol açmıştır.

2016'da gerçekleşen NATO Varşova Zirvesi'nde eski Sovyetler Bloğundaki Baltık ülkelerine (Litvanya, Estonya, Letonya) ve Polonya'ya askeri birliklerin konuşlandırılması yönünde uzlaşmaya varılmıştır. 2017'de Karadeniz'deki NATO askeri varlığını artırma kararı çıkmıştır.

NATO - AB İLİŞKİLERİ

NATO, BAB'ı güçlendirmek amacıyla 1994'te Birleşik Ortak Görev Gücü oluşturulmasını kararlaştırdı. BAB, 1997 Amsterdam Zirvesi ile AB'nin güvenlik örgütü olarak kabul edildi. 19 Haziran 1992'de BAB üyesi ülkelerin Dışişleri ve Savunma Bakanları BAB'ın rolünü daha da kuvvetlendirmek amacıyla Petersberg Bildirgesi'ni yayınladılar. Bu bildirme ile BAB üyeleri AGİK ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ile işbirliği içinde çatışmaları önleme ve barışı koruma çalışmalarına destek vermeyi taahhüt etmişlerdir. 2000 yılında ise artık tamamen AB bünyesine alınan BAB, ayrı bir kurum olmaktan çıkarılarak feshedildi. Helsinki Zirvesi'nde 2003'e kadar, Avrupa Acil Müdahale Gücü'nün kurulması kabul edildi.

AB'nin, tamamen kendi ürünü olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nı (AGSP) geliştirmesi NATO'ya üye olup AB üyesi olmayan, dolayısıyla siyasi karar alma mekanizmasının dışında yer alan Türkiye için önemli bir sorun olmuştur.

NATO'NUN DÖNÜŞÜMÜ

- *Yeni Görev Alanları: Soğuk Savaşın ardından NATO'nun geçerliliğini yitireceğini ve varlık sebebi ortadan kalktığına yönelik görüşler öne sürüldü. Ne var ki, NATO, Soğuk Savaş'ın ardından kolektif savunma örgütünden kolektif güvenlik örgütüne doğru bir dönüşüm sürecine girdi. Bu süreçte NATO, geleneksel görev alanlarını revize ederek genişletti. NATO'nun yeni görev alanları arasında; asimetrik tehditlerle, siber saldırılarla mücadele, illegal göç ve insan ticaretiyle mücadele, enerji iletim kanallarının ve denizlerdeki ulaşım yollarının korunması gibi unsurlar girdi.*
- *Kurumsal Dönüşüm: NATO'nun dönüşümü örgütün kurumsal yapısına da yansdı. 2002'de Müttefik Harekât ve Müttefik Dönüşüm Yüksek Komutanlıkları kuruldu. Örgütün askeri yapısı Soğuk Savaş'ın bitişinden sonra 5 kez değişti ve asker sayısı yaklaşık yarı yarıya azaltıldı. 2014'te Galler Zirvesi'nde Çok Yüksek Hazırlıklı Ortak Görev Gücü oluşturuldu.*

Galler Zirvesi'nde kabul edilen NATO Çerçeve Ülkeler Konsepti ise üye ülkelerin ortak bir askeri güç oluşturma eğilimini ve sivil kapasitesini artırarak sivil operasyonlar gerçekleştirme iradesini göstermektedir.

NATO'nun Siklet Merkezinin Orta Doğu'da ve Akdeniz'e Kayması: 2010 tarihli Lizbon Zirvesi'nde Müsterek Kuvvet Komutanlıklarının sayısı üçten ikiye düşürüldü: Hollanda Brunssum ve İtalya Napoli. Ayrıca Lizbon'da alınan kararla NATO'nun tüm kara harekâtının komuta ve kontrolünden sorumlu bir karargah oluşturuldu. Bu karargah Türkiye'nin İzmir kentine konuşlandırıldı. Bu gelişme, örgütün önem verdiği bölgenin Avrupa'dan Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'ya geçtiğini göstermektedir. Ayrıca Akdeniz'de sürekli Akdeniz Hazır Deniz Kuvvetleri gücünü de bulundurulmaktadır.

NATO OPERASYONLARI

Örgüt Soğuk Savaş'ın ardından kendi sınırları dâhilinde olmamasına rağmen Bosna Hersek, Kosova, Afganistan'da operasyonlar yürüttü. Somali'de deniz korsanlığı ile mücadele etti. Libya'da bir operasyon gerçekleştirdi. Lizbon'da kabul edilen Stratejik Konseptle örgütün küresel bir aktör olma yolunda adım attığı sonucuna varılabilir. ISAF bünyesinde 2001'den itibaren Afganistan'da konuşlandığı askeri güçlerini 2014 yılında büyük ölçüde geri çekti. Ancak orta vadede ise Afgan milli güçlerine finansal desteğin sürmesi kararı alındı. Türk Silahlı Kuvvetleri unsurları, 2001 yılından itibaren NATO'nun Afganistan'da yürüttüğü operasyon kapsamında bölgede bulunmaya devam etmektedir. Yurtdışına asker gönderilmesi ve yabancı askerlerin Türkiye üzerinden Afganistan'a intikalini öngören tezkere, 2017 yılında 2 yıl daha uzatıldı. 2014'den itibaren oluşturulan Kararlı Destek Misyonunun amacı ise Afgan askerlerinin eğitilmesidir. Kararlı Destek Misyonu, bir savaş gücü değildir.

NATO'nun 11 Eylül saldırıları sonrasında Akdeniz ve Orta Doğu bölgesine verdiği önem de artmıştır.

TÜRKİYE-KUZEL ATLANTİK ANTLAŞMASI ÖRGÜTÜ İLİŞKİLERİ

1923'te kuruluşundan itibaren batılılaşma yolunda adımlar atan Türkiye II. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra bu tercihi çok daha belirgin bir biçimde dile getirmiştir. 1949'da NATO'nun kurulmasından NATO üyeliğinin sağlanabilmesi çabalarında somutlaşmıştır. Türkiye'nin NATO üyesi olma çabasının temel nedenleri ise şu şekilde özetlenebilir:

- SSCB'de tehdit algılanması sonucu NATO üyeliğiyle ulusal güvenliğin sağlanabileceği düşüncesi
- Türk egemen elitinin NATO üyeliğiyle ulusal güvenliğin sağlanabileceği düşüncesi.
- Türk egemen elitinin NATO üyeliğini cumhuriyetin ilanından beri benimsenen Batıcı dış politika'nın doğal bir sonucu olarak görmesi.
- Truman Doktrini ve Marshall Planı çerçevesinde ABD'den almaya başladığı ekonomik ve askeri yardımlar
- Liberal fikirlerin Türk aydınları arasında kök salması
- Ulusal burjuvazinin Batı ile bütünleşmeyi ve bu bağlamda NATO üyeliğini desteklemesi.

TÜRKİYE'NİN NATO ÜYELİĞİ

NATO'nun kurucu üyesi olamayan Türkiye, 11 Mayıs 1950'de üyelik başvurusu yapmıştır. NATO üyeliğini sağlama yolunda attığı ilk adım Kore'ye asker göndermek olmuştur. Menderes hükümeti Kore Savaşı'nı Türkiye'nin "Hür Dünya" ile birlikte yer alarak NATO üyeliğinin sağlanması açısından kaçırılmaması gereken bir fırsat olarak görmüştür. Bu kararın alınmasından bir hafta geçmeden Türkiye 1 Ağustos 1950'de ikinci başvurusunu yapmıştır.

Türkiye'nin başvurusu Eylül ayında toplanan NATO Bakanlar Konseyi tarafından reddedilmiştir. Türkiye ve Yunanistan'a üyelik yerine Akdeniz savunmasına katılmak için örgütle doğrudan bağlar kurulması önerilmiştir ve ABD, Türkiye'ye Akdeniz'e ilişkin NATO askeri planlamalarına katılma teklifini götürmüştür.

Bu teklif, NATO'nun iki büyük gücü olan İngiltere ve ABD arasında görüş ayrılıklarına yol açtı. İngiltere, Türkiye'nin NATO ile doğrudan bağ kurmasına karşı çıkmaktaydı.

Türkiye NATO üyeliğinin yerini alacak bir Akdeniz Paketi önerisine soğuk baksa da Akdeniz savunma planlamasına katılımını içeren notayı kabul ettiğini bildirmiştir.

15 Mayıs 1951'de ABD müttefiklerine Türkiye ve Yunanistan'ı NATO'ya önermiştir. ABD politikasındaki bu değişimin bir kaç nedeni bulunmaktaydı:

- ABD'nin SSCB tehdidine karşılık Sovyet topraklarına yakın ülkelerde hava üslerine sahip olması gerekmektedir. ABD bu çerçevede Türkiye'den askeri üsler istemiş, ancak Türkiye NATO üyesi olmadan buna izin veremeyeceğini bildirmiştir.
- Kore Savaşı ve 3. Dünya gelişmelerinin gösterdiği gibi "uluslararası komünizm" güç kazanmaktaydı. Sovyet etkinliğinin Orta Doğu'ya yayılmaması için Türkiye'nin bir "bariyer" olarak güçlendirilmesi gerekiyordu.
- SSCB ile ilişkilerini koparak ilk sosyalist ülke olan Yugoslavya'nı korunması ABD açısından büyük önem taşımaktaydı. Bunu sağlamada Türkiye ve Yunanistan'ın önemli bir rolü bulunmaktaydı.
- Petrol kaynakları nedeniyle Orta Doğu'nun artan önemi Türkiye ve Yunanistan'ın üyeliğini gerekli kılmaktaydı.
- Türk birliğinin Kore Savaşı'nda gösterdiği üstün performans ve Amerikan birliklerini imha edilmekten kurtarması Türkiye'ye yönelik sempatiyi arttırmıştır.

ABD'nin Türkiye ve Yunanistan'ın NATO üyeliği kapsamındaki teklifini Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg ABD benimserken, İngiltere, Norveç ve Danimarka daha olumsuz yaklaştılar.

Buna rağmen özellikle ABD'nin ağırlığını koymasıyla birlikte 16-20 Eylül 1951'de yapılan NATO Bakanlar Konseyi toplantısında Türkiye ile Yunanistan'ın İttifaka davet edilmeleri kararlaştırıldı. 18 Şubat 1952'de Türkiye ve Yunanistan NATO üyesi oldular.

TÜRKİYE'NİN NATO'DAKİ YERİ VE ROLÜ

NATO üyeliği, Türkiye'ye uluslararası siyasetin şekillenmesinde rol oynama fırsatı vermektedir. Türkiye, NATO'nun güney doğu sınırını oluşturmaktadır. Türkiye'nin ordusu asker sayısı açısından NATO üyeleri arasında ikinci sırada gelmektedir. NATO'nun içinde Müslüman nüfus açısından biricik özelliğe sahiptir. Bu nitelikler, NATO'nun Afganistan, Bosna Hersek, Kosova operasyonlarına sağladığı katkılara yansımıştır. Türkiye ayrıca İstanbul'da Yüksek Hazırlık Düzeyindeki bir Kuvvet Karargâhi kurmuştur. Bu karargâh, NATO'ya destek vermektedir. Ayrıca NATO Komuta Yapısı kapsamında bulunan Hava Komutanlığı İzmir'de bulunmaktadır.

- Rasmussen'in Atanma Krizi: 2009 yılında NATO'ya atanması düşünülen Anders Fogh Rasmussen ismine Türkiye önce karşı çıktı. 2005 yılında Danimarka'da çıkan İslam karşıtı karikatür krizi, Türkiye'deki bölücü terör örgütünün propaganda aracı olan bir televizyon kanalının Danimarka'daki yayınlarının sürdürmesi başlıca sebebi. Türkiye, ABD Başkanı Obama'nın arabuluculuk girişimleri sonucunda itirazını askıya aldı. Buna karşılık fakat bu itiraz uluslararası NATO Genel Sekreter Yardımcılarından birinin Türk olması koşulunu öne sürdü.
- NATO'ya Atanan Türkler: Rasmussen'in NATO Genel Sekreteri atanmasından bir yıl sonra, Savunma Politikası ve Planlamadan Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı pozisyonuna Türk Büyükelçi Hüseyin Diriöz'ü atandı. 2015 yılının sonunda Türk Büyükelçi Tacan İldem, NATO'nun Kamu Diplomasisinden Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı olarak, Burcu San ise NATO Harekâtlar Bölümü Direktörü olarak atandı.
- Malatya'da Konuşlu Antibalistik Füze Savunma Sistemi: ABD, Soğuk Savaş döneminde başlayarak 2000li yıllarda Ulusal Füze Savunma Sistemi'ni geliştirdi. Lizbon Zirvesi'nde Türkiye'ye füze savunma sisteminin yalnızca radar biriminin kurulması önerildi. Anti balistik füze bataryaları ise Romanya'ya konuşlandırılacaktı. 2011'de devreye giren Kürecik'teki radar sisteminin operasyonel kontrolü NATO'da bulunmaktadır. Kürecik'te bulunan balistik füze savunma sisteminin, 2020 yılında faaliyete geçeceği öngörülmektedir.
- Libya Operasyonu ve Türkiye: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 2011'de Libya rejiminin şiddete son vermesi ve sivilere zarar verilmemesi çağrısı yapıldı. Amaç, Kaddafi'nin devrilmesi değil sivillerin korunmasıydı. Türkiye Libya'ya ilişkin başlangıçta ılımlı bir politika izledi. Fakat Libya'da sivil kayıplar artıyordu. Bu nedenle başlangıçta Almanya gibi harekâtın NATO'ya devri konusunda olumsuz tavır takınan Türkiye gelişmeler karşısında bu bakış açısını değiştirdi. Operasyonun NATO'ya devredilmesine razı oldu. Ancak Türk yetkililer Libya'ya yönelik herhangi bir saldırıda bulunmayacaklarını, Müslüman bir toplumla çatışmayacağını vurguladı.
- Almanya ile Yaşanan İncirlik Krizi: Adana'da 1954 yılında devreye giren üs, Amerikan Hava Kuvvetleri'nin unsurlarını olağanüstü hallerde konuşlanması ve savaş uçaklarının bakımının gerçekleştirilmesi amacıyla kuruldu. Üste yaklaşık 2500 Amerikan askeri bulunmaktadır. Fakat NATO bünyesinde yapılan askeri operasyonlar kapsamında İncirlik'te farklı devletlerin askerleri bulunabilmektedir. Almanya'nın İncirlik'te 250 civarında askeri mevcuttu. Ancak 2016'da Almanya Federal Meclisi 1915 olaylarını sözde soykırım olarak tanımlayan tasarımı kabul edince Türkiye, Alman milletvekillerinin İncirlik üssünde görev yapan Alman askerlerini ziyaret etmesini engelledi. Almanya, bu gelişme üzerine askerlerini İncirlik'ten çekeceğini ifade etti. İlişkileri kötüleştiren diğer bir unsur ise Türkiye'nin 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşadığı FETÖ Darbe Girişimi sonrasında Almanya'nın tutumuydu. Türkiye Cumhurbaşkanı'nın, Almanya'nın Köln şehrinde darbe karşıtı düzenlenen mitingde video-konferans yöntemiyle mesajlar vermesi Alman makamlarınca engellendi. Almanya, siyasetçilerinin İncirlik'e ziyaret izni verilmemesi nedeniyle askerlerini Türkiye'den çekip, Ürdün'deki bir askeri üste konuşlandıracağını açıkladı. Almanya ile Türkiye arasındaki ilişkinin gerginleşmesinin NATO'nun işleyişinde de sorunlara neden olma ihtimali ortadadır.
- Türkiye-NATO İlişkilerinde Kıbrıs Faktörü: NATO – AB ilişkilerinde her iki kuruma da üye olmayan Türkiye ve GKRY (Güney Kıbrıs Rum Yönetimi) gibi ülkelerin rolü önemlidir. Mevcut durumda 22 ülke hem NATO hem de AB üyesidir. Türkiye, ABD, Arnavutluk, İzlanda, Kanada ve Norveç, AB üyesi olmayan NATO ülkeleridir. Bu ülkeler NATO – AB arasında gerçekleşen müzakerelere katılım sağlamaktadır. Diğer yandan AB üyesi olan ve fakat NATO üyesi olmayan Avusturya, Finlandiya, İrlanda, İsveç ve Malta da bu toplantılara katılım sağlamaktadır. Bunun sebebi söz konusu ülkelerin Barış İçin Ortaklık (BIO) programı üyesi olmalarıdır. GKRY ise AB üyesidir fakat NATO ya da BIO üyesi olmadığından NATO'nun gizli belgelerinin müzakerelerine yönelik bir anlaşmanın tarafı değildir.

KOLEKTİF GÜVENLİK ANTLAŞMASI ÖRGÜTÜ

SSCB'nin dağılmasının ardından, eski Sovyet coğrafyasında güvenliğin sağlanması konusunda en önemli rolü, "ardıl devlet" sıfatıyla Rusya Federasyonu oynamıştır. Rusya Federasyonu (RF), ilk olarak 7 Mayıs 1992'de kendi ordusunu kurmaya girişmiştir. Ayrıca 15 Mayıs 1992'de BDT Devlet Başkanları tarafından Taşkent'te Kolektif Güvenlik Antlaşması imzalanmıştır.

NOT: SSCB'nin yıkılmasının ardından Rusya Federasyonu eski Sovyet coğrafyasını yaşamsal çıkar alanı ilan etmiştir. Söz konusu gelişmeleri denetlemek amacıyla güden dış politikaya “yakın çevre” adı verilmiştir.

Kolektif Güvenlik Antlaşması'nın süresi 1999'da dolmuştur. Nisan ayında uzatılması gündeme geldiğinde, Azerbaycan, Gürcistan ve Özbekistan Antlaşma'dan çekilmişlerdir.

ABD “önce Rusya” (Russia first) politikasını terk ederek, eski Sovyet coğrafyasını “yaşamsal çıkar alanı” ilan etmiştir.

Önce Rusya; RF'nin yakın çevre politikasına ABD 1990'ların başında tepki göstermemiş ve Yeltsin Yönetimi'ni desteklemiştir. RF'nun istikrarını öncelikli olarak gözeten bu politikaya “önce Rusya” adı verilir.

KGAÖ, 7 Ekim 2002 tarihinde altı Bağımsız Devletler Topluluğu ülkesi (Rusya Federasyonu, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Beyaz Rusya ve Ermenistan) tarafından kurulan askeri ittifaktır. 2006 yılında ittifaka katılan Özbekistan 2012 yılında üyelikten ayrılmıştır.

YAPISI VE YÖNETİMİ

KGAÖ, askeri bir ittifaktır.

Temel amaçları;

- Barış, uluslararası/bölgesel güvenlik ve istikrara güç katmak,
- Üye devletlerin bağımsızlık, toprak bütünlüğü ve egemenliklerini kolektif temelde sağlamak,
- Adil ve demokratik bir dünya düzeninin oluşturulmasına katkıda bulunmaktır.

Örgütün organları şunlardır: Kolektif Güvenlik Konseyi; devlet başkanlarından oluşan örgütün en üst düzey organıdır. Danışma ve Yürütme Organları, Dışişleri Bakanları Konseyi, Savunma Bakanları Konseyi ve Güvenlik Konseyi Sekreterleri Komitesi'nden oluşur. Daimi Konsey; üye devletlerin ulusal prosedürleri uyarınca atanmış tam yetkili temsilciliklerden oluşur.

Askeri ve Güvenliğe Özgü Organlar, Orta Karargâh, Devletlerarası Askeri-Ekonomik İşbirliği Komisyonu ve Yasadışı Göçle Mücadele Eşgüdüm Konseyi'dir. Savunma Bakanları Konseyi'ne bağlı sürekli bir organ niteliğinde Ortak Karargâh kurulmuştur.

Devletlerarası Askeri-Ekonomik İşbirliği Komisyonu da, BDT içerisinde daha önceki yapılanmanın yerini almıştır. KGAÖ içerisinde yeni bir organ da Yasadışı Göçle Mücadele Eşgüdüm Konseyi'dir. Bu organ üye devletlerin ilgili organlarının temsilciliklerinden oluşur ve yılda en az iki kez toplanır.

Sekretarya, Örgütün diğer organlarının işleyişine ilişkin hizmet sunar. Daimi Konsey'le birlikte karar taslaklarını ve örgütün diğer organlarının belgelerini hazırlar.

Parlamentolararası Asamble, BDT içerisinde üye devletlerin yasama organları arasında eşgüdümü sağlamak ve işbirliğini arttırmaya yönelik bir yapılanma 1999'da sağlanmıştır.

KOLLEKTİF GÜVENLİK ANTLAŞMASI ÖRGÜTÜ'NÜN İŞLEVİ

KGAÖ temel olarak üç alanda etkinlik yürütür;

- > Üye devletlerin dış politikalarında uyum
- > Savunma politikalarında eşgüdüm sağlamak
- > Askeri konularda işbirliği yapmak

Özellikle başka iki uluslararası örgüte işbirliğine önem vermektedir. Bunlardan biri NATO, diğeri de Şanghay İşbirliği Örgütü'dür.

KGAÖ'nün içerisinde üç farklı bölgesel yapı söz konusudur. Birincisi RF ve Belarus birliklerinden oluşan Doğu Avrupa bölgesidir. İkincisi, RF ve Ermenistan birliklerinden oluşan Kafkaslar bölgesidir. Son askeri bölge ise Merkezi Asya'dır. Bu bölge RF dışında Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ı kapsar.

AÇIKLAMALI SORULAR

1. ABD'nin barış zamanında Avrupa ile kurduğu ilk askeri ittifak aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Milletler Cemiyeti
- B) Birleşmiş Milletler
- C) NATO
- D) UNESCO
- E) G-20 Ülkeleri

AÇIKLAMA

Savaş sonrası Avrupa'nın yeniden yapılandırılması için Marshall Planı çerçevesinde Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OECC) kurulmuş, örgüt sonradan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'ne dönüşmüştür.

YANIT: C

2. 17 Mart 1948'de Brüksel Pakti olarak bilinen anlaşmayı imzalayanlar arasında aşağıdaki ülkelerden hangisi yer almaz?

- A) Belçika
- B) Almanya
- C) Fransa
- D) Hollanda
- E) İngiltere

AÇIKLAMA

Anlaşmayı imzalayan 5 ülke vardır:

- Belçika
- Fransa
- Hollanda
- İngiltere
- Lüksemburg

Bu anlaşma ile taraflar ortak bir savunma sistemi kurmayı, ekonomik ve kültürel ilişkilerini güçlendirmeyi kararlaştırdılar.

YANIT: B

3. Kuzey Atlantik Anlaşması ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) NATO'nun kurulmasını sağlamıştır.
- B) 4 Nisan 1949 da imzalanmıştır.
- C) 10 devlet tarafından bağitlanmıştır.
- D) Soğuk savaşın ilk örgütlü askeri bloktur.
- E) ABD bu anlaşmada yer almakla birlikte blok lideri olarak uluslararası sistemde hegemonya kurması sürecinin önemli bir adımını atmıştır.

AÇIKLAMA

Kuzey Atlantik Anlaşması, 4 Nisan 1949 da 12 devlet tarafından bağitlanmıştır.

YANIT: C

4. Kuzey Atlantik Konseyi ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) NATO'nun en üst düzey organıdır.
- B) Kararlar oyçokluğu ile alınır.
- C) Her üye ülkenin veto hakkı bulunmaktadır.
- D) Üye ülkelerin devlet ya da hükümet başkanlarının katıldığı zirve toplantıları düzenlenir.
- E) Konsey toplantılarına NATO Genel sekreteri başkanlık etmektedir.

AÇIKLAMA

Kararlar oybirliği ile alınır. Her üye ülkenin veto hakkı vardır.

YANIT: B

5. NATO'nun genişlemesiyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Üyelik süreci 1949 tarihli Washington Antlaşması'nın 10. Maddesinde düzenlenmiştir.
- B) Kuruluşundan itibaren 7 genişleme süreci geçirmiştir.
- C) Üye sayısı 29 a ulaşmıştır.
- D) 1950 de imzalanan protokolle 1951 yılında Türkiye ve Yunanistan NATO'ya katılmışlardır.
- E) 1955 yılında Federal Almanya NATO'ya katılmıştır.

AÇIKLAMA

1951 de imzalanan protokolle 1952 yılında Türkiye ve Yunanistan NATO'ya katılmışlardır.

YANIT: D

6. 1999 yılında NATO ittifakına kabul edilen ülkeler aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Polonya- Macaristan- Çek Cumhuriyeti
- B) Polonya-Ukrayna-Sibirya
- C) Çek Cumhuriyeti-Norveç-Macaristan
- D) Macaristan-Ukrayna-İsveç
- E) İsveç-Polonya- Çek Cumhuriyeti

AÇIKLAMA

1980'lerin sonunda Soğuk savaşın bitmesiyle bir süre kimlik bunalımı yaşayan NATO'nun güvenliği ve Batı sistemine bütünleşmesi açısından çok önemli bir işleve sahip olduğu eski Doğu Bloku ülkelerinin NATO'ya girmek için başvurularıyla bir kez daha somut bir şekilde görüldü. 1999 yılında Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti İttifak'a kabul edildi.

YANIT: A

7. NATO-Akdeniz Diyalogu Girişiminin kaç üyesi vardır?

- A) 3
- B) 5
- C) 7
- D) 9
- E) 11

AÇIKLAMA

NATO- Akdeniz Diyalogu Girişimi'nin 7 üyesi vardır:

- Cezayir
- Fas
- Tunus
- İsrail
- Mısır
- Moritanya
- Ürdün

YANIT: C

8. KGAÖ ittifakına 2006 yılında katılan ve 2012 yılında ayrılan ülke aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Rusya Federasyonu
- B) Özbekistan
- C) Kırgızistan
- D) Tacikistan
- E) Ukrayna

AÇIKLAMA

Özbekistan, KGAÖ ittifakına 2006 yılında katılan ve 2012 yılında ayrılan ülkedir.

YANIT: B

- 9. I. Yeni görev alanları
- II. Kurumsal dönüşüm
- III. Siklet merkezinin Orta Doğu ve Akdeniz'e kayması

Yukarıda verilenlerden hangisi ya da hangileri NATO'nun dönüşümünde yer alır?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) Yalnız III
- D) Yalnız II
- E) I, II ve III

AÇIKLAMA

Soğuk savaşın ardından NATO, geleneksel görev alanlarını revize ederek genişletti. Örgütün Kurumsal yapıya değişti. Lizbon'da alınan kararlar NATO'nun tüm kara hareketinin komuta ve kontrolünden sorumlu bir karargah oluşturuldu. Bu karargah Türkiye'nin İzmir kentinde konuşlandırıldı. Bu gelişme, örgütün önem verdiği bölgenin Avrupa'dan Doğu Akdeniz ve Orta Doğuya geçtiğini göstermektedir.

YANIT: E

10. Aşağıdakilerden hangisi AB üyesi olmayan NATO ülkeleri arasında yer alır?

- A) Fransa
- B) Danimarka
- C) Polonya
- D) Norveç
- E) Hollanda

AÇIKLAMA

ABD, Türkiye, Kanada, Norveç, Arnavutluk ve İzlanda AB üyesi olmayan NATO ülkeleridir. Hem AB hem de NATO üyesi olan 23 ülke vardır.

YANIT: D

11. NATO da yaşanan kurumsal dönüşüm ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) 2002 de Müttefik Harekat ve Müttefik Dönüşüm Yüksek komutanlıkları kuruldu.
- B) Askeri yapı soğuk savaştan sonra 5 kez değişti.
- C) Asker sayısı yarı yarıya azaltıldı.
- D) 2006 yılında Riga Zirvesinde Detaylı Siyasi Rehber belgesi tezahür etti.
- E) 2010 da gerçekleştirilen Galler Zirvesinde, Çok Yüksek Hazırlıklı Ortak Görev Gücü oluşturuldu.

AÇIKLAMA

2014 de gerçekleştirilen Galler Zirvesinde, Çok Yüksek Hazırlıklı Ortak Görev Gücü oluşturmuştur.

YANIT: E

12. 7 Ekim 2002 tarihinde altı bağımsız devletler topluluğu arasında kurulan askeri ittifakın adı nedir?

- A) Bağımsız Devletler Topluluğu
- B) Kuzey Güvenlik Antlaşması Örgütü
- C) Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü
- D) Bağımsız Güvenlik Anlaşması Örgütü
- E) Kuzey Bağımsız Birlik Örgütü

AÇIKLAMA

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ), 7 Ekim 2002 tarihinde altı Bağımsız Devletler topluluğu ülkesi tarafından kurulan askeri ittifaktır.

YANIT: C

13. Kolektif Güvenlik Konseyi ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Devlet başkanlarından oluşur.
- B) Örgütün en üst düzey organıdır.
- C) Kararlar oydaşmayla alınır.
- D) Yılda 4 kez toplanır.
- E) Ülkesinde toplantı yapılan devlet başkanlığı başkanlık eder.

AÇIKLAMA

Kolektif Güvenlik Konseyi yılda iki kez toplanır.

YANIT: D

14. Aşağıdakilerden hangisi Kolektif Güvenlik Antlaşmasının 4. Maddesini ifade eder?

- A) Barış, uluslararası/bölgesel güvenlik ve istikrara güç katmak temel hedeftir.
- B) Taraf devletlerden biri bir devlet ya da devletler grubunun saldırısına uğradığında, bu saldırı tüm devletlere yapılmış sayılacaktır.
- C) Üye devletlerin bağımsızlık, toprak bütünlüğü ve egemenliklerini kolektif temelde sağlamak amaçlanacaktır.
- D) Ulusal hukuka ilişkin iç işlerine karışılmayacaktır.
- E) Adil ve demokratik bir dünya düzeni için çalışılacaktır.

AÇIKLAMA

KGA'nın 4. Maddesi tıpkı NATO'nun 5. Maddesi gibi düzenlenmiştir." Taraf devletlerden biri bir devlet ya da devletler grubunun saldırısına uğradığında, bu saldırı tüm devletlere yapılmış sayılacaktır."

YANIT: B

15. Kolektif Güvenlik Konseyi 2025 yılına kadar kolektif güvenliğe ilişkin izlenecek stratejiyi belirleyerek, terörizmle mücadele ve bölgesel bunalımların çözümüne ilişkin bir merkez kurulması için hangi tarihte kararlar almıştır?

- A) 14 Ekim 2016
- B) 12 Ekim 2017
- C) 10 Ekim 2016
- D) 20 Ekim 2017
- E) 25 Ekim 2015

AÇIKLAMA

14 Ekim 2016 de Erivan'da toplanarak Kolektif Güvenlik Konseyi 2025 yılına kadar kolektif güvenliğe ilişkin izlenecek stratejiyi belirleyerek, terörizmle mücadele ve bölgesel bunalımların çözümüne ilişkin bir merkez kurulması için kararlar almıştır.

YANIT: A

**ÇÖZÜMLÜ
DENEME SORULARI**

1. 1948 yılının Eylül ayında Brüksel Paketi çerçevesinde kurulan askeri örgüt aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Doğu Avrupa Birliği
 - B) Askeri Avrupa Birliği
 - C) Brüksel Paketi II
 - D) NATO
 - E) Batı Avrupa Birliği

2. NATO'nun en yetkili karar organı aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Kuzey Atlantik Konseyi
 - B) Savunma Planlama Komitesi
 - C) Uluslararası Güvenlik Konseyi
 - D) Güvenlik Konseyi
 - E) Atlantik Komitesi

3. Aşağıdakilerden hangisi NATO'nun kurucu üyelerinden biri değildir?
 - A) ABD
 - B) Kanada
 - C) İngiltere
 - D) Çin
 - E) Fransa

4. Türkiye'nin en son Güvenlik Konseyi üyeliği ne zamandır?
 - A) 1951-52
 - B) 1954-55
 - C) 1961
 - D) 2009-2010
 - E) 2015-2016

5. Soğuk savaşın sona ermesinin ardından NATO'nun tehdit algısında bazı değişimler yaşanmıştır. Aşağıdakilerden hangisi bu değişimler arasında yer almaz?
 - A) 11 Eylül saldırılarından sonra terörün çok boyutlu hal alması
 - B) Teknolojide yaşanan değişimler
 - C) Bölgesel istikrar
 - D) Radikal dinci unsurlar
 - E) Uyuşturucu ve insan kaçakçılığı

6. BAB üyesi ülkelerin Dışişleri ve Savunma Bakanları'nın Bonn yakınlarında toplanarak yayınladıkları bildiri aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Petersberg Bildirisi
 - B) Varşova Bildirisi
 - C) NRC Eylem Planı
 - D) Akdeniz Bildirisi
 - E) Brüksel Bildirisi

7. Savunma Politikası ve Planlamadan Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı pozisyonuna atanan Türk Büyükelçisi aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Hüseyin Dirioz
 - B) Tacan İldem
 - C) Burcu San
 - D) Semra san
 - E) Hüseyin İldem

8.
 - I. SSCB'nin artan nükleer kapasitesi
 - II. Kore savaşı ve 3.Dünya gelişmeleri sonucu kominizmin güç kazanması
 - III. Petrol kaynakları nedeniyle Orta Doğu'nun artan önemi
 - IV. Türk birliklerinin Kore Savaşında gösterdiği üstün performans

Yukarıda verilenlerden hangisi ya da hangileri ABD'nin; Türkiye'nin NATO'ya üye olmasını önermesinin nedenleri arasında yer alır?

 - A) I ve III
 - B) II ve IV
 - C) III ve IV
 - D) I, II ve IV
 - E) I, II, III ve IV

9. Rusya Federasyonu'nun yakın çevre politikasına ABD başta tepki göstermemiş ve Yeltsin yönetimini desteklemiştir. Rusya Federasyonu'nun istikrarını öncelikli olarak gözeten bu politikaya ne ad verilir?
- A) Önce Rusya
B) Önce Demokrasi
C) Güvenlik Konseyi
D) Halkların Güvenliği
E) Önce Avrupa
10. Aşağıdakilerden hangisi KGAÖ'nün ittifaklarından biri değildir?
- A) Rusya Federasyonu
B) Kazakistan
C) Kırgızistan
D) Tacikistan
E) Ukrayna
11. Kolektif Güvenlik Anlaşması ilk olarak kaç yıllık süre için imzalanmıştır?
- A) 5 yıl
B) 6 yıl
C) 8 yıl
D) 10 yıl
E) 15 yıl
12. I. Kolektif Güvenlik Konseyi
II. Dışişleri Bakanları Konseyi
III. Savunma Bakanları Konseyi
IV. Güvenlik Konseyi Sekreterleri Komitesi
Yukarıda verilenlerden hangisi ya da hangileri KGAÖ'nün danışma ve yürütme organlarıdır?
- A) I, II ve IV
B) II, III ve IV
C) I, III ve IV
D) II ve III
E) III ve IV
13. 1 Ocak 2004'de göreve başlayan Ortak Karargah ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
- A) Askeri ve güvenliğe özgü organdır.
B) Kolektif Güvenlik Konseyinin aldığı kararlarla kurulmuştur.
C) Üye devletler arasında askeri işbirliğine ilişkin kararlar almak ve uygulamak üzere kurulmuştur.
D) Doğrudan Dışişleri Bakanlığına bağlı sürekli bir organdır.
E) 34 ü Rus, diğer altı üyeden 4 er temsilci olmak üzere 58 personel görev yapmaktadır.
14. Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü hangi iki uluslararası örgütle işbirliğine önem vermiştir?
- A) NATO- Şanghay İşbirliği Örgütü
B) NATO- BM
C) BM- Şanghay İşbirliği Örgütü
D) BM- Varşova Pakti
E) NATO - Varşova Pakti
15. Aşağıdaki ülkelerden hangisi KGAÖ ne üye iken Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ne üye değildir?
- A) Rusya Federasyonu
B) Ermenistan
C) Tacikistan
D) Kırgızistan
E) Kazakistan

ÇÖZÜMLÜ DENEME
SORULARI YANITLARI

1. **E** NATO'nun nüvesini oluşturan Batı Avrupa Birliği (BAB); SSCB'den tehdit algılamaları ve ABD'den baskı altında oluşmuştur.
2. **A** NATO'nun en yetkili karar organı Kuzey Atlantik Konseyidir. Konsey'de her üye, büyükelçi düzeyinde bir daimi temsilci tarafından temsil edilir. Daimi temsilciler, kendilerine bağlı siyasi ve kurmay heyeti ile birlikte çalışmaları yürütürler.
3. **D** NATO'nun 12 kurucu üyesi vardır. Bunlar:
 - ABD
 - Kanada
 - İngiltere
 - Hollanda
 - Belçika
 - Lüksemburg
 - Fransa
 - Norveç
 - Danimarka
 - Portekiz
 - İzlanda ve
 - İtalya'dır.
4. **D** Türkiye'nin en son Güvenlik Konseyi üyeliği; 2009-2010 dönemidir.
5. **C** Bölgesel istikrarsızlıklar, terör nitelikli devlet dışı aktörler, milliyetçilik tabanlı ayrılıkçı hareketler, radikal dinci unsurlar, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı, yasadışı göç, dijital platformda gerçekleştirilen siber saldırılar, NATO'nun tehdit algısının çeşitlenmesine ve değişmesine neden oldu.
6. **A** Petersberg görevleri olarak da adlandırılan bu bildirge insani ve kurtarma görevlerini, barışı koruma görevlerini ve muharebe kuvvetlerinin barışı tesis etmek dahil tüm kriz yönetimini içerir.
7. **A** Danimarka başbakanı Rasmussen'in NATO'ya atanmasının bir yıl sonra Hüseyin Dirioz, NATO da önemli bir göreve atanmıştır.

8. **E** 15 Mayıs 1951'de ABD, müttefiklerine Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya üye olması konusunda önerisi olmuştur. Bu politika değişikliğinin nedeni:
 - SSCB'nin artan nükleer kapasitesi
 - Kore savaşı ve 3.Dünya gelişmeleri sonucu kominizmin güç kazanması
 - Petrol kaynakları nedeniyle Orta Doğu'nun artan önemi
 - Türk birliklerinin Kore Savaşında gösterdiği üstün performansı
9. **A** ABD, Önce Rusya politikasını Yeltsin 1996 'da tekrar seçtiğinde bırakmıştır.
10. **E** KGAÖ'nün ittifakları BDT üyeleridir. Altı Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)
 - Rusya Federasyonu
 - Tacikistan
 - Kırgızistan
 - Kazakistan
 - Beyaz Rusya
 - Ermenistan
11. **A** 15 Mayıs 1992 de 5 yıllık bir süre için BDT Devlet Başkanları tarafında Taşkent'te imzalanmıştır.
12. **B** KGAÖ'nün Danışma ve Yürütme Organları:
 - Dışişleri Bakanları Konseyi
 - Savunma Bakanları Konseyi
 - Güvenlik Konseyi Sekreterleri Komitesi
13. **D** Doğrudan Savunma Bakanları Konseyine bağlı sürekli bir organ niteliğinde Ortak Karargah kurulmuştur.
14. **A** Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü iki uluslararası örgütle işbirliğine önem vermiştir:
 - NATO- Şanghay İşbirliği Örgütü
15. **B** KGAÖ'nün 6 üyesinden 4'ü aynı zamanda ŞİÖ 'ne de üyedir. Üye olmayan iki devlet:
 - Ermenistan
 - Belarus

Öğretmen Diyor ki! Bu ünite de Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı anlatılmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Helsinki Nihai Senedi ve Paris Şartı iyi öğrenilmelidir.

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
5	1 - 2

Uluslararası siyaset ve uluslararası örgütler için bölgesel siyasi yapılar çok daha önem kazanmıştır. II. Dünya Savaşı biter bitmez, Batı Avrupa'da pek çok meseleyi çözmek üzere Avrupa bütünleşmesi çabaları içinde Avrupa Konseyi özel yere sahiptir.

AVRUPA KONSEYİ

Avrupa Konseyi bölgesinde evrensel değerlere dayanan bir Avrupa Hukuku'nun egemen olmasını hedeflemektedir. Bu amaca yönelik Avrupa Konseyi çok sayıda ve çok çeşitli konularda antlaşmaların görüşülüp hazırlanmasını ve üye devletlerin imzasına, onayına sunulmasını önemli görev olarak yerine getirir.

KURULUŞU VE GENİŞLEMESİ

İkinci Dünya Savaşı sona erdiğinde, Avrupa'da neredeyse tek galip sayılabilecek devlet İngiltere'ydii. Soğuk Savaş Avrupa'yı bir demir perde ile iki parçaya bölmüştü. Almanya ABD, Sovyetler, İngiltere ve Fransa'nın işgali altındaydı. 21 Eylül 1949'da Federal Almanya adıyla, Batı Almanya, 7 Ekim'de Demokratik Alman Cumhuriyeti adıyla Doğu Almanya kuruldu.

1961 yılında Berlin Duvarı'nın inşa edilmesi ile Batı ve Doğu Almanya fiziksel olarak da Berlin üzerinden ikiye ayrılmıştır.

Ancak bu bölünme Fransız-Alman düşmanlığını ortadan kaldırmak için jeopolitik açıdan büyük bir fayda da sağlamıştır.

Fransa ile Almanya arasında bu dönemde iyi ve kalıcı ilişkilerin tesis edilebilmesinin, geleceğin Avrupa ve dünya düzenini temelini oluşturacağını en erken fark eden ve bu yönde hızla harekete geçen devlet İngiltere olmuştur. İngiliz başbakanı Winston Churchill'in planı, Fransa ile Batı Almanya'nın çekirdeğinin oluşturacak bir Batı Avrupa bütünleşmesi girişimidir.

Ancak İngiltere, bütünleşmenin hazırlayıcısı olmakla birlikte, aktif bir katılımcısı olma konusunda çekinceli bir politika izlemiştir.

Churchill'in girişimiyle yola çıkan ve Avrupa Konseyi'ne yolu açan ilk girişim hükümet dışı bir sivil toplum inisiyatifi olarak ortaya çıkmıştır. Churchill bu yönde ilk derneği İngiltere'de "Birleşmiş Avrupa Hareketi" adıyla kurmuştur (1947-1949). Ardından Fransa'da "Avrupa Birliği için Fransız Konseyi", Belçika'da Katolik partileri birleşmeye çağıran "Birleşik Avrupa Devletleri için Sosyalist Hareket" gibi oluşumlar başlamıştır.

Churchill'in öncülüğünde, Avrupa'daki söz konusu kuruluşlar 7 Mayıs 1948 tarihinde, Lahey'de "Avrupa Kongresi" adı altında bir araya gelmişlerdir. Bu sivil toplum kongresi, Avrupa'nın siyasi ve ekonomik bütünleşmesi konusunda önerilerde bulunacak Avrupa parlamentolarının temsilcilerinden oluşacak bir "Avrupa Meclisi"nin oluşturulması ve bir "Avrupa İnsan Hakları Şartı" hazırlanması konusunda kararlar almıştır.

Avrupa Konseyi'ne doğru gidilen bu yolda esas olarak federalist eğilimli siyasi grupların baskıları da etkili olmaya başlamıştır.

İngiltere'nin Avrupa'da birlik yönünde, savaş sonrası ikinci önemli girişimi 17 Mart 1948 tarihli Brüksel Antlaşması'dır. Resmi adı "Ekonomik, Sosyal, Kültürel İşbirliği ve Kolektif Meşru Müdafaa" olan antlaşma hem bir askeri ittifak tesis etmiş, hem de siyasi, ekonomik konuların görüşülmesi için üye devletler arasında sürekli bir örgüt yapısı kurmuştur. Brüksel Paketi sadece askeri bir ittifak değildir. "Danışma Konseyi" adıyla danışma organı niteliğinde bir Bakanlar Konseyi oluşturmuştur.

1948 Temmuz ayı sonunda Belçika ve Fransız hükümetleri, Brüksel Antlaşması Bakanlar Konseyi'ni toplantıya çağırıştır. Toplantının gündemi, "Avrupa Meclisi" kurulması yönünde yapılacak çalışmaları planlamaktır. Brüksel Antlaşması'na üye beş devlet bu gündemle 25 Ekim 1948'de Paris'te toplanmış sonuçta hükümetlerarası yönü ağır basan bir hukuki ve örgütsel yapıya karar kılınmış ve Avrupa Konseyi Statüsü 5 Mayıs 1949'da imzalanmıştır.

5 Mayıs 1949'da Avrupa Konseyi statüsünü imzalayan 10 kurucu devlet, İngiltere, Fransa, İrlanda, İtalya, Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Danimarka, İsveç'tir.

24 Mayıs 1949'da Batı Almanya bağımsız bir devlet olarak ilan edildikten sonra Avrupa Konseyi'ne 1950'de katılmıştır. Avusturya da 1955'te Avusturya Devlet Antlaşması ile tarafsızlık statüsünde bağımsız bir devlet olunca 1956'da Avrupa Konseyi'ne katılmıştır. Türkiye ve Yunanistan ise 9 Ağustos 1949'da üye olmuşlardır. Yani Türkiye ve Yunanistan, Almanya ve Avusturya'dan önce Avrupa Konseyi'nde yer almıştır.

İsviçre de, tarafsızlık konusundaki hassasiyetine rağmen, 1963 yılında Avrupa Konseyi'ne üye olmuştur. 1996'da Rusya'nın da Avrupa Konseyi'ne dâhil olmasıyla, gerçek bir bölgesel siyasi platforma dönüşmüştür. Bugün Avrupa Konseyi, 47 üye devlet ve 820 milyona yaklaşan nüfusla gerçek bir Avrupa siyasi örgütü haline gelmiştir.

ÖRGÜTSEL YAPISI

Avrupa Konseyi'nin ana organları Bakanlar Komitesi, Parlamenter Meclisi ve Genel Sekreterliği'dir. Parlamenter Meclisi üye devlet parlamento temsilcilerinden oluşacak, toplantılarını açık bir biçimde yürütecek ve görüşme ve oylama usulleri parlamento çalışma usullerine uygun olarak düzenlenecek, ancak buna karşılık Meclis bir danışma organı düzeyinde tutulacaktır.

İngiltere Avrupa Konseyi'nin karar organı olarak, üye devlet hükümetlerinin temsil edildiği bir Bakanlar Komitesi öne sürmüştü ve bunu kabul ettirmiştir. Meclis fiili biçimde ağırlığını artırmaya başlamıştır. Parlamenter Meclis, Avrupa Kamuoyunun etkisini öne çıkaran bir organ olarak güç kazanmıştır. Genel Sekreterlik ise kurucu statüde, bu iki ana organa faaliyetlerinde yardımcı olmak üzere kurulmuştur. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi ilk toplantısında Belçika Dışişleri Bakanı Paul-Henri Spaak'ı başkan olarak seçmiştir. Avrupa Konseyi'nin merkezi Fransa'nın Almanya sınırındaki önemli ve tarihi bir şehri olan Strazburg'dadır. Fransızca ve İngilizce Avrupa Konseyi'nin resmi dilleridir. Bunun yanı sıra Türkçe, Rusça, Almanca ve İtalyanca çalışma dilleri olarak kabul edilmiştir.

Avrupa Konseyi kurucu statüsünde yer alan Bakanlar Komitesi, Parlamenter Meclis ve Genel Sekreterlik örgütün ana faaliyet alanlarında işleyişini belirleyen ana organlardır. Bunun yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, İnsan Hakları Komitesi de Avrupa Konseyi'nin örgütsel yapısı içinde yer alır.

Avrupa Konseyi'nin esas karar organı Bakanlar Komitesi'dir. Komite, üye devletlerin dışişleri bakanlarından oluşur.

Ancak uygulamada toplantı ve müzakere inisiyatifleri daha alt bir temsil düzeyine bırakılmıştır. Bakanlar Komitesi bünyesinde her üye devlet Daimi Temsilcilik bulundurmakta ve başında Daimi Temsilci sıfatıyla bir büyükelçi yer almaktadır. Bakanlar Komitesi çalışmalarına asıl yön veren daimi temsilcilikler ve daimi temsilcilerdir. Bakanlar Komitesi çoğu kez daimi temsilci düzeyinde toplanır. Bu toplantılar günümüzde haftada bir tam gün şeklini almıştır.

Bakanlar Komitesi, Dışişleri Bakanları düzeyinde yılda iki kez, Mayıs ve Kasım aylarında, komite başkanlığının el değiştirmesi dönemlerinde, düzenli olarak toplanır. Bu toplantıların 2006 yılından itibaren sadece yılda bir kez Mayıs aylarında bakanlar düzeyinde yapılmaya başladı. Bakanlar Komitesinde başkanlık, altı aylık dönemler itibarıyla el değiştirmekte ve alfabetik sıraya göre rotasyonla başkanlık devredilmektedir.

Bakanlar Komitesi insan hakları gündemli düzenli toplantılar yapmaktadır.

İnsan Hakları Sözleşmesi başta olmak üzere üye devletlerin sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmediği durumlarda, Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisiyle birlikte çalışarak söz konusu devletleri izlemeye alır. 2017 yılı itibarıyla Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Gürcistan, Moldova, Rusya, Sırbistan, Türkiye ve Ukrayna gözetim sürecindedir.

Bakanlar Komitesi, aynı zamanda bir devleti üyeliğe davet etme yetkisine de sahiptir. Daveti yapar ve örgüte katılma esaslarını belirler. Bugün bölgesel esasta üye olmaya uygun olup üye olmayan sadece Beyaz Rusya ve Kazakistan kalmıştır. Bu devletler demokrasi ve insan hakları meseleleri nedeniyle dışarda kalmışlardır.

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, örgütün Avrupa kamuoyunu temsil eden organıdır. Üye devlet parlamento temsilcilerinden oluşur. 324 asıl ve 324 yedek parlamenter söz konusudur. Bakanlar Komitesi'nin aksine ulusal hükümetleri aşan bir genişlikte temsil gücüne ve siyasi ağırlığa sahiptir. Karar alma süreçlerinde danışma organı olarak düzenlenmiştir. Ancak zaman içinde fiilen büyük bir siyasi ağırlık kazanabilmiştir. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, 2014'te aldığı bir kararla Rus parlamenterlerin Meclis'te oy hakkını askıya almış ve çeşitli görevlerdeki temsilcilerini sonlandırmıştır.

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi genel kurulu yılda dört kez, Ocak, Nisan, Haziran ve Ekim aylarında Strazburg'ta toplanır. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nde bugün beş grup yer almaktadır. Sosyalistler merkez solda, Halk Partisi merkez sağda yer alan en büyük iki gruptur. Bunun dışında, liberaller, muhafazakarlar ve birleşik sol grup Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi faaliyetlerine katılan diğerleridir. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin ilk seçilmiş başkanı dönemin Belçika dışişleri bakanı Paul-Henri Spaak'tır. Türkiye'den de Mevlüt Çavuşoğlu 2010-2012 arasında Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi başkanlığı yapmıştır.

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yargıçlarının belirlenmesinde de önemli bir rol oynar. Üye devletlerin önerdiği üç yargıç adayından birini seçer.

1999 yılında Bakanlar Komitesi kararıyla, Avrupa Konseyi bünyesinde, İnsan Hakları Komiserliği kurumu oluşturulmuştur. Avrupa İnsan Hakları Komiseri 2010 yılından itibaren Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde görülen davalara üçüncü kişi olarak katılma hakkına da sahip olmuştur.

Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konseyi, bir başka Avrupa Konseyi organıdır. Kongre 1994'de Bakanlar Komitesi kararıyla oluşturulmuştur. 648 üyeden oluşur.

Avrupa Konseyi'nin, Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (1993) ile Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (2002) olmak üzere Bakanlar Komitesi kararıyla kurulmuş iki önemli özerk faaliyet gösteren kuruluşu vardır.

SOĞUK SAVAŞ SONRASI AVRUPA KONSEYİ

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Doğu Avrupa ve Balkanlar'da çok sayıda devlet Avrupa siyasal ve ekonomik sistemine dahil olmak üzere harekete geçmiştir. Bu devletlerin hazırlanması görevi Avrupa Konseyi'nindir.

Avrupa Konseyi, 1990 yılından itibaren genişleme politikasını etkili biçimde uygulayarak 47 üyeli bir büyük bölgesel örgüte dönüşmüştür.

Avrupa Konseyi genişleme politikası kadar en önemli işlevi olan ortak normlar yaratma alanında da dönemin gereklerine uygun düzenlemeler yapmak üzere harekete geçmiştir.

Avrupa Konseyi'nin Soğuk savaş sonrası dönemde yeni üyelerinin siyasi dönüşüm çabalarına katkı vermek üzere oluşturduğu bir başka önemli kurumsal girişim Venedik Komisyonu'dur. Venedik Komisyonu danişsal nitelikli bir organ olarak kabul edilebilir. Başlangıçta her üye devletten birer anayasa hukukçusunun dahil olduğu Komisyon, 2002 yılından itibaren Avrupa Konseyi üyesi olmayan devletlerin de katılımına imkan sağlanmasıyla bugün 60 üyeye ulaşmıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde AB ile Avrupa Konseyi'nin ilişkileri çok daha yakınlaşmıştır. Hiçbir devlet Avrupa Konseyi üyesi olmadan AB üyesi olmamıştır.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

Avrupa Konseyi, Avrupa'da savaş sonrasında ortak normlar ve kurallar yaratılması yolunda faaliyet gösterirken, acil ama o kadar da önemli bir faaliyet alanı olarak insan hakları alanını belirlemiştir. II. Dünya Savaşı'nın Faşizm ve Nazizm'in insanlık dışı muamelelerini gözler önüne sermesi bu gelişmede çok etkili olmuştur.

Avrupa Konseyi bu düşüncelerle öncelikle "İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Avrupa Sözleşmesi"ni (daha sonra adı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olarak değiştirilecektir) hazırlamış ve bu sözleşme 3 Eylül 1953'te yürürlüğe girmiştir. Tüm üye devletler bu sözleşmeye taraf olmuştur.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin birinci bölümünde temel haklar ve özgürlükler ayrıntılı şekilde ifade edilmiş ve hükme bağlanmıştır. 6 Numaralı protokol ve sonrasında 13 numaralı protokol ile idam cezasının tümüyle yasaklanması hükme bağlanmıştır. Türkiye, Avrupa Birliği adıyla süreci içinde 6 numaralı protokolü 2003 yılında ve 13 numaralı protokolü de 2006 yılında yürürlüğe koymuştur.

Avrupa Konseyi, İnsan Hakları Sözleşmesi'nin kabulü sonrasında, 1959'da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) oluşturmuştur. Üye devlet vatandaşların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yetkisini tanıyan üye devletler aleyhine Mahkeme nezdinde bireysel başvuru hakkı tanınmıştır. Bireysel başvuru için bazı detaylı koşullar aranmaktadır. Mahkeme yargılama sonrasında ilgili devleti mahkum edebilir. Bu mahkumiyet bir tazminata konu olabilir. Mahkeme kararlarının uygulanmasının takibi ise siyasi bir süreçtir ve bu süreçten Bakanlar Komitesi sorumludur.

AİHM yargıçları Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından seçilmektedir. İlk aşamada üye devlet üç adaylı bir listeyi ulusal esaslara göre belirler ve Parlamenterler Meclisi'ne sunar. Meclis genel kurulunda gizli oylamayla seçim yapılır. Meclis, ulusal aday belirleme sürecinin adil, şeffaf ve uyumlu adaylar belirlenmesine yönelik bir süreçte dayanmadığı gerekçesiyle, üye devletin gönderdiği üç adaylık listeyi reddedebilir. O zaman aday devletin yeni üç aday sunması gerekecektir. Bu durum Türkiye için birkaç kez söz konusu olmuştur. Yargıçlar dokuz yıl için ve görev süreleri yenilenmeyecek şekilde seçilir. 70 yaşına ulaşan yargıcın görev süresi sona erer.

AB, insan hakları ve temel özgürlükler alanını daha çok Avrupa Konseyi ve AİHM'e bırakmıştır.

AB'nin Adalet Divanı insan hakları meselelerine, AB Hukuku'nun temas ettiği sınırlılıkta dahil olmuştur. AB'nin Doğu'ya doğru genişlemesi üye sayısını artırırken, homojenliği azaltınca, temel haklar konusunda AB'nin de bir belge kabul etmesi gereği doğmuştur. Böylece Temel Haklar Şartını 2000 yılında imzalamıştır. AB Hukuku'nun bir parçası olan Temel Haklar Şartı ve bu konuda AB Adalet Divanı'nın yetkisi altına girmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Başvuru Koşulları

- AİHM'e başvurabilmek için ihlali gerçekleştiren devletin Avrupa Konseyi üyesi olması yeterlidir.
- Mahkeme, gerçek kişilere ya da ticarî şirketler gibi özel kuruluşlara karşı yapılan şikâyetlere bakmamaktadır.
- Başvuru, mutlaka Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde belirtilen haklardan biriyle ilgili olmalıdır.
- Başvuruyu gerçekleştirmek için gerçek ya da tüzel kişi olunabilir, ancak söz konusu ihlalin doğrudan mağduru olmak gereklidir.
- AİHM'e başvuru yapmadan önce şikâyet edilen soruna çözüm oluşturacak nitelikteki tüm başvuru yollarını, söz konusu devlette tüketmiş olmak gerekmektedir.
- Başvuru yapabilmek için, ulusal yargı organlarının vermiş olduğu kesin hükümden itibaren sadece altı aylık bir süre bulunmaktadır. Bu sürenin dolmasından sonra yapılan başvuruyu Mahkeme kabul edemez.
- Mahkemeye eksiksiz doldurulmuş ve imzalanmış başvuru formu gönderilerek başvuru yapılabilir.
- Mahkeme'nin resmi dillerinden birini kullanabileceği gibi, Sözleşme'yi onaylamış olan devletlerden birinin resmi dilinde de başvuru gerçekleştirilebilir.

AVRUPA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı - AGİT Helsinki Nihai Senedindeki normlar temelinde güvenlik yaklaşımını oluşturmuştur. Örgüt üç yönüyle özgünlük taşımaktadır.

- Soğuk savaş dönemi boyunca hem Amerika Birleşik Devletleri hem de Sovyetler Birliği'nin katıldığı tek oluşumdur.
- Avrupa'nın sınırlarını coğrafi olarak değil siyasi olarak tanımlamasıdır.
- Güvenlik kavramını bütüncül bir çerçevede ele almasıdır.

Soğuk savaş dönemi boyunca Avrupa'yı saran en önemli güvenlik sınaması, Batı-Doğu rekabeti ve gerginliği olmuştur. AGİT, erken dönemlerinde AGİK olarak bu konuda yapıcı faaliyetler yürütmüştür.

HELSİNKİ NİHAİ SENEDİ VE AVRUPA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ KONFERANSI

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK), Soğuk Savaş döneminde Batı Bloku ile Doğu Bloku arasındaki gerginliği ve anlaşmazlık alanlarını azaltmak üzere ortaya çıkmıştır.

Bu süreçte ilk büyük adım silahsızlanmaya ilgilidir. Bu dönem "Yumuşama" olarak adlandırılmıştır. 2 blok arasında 1973 yılında Helsinki'de görüşmelere başlanmıştır. 1975 yılında ise Arnavutluk hariç Avrupa devletleri ile ABD, Sovyetler Birliği ve Kanada'nın katılımıyla toplam 35 ülke tarafından bu görüşmelerin sonucunda kabul edilen Helsinki Nihai Senedi imzalanmıştır. Böylelikle, AGİK süreci başlamıştır.

Helsinki Nihai Senedi'nde güvenliğin birbiriyle irtibatlı üç farklı boyutu; siyasi-askeri, insani ve ekono-mi-çevre boyutları olduğu kabul edilmiştir. Birinci sepet güvenlikle ilgilidir. Katılımcı devletler, birbirlerine karşı sürpriz bir saldırı gerçekleştirmemek üzerine güvence sunmuştur. İkinci sepet iktisat, bilim, teknoloji ve çevre ile ilgiliydi. Üçüncü sepet ise iletişim, seyahat, turizm, kültürel paylaşım ve eğitim başlıklarında toplanmıştı.

Helsinki Nihai Senedi, katılımcı devletlerin uymaları gereken on temel ilke belirlemiştir:

- > Egemen eşitlik ve egemenliğe saygı,
- > Kuvvet kullanmaktan veya kuvvet kullanma tehdidinden kaçınma,
- > Sınırların ihlal edilmezliği,
- > Devletlerin toprak bütünlüğünün korunması,
- > Anlaşmazlıkların barışçıl yollardan çözümü,
- > İçişlerine karışmama,
- > İnsan hakları ve temel özgürlüklere saygı,
- > Halkların eşit haklardan ve kendi kaderlerini tayin hakkından yararlanması,
- > Devletler arasında işbirliği,
- > Uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklerin iyi niyetle yerine getirilmesidir

SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEM: AVRUPA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI

1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması, 1990 yılında Almanyanın birleşmesi ve 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması uluslararası sistemi ve Avrupa'daki siyasi yapıyı kökten değiştirmiştir. Bu ani ve radikal yapısal değişim karşısında AGİK'in kuruluş amacı büyük ölçüde geçerliliğini yitirmiştir. Bu süreçte AGİK'in, demokratikleşme ve insan haklarının izlenmesi gibi işlevleri büyük önem kazanmıştır.

Kasım 1990'daki Zirve toplantısında kabul edilen 1990 Paris Şartı ile AGİK'in siyasi danışma mekanizmaları ve bir dizi daimi organ aracılığıyla kurumsallaşması ihtiyacının ortaya çıktığına karar verilmiştir. Bu çerçevede 1994 Budapeşte Zirvesi'nde kabul edilen kararlar uyarınca 1 Ocak 1995 tarihinden itibaren bir uluslararası örgüte dönüşerek, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı AGİT adını almış kendini "bölgesel güvenlik örgütü" ilan etmiştir.

1991 yılında AGİT Parlamenter Asamblesi kurulmuştur. 1992 Helsinki Zirvesi'nde, bugün halen işlevsel olan kurum ve kuruluşlarının temeli atılmıştır.

AGİT'in Soğuk Savaş sonrası döneme ilişkin bir başka önemli zirve toplantısı 1999 yılında İstanbul Zirvesi olmuştur. İstanbul Zirvesi'nde imzalanan Avrupa Güvenlik Şartı ile İşbirliğine Dayalı Güvenlik Platformu ile Yardım ve İşbirliği Süratli Uzman Takımları mekanizmaları oluşturulmuştur.

AGİT, 1999 İstanbul Belgesi'nde, uluslararası terörizm, şiddete başvuran radikal örgütler, organize suçlar ve uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele konularını öncelikli güvenlik meseleleri olarak listelemiştir.

Avrupa Güvenlik Şartı'nda kabul edilen ana konular:

- **İnsani boyut:** İnsan hakları ve temel özgürlüklerin ihlal edilmesi, milliyet-din-ırk-cinsiyet temeline hoşgörüsüzlük birer güvenlik tehdidi olarak değerlendirilmektedir.
- **Siyasi-askeri boyut:** Güvenlik kavramının öz unsuru içinde silahsızlanma, silahların kontrolü, güven ve güvenlik artırıcı önlemler sayıldıktan sonra Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması'nın kitada güvenliğin temel taşlarından biri olmaya devam edeceği vurgulanmıştır.
- **İktisadi ve çevresel boyut:** Geçiş döneminde olan ekonomilerin dünya ekonomisiyle bütünleşmesini ve iktisadi alanda hukukun üstünlüğünü sağlamak hedeflenmiştir.
- **Hukukun üstünlüğü ve yolsuzlukla mücadele:** Yolsuzluğun, AGİT'in ortak değerlerine bir tehdit oluşturduğu da vurgulanmıştır.

Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması (AKKA)

1990'da imzalanmış ve Temmuz 1992'de yürürlüğe girmiştir. AKKA, AGİT müktesebatının bir parçası değildir.

AKKA'nın altında bir bölgesel düzenleme olan kanat rejimi ise, Türkiye sınırlarına yakın alanların da dâhil olduğu Avrupa'nın belirlenmiş bazı bölgelerinde, silahların kontrolü alanında ek önlemler getirmektedir. 1996 yılında Viyana'da başlayıp, 1999 yılında İstanbul'da sona eren müzakerelerde kanat rejimi Uyarlanmış AKKA'da (UAKKA) da muhafaza edilmiştir. Rusya Federasyonu, NATO genişlemesinden kaynaklanan güvenlik endişelerini, tek taraflı bir kararlar, 12 Aralık 2007 tarihi itibarıyla askıya almıştır.

Aralık 2003 Maastricht Bakanlar Konseyinde “21. yüzyılda Güvenlik ve İstikrar Tehditlerine Yönelik AGİT Stratejisi” kabul edilmiş, 2010 Astana Zirvesi’nde ise “Güvenlik Topluluğuna Doğru” başlıklı deklarasyon açıklamıştır. Astana Zirvesi’nden sonra, kadın, cinsiyet ve siber güvenlik gibi soyutlar arası konular da önem kazanmış ve örgütün gündeminde daha fazla yer teşkil etmeye başlamıştır.

Kırım’ın Rusya tarafından ilhak edilmesi ve Ukrayna’nın doğusundaki çatışma ortamı, Avrupa güvenliğine ciddi bir sınama teşkil etmektedir. Krizin ortaya çıkmasından sonra AGİT’in kısa sürede Ukrayna Özel Gözlem Misyonu’nu oluşturması, AGİT’i Ukrayna krizine çözüm bulunması çabalarında öncü konuma almıştır.

AGİT, halen gelişme aşamasında olan bir örgüttür. Diğer taraftan, günümüzde Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve Avrupa Birliği’nden daha geniş üye yelpazesine sahiptir. NATO ve AB’den farklı olarak AGİT, Avrupa’da barış ve güvenliğin farklı boyutları arasında bağ kurmuş olan tek örgüttür. AGİT’in en önemli iki niteliği geçiş sürecinde olan toplumlarda demokratik kurumların güçlendirilmesi yönündeki kabiliyeti ve krizlere hızlı bir şekilde müdahale edebilme kapasitesidir.

ÖRGÜTSEL YAPISI

2017 yılı itibarıyla AGİT’in 57 katılımcısı vardır. Bu devletler örgütte eşit statüye sahiptir. Ayrıca, Akdeniz’den 6 ve Asya’dan 5 devlet, AGİT işbirliği ortakları statüsündedir.

Akdeniz İşbirliği Ortakları: Cezayir (1975), Fas (1975), İsrail (1975), Mısır (1975), Tunus (1975), Ürdün (1998).

Asya İşbirliği Ortakları: Afganistan (2003), Avustralya (2009), Güney Kore (1994), Japonya (1992), Tayland (2000).

AGİT’te karar alma usulü oydaşmadır ve tercih edilen yaklaşım işbirliğidir.

Katılımcı ülkeler, dört konuda oydaşma koşulunu esnetmişlerdir. Bu konular şunlardır:

- > *Olağandışı askeri faaliyetler söz konusu olduğunda yalnızca bir devletin talebi üzerine tüm AGİT katılımcı devletlerinin acil olarak toplanması,*
- > *Sadece 13 devletin rızasıyla AGİT çerçevesinde özel bir toplantının yapılması,*
- > *Raportör görevlerinin gidilen ülkenin izni olmaksızın da gönderilmesi,*
- > *Bir katılımcı devlete karşı ve o ülkenin rızası alınmadan AGİT’in siyasi tedbirler alabilmesini sağlayan “oydaşma eksi bir mekanizması”*

Devlet Başkanları veya Hükümet Başkanları seviyesindeki Zirve toplantıları, AGİT’in en yüksek karar alma organıdır. Herhangi bir katılımcı devlet Zirvenin toplanmasını önerebilir. Zirve kararları oydaşma ile alınmaktadır.

AGİT Zirveleri

- *Helsinki Zirvesi (1975), Helsinki Nihai Senedi.*
- *Paris Zirvesi (Kasım 1990), Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı.*
- *Helsinki Zirvesi (1992),*
- *Budapeşte Zirvesi (1994),*
- *Lizbon Zirvesi (1996),*
- *İstanbul Zirvesi (Kasım 1999) (Avrupa Güvenlik Şartı),*
- *Astana Zirvesi (2010),*

Bakanlar Konseyi, AGİT katılımcı Devletlerin Dışişleri Bakanlarından oluşur. Örgütün merkezi karar alma ve yönetim organıdır. Bakanlar toplantıları, kural olarak yılda bir kez Başkanlığı yürüten ülkede toplanır. Ek toplantılar, herhangi bir zamanda yapılabilir. Daimi Konsey, düzenli siyasi istişarelerde bulunan ve günlük operasyonel işleri yöneten karar organıdır. AGİT Zirveleri ve Bakanlar Konseyi tarafından alınan kararları uygular. Toplantıları haftada bir Viyana-Avusturya’da gerçekleşir. Katılımcı 57 devletin delegelerinden oluşur. Daimi Konsey’de kararlar oydaşma ile alınmaktadır. Alınan kararların hukuki olarak değil ama siyasi olarak bağlayıcılıkları vardır. Daimi Konseyin, bir dizi gayri resmî yan kuruluşu bulunmaktadır. Bunlar arasında Güvenlik Komitesi, İktisat ve Çevre Komitesi, İnsani Boyut Komitesi, Hazırlık Komitesi gibi komiteler sayılabilir. Hazırlık Komitesi, taslak kararların Daimi Konseye sunulmadan önce son kez gözden geçirildiği organdır. İdare ve Mali Danışma Komitesi ise AGİT bütçesi, finansmanı ve bütçenin yönetimi ile ilgili konularda danışmanlık hizmeti sunmaktadır.

Güvenlik İşbirliği Forumu AGİT’in iki temel karar organı arasında yer alır. Viyana-Avusturya’da haftada bir gün toplanır. Başkanlığı, katılımcı devletleri arasında dört ayda bir alfabetik sıraya göre yürütülür.

AGİT Başkanlığı, her yıl Bakanlar Konseyi'nin kararı ile belirlenen bir katılımcı devlet tarafından bir takvim yılı boyunca yapılır. Bu Devlet, AGİT'in siyasi liderliğini temsil eder. Üç Kişilik Yönetim (Troyka) ise Dönem başkanı, bir önceki başkanı ve bir sonraki dönem başkanından oluşur. AGİT'in kurumsal hafızasını temsil eder.

AGİT Parlamenter Asamblesi katılımcı devletlerin ulusal parlamenterlerinden oluşmaktadır. 323 üyesi vardır. Kurumsal olarak en eski AGİT organıdır. Uluslararası sekreterliği Kopenhag-Danimarka'dadır.

Genel Sekreter AGİT'in en yüksek idari sorumlusudur. Bakanlar Konseyi tarafından üç yıllığına atanır. Görev süresi bir dönem daha uzatılabilir. Sekreteryaya Avusturya'nın başkenti Viyana'da bulunmaktadır.

Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi (Varşova-Polonya): Ofis, insan haklarını koruma, teşvik etme ve izlemeyle ilgili hükümet ve kolluk kuvvetleri görevlileri ve sivil toplum örgütleri için eğitim programları yürütmektedir.

Medya Özgürlüğü Temsilcisi (Viyana-Avusturya): Görevleri şunlardır:

- *Medya çoğunluğunun geliştirilmesine yardımcı olmak*
- *Hakaret suçlarının cezalandırılmasını teşvik etmek*
- *İfade özgürlüğünü koruyarak nefret dolu konuşmalarla mücadele etmek*
- *Medya düzenlemesi ve mevzuatı konusunda uzman görüş sunmak; internet özgürlüğünü teşvik etmek*
- *Analogdan dijital yayına geçiş sürecine yardımcı olmak*

Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiseri (Lahey-Hollanda): Ulusal azınlıkları ilgilendiren ve çatışmaya dönüşebilecek gerginliklerin olması durumunda devreye girer.

AGİT Minsk Grubu, AGİT'in Dağlık Karabağ sorununa Fransa, Rusya Federasyonu ve Amerika Birleşik Devletleri eş-başkanlığında barışçıl bir çözüm bulma çabalarına öncülük etmektedir.

Ortak Danışma Grubu (Viyana-Avusturya) AKKA hükümetine ve bunların uygulamalarına ilişkin sorunları ele alan bir organdır.

Açık Sermaye Danışma Komisyonu (Viyana-Avusturya), Açık Semalar Anlaşması'na taraf 34 Devletin her birinin temsilcilerinden oluşur. Ayda bir toplanır. Kararlar oydaşma ile alınır. Komisyonun başlıca işlevleri şunlardır:

- *Antlaşma'ya uyumla ilgili sorunları değerlendirmek*
- *Antlaşmanın uygulanması sırasında ortaya çıkan belirsizlik ve yorum farklılıklarını çözüme kavuşturmak*
- *Antlaşmaya katılım başvurularını değerlendirmek*
- *Uçuş kotalarının dağılımını her yıl gözden geçirmek.*

Açık Semalar Antlaşması: 34 ülkenin taraf olduğu bir askeri düzenlemedir. 1992 yılında imzalanmıştır. Taraf devletlerin birbirlerinin toprakları üzerinde silahtan arındırılmış ve özel algılayıcılarla donatılmış uçaklarla havadan gözlenmesine imkan sağlamaktadır. Açık Semalar Antlaşması da, AKKA gibi AGİT müktesebatını bir parçası değildir.

Uzlaşma ve Tahkim Mahkemesi (Cenevre-İsviçre): 1995 yılında Uzlaşma ve Tahkim Sözleşmesi ile kurulmuştur. 33 devlet sözleşme taraf olmuştur. Mahkeme kalıcı bir organ değildir ve geçici olarak uzlaştırma komisyonları ve tahkim mahkemeleri kurar.

FAALİYETLERİ

AGİT'in başlıca amaçları şunlardır:

- *Güvenliğin üç boyutunda ilke, norm ve standartlar geliştirmek*
- *Yükümlülüklerin uygulanma durumlarını izlemek*
- *Esnek müzakere ve siyasi diyalog forumu teşkil etmek*
- *Üye devletlerin demokratikleşme, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı alanlarındaki çabalarına destek ve yardım işlevi görmektedir.*

Her yıl Varşova'da İnsani Boyut Uygulama Toplantısı ayrıca oydaşma gerektiren bir Daimi konsey kararına ihtiyaç duyulmaksızın her yıl Dönem Başkanı'nın tasarrufuna bırakılan üç Ek İnsani Boyut Uygulama Toplantısı düzenlemektedir.

AGİT'i diğer uluslararası örgütlerden ayıran karşılaştırmalı üstünlüklerden de alan misyonlarıdır. Misyonlar, genelde, altı ay için görevlendirilmekte ve bu süre daha sonra uzatılmaktadır. AGİT'in faaliyet alanı üç kıtayı (Kuzey Amerika, Avrupa ve Asya) ve bir milyardan fazla insanı kapsamaktadır.

2017 yılı itibariyle devam eden misyonlardan bazıları şunlardır:

- Arnavutluk Varlığı Misyonu
- Bosna - Hersek Misyonu
- Karadağ Misyonu
- Kosova Misyonu
- Sırbistan Misyonu
- Üsküp Misyonu
- Gukova ve Donetsk Rus Kontrol Noktaları Gözlemci Misyonu
- Moldova Misyonu
- Ukrayna Özel Gözlem Misyonu

AGİT'in en zayıf yönleri ise şunlardır;

- Zorlama kabiliyetlerine sahip olmaması
- Karar alma usulü
- Kararların uygulanmasında katılımcı devletler arasında fikir işbirliğinin aranması

AGİT, mütevazî başarılarına karşın günümüzdeki güvenlik sorunlarına cevap vermede yetersiz kalmaktadır.

TÜRKİYE VE AGİT

Türkiye, örgütün kurucu üyelerinden biridir. Türkiye'nin AGİT çerçevesinde öncelikleri terörizmle mücadele, göç, güven ve güvenlik artırıcı önlemler, ayrımcılıkla mücadele konularıdır. Türkiye, TBMM'nde oluşturulan AGİT-PA Türk Grubu (8 milletvekili) tarafından AGİT-PA çalışmalarına katılım sağlar.

Ayrıca, AGİT misyonlarına ve insani boyut faaliyetlerine aktif katılım sağlamaktadır. Yukarı Karabağ ihtilafının çözümüne yönelik Minsk Grubu'nun da bir üyesi olarak çözüm sürecinde yer almıştır. Ukrayna Özel Gözlem Misyonu'na personel ve bütçe desteği sağlamaktadır.

Türkiye "Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı'nın da 16 kurucu üyesinden biridir.

AÇIKLAMALI SORULAR

1. Aşağıdakilerden hangisi 2. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da yaşanan sorunlardan biri değildir?
- A) Avrupa, dünya üzerindeki hegemonyasını kaybetmiştir.
- B) Soğuk savaş Avrupa'yı demir perde ile ikiye bölmüştür.
- C) Almanya işgal altındadır.
- D) İngiltere, savaşın mağlup ülkelerinden olduğu için Avrupa'daki gücünü kaybetmişti.
- E) Almanya, Doğu ve Batı olarak 2 farklı siyasi birime ayrıldı

AÇIKLAMA

2. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da neredeyse tek galip ülke İngiltere'di. İngiltere bu gücünü de kullanarak savaş sonrası Avrupa'nın istikrarını sağladı. Bu süreçte İngiltere'nin üstlendiği önemli roller şunlardır.

YANIT: D

2. Aşağıdakilerden hangisi Avrupa Konseyi'nin "Parlamentar Meclisi" ile ilgili yanlış bir ifadedir?
- A) Üye devlet parlamento temsilcilerinden oluşur.
- B) Toplantılarını açık bir şekilde yürütür.
- C) Asıl ağırlığı Avrupa kamuoyunun sesini hükümetlere duyurabilmesi ile ilgilidir.
- D) 324 asıl ve 324 yedek parlamenterden oluşur.
- E) Bir devleti üyeliğe davet etme ve örgüte katıma esaslarını belirlemekle görevlidir.

AÇIKLAMA

Bir devleti üyeliğe davet etme ve örgüte katıma esaslarını belirlemekle görevli Avrupa Konseyi organı Bakanlar komitesidir. Parlamento daha çok Avrupa kamuoyunu temsil eden bir danışma organı statüsündedir.

YANIT: E

3. Avrupa'daki sivil toplum örgütlerinin 7 Mayıs 1948'de Lahey'de "Avrupa Kongresi" adı altında bir araya gelmelerine aşağıdaki liderlerden hangisi öncülük etmiştir?
- A) Monnet
- B) Schumann
- C) Churchill
- D) Spaak
- E) Roosevelt

AÇIKLAMA

Churchill, önce İngiltere'de "Birleşmiş Avrupa Hareketi" adı altında ilk sivil oluşumu gerçekleştirmiş, ardından da Avrupa'daki diğer sivil toplum örgütlerinin 7 Mayıs 1948'de Lahey'de "Avrupa Kongresi" adı altında bir araya gelmelerine öncülük etmiştir.

YANIT: C

4. Federal Almanya Cumhuriyeti ne zaman kurulmuştur?
- A) 1949
- B) 1950
- C) 1952
- D) 1951
- E) 1948

AÇIKLAMA

Müttefik devletler, işgalleri altında olan Almanya'nın geleceği üzerinde anlaşamayınca 1949'da İngiltere, Fransa ve Amerika'nın işgal bölgelerinde Federal Almanya Cumhuriyeti'nin kurulduğunu açıklamışlardır.

YANIT: A

5. Avrupa Konseyi Statüsü hangi tarihte imzalanmıştır?
- A) 13 Ekim 1949
- B) 5 Mayıs 1949
- C) 21 Haziran 1949
- D) 12 Eylül 1950
- E) 24 Temmuz 1950

AÇIKLAMA

Bürüksel antlaşmasına üye devletler bir Avrupa Meclisi kurulması amacıyla 25 Ekim 1948'de Paris'te toplanmışlar, bu toplantının sonucunda 5 Mayıs 1949'da hükümetler arası yönü ağır basan hukuki ve örgütsel yapının oluşturulmasına karar vermişler ve Avrupa Konseyi Statüsünü 5 Mayıs 1949'da imzalamışlardır.

YANIT: B

6. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisinin ilk Başkanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Monnet B) Schumann
C) Churchill D) Spaak
E) Roosevelt

AÇIKLAMA

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi ilk toplantısında Belçika Dış İşleri Bakanı Paul-Henri Spaak'ı başkan olarak seçmiştir. Spaak, daha sonra Avrupa Ekonomik Topluluğunun kuruluşunda da önemli rol oynayacaktır.

YANIT: D

7. Aşağıdaki ülkelerden hangisi günümüzde bölgesel esasta Avrupa Konseyi'ne üye olmaya uygun olduğu halde örgütün dışında kalmıştır?

- A) Avusturya B) Türkiye
C) Yunanistan D) Sırbistan
E) Kazakistan

AÇIKLAMA

Günümüzde bölgesel esasta Avrupa Konseyi'ne üye olmaya uygun olduğu halde örgütün dışında kalan ülkeler yalnızca Beyaz Rusya ve Kazakistan'dır. Bu ülkeler demokrasi ve insan hakları sorunları nedeniyle dışarıda kalmışlardır.

YANIT: E

8. Aşağıdakilerden hangisi Avrupa Konseyinin soğuk savaş sonrası dönemde yeni üyelerinin siyasi dönüşüm çabalarına katkı vermek üzere oluşturduğu kurumsal girişimidir?

- A) Venedik Komisyonu
B) İstanbul Zirvesi
C) Brüksel Komisyonu
D) Viyana konseyi
E) Lahey Komisyonu

AÇIKLAMA

Avrupa Konseyinin soğuk savaş sonrası dönemde yeni üyelerinin siyasi dönüşüm çabalarına katkı vermek üzere oluşturduğu kurumsal girişimi Avrupa Konseyinin soğuk savaş sonrası dönemde yeni üyelerinin siyasi dönüşüm çabalarına katkı vermek üzere oluşturduğu kurumsal girişimi Venedik Komisyonudur. Anayasa hukuku uzmanlarından oluşan Komisyon, danışsal bir organ niteliğindedir.

YANIT: A

9. I. Avrupa'da Amerika'nın katılmayıp SSCB'nin katıldığı tek oluşumdur.
II. Avrupa'nın sınırlarını coğrafi değil siyasi olarak tanımlar.
III. Güvenlik kavramını bütüncül bir çerçevede ele alır.

Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatının özgün yönlerinden biri değildir?

- A) I B) I ve II
C) II D) III
E) II ve III

AÇIKLAMA

Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatını özgün kılan yönlerinden biri, soğuk savaş dönemi boyunca hem Amerika, hem de SSCB'nin katıldığı tek oluşum olmasıdır.

YANIT: A

10. Aşağıdakilerden hangisi Helsinki Nihai Senedi ile belirlenen temel ilkelerden biri değildir?

- A) Egemen eşitlik ve egemenliğe saygı
B) Anlaşmazlıkların büyümesi durumunda kuvvet kullanma hakkı
C) Devletler arasında işbirliği
D) İnsan hakları ve temel özgürlüklere saygı
E) Sınırların ihlal edilemezliği

AÇIKLAMA

Helsinki Nihai Senedi, katılımcıların uyması gereken 10 temel ilke belirlemiştir. Bunlar içinde en önemlileri ise ülkelerin kuvvet kullanmaktan kaçınmaları veya kuvvet tehdidinden kaçınmaları ilkesi ile anlaşmazlıkların barışçıl yollardan çözümü ilkesidir.

YANIT: B

11. Aşağıdakilerden hangisi Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatının Akdeniz işbirliği ortakları arasında sayılamaz?

- A) Cezayir
- B) Fas
- C) Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
- D) İsrail
- E) Mısır

AÇIKLAMA

Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatının Akdeniz işbirliği ortakları; Fas, İsrail, Mısır, Cezayir, Tunus ve Ürdün'dür. Güney Kıbrıs Rum Kesimi ise AGİT'in 57 katılımcı üyesinden biridir.

YANIT: C

12. Aşağıdakilerden hangisi AGİT'in günlük operasyonel işlerini yürüten karar organıdır?

- A) Bakanlar Konseyi
- B) AGİT Zirvesi
- C) Minsk Grubu
- D) Tahkim Mahkemesi
- E) Daimi konsey

AÇIKLAMA

AGİT'in günlük operasyonel işlerini yürüten karar organı Daimi Konseydir. Daimi konsey, AGİT Zirvesi ve Bakanlar Konseyinde alınan kararları uygular.

YANIT: E

13. Aşağıdakilerden hangisi kurumsal olarak AGİT'in en eski organıdır?

- A) Bakanlar Konseyi
- B) AGİT Zirvesi
- C) Minsk Grubu
- D) Parlamenter Asamblesi
- E) Daimi konsey

AÇIKLAMA

AGİT Parlamenter asamblesinin temelleri AGİT henüz AGİK (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı) iken 1992' Helsinki'de atılmıştır. Bu nedenle de Asamble kurumsal olarak en eski AGİT organıdır.

YANIT: D

14. AGİT Minsk Grubu hangi ülkelerin eş başkanlığında yürütülmektedir?

- A) Dağlık Karabağ- Fransa –ABD
- B) Fransa-Rusya Federasyonu-ABD
- C) ABD-İngiltere-İsviçre
- D) Fransa-Almanya-İngiltere
- E) İsviçre-İsveç- ABD

AÇIKLAMA

AGİT Minsk Grubu Dağlık Karabağ sorununa barışçıl çözüm bulma çabalarına Fransa- Rusya Federasyonu-ABD eş başkanlığında çözüm aramaktadır.

YANIT: B

15. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin AGİT çevresindeki öncelikli konuları arasında yer almaz?

- A) Terörle mücadele
- B) Göç
- C) Güvenlik artırıcı önlemler
- D) Ayrımcılıkla mücadele
- E) Teknolojik açık

AÇIKLAMA

Türkiye'nin AGİT çevresindeki öncelikli konuları şu şekilde sıralanabilir:

- Terörle mücadele
- Göç
- Güven ve güvenlik artırıcı önlemler
- Ayrımcılıkla mücadele

YANIT: E

16. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi hangi tarihte oluşturulmuştur?

- A) 1949
- B) 1950
- C) 1956
- D) 1959
- E) 1961

AÇIKLAMA

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Sözleşmesinin kabulü sonrasında 21 Ocak 1959'da oluşturulmuştur.

YANIT: D

**ÇÖZÜMLÜ
DENEME SORULARI**

?

1. Aşağıdakilerden hangisi Almanya Demokratik Cumhuriyetinin kuruluş tarihidir?
 - A) 7 Ekim 1949
 - B) 5 Mayıs 1949
 - C) 21 Haziran 1949
 - D) 12 Eylül 1950
 - E) 24 Temmuz 1950
2. II. Dünya Savaşı sonrasında Fransa-Almanya arasındaki düşmanlığı ortadan kaldırıp bu iki ülke arasında kalıcı ilişkiler oluşturulması gerekliliğini Avrupa'da ilk fark eden ve bu konu üzerinde girişimlerde bulunan ülke aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Almanya
 - B) İsviçre
 - C) İngiltere
 - D) İtalya
 - E) Hollanda
3. Aşağıdakilerden hangisi 1949'da Avrupa Konseyi Statüsünü imzalayan 10 kurucu devletten biri değildir?
 - A) İsveç
 - B) İngiltere
 - C) İtalya
 - D) Hollanda
 - E) Almanya
4. Avrupa Konseyi'nin günümüzde kaç üyesi vardır?
 - A) 15
 - B) 22
 - C) 38
 - D) 47
 - E) 68

5. Aşağıdakilerden hangisi Avrupa Konseyi'nin esas karar organıdır?
 - A) Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi
 - B) Bakanlar komitesi
 - C) Yerel ve bölgesel Yönetimler Komitesi
 - D) İnsan Hakları Komiserliği
 - E) Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu
6. Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin idam cezası ile ilgili 13 numaralı protokolünü ne zaman yürürlüğe koymuştur?
 - A) 1996
 - B) 2003
 - C) 2006
 - D) 2010
 - E) 2012
7. Aşağıdakilerden hangisi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yargıçlarının seçim süreci ile ilgili yanlış bir ifadedir?
 - A) AİHM Yargıçları Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi tarafından seçilir.
 - B) İki aşamalı bir seçim süreci söz konusudur.
 - C) Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, ulusal aday listesini geri çeviremez
 - D) Yargıçlar 9 yıl için ve görev süreleri yenilenmeyecek şekilde seçilir.
 - E) 70 yaşına gelen yargıcın görev süresi sonlanır.
8. Aşağıdakilerden hangisi Avrupa Güvenlik Şartında kabul edilen ana konular arasında yer almaz?
 - A) İnsani boyut
 - B) Siyasi-askeri boyut
 - C) İktisadi ve çevresel boyut
 - D) Kültürel boyut
 - E) Hukukun üstünlüğü ve yolsuzlukla mücadele

9. Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatının (AGİT) ilk zirvesi nerede toplanmıştır?
- A) Helsinki
B) Cenevre
C) Paris
D) Londra
E) İstanbul
10. Aşağıdakilerden hangisi AGİT bünyesinde oluşturulan Medya Özgürlüğü Temsilcisinin görevleri arasında sayılamaz?
- A) Medya çoğulculuğunun geliştirilmesinde yardımcı olmak
B) Hakaret suçlarının cezalandırılmasını teşvik etmek
C) İfade özgürlüğünü korumak
D) Analogdan dijital yayıncılığa geçiş sürecine yardımcı olmak
E) İnternet yayıncılığını engellemek.
11. AGİK, hangi yıl AGİT (Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı) adını almıştır?
- A) 1991
B) 1992
C) 1993
D) 1994
E) 1997
12. Aşağıdakilerden hangisi AGİT'in örgütsel yapısı ile ilgili doğru bir ifade değildir?
- A) Devlet başkanları seviyesinde zirve toplantıları yapılmaktadır.
B) Örgütün en yüksek idari sorumluluğu AGİT Başkanlığındadır.
C) Örgütün merkezi karar alma ve yönetim organı Bakanlar Konseyidir.
D) Daimi konsey günlük operasyonel işleri yöneten bir karar organıdır.
E) Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği Lahey'de bulunmaktadır.
13. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?
- A) Üye devletlerin vatandaşlarına üye devletler aleyhinde Mahkeme nezdinde bireysel başvuru hakkı tanımıştır.
B) Mahkeme bireysel başvurular sonucu devletleri tazminata mahkum edebilir.
C) Mahkeme kararlarının uygulanmasının takibi yargısal bir süreçtir.
D) Mahkemenin yargıçları Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi tarafından seçilir.
E) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Uyarınca 1959'da oluşturulmuştur.
14. Aşağıdakilerden hangisi Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Anlaşması (AKKA) ile ilgili yanlış bir ifadedir?
- A) 1990'da imzalanmış, 1992'de yürürlüğe girmiştir.
B) AGİT müktesebatının bir parçasıdır.
C) AKKA'nın altında bölgesel bir düzenleme olarak kanat rejimi benimsenmiştir.
D) Avrupa konvansiyonel güvenlik konularının inşa edildiği temel uluslararası düzenlemedir.
E) Rusya Federasyonu 2007'de AKKA yükümlülüklerini tek taraflı olarak askıya almıştır.
15. Türkiye AGİT'in "Ukrayna Özel Gözlem Misyonuna" aşağıdaki desteklerden hangisini sağlamaktadır?
- A) Personel desteği
B) Askeri destek
C) Teknik yardım
D) Sağlık desteği
E) AR-GE desteği

**ÇÖZÜMLÜ DENEME
SORULARI YANITLARI**

1. **A** 1946 yılında Stalin'in kurduğu Alman Sosyalist Birlik Partisi hükümeti Doğu Almanya'da tüm sanayi tesislerini ve büyük arazileri kamulaştırmaya başladı. Ardından da 7 Ekim 1949'da Almanya Demokratik Cumhuriyetini kurdu.
2. **C** Gelecekte Avrupa ve dünya düzeninin temelini Fransa - Almanya arasındaki düşmanlığın ortadan kalkıp bu iki ülke arasındaki kalıcı ilişkilerin oluşturacağını ilk fark eden ve bu konuda harekete geçen ülke İngiltere olmuştur. Bu konuda Winston Churchill'in çok önemli çabaları da olmuştur.
3. **E** 5 Mayıs 1949'da Avrupa Konseyi Statüsünü imzalayan 10 kurucu devlet şunlardır: İngiltere, Fransa, İrlanda, İtalya, Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Danimarka ve İsveç. Almanya ise ABD ve SSCB arasındaki kopuşla ikiye ayrılma durumunda olduğu için Avrupa Konseyinin kurucu üyelerinden değildir. 1950'de Batı Almanya konseye üye olmuştur.
4. **D** Bugün Avrupa Konseyi 47 üyeye ulaşmıştır. Yani yaklaşık 820 milyon civarı bir nüfusla gerçek bir Avrupa siyasi örgütüne dönüşmüştür.
5. **B** Avrupa Konseyinin esas karar organı Bakanlar Komitesidir. Akanlar Komitesi üye devletlerin dışişleri bakanlarından oluşur.
6. **C** Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6 numaralı ve 13 numaralı protokolleri idam cezasının kaldırılmasını hükme bağlamıştır. Türkiye, 6 numaralı protokolü 2003'te, 13 numaralı protokolü ise 2006'da yürürlüğe koymuştur.
7. **C** AİHM Yargıçlarının seçimi için önce 3 adaylı bir ulusal liste oluşturulur ve parlamenteler Meclisine sunulur. Ancak Meclis bu listeyi reddedebilir. Bu durumda aday devlet yeni bir 3 kişilik liste sunmak durumunda kalır.

MURAT YAYINLARI

8. **D** Avrupa Güvenlik Şartında kabul edilen ana konular şu şekilde sıralanır:
 - İnsani boyut
 - Siyasi-askeri boyut
 - İktisadi ve çevresel boyut
 - Hukukun üstünlüğü ve yolsuzlukla mücadele
9. **A** Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatının (AGİT) ilk zirvesi 1 Ağustos 1975'te Helsinki'de toplanan Helsinki Zirvesidir. BU zirvenin önemi Helsinki Nihai Sene-dinin imzalanmış olmasıdır.
10. **E** AGİT bünyesinde oluşturulan Medya Özgürlüğü Temsilcisinin görev ve yetkileri şu şekilde sıralanabilir:
 - Medya çoğulculuğunun geliştirilmesine yardımcı olmak
 - Hakaret suçlarının cezalandırılmasını teşvik etmek
 - İfade özgürlüğünü korumak
 - Analogdan dijital yayıncılığa geçiş sürecine yardımcı olmak
 - Medya düzenlemesi ve mevzuatı konusunda uzman görüş sunmak
 - İnternet özgürlüğünü teşvik etmek
11. **D** AGİK, 1994'TE Budapeşte zirvesinde kabul edilen bir kararla AGİT adını almış ve 1 Ocak 1995'ten itibaren uluslar arası bir örgüte dönüşmüştür. Böylece kendini bölgesel bir güvenlik örgütü olarak ilan etmiştir.
12. **B** AGİT'in en yüksek idari sorumlusu Genel sekreterdir. AGİT Başkanlığı ise AGİT'in siyasi liderliğini temsil etmektedir.
13. **C** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının uygulanmasının takibi siyasi bir süreç olarak düzenlenmiştir ve bu sürecin işleyişinden sorumlu organ da Bakanlar Komitesidir.
14. **B** AKKA, 30 AGİT katılımcı devletinin taraf olduğu, hukuki bağlayıcılığa sahip müstakil bir uluslar arası düzenlemedir. AGİT müktesebatının bir parçası değildir.
15. **A** Türkiye, AGİT çerçevesinde Ukrayna Özel Gözlem Misyonunun başkanlığını üstlenmiştir ve misyona hem personel hem de bütçe desteği sunmaktadır.

ARA DENEME SINAVI - 1

1. Aşağıdakilerden hangisi devlet merkezli, çıkar, savaş ve güç esaslı bir anlayışı benimseyen yaklaşımdır?
 - A) İdealizm
 - B) Liberalizm
 - C) Realizm
 - D) Rasyonalizm
 - E) Transnasyonalizm
2. Uluslar arası işlevsel bütünleşmeye aşağıdakilerden hangisi örnek teşkil eder?
 - A) Avrupa Birliği
 - B) Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
 - C) Uluslar arası Telekomünikasyon Birliği
 - D) Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
 - E) Avrupa Ekonomik Topluluğu
3. Uluslar arası ilişkiler disiplini çerçevesinde en temel ve karşıt yaklaşımlar aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?
 - A) Liberalizm ve idealizm
 - B) Liberalizm ve realizm
 - C) Realizm ve idealizm
 - D) Liberalizm ve nasyomalizm
 - E) Realizm ve nasyonalizm
4. Ernest B. Haas'a göre çıkar grupları aşağıdaki siyaset alanlarının hangisinde başarılı ve etkili olmaktadır?
 - A) Güvenlik
 - B) Savunma
 - C) Yargı
 - D) Dış politika
 - E) Ekonomi

5. Schuman Deklarasyonu aşağıdaki devletlerden hangisi tarafından ortaya atılmıştır?
 - A) Fransa
 - B) Almanya
 - C) İngiltere
 - D) ABD
 - E) Rusya
6. Doğu ve Batı Almanya'yı fiziksel olarak Berlin üzerinden 2'ye bölen Berlin Duvarı hangi yıl inşa edilmiştir?
 - A) 1961
 - B) 1963
 - C) 1965
 - D) 1972
 - E) 1974
7. Aşağıdaki ülkelerden hangisi 2007 yılı itibarıyla Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin gözetim sürecinde olan ülkeler arasında yer almaz?
 - A) Arnavutluk
 - B) Ermenistan
 - C) Türkiye
 - D) Moldova
 - E) Kırgızistan
8. I. Siyasi-askeri
II. İnsani
III. Ekonomi-çevre
Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri Helsinki Nihai Senedinde güvenlik kavramının farklı boyutları olarak ele alınmıştır?
 - A) I
 - B) I ve II
 - C) I, II ve III
 - D) II ve III
 - E) III

9. Aşağıdakilerden hangisi Açık Semalar Anlaşması ile ilgili yanlıştır?

- A) AGİT müktesebatının bir parçası değildir.
- B) Hukuki bağlayıcılığa sahip değildir.
- C) 1922 yılında imzalanmıştır.
- D) Askeri bir düzenlemedir.
- E) Anlaşmaya 34 ülke taraf olmuştur.

10. Yolsuzluğun AGİT'in ortak değerlerine bir tehdit oluşturduğunu belirten zirve aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Paris Zirvesi
- B) Lizbon Zirvesi
- C) Astana Zirvesi
- D) İstanbul Zirvesi
- E) Helsinki Zirvesi

11. Uluslararası işbirliğini geliştirmek, barış ve güvenliği sağlamak amacıyla kurulan ilk uluslararası örgüt aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Milletler Cemiyeti
- B) Birleşmiş Milletler
- C) NATO
- D) UNESCO
- E) G-8 Ülkeleri

12. Hangi belgenin tarafları San Francisco Konferansı'na davet edilmiştir?

- A) Atlantik Bildirisi
- B) St. James Sarayı Bildirisi
- C) Yalta Konferansı Sonuç Bildirisi
- D) Dumbarton Oaks taslağı
- E) Birleşmiş Milletler Bildirisi

13. Meşru savunma hakkının kullanılması ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Orantılı ve gerekli olmalıdır.
- B) Yalnızca silahlı saldırı durumunda kullanılabilir
- C) Başka devletlerle birlikte kullanılabilir
- D) Güvenlik Konseyi'nin izni alındıktan sonra kullanılabilir
- E) Güvenlik Konseyi gerekli önlemleri alınca son verilmelidir.

14. Barış güçlerine katkı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Güvenlik Konseyi'nin kurulmasına karar verdiği misyonlara katkıda bulunmak zorunludur.
- B) Her devlet nasıl bir katkı sunacağına kendisi karar verir.
- C) Hangi devletlerin asker katkısında bulunacağı konusunda kabul eden devletten onay alınır.
- D) Beş sürekli üyeden hiçbir koşulda asker alınmaz.
- E) Asker katkısında bulunan devlet, misyon sonuna kadar

15. Uluslararası Adalet Divanı (UAD) nerede yer alır?

- A) Hollanda- Lahey
- B) İsviçre- Zürih
- C) İngiltere- Londra
- D) Türkiye-Ankara
- E) Japonya

16. Soğuk savaş sonrasında, NATO'nun eski Doğu Bloku ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmek için başlattığı programa ne ad verilir?

- A) Üyelik Eylem Planı
- B) Doğu- Batı Diyalogu
- C) Yüksek İstişare Mekanizması
- D) Barış İçin Ortaklık
- E) Yeni Stratejik Konsept

17. NATO'nun Stratejik Konseptlerinin yürürlüğe girebilmesi için aşağıdakilerden hangisinin onayı gerekir?

- A) Savunma Planlama Komitesi
- B) Askeri Komite
- C) Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi
- D) Nükleer Planlama Komitesi
- E) NATO- Rusya Konseyi

18. Aşağıdaki ülkelerden hangisi Türkiye ile aynı zamanda NATO üyesi olmuştur?

- A) İsrail
- B) İran
- C) Mısır
- D) Kıbrıs Cumhuriyeti
- E) Yunanistan

19. Aşağıdakilerden hangisi KGAÖ üyelerinden biri değildir?

- A) Belarus
- B) Tacikistan
- C) Ermenistan
- D) Gürcistan
- E) Rusya Federasyonu

20. BAB üyesi ülkelerin Dışişleri ve Savunma Bakanları'nın Bonn yakınlarında toplanarak yayınladıkları bildiri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Petersberg Bildirisi
- B) Varşova Bildirisi
- C) NRC Eylem Planı
- D) Akdeniz Bildirisi
- E) Brüksel Bildirisi

YANITLAR

1. C	6. A	11. A	16. D
2. C	7. E	12. E	17. C
3. B	8. C	13. D	18. E
4. E	9. B	14. B	19. D
5. A	10. D	15. A	20. A

ARA DENEME SINAVI - 2

1. Aşağıdaki anlaşmaların hangisiyle evrensel imparatorluklara karşı ulus devletlerin egemenlikleri kabul edilmiştir?
 - A) Helsinki Antlaşması
 - B) Westphalia Antlaşması
 - C) Paris Antlaşması
 - D) Roma Antlaşması
 - E) Sevr Antlaşması

2. Aşağıdaki kavramlardan hangisi, ulusal egemenlik ve toprak bütünlüğünün korunmasını ifade eder?
 - A) Ulusüstüculük
 - B) Ulusötesicilik
 - C) İdealizm
 - D) Güvenlik
 - E) İşlevselcilik

3. Uluslar arası bütünlüşmeyi karşılıklı bağımlılık olgusu çerçevesinde ilk ele alan yaygın ve kabul gören teori aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) İşlevselcilik
 - B) Yeni İşlevselcilik
 - C) Güvenlik Toplumu
 - D) Ulusötesicilik
 - E) Uluslar arası örgütler alanı

4. Uluslarüstülük anlayışı aşağıdakilerden hangisi tarafından neofonksiyonalizm olarak da adlandırılan bir teori içinde özelde Avrupa Birliğinin gelişimini açıklayacak şekilde ortaya konmuştur?
 - A) Keohane ve Nye
 - B) Mitrany
 - C) Deutch
 - D) Rothwell
 - E) Haas

5. Aşağıdakilerden hangisi Maastricht anlaşmasını referanduma gitmeksizin parlamentolarında onaylayan ülkeler arasında yer almaz?
 - A) Lüksemburg
 - B) Yunanistan
 - C) Fransa
 - D) İngiltere
 - E) Almanya

6. Savaş sonrası dönemde İngiltere'nin Avrupa'da birlik oluşturma yolunda attığı ikinci önemli adım kabul edilen, askeri bir ittifak oluşturma yanı sıra siyasi ve ekonomik konuların da görüşülmesini sağlayacak bir örgüt yapısı kuran anlaşma aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Avrupa Hareketi
 - B) Brüksel Anlaşması
 - C) Lahey Sözleşmesi
 - D) Avusturya devlet anlaşması
 - E) Helsinki Nihai Senedi

7. Aşağıdaki aylardan hangisi Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisinin rutin toplanma dönemlerinden biri değildir?
 - A) Ocak
 - B) Nisan
 - C) Haziran
 - D) Mayıs
 - E) Ekim

8. Aşağıdaki AGİT organlarından hangisi Dağlık Karabağ sorununa barışçıl çözüm bulma çabalarına öncülük etmek için oluşturulmuştur?
- A) Minsk Grubu
B) Ulusal Azınlık Yüksek Komiseri
C) Açık Semalar Danışma Komisyonu
D) Medya Özgürlüğü Temsilciliği
E) Ortak Danışma Grubu
9. AGİT'in en yüksek idari sorumlusu aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Güvenlik İşbirliği Forumu
B) Bakanlar Komitesi
C) Genel Sekreter
D) AGİT Başkanlığı
E) Trojka
10. Aşağıdakilerden hangisi 5 Mayıs 1949'da Avrupa Konseyi statüsünü imzalayan 10 kurucu devletten biri değildir?
- A) Danimarka
B) Norveç
C) İsveç
D) İrlanda
E) Avusturya
11. Birleşmiş Milletler Bildirisi ne zaman kabul edilmiştir?
- A) 1 Ocak 1942
B) 1 Şubat 1952
C) 1 Mart 1972
D) 1 Ocak 1948
E) 1 Mart 1950
12. Aşağıdakilerden hangisi BM'ye üye olma sürecinde aranan şartlardan biri değildir?
- A) Barışsever bir devlet olmak
B) Genel Kurul'un kabul kararı
C) Güvenlik Konseyinin tavsiye kararı
D) 5 sürekli üyeden birinin tavsiyesi
E) Yükümlülükleri üstlenebilecek kapasiteye sahip olmak
13. BM Güvenlik Konseyi aşağıdakilerden hangisi için bağlayıcı karar olabilir?
- A) Devletlerden uyuşmazlıklarını çözmek için UAD'a başvurmalarını isteyebilir.
B) Genel Sekreteri görevinden alabilir.
C) Devletlerden barış gücüne katkıda bulunmalarını isteyebilir.
D) Devletlerden BM bütçesinden paylarına düşeni ödemelerini isteyebilir
E) Bir üye devlete karşı ekonomik yaptırım uygulanmasına karar verebilir
14. Birleşmiş Milletlerin merkezleri hangi şehirlerde yer alır?
- A) New York ve Cenevre
B) Tokyo ve Londra
C) New York ve Zürih
D) Cenevre ve Moskova
E) Londra ve New York
15. Türkiye'nin en son Güvenlik Konseyi üyeliği ne zamandır?
- A) 1951-52
B) 1954-55
C) 1961
D) 2009-2010
E) 2015-2016

16. NATO'nun kurulmasında, Birleşmiş Milletler Antlaşması'ndaki dayanak aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kendi kaderini tayin hakkı
- B) Müşterek meşru savunma
- C) Sınırların dokunulmazlığı
- D) İç işlerine karışmamama
- E) Anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü

17. Kuzey Atlantik Antlaşması'na göre NATO'nun görev alanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Avrasya
- B) Tüm dünya
- C) Üye devletlerin ülkeleri ve Kuzey Atlantik alanı
- D) Atlantik Okyanusu'nun tamamı
- E) SSCB ile sınırdış olan üye devletlerin ülkeleri

18. Aşağıdakilerden hangisi NATO'nun kurucu üyelerinden biri değildir?

- A) ABD
- B) Kanada
- C) İngiltere
- D) Rusya
- E) Fransa

19. NATO'nun en yetkili karar organı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kuzey Atlantik Konseyi
- B) Savunma Planlama Komitesi
- C) Uluslararası Güvenlik Konseyi
- D) Güvenlik Konseyi
- E) Atlantik Komitesi

20. Kuzey Atlantik Konseyi ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) NATO'nun alt düzey organıdır.
- B) Kararlar oybirliği ile alınır.
- C) Her üye ülkenin veto hakkı bulunmaktadır.
- D) Üye ülkelerin devlet ya da hükümet başkanlarının katıldığı zirve toplantıları düzenlenir.
- E) Konsey toplantılarına NATO Genel sekreteri başkanlık etmektedir.

MURAT YAYINLARI

YANITLAR

1. B	6. B	11. A	16. B
2. D	7. D	12. D	17. C
3. A	8. A	13. E	18. D
4. E	9. C	14. A	19. A
5. C	10. E	15. D	20. A

Öğretmen Diyor ki! Bu ünite; IMF'nin yapısı, yönetimi ve Türkiye ile ilişkileri çok iyi çalışmalı ayrıca Dünya Bankası, DTÖ ve OECD Türkiye ile ilişkileri açısından iyi değerlendirilmelidir.

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
–	2 - 3

Liberal politikaların belirleyici olduğu uluslararası ekonomik düzende uluslararası ekonomik örgütler önemli roller üstlenir.

Ekonomik nitelikteki örgütlerin kurulmaları ve etkinliklerini artırmaları II. Dünya Savaşı sonrasında olmuştur.

I. Dünya Savaşı'ndan önce; uluslararası ödemeler, sabit döviz kuru sistemini oluşturan Altın Para Standardı'nın sağladığı ortamda gerçekleşmiştir. Altın Para Standardının yıkılmasının sebepleri;

- *savaşın ekonomilerde yarattığı yıkım*
- *dış ticarete korumacı önlemlerin artması*
- *Almanya'nın yaşadığı hiperenflasyon*
- *1929 yılında yaşanan Büyük Buhran'dır.*

Bu dönemde ülkelerin ulusal ekonomilerini korumak için izledikleri politikalar; komşudan dilenme politikasıdır.

Komşudan dilenme politikası ülkelerin kendi üretim ve istihdam seviyesini korumak veya artırmak için ithalatı kısıtlayıcı önlemler ve devalüasyon uygulamalarıyla yurtiçi talebi ithal mallardan yurtiçinde üretilen mallara doğru kaydırmaya çalışmalarıdır. Bu politikalar ticaret ortağı olan ülkelerde tam tersi etki yaratır. Dış ticaret açığının ve işsizliğin artmasına yol açar.

Bu dönemde sıkça başvurulan yöntemlerden birisi de ulusal paranın değerini düşürerek (devüasyon) ithalatı pahalı hale getirmektir. Serbest ticaretin kısıtlanması, buhranın etkilerinin daha uzun sürmesine neden olmuştur. 1936 yılında ABD, İngiltere ve Fransa'nın Üçlü Anlaşma'yla ulusal paralarının değerini değiştirmeme konusunda uzlaşmaları I. Dünya Savaşı sonrasında ilk kez küresel ekonomiye istikrar kazandırma arayışı olarak kabul edilir.

Büyük Buhran'ın etkisini ilk atlatan ülke Almanya'dır. II. Dünya Savaşı devam ederken ABD öncülüğünde 1944 yılında New Hampshire eyaletinin bir bölgesi olan Bretton Woods'ta 44 ülkenin katılımıyla Birleşmiş Milletler Para ve Finans Konferansı gerçekleştirilmiştir. Üzerinde tartışılan konular;

- *Sanayileşmiş ülkelerin çıkarlarıyla örtüşmeyen ekonomik çatışmaları engelleme yöntemleri*
- *Dış ticaretin serbestleştirilmesi*
- *Ülkeler arasında ödemelerin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacak istikrarlı bir uluslararası parasal sistemin kurulmasıdır.*

Bretton Woods Anlaşması ile 22 Temmuz 1944 tarihinde kapitalizmin yaşadığı krizi aşmak ve yeni bir uluslararası ekonomik düzen kurmak amacıyla iki uluslararası örgüt kurulmuştur. Bretton Woods ikizleri olarak anılan bu örgütler Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası olarak da tanınan Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD)'dir. Bretton Woods Anlaşmasıyla;

- *ABD ekonomik gücünü kabul ettirmiş*
- *Amerikan doları rezerv para olmuş,*
- *Diğer ülkeler de ulusla paralarının değerini dolara bağlamalarıyla yeniden sabit döviz kuru rejimi kurulmaya çalışılmıştır.*

Sistemin üçüncü ayağını Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) oluşturmaktadır (1947). Bu oluşum 1995 yılında yerini Dünya Ticaret Örgütü (WTO)'ne bırakmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında batı Avrupa kapitalizmin yeniden inşasında önemli rol oynayan diğer bir örgüt ise Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'dür.

ULUSLARARASI PARA FONU

IMF, uluslararası parasal işbirliği ve döviz kuru istikrarını desteklemek, ekonomik büyüme ve istihdam artışını teşvik etmek ve üye ülkelerin karşılaştığı ödemeler dengesi finansmanı sorunlarına yardımcı olmak amaçlarıyla kurulmuş bir uluslararası kuruluştur.

Bretton Woods Anlaşması'nın 22 Temmuz 1944 tarihinde imzalanmasının ardından 27 Aralık 1945 tarihinde Uluslararası Para Fonu faaliyetlerine başlamıştır. Gerçekleştirdiği ilk mali yardım 1947 yılında Fransa'ya verilen 25 milyon dolar kredi sağlamasıdır.

Bretton Woods Sistemini'nin sacayaklarından birisi olan IMF, görevlerini 1960'lı yılların sonuna kadar yürütebilmiştir. 1963'te başlayan Vietnam Savaşı ile ABD'nin ekonomik yapısının bozulması nedeniyle değeri belirli bir miktarda altına bağlı olan dolara olan güven azalmaya başlamış ve 1971 yılında doların altına olan bağlantısının kesilmesiyle sistem fiilen çökmüştür. Ülkelerin resmi rezervlerindeki dolarları ve altını destekleyecek uluslararası bir rezerv para yaratılması fikri hayata geçirilmiştir. IMF Governörler Konseyi'nin 1967 yılında aldığı kararla Özel Çekme Hakları sistemi yürürlüğe girmiştir.

Özel Çekme Hakları: Başlangıçta 1 SDR'nin değeri belirli miktarda altın ile tanımlanırken Bretton Woods Sistemi çöküp önemli para birimlerinin dalgalı kur uygulamasına geçmesiyle SDR'nin değeri bir para sepetine bağlanmıştır. Günümüzde SDR'nin değeri euro, Japon yeni, İngiliz sterlini, ABD doları ve Ekim 2016'dan itibaren Çin renminbisinden oluşan döviz sepetine bağlı olarak belirlenmektedir. IMF'nin temel hesap birimi SDR'dir. IMF'ye üye olan her ülke SDR hesabına da katılır. Üyesi ülkeler arasında SDR aracılığıyla ödemeler gerçekleştirilir. SDR ülkenin uluslararası rezervlerinin güçlenmesini sağlar. SDR kaydı bir paradan çok alacak hakkı olarak tanımlanmaktadır.

1973'teki petrol fiyatlarındaki ani yükseliş, dış ödeme güçlüğü yaşanmasına neden olmuştur. IMF ödeme güçlüğü çeken ülkelere yardım etme görevini yerine getirememiştir.

1970'lerden sonra dünya ekonomisinde başlayan yeni küreselleşme döneminde IMF'ninde yeni görevleri olmuştur. Washington Konsensüsü ile krizden çıkmak için izlenmesi gereken neoliberal politikalar;

- *Mali disiplinin sağlanması*
- *Özel mülkiyetin korunması*
- *Kamu harcamalarının azaltılması*
- *Kamu teşebbüslerinin özelleştirilmesi*
- *Vergi reformunun gerçekleştirilmesi*
- *Dış ticaretin serbestleştirilmesi*
- *Finansal reformun gerçekleştirilmesi*
- *Sermaye hareketlerinin serbest bırakılması, faiz oranlarının piyasada belirlenmesi*
- *Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının teşvik edilmesi*
- *Devletin piyasa üzerindeki kontrollerinin kaldırılmasıdır.*

IMF, Dünya Bankası ve GATT'ın temel görevleri yapısal uyum programı adı verilen Washington Konsensüsü ile belirlenen ilkelerin uygulanması olmuştur. 1989 yılında Berlin duvarının yıkılışı ve 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla IMF küresel bir örgüt haline gelmiştir. Yeni görevleri arasına eski Doğu Bloğu ülkelerinin kapitalizme geçiş sürecini yönetmek/yönlendirmek de girmiştir. Bu süreç geçiş ekonomilerinin 2004 yılında AB üyeliğini elde etmeleriyle başarıya ulaşmıştır.

Geçiş ekonomileri; sosyalizm uygulamasından vazgeçerek piyasa ekonomisi koşullarına göre yapılanmaya çalışan eski Doğu Bloğu ülkeleridir.

Sovyet Bloğu'nun çökmesinin ardından küresel kapitalizm zaferini ilan etmiş ve dünya ekonomisinde sermaye hareketleri hız kazanmaya başlamıştır. 90'lı yıllar bir çok gelişmekte olan ülkenin krize sürüklenmesine sahne olmuştur. Finansal serbestleşmenin yarattığı tahribatın en güçlü olduğu dönemlerden birisi 1997 Asya Finansal Krizi'dir. Finansal krizden etkilenen hemen hemen her ülke, IMF'den destek istemiştir. Başvuran ülkelere neoliberal politikalar kapsamında yapısal uyum programları 2000'li yılların başına kadar geçiş ekonomileri krizden kurtulamamış, Latin Amerika ülkelerinin çoğu, Rusya ve Türkiye sık sık finansal krizler yaşamış ve Sahra Altı Afrika ülkeleri yoksulluktan kurtulamamıştır.

IMF tarihindeki bir diğer önemli aşama 2007 yılında ABD'de mortgage kredi piyasasındaki çöküş ile başlayan ve 2008 yılında dünyaya yayılan küresel kriz olmuştur.

AMAÇLARI VE FONKSİYONLARI

IMF'nin temel amacı, uluslararası parasal ve finansal sistemin istikrarını sağlamaktır. Fon'un amaçları;

- *Uluslararası parasal işbirliğini teşvik etmek*
- *Uluslararası ticaretin dengeli büyümesini ve yaygınlaşmasını kolaylaştırmak*
- *Kur istikrarını desteklemek*
- *Çok taraflı bir ödemeler sistemi kurulmasına yardım etmek*
- *Ödemeler dengesi güçlükleri yaşayan üyelere yeterli koruma önlemleriyle beraber kaynaklar sunmaktır.*

IMF görevlerinin yerine getirirken gözetim mali yardım ve kapasite geliştirme araçlarını kullanmaktadır. Bütün bu faaliyetler IMF'nin araştırma ve istatistik faaliyetleriyle desteklenmektedir.

Uluslararası para sisteminde istikrarın sağlanması ve krizlerin önlenmesi amacıyla IMF, üye ülke politikalarını ve ulusal, bölgesel ve küresel ekonomik ve mali gelişmeleri gözetim sistemi aracılığıyla izlemektedir. Gözetim görevine bağlı olarak IMF her üye ülkenin ekonomik durumunun derinlemesine değerlendirildiği raporlar yayınlar. IMF'nin temel raporları yılda iki kez yayınlanan Dünya Ekonomik Görünüm, Bölgesel Ekonomik Görünüm ve Küresel Finansal İstikrar Raporu'dur.

Ödemeler dengesi sorunları yaşayan ülkelere mali destek sağlamak için IMF mali yardım aracını kullanır. IMF, amaçlarına ulaşmak için kullandığı üçüncü araç olan kapasite geliştirme aracı ise IMF'nin üyelerin etkin ekonomi politikaları uygulayabilmeleri için teknik destek ve eğitim yardımları sunmasıdır.

YAPISI VE YÖNETİMİ

IMF, Birleşmiş Milletler'in uzmanlık kuruluşlarından birisidir. İdari ve mali açıdan bağımsız bir örgüttür. 2017 yılında 189 ülke IMF üyesidir. Her üye bu fona katkıda bulunur. Bu da Fon'un sermayesini oluşturur. Üyelerin sermayeye katılım paylarına kota adı verilir. Üye ülkelerin temsil düzeyi ve Fon kaynaklarından yararlanabilecekleri miktar sahip olunan kotaya bağlıdır. Bir ülke IMF'e üye olduğunda kotasının dörtte birini konvertibl döviz ile (ABD doları, euro, yen, sterlin, renminbi veya SDR) geri kalanını ise ulusal parasıyla öder.

Gelişmekte olan ülkelerin Fon'da yeterince temsil edilmediği eleştirilerine karşılık 2006 yılında IMF içinde reform çalışmaları başlatılmıştır. Reform Paketi IMF Governörler Kurulu tarafından 15 Aralık 2010 tarihinde kabul edilmiş ve 26 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Reform Paketi'nin yürürlüğe girmesiyle;

- *IMF'nin toplam kotası iki kat arttırılmıştır.*
- *Yükselen piyasa ekonomilerinin ve gelişmekte olan ülkelerin kotadaki payı arttırılmıştır.*
- *BRIC ülkeleri en yüksek kotaya sahip 10 ülke arasına girmiş. BRIC ülkeleri Brezilya, Rusya Federasyonu, Hindistan ve Çin'dir. Bu ülkelere Güney Afrika da eklenince BRICS olarak ifade edilir.*
- *Avrupa ülkelerinde olan iki adet İcra Direktörlüğü temsil yetkisi gelişmekte olan ülkelere aktarılmıştır.*

IMF ağırlıklı oy yöntemini kullanır. Her üye ülkenin sabit oyunun yanında, Fon sermayesine katkısı ölçüsünde (kotası) değişken oyu bulunmaktadır. Bir ülkenin kotası ne kadar fazla ise karar alma sürecinde ağırlığı da o ölçüde fazla olmaktadır.

Guvernörler Kurulu

IMF'nin en yetkili organıdır. Genelde ülkelerin maliye bakanları Guvernör, merkez bankası başkanları da vekillik görevini yüklenirler.

Guvernörler Kurulu kota artışları, Özel Çekme Hakkı (SDR) tahsisleri, yeni üyelerin kabulü veya üyelikten çıkarma, Kuruluş Ana Sözleşmesi'nde değişiklik yapma gibi yetkileri bünyesinde tutmaktadır. IMF Ana Sözleşmesi'nin yorumlanmasında nihai karar organıdır.

İcra Direktörleri Kurulu

İcra Direktörleri Kurulu Fon'un politikalarının oluşturulduğu ve tüm kredi işlemlerinin yürütüldüğü organdır. IMF'nin günlük işlerini yürütme ve üye ülkelerin gözetimi görevleri 24 üyeden oluşur.

İcra Direktörleri Kurulu, Guvernörler Kurulu'nun yetki verdiği alanlarda faaliyet gösterir. İcra Direktörleri Kurulu 5 yıllık bir dönem için IMF Başkanı'nı seçer. Başkan gelenek olarak Avrupa ülkelerinden seçilir. Başkanın oy hakkı yoktur. Oy gücünün salt çoğunluğuyla alınır.

Danışma Komiteleri

IMF Guvernörler Kurulu'na tavsiyelerde bulunan iki komite;

- *Uluslararası Para ve Finans Komitesi (IMF)*
- *Kalkınma Komitesi'dir.*

IMF KAYNAKLARINDAN YARARLANMA

IMF kredileri, üye ülkelerin ödemeler dengesi sorunlarının çözümüne yardımcı olmak ve ekonomilerin istikrara ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme seviyesine kavuşabilmesi amacıyla verilir.

IMF'nin üyelerine kullandığı kredilerin temel olarak dört kaynağı bulunmaktadır.

- Üye ülkelerin IMF'ye katıldıkları zaman ödedikleri katkı paylarından (kotalar) ve kota artırımlarından sağlanmaktadır.
- IMF, Fon kaynaklarını desteklemek üzere ödemeler dengesi pozisyonu güçlü durumda bulunan üye ülkelerden borçlanabilmektedir.
- Fon'un elde ettiği faiz gelirleridir.
- Fon elinde bulunan altın varlıklarının satışı yoluyla kaynak sağlanabilir.

IMF kaynaklarını kullanırken, üyelerine vermiş olduğu fonların kuruma geri dönmesini sağlayacak politikaların ilgili ülkelere izlenmesini zorunlu bir şart olarak ileri sürer. IMF'nin bu politikasına şartlılık politikası denir. Sağlanan mali destekler arttıkça, Fon'un öne sürdüğü şartlar da giderek ağırlaşmaktadır.

Fon'dan kaynak talep eden ülke, ödünç süresi içinde izleyeceği ekonomi politikasının içeriğini ve alacağı istikrar önlemlerini açıklayan bir niyet mektubunu IMF İcra Direktörleri Kurulu'na sunar.

Ana Kredi İmkanları

- **Destekleme (Stand-By) Düzenlemeleri:** Kısa vadeli ödemeler dengesi sorunlarını aşabilmesi için, 36 ayı aşmayacak şekilde genellikle 12-24 aylık süre zarfında, ülkelerin kotasıyla ilişkilendirilen belli bir miktara kadar kaynak kullanabilme imkânıdır. Stand-by düzenlemeleri gelişmekte olan ülkeler için temel kredi aracıdır.
- **Esnek Kredi Hattı:** Güçlü ve istikrarlı ekonomi politikalarına sahip ülkelerin herhangi bir koşul aranmadan yeterli miktarda Fon kaynağına hızlı bir şekilde erişim sağlaması ve temel olarak krizlerin önlenmesi amacıyla uygulamaya konulmuştur.
- **İhtiyati Likidite Hattı:** Güçlü ve istikrarlı ekonomi politikalara sahip, ancak bölgesel veya küresel ekonomik ve finansal krizlerden etkilenen, fiili veya potansiyel ödemeler dengesi ihtiyacı bulunan ve Esnek Kredi Hattı İmkânı için uygunluk kriterini yerine getiremeyen ülkelerin yararlanması için oluşturulmuş bir imkânıdır.
- **Uzatılmış Fon Kolaylığı (EFF):** Temel ekonomik reformlar gerektiren orta ve uzun vadeli ödemeler dengesi sorunları yaşayan ülkeler için geliştirilmiştir. Bu nedenle düzenlemenin süresi 3 ila 4 yıl olabilmektedir.
- **Hızlı Finansman Aracı (RFI):** Dünya ekonomisinde mal fiyatlarındaki dalgalanmalar ve doğal felâketler gibi dış şoklara maruz kalan ya da çatışma sonrası gibi kırılğan durumlarda bulunan IMF üyesi tüm ülkelerin acil ödemeler dengesi ihtiyaçlarını karşılama amacıyla kullanılır.

TÜRKİYE - IMF İLİŞKİLERİ

Türkiye, 1945 yılında kurulan IMF'ye 11 Mart 1947 tarihinde üye olmuştur. Türkiye, IMF ana sözleşmesinin 8'nci maddesi statüsünde, yani sermaye hareketlerini serbest bırakmış ülke statüsünde bulunmaktadır.

Türkiye 1961-2017 döneminde gerçekleştirilen 19 adet stand-by düzenlemesiyle 30,6 milyar SDR'lik IMF kaynağı kullanmıştır. 1961'den 1970 yılına kadar her yıl stand-by düzenlemesi gerçekleştirilmiştir. 1999'dan önce düzenlenen 16 stand-by'in sadece 6'sı başarıyla tamamlanmıştır. 2005 yılındaki 19. Stand-By düzenlemesinin 2008 yılında sonra ermesinin ardından, Fon ile Türkiye arasındaki "program" ilişkisi sona ermiştir. Geri ödemeler ise 2013 yılında sonlanmıştır.

DÜNYA BANKASI

Savaş sonrası tahrip olmuş ekonomileri yeniden inşa etmek amacıyla Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD) kurulmuştur. Banka üyesi ülkelerin sermayeye katkılarıyla oluşan kaynaklar başlangıçta Savaş sonrası Avrupa'nın yeniden imarına yönelik altyapı yatırımlarının finansmanında kullanılmıştır.

Avrupa Kıtası'nda ekonomik toparlanma yaşandıktan sonra Banka ilgisini Latin Amerika, Asya ve Afrika'daki gelişmekte olan ülkelere altyapı yatırımlarını finanse etmeye yöneltmiştir. Dünya Bankası'na üye olabilmek için IMF üyesi olmak gerekmektedir. Banka'nın merkezi Washington-ABD'dedir. IBRD üyeliği Dünya Bankası grubunun diğer uzmanlık örgütlerine üyelik için de şarttır.

Dünya Bankası Grubu

- *Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD)*
- *Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA)*
- *Uluslararası Finans Kurumu (IFC)*
- *Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (MIGA)*
- *Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi (ICSID)*

Yapısı ve Yönetimi

Dünya Bankası denildiğinde Dünya Bankası Grubu içinde en büyük kuruluş olan IBRD kastedilmektedir. Dünya Bankası, 189 üye ülkeden oluşan bir kooperatif gibi yapılanmıştır. Bu üye ülkeler ya da hissedarlar, politikaları belirleyen Banka'nın en üst düzey karar alma organı *Guvernörler Kurulu*'nda temsil edilirler. *Guvernör* genellikle maliye veya kalkınma bakanlarıdır.

Sermaye payları (kota) ülkenin Dünya Bankası'ndaki oy gücünü de belirler. Ancak IMF'de olduğu gibi ülkenin sermaye payı (kotası) ile Banka'dan alınacak kredinin miktarı arasında bir ilişki yoktur.

Dünya Bankası'nda de en fazla sermaye payına sahip altı ülke ABD, Japonya, Çin, Almanya, Fransa ve İngiltere'dir.

İcra Direktörleri beş yıllık bir dönem için Dünya Bankası Grubu Başkanı'nı belirler. Dünya Bankası Başkanı da Amerika Kıtası'ndan seçilir. Başkan, Banka'nın genel yönetiminden sorumludur, oy hakkı yoktur.

Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD)

Dünya Bankası Grubu'nu oluşturan beş kuruluşun en büyüğüdür. 2017 yılında IBRD'nin de 189 üyesi vardır. IBRD, orta gelir grubundaki ülkelere sürdürülebilir bir büyüme hızı yakalamak, yoksullukla mücadele etmek gibi amaçlarla kredi sağlar. IBRD'nin temel faaliyet alanları:

- *Özel yatırımcıların kârlı bulmadıkları uzun vadeli insani ve sosyal kalkınma ihtiyaçlarını destekleyen alanlara kredi sağlamak,*
- *Kriz dönemlerinde, krizden en çok etkilenen yoksul kesimlere destek sağlamak,*
- *Yapısal uyum politikalarını ve kurumsal reformları (sosyal güvenlik, yolsuzlukla mücadele vb.) desteklemek,*
- *Özel sermaye yatırımları için elverişli ortam oluşturmak,*
- *Yoksul ülkelere hibe sağlamaktır.*

IBRD'nin sağladığı krediler;

- *Proje kredileri çok farklı sektörlerde ekonomik ve sosyal kalkınma projelerini desteklemek amacıyla ortalama 5 yıllık bir süre için kullanılan kredilerdir.*
- *Program kredileri ise gelişmekte olan ülkelerde kamunun ekonomiye müdahalesini azaltmaya, üretim kapasitesini artırmaya ve dış ticaretin serbestleştirilmesine yönelik yapısal uyum politikalarını destekleyici, bütçe finansmanı amaçlı 1-3 yıllık sürede kullanılan kredilerdir. Eğer üye ülkede bir sektörde yapısal reformlar yapmaya yönelik destek alınıyorsa kredi sektörel uyum kredisi adını almaktadır.*
- *Hibrit krediler ise hem proje hem de program kredisi bileşenlerinden oluşmaktadır.*

Türkiye'nin Dünya Bankası'ndan kullandığı ilk kredi 1950 yılında onaylanan 12,5 milyon dolar tutarındaki Samsun Limanı proje kredisidir.

Türkiye 24 Ocak 1980 Kararları'nın uygulamaya geçmesiyle birlikte yaşayacağı dönüşümün finansmanı için Dünya Bankası'nın Yapısal Uyum Kredilerine başvurmuştur.

Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA)

1960 yılında ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower'ın önerisiyle kurulmuştur. Dünya Bankası Grubu'nun dünyanın en yoksul ülkelerine faizsiz kredi ve hibe programları sağlayan kuruluşudur. IDA'nın kaynakları başta bulunan gelişmiş ekonomilerdir. IDA'nın 2017 yılında 173 üyesi bulunmaktadır.

Yoksul ülkeler belirlenirken her yıl Dünya Bankasının belirttiği kişi başı gelir düzeyi eşik alınır (2015 yılı için 1.025 ABD doları). Bu görelî yoksulluk sınırının altında kalan ülkeler IDA kaynaklarından yararlanabilir.

IDA, yoksulluğu azaltarak ekonomik büyümeyi artırmayı ve insanların yaşam koşullarını iyileştirmeyi hedeflemektedir.

Uluslararası Finans Kurumu (IFC)

Dünya Bankası Grubu'nun faaliyetlerini destekler ancak yasal ve mali açıdan bağımsızdır. IFC geliştirmekte olan ülkelerde özel sektöre destek vermek amacıyla 1956 yılından kurulmuştur. Hükümet garantisi aranmaksızın, gelişmekte olan ülkelerdeki özel sektör kuruluşlarına kredi sağlayarak veya sermayelere katılarak, piyasalardan sağlamakta güçlük çektikleri finansmanı sağlamaktadır.

184 üyesi vardır. Türkiye 19 Aralık 1956 tarihinde IFC üyesi olmuştur.

Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (MIGA)

Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı, ticari olmayan risklere karşı güvence sağlayarak ve teknik destek vererek geliştirmekte olan ülkeye yönelik yabancı sermaye yatırımlarını teşvik etmekte bu ülkelerde ekonomik büyümeyi desteklemeyi ve yoksulluğun azaltılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Temel faaliyeti üyesi olan ülkenin firmalarının MIGA üyesi geliştirmekte olan ülkelerdeki yatırımlarını sigorta etmektir.

MIGA'nın 2017 yılı itibarıyla 181 üyesi vardır.

Yatırımcıların karşılaşılabileceği riskler,

- Döviz çevrim ve sermaye transferlerinin kısıtlanması
- Kamulaştırma
- Savaş, terörizm ve sivil düzensizliğin yarattığı riskler
- Sözleşmenin ihlalidir.

Sigorta yaptırabilmek için yatırımcının, yatırım yapılacak ülke haricindeki bir MIGA üyesi ülkenin vatandaşı olması gerekir. Devlete ait şirketler de ticari esasta faaliyet gösterdikleri takdirde sigorta olanaklarından yararlanabilirler.

Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi (ICSID)

ICSID, 14 Ekim 1966 tarihinde uluslararası tüzel kişiliğe kavuşarak çalışmalarına başlamıştır. 2017 yılı itibarıyla 161 ülke ICSID sözleşmesini onaylamıştır. IBRD üyesi ülkeler ICSID'e katılabilir. ICSID uluslararası yatırımların karşılaştığı anlaşmazlıklarda hakemlik görevi yaparken, MIGA ise yatırımların karşılaşılabileceği ekonomik-politik risklere karşı sigorta görevi görmektedir.

Türkiye ICSID'i kuran "Devletler ve Diğer Devlet Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkındaki Sözleşmeyi" 1988 yılında onaylamıştır.

ICSID'in merkezi de Dünya Bankası'ninki gibi Washington'dadır. ICSID'in dört önemli organı vardır:

- Yönetim Kurulu
- Sekreteryaya
- Arbulucular Paneli
- Hakemler Paneli

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ

II. Dünya Savaşı esnasında Birleşmiş Milletler'in kurulmasıyla birlikte uluslararası ekonomik sistemin sağlıklı işleyebilmesi için hızlı adımlar atılmıştır.

Uluslararası ticaretin önündeki engellerin kaldırılması, gümrük tarifesi ve benzeri önlemlerin azaltılması konuları BM bünyesinde Ekonomik ve Sosyal Konsey'de (ECOSOC) tartışılmıştır. Bu sürecin sonunda Uluslararası Ticaret Örgütü adı verilen bir uzmanlık örgütünün kurulması için taslak sözleşme hazırlanması ve 1947 yılında Havana-Küba'da gerçekleştirilecek BM Ticaret ve İstihdam Konferansı'nda ITO'nun kurulması amaçlanmıştır.

ABD'nin Uluslararası Ticaret Örgütü gibi kurumsal bir yapı altında dış ticaretin serbestleştirilmesi fikrine sıcak bakmaması diğer ülkeleri de etkilemiş ve ITO'nun kuruluşu gerçekleşmemiştir.

Cenevre'de başını ABD, Kanada ve İngiltere'nin çektiği 23 ülke bir araya gelerek kendi aralarında belirli malların ticaretinde gümrük tarifesi indirimleri yapmak ve mevcut tarifeleri arttırmamak üzere anlaşmışlardır. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması 30 Ekim 1947 tarihinde imzalanmış ve 10 Ocak 1948'de yürürlüğe girmiştir. 1948 yılından 1 Ocak 1995'e kadar geçen sürede Sonradan birçok ülkenin de taraf olduğu GATT, uluslararası ticareti düzenleyen ve üzerinde anlaşılan tek çok taraflı sözleşme olmuştur.

II. Dünya Savaşı sonrası ekonomik düzenin kurumsal yapısında "serbest ticaret" düzenini sağlayacak GATT'ın yürürlüğe girmesi Marshall Planı'nın kararlaştırılmasından bir yıl sonrasına, NATO'nun kuruluşundan ise bir yıl öncesine rastlamaktadır. Dünya Ticaret Örgütü'nün kurulma kararı ise Sovyetler Birliği'nin resmen dağıldığının ilan edildiği 1991 yılından iki yıl sonra Uruguay Turunda alınmıştır.

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması - GATT

GATT, uluslararası bir dünya ticaret forumu olarak görev yapmıştır. GATT bir örgüt olmadığı için sözleşme taraflarının kurallara uyumunu denetlemek ve ticari anlaşmazlıkları çözmek için yürütme yetkisine de sahip olmamıştır.

Türkiye GATT'a, 1950-1951 Torquay (İngiltere) Tarife Görüşmeleri sonucunda 1953 yılında taraf olmuştur.

GATT'a taraf olan ülkelerin dış ticareti serbestleştirmek için bir araya gelmelerine çok taraflı ticaret görüşmeleri, diğer bir deyişle ticaret turu (Round) denir. 1994 yılına kadar 8 adet ticaret turu gerçekleşmiş, 1994 yılında yapılan Uruguay Turunda ise Dünya Ticaret Örgütü kurulmuş ve GATT'ın yerini almıştır. 1964 yılında yapılan Kennedy Turu ile birlikte ticaretin bütününe ilişkin serbestleştirme talepleri tartışılmaya başlanmıştır. GATT Turlarında gelişmekte olan ülkelerin ihracatını yapabilecekleri tarım ürünleri ve tekstil-konfeksiyon ürünlerinin ticaretinin serbestleştirilmesi en çok tartışılan konu olmuştur.

GATT çerçevesinde 1986 yılında başlayan Sekizinci Çok Taraflı Ticaret Görüşmeleri (Uruguay Turu), 1993 yılında bir uzlaşmaya varılarak sonuçlanmıştır. Uruguay Turu'nda alınan kararları içeren Nihai Senet üye ülkelerin hükümetleri tarafından 15 Nisan 1994 tarihinde Marakeş'te imzalanmış ve 1 Ocak 1995'te yürürlüğe girmiştir. Nihai Senet'in yürürlüğe girmesiyle 1947 yılından bu yana faaliyet gösteren GATT'ın yerine, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurulmuştur.

GATT ve DTÖ arasındaki farklılıklar:

- GATT bir Uluslararası Ticaret Örgütü kurma girişiminden kaynaklanan çok taraflı bir anlaşmadır. Kurumsal yapısı olmamıştır. DTÖ ise ülkelerin üye olduğu uluslararası örgüttür.
- GATT ile konulan kurallar özellikle sanayi ürünleri ticaretini kapsamıştır. DTÖ mal ticaretinin yanında, hizmetler ticareti ve ticari nitelikteki fikri mülkiyet haklarını da kapsamaktadır.
- GATT anlaşması çok taraflı bir araçken 1980'lerde yeni pek çok anlaşma ilave edilerek, selektif bir yapıya dönmüştür. DTÖ Kuruluş Anlaşmasını imzalayan devletler için, çok taraflı ticaret anlaşmalarının tamamı bağlayıcı hale gelmiştir.
- DTÖ, GATT'a göre anlaşmazlıkların çözümünde daha hızlı çalışan mekanizmalara sahiptir.

Dünya Ticaret Örgütü'nün Yapısı ve Yönetimi

DTÖ'nün kurulmasıyla GATT bir uluslararası örgüt haline gelmiş, GATT'a taraf ülkeler de Örgütün üyeleri olmuştur. DTÖ'nün öncelikli hedefi, ülkeler arasında ticaret akışının sorunsuz, serbestçe, adil ve öngörülebilir şekilde yapılmasına yardımcı olmaktır.

DTÖ'nün en üst düzey karar organı, iki yılda bir toplanan Bakanlar Konferansı'dır. DTÖ'nün yönetiminde Dünya Bankası veya IMF'de olduğu gibi guvernörler kurulu gibi bir organ bulunmamaktadır. Günümüzde 164 üyesi bulunmaktadır.

Ticaret anlaşmazlıklarının çözümü DTÖ'nün temel faaliyetlerinden biridir.

Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizması, sadece devletler arasındaki ticari uyuşmazlıklara uygulanabilmektedir; şahıslar veya firmalar arasındaki ticari uyuşmazlıklar mekanizma dışında kalmaktadır.

DTÖ, ulusal ticaret politikalarının gözetimi görevini Ticaret Politikası Gözden Geçirme Mekanizması (TPRM) aracılığıyla gerçekleştirmektedir.

DTÖ küresel bir örgüt olarak tanımlanmaktadır. DTÖ'nün bütçesi üye ülkeler tarafından dünya ticaretindeki ağırlıklarına göre belirlenen katkı paylarından oluşur.

DTÖ anlaşmaları tarım, tekstil ve giyim, bankacılık, telekomünikasyon, kamu alımları, sanayi standartları ve ürün güvenliği, gıda sanitasyon yönetmelikleri, fikri mülkiyet hakları gibi farklı alanlardaki anlaşmalardan oluşmaktadır. Çok taraflı ticaret sisteminin temelini oluşturan ilkeler;

- Dış ticarete ayrımcılık yapılmaması ilkesi; bu ilke en çok kayrılan ülke kuralı olarak bilinir. En çok kayrılan ülke kuralındaki "kayrılma" ifadesi ile aslında ayrımcılık yapılmamasına vurgu yapılmaktadır. Böylece her DTÖ üyesi ülke diğer üyeleri en çok kayırdıkları ticaret ortakları olarak kabul edeceklerdir. Bölgesel Ticaret Anlaşmaları ve Tercihli Ticaret Anlaşmaları sadece anlaşmaya taraf olan ülkelere ayrımcılıklar tanıdığı için en çok kayrılan ülke kuralından istisna kabul edilir. Bölgesel Ticaret Anlaşmaları, anlaşmaya taraf ülkeler arasında belirli mal veya hizmet ürünlerinin ticaretinde gümrük vergisi ve benzeri kısıtlamaların azaltıldığı tercihli ticaret anlaşmalarından başlayan, serbest ticaret bölgesi, gümrük birliği ve ekonomik bütünleşmeyi hedefleyen karmaşık anlaşmalara kadar uzanmaktadır.
- Ulusal muamele ilkesi: Bu ilkeye göre yurt içinde üretilen ile ithal edilen mallara yönelik düzenleme ve uygulamalar farklı olamaz.

- *Dış ticaretin serbestleştirilmesi ilkesi: Kotalar, ithalat yasakları veya gönüllü ihracat kısıtlamaları gibi gümrük tarifesi dışında, uluslararası mal ve hizmet ticaretinin gerçekleşmesine engel olan her türlü araç ve politikaya tarife dışı engeller denir. GATT'da "damping"; bir ülkenin mallarının normal değerlerinden aşağı bir fiyatla diğer bir ülke piyasasına sokulması olarak tanımlanmaktadır.*
- *Tarifeler yoluyla korunmanın sağlanması: GATT'a taraf ülkeler, ihtiyaç durumunda sanayilerini sadece gümrük tarifeleri ile koruyacaklar ve koruma amacıyla diğer önlemlere başvurmayacaklardır.*
- *Gümrük Vergilerinin İndirilerek Konsolide Edilmesi İlkesi*

HİZMET TİCARETİ GENEL ANLAŞMASI - GATS

15 Nisan 1994 tarihinde Marakeş'de imzalanan Uruguay Turu Sonuç Belgesi (Nihai Senet) kapsamında yer alan Hizmetler Ticareti Genel Anlaşması, uluslararası hizmetler ticaretine ilişkin temel kavram, kural ve ilkeleri ortaya koyan ilk çok taraflı anlaşmadır. GATS üç sütuna bağlıdır.

- *Bütün üye ülkelere uygulanacak esas yükümlülükleri içeren Çerçeve Anlaşması'dır.*
- *Devam eden serbestleştirme sürecinde üye ülkelerin ulusal taahhütlerini içeren listelerden oluşmaktadır.*
- *Hizmet sektörlerinde özel durumları gösteren birkaç ekten oluşur.*

En çok kayırlan ülke ilkesi üye ülkeler tarafından kendilerinde hizmet üretimi yapan diğer DTÖ üyesi ülke hizmet sunucuları arasında ayırım yapılmaması ve bir ülke hizmet sunucusuna tanınan haklardan diğer üye ülke hizmet sunucusunun da yararlandırılmasını öngörür. Saydamlık çok taraflı liberalizasyona ulaşmada temel ilkedir. Ulusal muamele ilkesi üye ülkelerin yerli ve yabancı hizmet veya hizmet sunucusuna ayırıcı tedbirler uygulamamasına ilişkindir. Pazara giriş hükmü ile hizmet sunumunda vatandaşlık, yerleşik olma ya da kurulmada şirket tipi şartları gibi kısıtlayıcı koşullar getirilmemesi; hizmet sunumunun değer, toplam üretim miktarı, çalıştırılacak eleman sayısı vb. konularda sınırlanmamasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır.

TİCARETLE BAĞLANTILI FİKRİ VE SİNAİ MÜLKİYET HAKLARI ANLAŞMASI - TRIPS

Uruguay Turu müzakerelerine fikri mülkiyet hakları da dahil edilmiş Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları (TRIPS) Anlaşması tüm DTÖ üyelerine kabul ettirilmiştir.

Fikri mülkiyet iki kategoride değerlendirilebilir:

- *Sinai mülkiyet hakları; teknolojik buluşlar, modeller, mal ve hizmetlerin ticari markaları, endüstriyel tasarımları ve coğrafi işaretleri kapsamaktadır.*
- *Telif hakları ise; edebiyat, müzik, sanat eserleri, görsel-işitsel ürünler, filmler, bilgisayar program ve yazılımlara ilişkin telif hakları ile bunların asıl üreticileri dışında kalan icracı, yapımçı ve yayıncılarının haklarını kapsamaktadır.*

EKONOMİK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA ÖRGÜTÜ

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Sovyetler Birliği'nin çevresindeki ülkelere etkisini yayacağından endişelenen ABD, Truman Doktrini çerçevesinde Komünizmle mücadele eden ülkeleri (Türkiye ve Yunanistan) destekleme politikasını uygulamaya koymuş ve Savaş'tan tahrip olarak çıkmış Avrupa ülkeleri arasında dayanışmayı teşvik etmiştir.

ABD Dışişleri Bakanı George Catlett Marshall, Avrupa'nın Yeniden İmarı Programı ile ilgili görüşünü 5 Haziran 1947 ayrıntılı bir şekilde ortaya koymuştur. Marshall Planı olarak anılan ABD'nin mali yardımlarının hedefleri;

- *Avrupa ekonomilerinde üretim ve verimlilik artışı,*
- *Uluslararası finansal istikrarın sağlanması,*
- *Dış ticaretin gelişmesi*
- *Avrupa ülkeleri arasında ekonomik işbirliğinin artırılmasıdır.*

Marshall Planı, Truman Doktrininden farklı olarak tek tek ülkelere yardım etmek yerine tüm Orta ve Batı Avrupa'yı bölgesel olarak değerlendirmiştir. Ayrıca askeri yardım yerine öncelik gıda kıtlığı, karaborsa ve kaosla mücadeleyle verilmiştir.

12 Temmuz 1947 tarihinde İspanya dışında 16 Avrupa ülkesi Paris'te toplanmıştır. Marshall Yardımı'nın koordinasyonunu yürütecek daimi bir kuruluşun oluşturulması için hazırlanan Avrupa Ekonomik İşbirliği Sözleşmesi 16 Nisan 1948 tarihinde imzalanarak Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü kurulmuştur.

Yardımların da katkısıyla Avrupa ekonomisinde hızlı bir toparlanma yaşanmış özellikle imalat sanayi ve madencilik sektörlerinde yatırımlar hızla artmıştır. Savaş sonrasında durgunluk riski yaşayan ABD ekonomisi de Amerikan sermayesinin Avrupa'da yaptığı yatırımlar sayesinde canlanmıştır. 1949 yılında NATO kurulmuştur. ABD açısından Soğuk Savaş'ta askeri yaklaşım hakim olmuş dolayısıyla askeri harcamalara öncelik verilmiştir. 25 Haziran 1950'de Kore Savaşı'nın başlamasıyla ABD'nin Avrupa'ya aktardığı kaynaklar giderek azalmış ve Haziran 1952'de son bulmuştur. Böylece ABD'nin OEEC aracılığıyla sağladığı ekonomik yardımlar yerini NATO aracılığıyla sağladığı askeri yardımlara bırakmıştır.

OEEC'nin faaliyet gösterdiği dönemde Avrupa'da bütünleşme hareketi hız kazanmış ve hükümetlerarası işbirliği örgütleri yapısından çıkarak uluslararası yetkilerle donatılmış Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulmuş ardından Roma Antlaşmalarıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) 1958 yılında hayata geçirilmiştir.

ABD öncülüğünde Avrupa ekonomilerindeki toparlanmayı takiben, Sovyet yayılcılığı tehdidine karşı az gelişmiş ülkelere yardımcı olmak için sanayileşmiş ülkelerin kaynaklarını seferber etme anlayışı ön plana geçmiştir. Bu amaçla OEEC'nin yeniden yapılandırılması tartışılmış ve isminde yer alan Avrupa kelimesi çıkarılarak bunun yerine kalkınma kelimesi eklenmiştir. OEEC'nin 18 üye ülkesi arasına Kanada ve ABD'nin de katılımıyla Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nü kuran Sözleşme 14 Aralık 1960 tarihinde imzalanmış, 30 Eylül 1961'de yürürlüğe girmiştir.

OECD'nin kuruluşu ile 13 Ağustos 1961 tarihinde Berlin Duvarının inşa edilmeye başlanması aynı döneme denk gelir.

OECD'nin günümüzde 35 üyesi bulunmaktadır.

Bir ülkenin OECD'ye üye olabilmesi için insan haklarına dayalı, çoğulcu demokrasi ve serbest piyasa ekonomisi değer ve ilkelerine sahip olması temel kriterdir.

Bir ülkenin OECD'ye üyeliği Konsey'de oybirliği ile kararlaştırılır.

Yapısı ve Yönetimi

OECD'nin karar alma organı Konsey'dir. Konsey yılda bir kez, Bakanlar düzeyinde, düzenli olarak ise Paris'te bulunan Daimi Temsilciler aracılığıyla toplanır. Konsey, karar ve tavsiye olmak üzere iki tür karardır.

OECD harcamalarının temel finansman kaynağı üye ülke katkı payı ödemeleridir. En büyük katkı sağlayan ülke, bütçenin yaklaşık %21'ini sağlayan ABD'dir ve bu ülkeyi Japonya izler.

Amaçları

- *Ekonomik büyüme ve istihdam artışı sayesinde üye ülkelerde yükselen bir yaşam standardını sağlamak*
- *Finansal istikrarı korumak*
- *Ülkeler arasında sermaye hareketlerini serbestleştirmek*
- *Uluslararası ticaretin önündeki engelleri kaldırmak*

OECD üyelik için belirli koşulları olan, gelişmiş-sanayileşmiş ülkelerin yer aldığı, ekonomik refahın artırılmasını hedefleyen bir hükümetlerarası işbirliği örgütüdür.

- *OECD, ekonomik büyüme, mali istikrar, ticaret ve yatırım, teknoloji, yenilik, girişimcilik ve kalkınma alanlarında işbirliği yoluyla refahın sağlanması ve yoksullukla mücadele konularında hükümetlere yardımcı olmak*
- *Herkes için iş imkanı yaratılması ve sosyal eşitlik ile etkin sağlıklı bir yönetişimin gerçekleştirilmek*

ÜLKE GRUPLARI

Uluslararası sistem içinde uluslararası örgütler ve/veya bütünleşmeler aracılığıyla kurulan ilişkilerin yanında bazı “gruplaşmalar” da gözlenmektedir. Uluslararası örgütler bir uluslararası anlaşma ile kurulurken, ülke gruplarının oluşturulmasında bağlayıcı bir hukuk metni yoktur.

- *G7 (Group of Seven) gelmektedir. 1973 petrol krizinden sonra ortaya çıkan küresel ekonomik durgunluk ortamında sanayileşmiş ülkelerin (ABD, Japonya, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya) biraraya geldiği hükümetlerarası forum niteliğindeki G6 toplantılarına 1975’te Kanada’da katılmış ve G7 ülkeleri olarak dünya ekonomisine yön vermeye çalışmışlardır. Rusya’nın da katılımıyla grup G8 adını almıştır. Ancak 2014 yılında Rusya-Ukrayna geriliminin ardından G7 ülkeleri Rusya’yı dışlayarak toplanmaya devam etmişlerdir. G7 dönem başkanlığı görevini dönüşümlü olarak üstlenen ülke yıllık toplantının organizasyonu ve ev sahipliğinden sorumludur.*
- *Yirmiler Grubu (G20) G7 ülkeleri ile Arjantin, Avustralya, Brezilya, Çin, Endonezya, Hindistan, Güney Afrika, Güney Kore, Meksika, Rusya Federasyonu, Suudi Arabistan, Türkiye ve Avrupa Birliği Komisyonu oluşturmaktadır. G20 ülkeleri dünya ekonomisinde yarattığı ulusal geliri en yüksek olan 20 ülke değil, ancak G7 ülkeleri ve bazı yükselmekte olan piyasa ekonomilerini (emerging market economies) içermektedir. 2008 Küresel Finansal Krizi’nin ardından liderler düzeyinde Zirve toplantıları yapmaktadır. Türkiye en son Aralık 2014-2015 döneminde dönem başkanlığı görevini üstlenmiştir ve Antalya’da G20 zirvesine ev sahipliği yapmıştır.*
- *Yetmiş Yedi Grubu G77, 15 Haziran 1964 yılında BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) esnasında “Yetmiş Yedi Ülkeleri Ortak Deklarasyonu” ile kurulmuştur. Grubun amacı üçüncü dünya olarak ifade edilen gelişmekte olan ülkelerin kolektif çıkarlarını korumak ve müzakere gücünü artırmaktır. Aynı dayanışmayı DTÖ bünyesinde Güney ülkelerinin çıkarlarını korumak üzere de göstermektedirler. 2017 yılında 134 üye ülkeye yayılmış olmasına rağmen G77 adı muhafaza edilmiştir.*
- *BRICS ülkeleri Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika ekonomilerini ifade eder. BRIC ülkelerinin yakaladıkları büyüme hızının yüksektir ve dünya nüfusunun yarısına sahip ülkelere dönüşür.*

İlk olarak 2006 yılında New York / ABD’de gerçekleşen BM Genel Kurulu’nda bir araya gelen Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin BRIC Grubunu oluşturmuştur. Bu gruba 2011 yılında Güney Afrika da katılmış, BRICS halini almıştır.

Devletlerarası işbirliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Rusya ve Çin’in BM Güvenlik Konseyi’nin daimi üyeleri olması nedeniyle BRICS ülkelerinin politik alanda da etkilidir.

AÇIKLAMALI SORULAR

1. Ülkelerin kendi üretim ve istihdam seviyesini korumak veya artırmak için ithalati kısıtlayıcı önlemler ve devalüasyon uygulamalarıyla toplam talebi ithal mallardan yurt içi üretime doğru kaydırmaya yönelik politikalara ne ad verilir?
- A) Ortodoks politikalar
B) Heteredoks politikalar
C) Komşudan dilenme politikası
D) Gelirler politikası
E) Dış ticaret politikası

AÇIKLAMA

1929 yılında yaşanan Büyük Buhran sonrasında altın standardının yıkılması ile ülkelerin ulusal ekonomilerini korumak için izledikleri bu politikalar yeni-merkantilizm veya komşudan dilenme politikası olarak adlandırılmıştır.

YANIT: C

2. Aşağıdakilerden hangisi IMF'nin kuruluş amaçları arasında yer almaz?
- A) Uluslararası parasal işbirliğini desteklemek
B) Döviz kuru istikrarını desteklemek
C) Ekonomik büyüme ve istihdam artışını teşvik etmek
D) Ülkelerin karşılaştığı ödemeler dengesi finansmanı sorunlarına yardımcı olmak
E) Geçiş ekonomilerine finansal destek sağlamak

AÇIKLAMA

Geçiş ekonomilerine finansal destek sağlama görevi 1989 yılında Berlin Duvarının yıkılması ve 1991 yılında Sovyetler Birliğinin dağılması ile ortaya çıkmıştır.

YANIT: E

3. Aşağıdakilerden hangisi Washington Konsensüsü ile belirlenen ve uluslar arası sisteme entegre olan ülkelerde uygulanması gereken politikalar arasında yer almaz?

- A) Kamu teşebbüslerinin özelleştirilmesi
B) Vergi reformu gerçekleştirilmesi
C) Ticaretin serbestleştirilmesi
D) Finansal reform gerçekleştirilmesi
E) Sermaye hareketlerine kısıtlar getirilmesi

AÇIKLAMA

Washington Konsensüsünde alınan kararlar arasında sermaye hareketlerinin serbest bırakılması yer almaktadır.

YANIT: E

4. Aşağıdakilerden hangisi BRIC ülkeleri arasında yer almaz?

- A) Brezilya
B) Rusya Federasyonu
C) Güney Afrika
D) Hindistan
E) Çin

AÇIKLAMA

BRIC ülkeleri, Brezilya, Rusya Federasyonu, Hindistan ve Çin'dir. Güney Afrika da eklenince BRICS olarak ifade edilir.

YANIT: C

5. IMF'nin politikalarının oluşturan ve tüm kredi işlemlerini yürüten organı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Güvernörler Kurulu
B) İcra Direktörleri Kurulu
C) Danışma Komiteleri
D) Genel Sekreterlik
E) Kredi Kurulu

AÇIKLAMA

IMF'nin politikalarının oluşturan ve tüm kredi işlemlerini yürüten organı İcra Direktörleri Kurulu'dur. 24 üyeden oluşur. IMF'nin günlük işlemlerini yürütür ve üye ülkelerin gözetimini gerçekleştirir.

YANIT: B

6. Bretton Woods Konferansı'nda belirlenen savaş sonrası tahrip olmuş ekonomileri yeniden inşa etmek amacını gerçekleştirmek üzere aşağıdakilerden hangisi kurulmuştur?

- A) Dünya Bankası
- B) IMF
- C) OECD
- D) Dünya Ticaret Örgütü
- E) G7

AÇIKLAMA

Bretton Woods Konferansı'nda belirlenen savaş sonrası tahrip olmuş ekonomileri yeniden inşa etmek amacını gerçekleştirmek üzere Dünya Bankası (IBRD) kurulmuştur.

YANIT: A

7. Türkiye'nin Dünya Bankasından kullandığı ilk kredi olan Samsun Projesi Kredisi kaç yılında onaylanmıştır?

- A) 1950
- B) 1956
- C) 1958
- D) 1963
- E) 1965

AÇIKLAMA

Türkiye'nin Dünya Bankasından kullandığı ilk kredi olan Samsun Projesi Kredisi 1950 yılında onaylanmıştır.

YANIT: A

8. Dünya Bankası'nın üye ülkelere, çok farklı sektörlerde ekonomik ve sosyal kalkınma projelerini desteklemek amacıyla kullandığı ortalama 5 yıl süreli kredilere ne ad verilir?

- A) Program kredileri
- B) Yapısal uyum kredileri
- C) Proje kredileri
- D) Hibrid krediler
- E) Sektörel uyum kredileri

AÇIKLAMA

Dünya Bankası'nın üye ülkelere, çok farklı sektörlerde ekonomik ve sosyal kalkınma projelerini desteklemek amacıyla kullandığı ortalama 5 yıl süreli kredilere; proje kredileri denir. Gelişmiş ülkelerden gelen projelere destek verilmez.

YANIT: C

9. Uluslararası yatırımlarda meydana gelmesi muhtemel uyuşmazlıkların çözümünde rol oynayan Dünya Bankası kuruluşu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Uluslararası Kalkınma Birliği
- B) Uluslararası Finansman Kurumu
- C) Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı
- D) Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözümlemesi Merkezi
- E) Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası

AÇIKLAMA

Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözümlemesi Merkezi; Uluslararası yatırımlarda meydana gelmesi muhtemel uyuşmazlıkların çözümünde rol oynayan Dünya Bankası kuruluşudur. 1966 yılında Dünya Bankasından bağımsız bir örgüt olarak kurulmuştur.

YANIT: D

10. Aşağıdakilerden hangisi WTO, GATT arasındaki farklılıklar arasında yer almaz?

- A) GATT, herhangi bir kurumsal yapısı olmayan çok taraflı bir anlaşmadır.
- B) GATT geçici olarak oluşturulmuştur.
- C) GATT kuralları mal ticaretinin yanında, hizmetler ticareti ile ticari nitelikteki fikrî mülkiyet haklarını da kapsamaktadır.
- D) GATT anlaşması çok taraflı iken 1980'lerde yeni anlaşmalarla selektif bir yapıya dönmüştür.
- E) WTO, GATT'a göre anlaşmazlıkların çözümünde daha hızlı çalışan, otomatik mekanizmalara sahiptir.

AÇIKLAMA

GATT kuralları sadece mal ticaretini kapsarken, WTO mal ticaretinin yanında, hizmetler ticareti ile ticari nitelikteki fikrî mülkiyet haklarını da kapsamaktadır.

YANIT: C

11. Aşağıdakilerden hangisi gelişmekte olan ülkelerde verimli özel sektör yatırımlarını teşvik etmek ve geliştirmek amacıyla, hükümet garantisi aranmaksızın finansman desteği sağlayan ve 1956 yılında kurulan Dünya Bankası Grubu üyesidir?

- A) IBRD B) ICSID
C) MIGA D) IFC
E) IDA

AÇIKLAMA

Gelişmekte olan ülkelerde verimli özel sektör yatırımlarını teşvik etmek ve geliştirmek amacıyla, hükümet garantisi aranmaksızın finansman desteği sağlayan ve 1956 yılında kurulan Dünya Bankası Grubu üyesi; Uluslar arası Finans Kurumu (IFC) dur.

YANIT: D

12. Türkiye GATT'a hangi görüşmeler sonucunda üye olmuştur?

- A) Uruguay Turu
B) Torquay Tarife Görüşmeleri
C) Cenevre Turu
D) Dillion Turu
E) Tokyo Turu

AÇIKLAMA

Türkiye GATT'a 1953 yılında İngiltere'de yapılan Torquay Tarife Görüşmeleri sonucunda üye olmuştur.

YANIT: B

13. Aşağıdakilerden hangisi G7 üyelerinden biri değildir?

- A) ABD B) Japonya
C) Rusya D) İtalya
E) İngiltere

AÇIKLAMA

G7 ülkeleri; ABD, İngiltere, İtalya, Fransa, Almanya, Kanada, Japonya'dır. Rusya 2014 yılında Rusya-Ukrayna geriliminin ardından dışlanmıştır.

YANIT: C

14. Dünya Ticaret Örgütü anlaşmalarına göre, ülkelerin ticaret ortakları arasında ayrımcılık yapamamaları aşağıdakilerden hangisini ifade eder?

- A) En çok kayrılan ülke kuralını
B) Dış ticaretin serbestleştirilmesi ilkesini
C) Tarifeler yoluyla korunmanın sağlanması ilkesini
D) Gümrük vergilerinin indirilerek konsolide edilmesi ilkesini
E) Tarife dışı engellerin kaldırılması ilkesini

AÇIKLAMA

Dünya Ticaret Örgütü anlaşmalarına göre, ülkelerin ticaret ortakları arasında ayrımcılık yapamamaları; dış ticarete ayrımcılık yapılmaması ilkesini ifade eder. Bu ilke, en çok kayrılan ülke kuralı olarak da bilinir.

YANIT: A

15. Bir ülkenin OECD'ye üye olabilmesi için temel kriter aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gelişmiş ülke olması
B) Sanayi ülkesi olması
C) Birleşmiş Milletlere üye olması
D) İnsan haklarına dayalı, çoğulcu demokrasi ve serbest piyasa ekonomisine sahip olması
E) Avrupa Birliği üyesi olması

AÇIKLAMA

Bir ülkenin OECD'ye üye olabilmesi için temel kriter; İnsan haklarına dayalı, çoğulcu demokrasi ve serbest piyasa ekonomisinin değer ve ilkelerine sahip olmasıdır.

YANIT: D

**ÇÖZÜMLÜ
DENEME SORULARI**

1. IMF ilk mali yardımı aşağıdaki ülkelerden hangisine sağlamıştır?
 - A) Türkiye
 - B) Brezilya
 - C) Fransa
 - D) Almanya
 - E) Japonya

2. Temel ekonomik reformlar gerektiren, orta ve uzun vadeli ödemeler dengesi sorunları yaşayan ülkeler için geliştirilmiş IMF kredi imkanı aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Hızlı finansman aracı
 - B) Uzatılmış fon kolaylığı
 - C) Esnek kredi hattı
 - D) İhtiyati likidite hattı
 - E) Stand-By düzenlemeleri

3. Aşağıdakilerden hangisi Dünya Bankası Grubunda yer alan kuruluşlardan biri değildir?
 - A) Uluslararası Kalkınma Birliği
 - B) Uluslararası Finansman Kurumu
 - C) Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı
 - D) Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözümlemesi Merkezi
 - E) Uluslararası Para Fonu

4. Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?
 - A) Gelişmekte olan ülkelerde açık ve rekabetçi piyasa oluşumunu destekler.
 - B) Gelişmekte olan ülkelerde özel sektöre finansal destek sağlar.
 - C) İlgili ülke hükümetlerinden garanti şartı aranır.
 - D) Finansal kaynakların özel kesime transferine yardımcı olur.
 - E) Gelişmekte olan ülkelerde kamu iktisadi teşebbüsleri kurulmasını sağlar.

5. Aşağıdakilerden hangisi MIGA'nın kategorize ettiği riskler arasında yer almaz?
 - A) Döviz çevirim ve sermaye transferlerinin kısıtlanması
 - B) Kamulaştırma
 - C) Savaş
 - D) Enflasyon
 - E) Sözleşmenin ihlali

6. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması hangi tarihte yürürlüğe girmiştir?
 - A) 17 Nisan 1944
 - B) 30 Ekim 1947
 - C) 10 Ocak 1948
 - D) 25 Ekim 1971
 - E) 1 Ocak 1995

7. Aşağıdakilerden hangisinin kurulmasıyla GATT uluslararası bir örgüt haline gelmiştir?
 - A) Dünya Ticaret Örgütü
 - B) Uluslararası Kalkınma Birliği
 - C) Dünya Bankası
 - D) Hizmet Ticaret, Genel Anlaşması
 - E) Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü

8. DTÖ'nün en üst düzey karar organı aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Genel Konsey
B) Bakanlar Konferansı
C) Anlaşmazlıkların Çözüm Organı
D) Mal Ticareti Konseyi
E) Temyiz Kurulu
9. Aşağıdakilerden hangisi çok taraflı ticaret sisteminin ilkeleri arasında yer almaz?
- A) Dış ticarete ayrımcılık yapılmaması ilkesi
B) Dış ticaretin serbestleştirilmesi ilkesi
C) Ulusal muamale ilkesi
D) Gümrük vergilerinin indirilerek konsolide edilmesi ilkesi
E) Tarife dışı engellerin uygulanması ilkesi
10. Sınai mülkiyet hakları aşağıdakilerden hangisini kapsamaz?
- A) Teknolojik buluşlar
B) Ticari markalar
C) Coğrafi işaretler
D) Bilgisayar program ve yazılımları
E) Endüstriyel tasarımlar
11. Aşağıdakilerden hangisi Marshall Planı olarak anılan ABD mali yardımlarının hedefleri arasında yer almaz?
- A) Avrupa ekonomilerinde üretim ve verimlilik artışı
B) Uluslararası finansal istikrarın sağlanması
C) Dış ticaretin gelişmesi
D) Avrupa ülkeleri arasında ekonomik işbirliğinin artması
E) Tek tek ülkelere yardım edilmesi
12. Üyelik için belirli koşulları olan, gelişmiş-sanayileşmiş ülkelerin yer aldığı ekonomik refahın artırılmasını hedefleyen hükümetler arası işbirliği örgütü aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
B) Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü
C) Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
D) Uluslararası Kalkınma Birliği
E) Dünya Ticaret Örgütü
13. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nü (OECD) kuran sözleşme kaç tarihinde imzalanmıştır?
- A) 10 Kasım 1952
B) 25 Subat 1958
C) 14 Aralık 1960
D) 30 Eylül 1961
E) 2 Ocak 1965
14. BM Genel Kurulu'nda üçüncü dünya olarak ifade edilen gelişmekte olan ülkelerin kolektif çıkarlarını korumak ve müzakerede gücünü arttırmak amacıyla oluşturulan Ülle Grubu aşağıdakilerden hangisidir?
- A) G7
B) G8
C) G20
D) G77
E) BRICS
15. Aşağıdakilerden hangisi BRICS ülkelerinden biri değildir?
- A) Brezilya
B) Arjantin
C) Güney Afrika
D) Çin
E) Hindistan

**ÇÖZÜMLÜ DENEME
SORULARI YANITLARI**

1. **C** IMF'nin ilk mali yardımı 1947 yılında Fransa'ya verilen 25 milyon dolarlık kredidir.
2. **B** Temel ekonomik reformlar gerektiren, orta ve uzun vadeli ödemeler dengesi sorunları yaşayan ülkeler için geliştirilmiş IMF kredi imkanı; uzatılmış fon kolaylığıdır. Düzenleme süresi 3-4 yıl olabilir.
3. **E** Uluslar arası Para Fonu(IMF) Dünya Bankası ile birlikte Bretton Woods Anlaşmasıyla kurulmuş ayrı bir kuruluştur. Bu örgütler Bretton Woods İkizleri olarak tanınır.
4. **C** Uluslar arası Finans Kurumu (IFC); özel sektöre hükümet garantisi aranmaksızın kredi ve sermaye iştiraki yoluyla finanseman desteği verir.
5. **D** MIGA'nın kategorize ettiği riskler;
 - Döviz çevirim ve sermaye transferlerinin kısıtlanması
 - Kamulaştırma
 - Savaş, terörizm ve sivil düzensizliğinin yarattığı riskler
 - Sözleşmenin ihlalidir.
6. **C** Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), 30 Ekim 1947 tarihinde imzalanmış ve 10 Ocak 1948 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
7. **A** Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kurulmasıyla GATT uluslar arası bir örgüt haline gelmiştir ve GATT'a taraf olan ülkeler de Örgütün üyeleri olmuştur.
8. **B** DTÖ'nün en üst düzey karar organı; iki yılda bir toplanan Bakanlar Konferansıdır.

9. **E** Çok taraflı ticaret sisteminin ilkeleri;
 - Dış ticarete ayrımcılık yapılmaması ilkesi
 - Dış ticaretin serbestleştirilmesi ilkesi
 - Ulusal muamale ilkesi
 - Gümrük vergilerinin indirilerek konsolide edilmesi ilkesi
 - Tarifeler yoluyla korunmanın sağlanması ilkeleridir.
10. **D** Sınai mülkiyet hakları;
 - Teknolojik buluşlar
 - Ticari markalar
 - Coğrafi işaretler
 - Endüstriyel tasarımlar
 - Modelleri kapsamaktadır. Bilgisayar program ve yazılımları ise telif hakları kapsamında yer alır.
11. **E** Marshall Planı olarak anılan ABD mali yardımlarının Truman Doktrininden farkı tek tek ülkelere yardım etmek yerine tüm Orta ve Batı Avrupayı bölgesel olarak değerlendirmesidir.
12. **A** Üyelik için belirli koşulları olan, gelişmiş-sanayileşmiş ülkelerin yer aldığı ekonomik refahın artırılmasını hedefleyen hükümetler arası işbirliği örgütü OECD yani Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'dür.
13. **C** Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nü (OECD) kuran sözleşme 14 Aralık 1960'da imzalanmış ve 30 Eylül 1961 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
14. **D** 1964 yılında BM Genel Kurulu'nda üçüncü dünya olarak ifade edilen gelişmekte olan ülkelerin kolektif çıkarlarını korumak ve müzakere gücünü arttırmak amacıyla oluşturulan Ülke Grubu; Yetmiş Yedi Grubu'dur (G77).
15. **B** BRICS ülkeleri;
 - Brezilya
 - Güney Afrika
 - Çin
 - Hindistan
 - Rusya'dır.

Öğretmen Diyor ki! Bu ünite de bölgesel ekonomik örgütler anlatılmaktadır. Bölgeselleşme, serbest ticaret bölgesi, Gümrük Birliği ve bölgesel ekonomik örgütlerin yapısı iyi öğrenilmelidir.

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
–	2 - 3

1958 yılında Roma Antlaşması'yla kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'nin yakalamış olduğu başarı, dünya üzerinde birçok bölgesel ticaret anlaşmasının imzalanmasına yol açmıştır.

Bölgesel ekonomik işbirliği örgütleri, üyeleri arasında ekonomik-siyasi konularda işbirliğini, taraflar arasında ticareti serbestleştirmeyi-geliştirmeyi ve ortak hareket edilebilecek noktalar üzerinde çalışmayı amaçlarlar. Hükümetlerarası işbirliği amacıyla kurulan örgütlerde ise üye ülkeler izleyeceği ekonomi politikalarında bağımsız hareket edebilmektedir.

Ekonomik bütünleşme amacıyla kurulan örgütlerde izlenecek ekonomi politikalarının uyumu gerekir.

Günümüzde neredeyse her ülke en az bir bölgesel ticaret anlaşmasına taraf olmakta, dolayısıyla bir ticaret bloğunun içinde yer almaktadır. Genellikle, coğrafi olarak birbirine yakın ve tarihsel olarak da yakın ilişkileri olan ülkeler arasında kurulan bölgesel bütünleşmelerde öncelikle serbest dış ticaret ilkesinin yerleştirilmesi, daha sonra gümrük birliği ve ortak pazar aşamalarına geçilmesi amaçlanır.

Tercihli Ticaret Düzenlemesi: Ekonomik bütünleşmenin en basit biçimidir. Tercihli ticaret anlaşmasıyla iki veya daha fazla ülke kendi aralarında belirli bazı ürünlerin ticaretinde, örneğin üçüncü ülkelere göre daha düşük gümrük tarifesi uygulanarak, tercihli- ayırmacı bir ticaret düzeni oluşturulur. En çok kayırlan ülke kuralının istisnası olarak kabul edilmektedir.

Tercihli ticaret anlaşmaları çoğunlukla Avrupa Birliği (AB), Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (NAFTA) ve Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) gibi belirli bir coğrafi bölgenin ülkeleri tarafından imzalanır. Bu nedenle bölgesel ticaret anlaşmaları olarak adlandırılırlar. Bölgesel ticaret anlaşmalarının en yaygın biçimleri;

- *Serbest ticaret anlaşması; Taraf ülkeler arasındaki ticareti engelleyen tarife ve kota gibi uygulamaların kaldırıldığı Serbest Ticaret Bölgesinin yaratıldığı anlaşmadır.*
- *Gümrük Birliği: Gümrük birliği üyeleri arasındaki ticareti kısıtlayan veya engelleyen gümrük vergileri ve tarife dışı engellerin kaldırılması nedeniyle malların serbest dolaşımı sağlanmış olur. Genellikle gümrük birliği kapsamında imalat sanayi ürünleri bulunurken, tarım ürünleri ve hizmetler de kapsama dahil edilebilir. Gümrük birliğinde üye ülkeler kendi aralarında tamamen serbest ancak üçüncü ülkelere karşı ortak bir dış ticaret politikası uygulayacakları için bu alandaki ulusal egemenlik yetkilerini uluslararası bir otoriteye devrederler.*
- *Ortak Pazar: Üyeler arasında tüm mal ve hizmet ticaretinin önündeki engeller kaldırılmış, sermayenin ve emeğin serbest dolaşımı da sağlanmışsa ortak pazar (Common market) aşamasına geçilmiştir.*
- *Ekonomik Birlik: Ortak pazarı kuran ülkelerin para ve maliye politikalarının da ortak hale getirilmesiyle kurulur.*
- *Parasal Birlik: Üye ülkelerin ortak pazarın etkin işleyebilmesi için mal ve hizmetlerin fiyatlarının da tek bir para birimi ile ifade edilmesini sağlarlar. Dolayısıyla parasal birliğe dahil olan ülkeler bağımsız para politikası izleyemezler.*
- *Ortak para politikasının yanında vergilerin uyumlu hale getirildiği, kamu harcamaları ve borçlanmanın ortak politikalarla yönetildiği yani makroekonomi politikalarının ortak hale getiriliği tam ekonomik bütünleşmeye ulaşılır.*
- *Ekonomilerini tamamen bütünleştirmiş ülkelerin tek bir devlet olarak siyasi birliği de sağlamaları mümkündür.*

AVRUPA KITASINDA BÖLGESEL ÖRGÜTLER

Avrupa kıtasındaki en önemli ekonomik bütünleşme hareketi Avrupa Birliği'dir. İngiltere, Avusturya, Danimarka, Norveç, Portekiz, İsveç ve İsviçre ile serbest ticaret bölgesi kurarak adeta kıtada alternatif bir ticaret bloğu yaratmıştır.

Günümüzde AB üyesi olmayan ama refah seviyesi oldukça yüksek olan Norveç ve İsviçre ile küçük ülkeler İzlanda ve Lihtenştayn kurdukları serbest ticaret bölgesi aracılığıyla AB gibi uluslararası bütünleşme modeline kısmen entegre olmuşlardır.

İngiltere açısından AET içinde yer almak, İngiliz Uluslar Topluluğu ülkelerine karşı AET'nin ortak ticaret politikasını uygulamasını gerektireceğinden sahip olduğu ayrıcalıklı ticaret ilişkilerini kaybetmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle İngiltere başlangıçta Avrupa bütünleşmesinin dışında kalmıştır. 4 Ocak 1960 tarihinde imzaladıkları Stockholm Sözleşmesi ile Avrupa Serbest Ticaret Birliği (European Free Trade Association: EFTA) kurulmuştur. EFTA ile üye ülkeler kendi aralarındaki ticarete gümrük vergileri ve diğer engelleri tamamen kaldırmayı öngörmüşlerdir. Ticaretin serbestleştirilmesi sadece sanayi ürünleri için hedeflenmiş, tarım ve balıkçılık özellikle serbest ticaretin kapsamı dışında bırakılmıştır. EFTA bir serbest ticaret anlaşması olduğu için üye ülkeler arasında üretim faktörü hareketliliğini de öngörmemiştir. EFTA'ya taraf ülkeler üçüncü ülkelere karşı bağımsız bir dış ticaret politikası izlemeye devam etmişlerdir.

EFTA kurucu ülkeleri; Avusturya, Danimarka, Norveç, Portekiz, İsveç, İsviçre ve İngiltere. Sonradan Finlandiya, İzlanda ve Lihtenştayn da EFTA'ya katılmıştır. EFTA, günümüzde sadece İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve İsviçre'nin üye olduğu, üyeleri arasında ticaretin serbestleştirilmesi esasına dayanan uluslararası bir örgüttür.

EFTA, üye ülkelerinin AB ile ilişkilerinin dayandığı anlaşma, Avrupa Ekonomik Alanı (AEA) Anlaşmasıdır.

İsviçre Fransızcınsından hazırlanan EFTA bütçesinin neredeyse tamamı Norveç ve İsviçre tarafından karşılanmaktadır.

AVRUPA EKONOMİK ALANI

1994 yılında kurulmuştur.

Avrupa Ekonomik Alanı, (AEA), AB üyesi ülkeler ile İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç arasında malların, hizmetlerin, kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımını öngörmektedir.

EFTA üyesi İsviçre katılmamıştır.

Organları

- En üst düzey organı AEA Konseyi'dir.
- Ortaklık Komitesi
- Karma Parlamento Komitesi: Karar alma sürecine doğrudan katılmaz. Karma Parlamento Komitesi ortaklık ilişkisinin demokratik denetimini yapmak ve hazırladığı raporlar aracılığıyla ilişkiye yön vermeyi görev edinmiştir.
- Gözetim Otoritesi
- AEA İstisare Komitesi

AMERİKA KITASINDAKİ BÖLGESEL ÖRGÜTLER

KUZAY AMERİKA SERBEST TİCARET BÖLGESİ - NAFTA

ABD ve Kanada arasında sektörel bazlı ikili ticaret anlaşmaları ile karşılıklı ticareti serbestleştirme girişimleri iki ülke arasında 1 Ocak 1989 tarihinde bir serbest ticaret bölgesi anlaşması (CUSTFA) imzalanmıştır.

1990'da ABD hükümeti ve Meksika hükümeti arasında bir ticaret anlaşması üzerine müzakerelere başlanmıştır. Kanada'nın da 1991'de görüşmelere katılımıyla taraflar 1992 yılında uzlaşmışlar ve CUSFTA'nın yerini alacak olan Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması 1 Ocak 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

NAFTA, üyeleri arasında ticaretin serbestleştirilmesini, tarife dışı engellerin kaldırılmasını ve karşılıklı yatırımların teşvikini amaçlayan klasik serbest ticaret anlaşmalarının ötesine geçmiştir. fikri mülkiyet haklarının korunmasına yönelik hükümler içermekte, belirli alanlarda kamu ihalelerine erişim hakkı tanımakta, çeşitli hizmet sektörlerine ilişkin üyeler arasında ayrıcalıklar tanımakta ve Kuzey Amerika Çevre İşbirliği ile İşgücü İşbirliği anlaşmaları aracılığıyla çevre ve işgücü piyasası alanlarını da gözeten bir perspektif taşımaktadır.

Serbest ticaret yoluyla Meksika'nın daha güçlü ve istikrarlı bir ekonomik büyüme yakalaması, yeni istihdam olanakları yaratılması ve bu yolla ABD'ye yönelik yasadışı göçün engellenmesi amaçlanmıştır.

NAFTA belirli sektörlerde üretilen mallar ve bazı hizmet ürünleri için bir serbest ticaret alanı yaratan bir ekonomik entegrasyondur. NAFTA üyeleri üçüncü ülkelere karşı bağımsız bir dış ticaret politikası izleme hakkına sahiptir. Uluslararası bir kurumsal yapıya sahip değildir. Anlaşmanın uygulanması Serbest Ticaret Komisyonu aracılığıyla gerçekleştirilir. NAFTA Sekreterliği ticari ve yatırım anlaşmazlıklarının çözümü için faaliyet gösterir.

LATİN AMERİKA ENTEGRASYON BİRLİĞİ - ALADI

Arjantin, Brezilya, Uruguay, Paraguay, Meksika, Şili ve Peru 1960 yılında imzalanan Montevideo Anlaşması ile Latin Amerika Serbest Ticaret Bölgesi: LAFTA'yı kurmuşlardır. LAFTA'ya sonradan Kolombiya ve Ekvador (1961), Venezüella (1966) ve Bolivya (1967) dahil olmuştur. Küba'nın başvurusu ise reddedilmiştir.

Latin Amerika Entegrasyon Birliği: ALADI 1980 yılında İkinci Montevideo Anlaşması ile kurulmuştur.

ALADI'de bölge ülkelerinin ekonomik gelişmişlik seviyelerine göre farklı bölge altı bütünleşmeler kurmasına ya da ticareti serbestleştirecek adımlar atılmasına olanak sağlayacak esnek bir bütünleşme modeli benimsenmiştir. ALADI'nin kurucu üyeleri LAFTA'yı kuran 11 ülkedir. 1999 yılında Küba'nın, 2012 yılında Panama'nın katılımıyla ALADI'nin üye sayısı 13 olmuştur.

ALADI'ye üye 13 ülke Bolivya, Kolombiya, Ekvador, Peru (And Topluluğu); Arjantin, Brezilya, Paraguay, Uruguay, Venezüella (MERCOSUR); Meksika (NAFTA); Şili, Küba ve Panama'dır.

Organları

- > ALADI'nin yönetiminde en üst karar organı Bakanlar Konseyi'dir.
- > Değerlendirme ve Uyum Konferansı, üye ülkelerin atadığı üst düzey yetkililerden oluşur.
- > Daimi Komite
- > Montevideo'da faaliyet gösteren bir Sekreteryaya sahiptir.

GÜNEY ORTAK PAZARI - MERCOSUR

Güney Ortak Pazarı, 1991 yılında Arjantin, Brezilya, Paraguay ve Uruguay tarafından Asuncion Anlaşması'nın imzalanmasıyla kurulmuştur. MERCOSUR'a Venezüella 2006 yılında dahil olmuştur. Ana hedefi, üyeleri arasında bir serbest ticaret bölgesi yarattıktan sonra ortak gümrük tarifesinin uygulandığı ve aynı zamanda mal, hizmet ve üretim faktörlerinin serbest dolaşımının sağlandığı bir güney ortak pazarı oluşturulmasıdır.

Üye ülkeler arasında ortak rekabet politikalarının, parasal birliğin, ortak ekonomi kurumlarının ve hatta siyasi birliğin gerçekleştirilmesi MERCOSUR'un nihai hedefleri arasında yer almaktadır. Ancak MERCOSUR'un kurumsal yapısına bakıldığında uluslararası yetkiyle donatılmış kurumları yoktur. Bu da AB modelinden farklılığını göstermektedir. MERCOSUR üyesi ülke vatandaşları Birlik içinde vizesiz seyahat etme hakkına sahiptir.

MERCOSUR'un kurumsal yapısı 1994'te imzalanan Ouro Preto Protokolü ile düzenlenmiştir. MERCOSUR'un ana yönetim organı, üye ülkelerin dışişleri bakanlarından oluşan Ortak Pazar Konseyi'dir.

Yürütme ve uygulamaları denetlemekle görevli organ ise Ortak Pazar Grubu'dur. Ticaret Komisyonu, ortak ticaret politikası araçlarının uygulamasından sorumludur. Operasyonel ve idari işlerinden sorumlu organı olan Sekreteryadır. MERCOSUR Parlamentosu 2006 yılında Uruguay merkezli olarak faaliyete geçmiştir. MERCOSUR üyeleri arasındaki anlaşmazlıkların çözümü için Daimi Tahkim Divanı 2004 yılında Asuncion'da kurulmuştur. Üye ülkeler arasında MERCOSUR'un geleceğine ve yapısına ilişkin ciddi anlamda politik görüş farklılıklarının olması ve üyeleri arasındaki ekonomik farklılıklar entegrasyonun başarısını olumsuz etkilemektedir. Entegrasyon sürecini koordine eden ve teşvik eden büyük ülke Brezilya'dır ve onu Arjantin izlemektedir.

AND TOPLULUĞU

LAFTA üyelerinden Bolivya, Ekvator, Kolombiya, Peru ve Şili 1969 yılında Cartagena Anlaşması ile And Pakti'ni kurmuşlardır. Şili 1976 yılında üyelikten ayrılmıştır. 1973 yılında ise Venezüella Topluluğuna katılmıştır. Topluluk bölgesel kalkınmayı hedeflemiştir. 1993 yılında Bolivya, Ekvator, Kolombiya, Peru ve Venezüella arasında bir serbest ticaret bölgesi kurulmuştur. Bu ülkeler 1996 yılından itibaren Örgüt'ün adını And Topluluğu olarak değiştirmişler ve kendi aralarında bir gümrük birliği oluşturmayı hedeflemişlerdir.

Günümüzde Topluluğa Bolivya, Ekvator, Kolombiya ve Peru üyedir. And Topluluğu'nun kurumsal yapısı;

- Başkanlık Konseyi
- And Topluluğu Komisyonu
- And Parlamentosu
- Adalet Divanı
- Latin Amerika Rezerv Fonu

GÜNEY AMERİKA BİRLİĞİ - UNASUR

2004 yılında Peru-Cuzco'da toplanan 12 Güney Amerika ülkesinin liderlerinin (Arjantin, Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Ekvador, Guyana, Paraguay, Peru, Surinam, Uruguay ve Venezüella) yayınladıkları Bildiriyle, MERCOSUR ve And Topluluğu'nu birleştirilerek oluşturulmuştur.

UNASUR üyesi ülkeler arasında var olan görüş ayrılıkları nedeniyle bütünleşme hareketi ilerleme kaydedememiştir.

AFRİKA KITASINDA BÖLGESEL ÖRGÜTLER

Afrika kıtasının modern tarihi Avrupa sömürgeciliği ile damgalanmıştır.

Günümüzde Afrika kıtası açlık, yoksulluk ve siyasi istikrarsızlıkla anılmaktadır. Afrika ülkeleri ağırlıklı olarak küresel pazara tarımsal ve diğer temel ürünleri ihraç etmektedir ve bu ekonomilerin çoğu üretim ve ihracatta çeşitliliğe sahip değildir.

AFRİKA BİRLİĞİ - AB

Afrika Birliği, 2002 yılında Afrika Birliği Teşkilatı'nın yerine kurulmuştur. Afrika Birliği Teşkilatı (ABT), 1963 yılında bağımsızlığını kazanmış 32 Afrika ülkesinin Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da bir araya gelmesiyle kurulmuştur. Ancak kuruluşundan itibaren Örgüt iki önemli sorunla mücadele etmek zorunda kalmıştır.

- Soğuk Savaş döneminde Afrika ülkelerinin, ABD ve müttefikleri ile Sovyetler Birliği ve müttefikleri arasında taraf olmaya zorlanmalarıdır.
- Afrika ülkelerinin istikrarsız devletleri ve demokrasinin kıtada gelişmemesidir. 1980 yılında gerçekleşen ABT olağanüstü Zirvesi'nde kabul edilen Lagos Eylem Planı ile Afrika ülkelerinin liderleri toplumsal ve ekonomik ilişkileri kolaylaştırmak ve güçlendirmek için Afrika'nın ekonomik entegrasyonunun teşvik edilmesini, bu amaçla kıtada kurulacak bölgesel entegrasyonların desteklenmesini kararlaştırmışlardır. Bu çabaların sonunda ortaya çıkan Afrika Ekonomik Topluluğu'nu Kuran Anlaşma (Abuja Antlaşması) 1991 yılında ABT Zirvesi tarafından kabul edilmiş ve 1994 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma'ya göre Afrika Ekonomik Topluluğu'nun amaçları;
- Afrika ülkeleri arasında birlik ve dayanışmayı teşvik etmek,
- Afrika halklarının hayat standardını yükseltmek,
- Üye devletlerin egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak,
- Sömürgecilik ve ırk ayrımı uygulamalarını kıtada tamamen yok etmek,
- Birleşmiş Milletler çerçevesinde uluslararası işbirliğini teşvik etmek,
- Üyeleri arasında siyasi, diplomatik, ekonomik, eğitimsel, kültürel, sağlık, refah, bilimsel, teknoloji ve savunma politikalarını uyumlu hale getirmek olarak tanımlanmıştır.

Soğuk Savaş'ın bitmesi bazı Afrika siyasi liderleri tarafından Kıta'yı canlandırmak için bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. 2000 yılında Lome-Togo'da bir araya gelen liderler Afrika Birliği Kurucu Anlaşması'nı onaylamışlar, 2002 Güney Afrika Durban Zirvesi'nde ise 53 ülkenin katılımıyla Afrika Birliği (AfB) resmen kurulmuştur. Yeni kurulan AfB, 1963'te kurulan Afrika Birliği Teşkilatı ve 1994'te kurulmuş olan Afrika Ekonomik Topluluğu'nu da içine alan uluslararası bir örgüt olarak ortaya çıkmıştır.

Afrika Birliği, 1963'te kurulan Afrika Birliği Teşkilatı ve 1994'te kurulmuş olan Afrika Ekonomik Topluluğu'nu da içine alan uluslararası bir örgüttür.

Örgüt'ün amaç ve ilkeleri

- Bölgesel bütünleşme
- Barış ve Güvenlik
- İnsan Haklarının Korunması
- İç İşlerine Karışmama İlkesi
- Birliğin Müdahale Hakkı
- Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü

Afrika Birliği Teşkilatı sömürgecilik ve ırkçılıkla mücadele ve yabancı ülkelere bağımlılığa son verme temel amaçlarıyla hareket ederken, Afrika Birliği'nin misyonu demokrasi, insan hakları ve ekonomik kalkınma olmuştur.

Organları

- Yürütme Konseyi
- Daimi Temsilciler Komitesi
- Afrika Birliği Komisyonu
- Pan-Afrika Parlamentosu
- Barış ve Güvenlik Konseyi
- Afrika İnsan Hakları Sözleşmesi 1987 yılında kabul edilmiştir. 1998 yılında Komisyon'un işlevlerini tamamlamak üzere
- Afrika İnsan Hakları Mahkemesi (AfBİHM) kurulmuştur.
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Konsey (ECO-SOCC), kıtadaki gençlik, kadın sorunları, çevre ve sağlık konularında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından oluşan danışma organdır. AfB'nin kurumsal yapısı içinde
- Afrika Merkez Bankası
- Afrika Yatırım Bankası
- Afrika Para Fonu

BATI AFRİKA DEVLETLERİ EKONOMİK TOPLULUĞU-ECOWAS

Afrika'daki bölgesel ekonomik örgütler içinde en güçlüsü Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu 1975 yılında bir araya gelen 15 Batı Afrika ülkesi Avrupa Ekonomik Topluluğu gibi aralarında ortak pazar oluşturmak üzere yola çıkmışlardır. Örgüt'ün kuruluşunda Nijerya liderlik yapmıştır.

Fildişi Sahili öncülüğünde Benin, Burkina Faso, Mali, Nijer, Senegal ve Togo (Frankofon ülkeleri) 1994 yılında Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği'ni kurmuşlardır. 1997'de Gine Bissau Birliğin 8. Üye Devleti olmuştur.

ECOWAS tek pazar ve parasal birlik gibi ekonomi alanında bütünleşmeyi derinleştirememesine rağmen bölgeyi ilgilendiren siyasi ve askeri konularda önemli görevler üstlenmiştir. Kuruluşunda dış tehditlere karşı birbirlerini desteklemeyi ve bölgenin istikrarını tehdit eden iç çatışmalara karşı müdahale etmeyi kararlaştıran ECOWAS ülkeleri bir barış gücü de oluşturmuştur.

ECOWAS AB gibi örgütlenmiştir.

DOĞU AFRİKA TOPLULUĞU - EAC

1999 yılında yine Kenya, Tanzanya ve Uganda tarafından Doğu Afrika Topluluğu bir hükümetlerarası örgüt olarak kurulmuştur. Ruanda ve Burundi Güney Sudan ise 2016'da katılmıştır. Örgüt içinde Kenya ve Tanzanya ekonomik olarak öne çıkan ülkelerdir.

Örgüt'ün başlıca hedefleri arasında, bölgedeki ticaretin serbestleştirilmesi, sermayenin ve işgücünün serbest dolaşacağı bir ortak pazarın kurulması yer almaktadır.

Bakanlar Konseyi karar alma ve yürütme organıdır. Entegrasyonun tüm alanlarına ilişkin uygulamalar kurulan Sektörel Komiteler aracılığıyla sağlanır. Sekreteryaya, Topluluğun yürütme organıdır.

Doğu Afrika Adalet Divanı Topluluğun yargı organıdır. Doğu Afrika Yasama Meclisi (EALA), Topluluğun yasama organıdır.

ORTA AFRIKA DEVLETLERİ EKONOMİK TOPLULUĞU - ECCAS

1964 yılında Kamerun, Gabon, Orta Afrika, Çad ve Kongo tarafından Orta Afrika Gümrük ve Ekonomik Birliği (UDEAC) kurulmuştur. Bu girişim ile Burundi, Ruanda ve Zaire'nin bir araya geldiği Büyük Göller Devletlerinin Ekonomik Topluluğu (CEPGL) birleşmiş, Orta Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECCAS) 1983 yılında kurulmuştur. Üye ülkelerin çoğunda yaşanan silahlı çatışmalar ve mali gücünün olmaması Örgüt'ün etkinliğini sınırlandırmıştır.

GÜNEY AFRIKA GÜMRÜK BİRLİĞİ - SACU

Dünyanın en eski gümrük birliği girişimlerindedir. Güney Afrika ile komşuları (Botsvana, Lesotho, Svaziland ve Namibya) arasında 1910 yılında imzalanan ancak 1969 yılında yürürlüğe giren anlaşmayla kurulmuştur.

Güney Afrika, Birlik içindeki baskın ekonomidir.

ASYA - PASİFİK BÖLGESİNDEKİ ÖRGÜTLER

Dünya ekonomisinde 70'ler sonrasında doğrudan yatırımlar uygun üretim koşullarının bulunduğu Asya-Pasifik bölgesine hareket etmiştir. 1997 yılında yaşanan finansal krizin bölgeyi olumsuz etkilemesine rağmen, Çin ve Hindistan'ın 2000'li yıllarda yakaladığı ekonomik gelişme bölgenin önemini artırmıştır.

Bölge ülkelerinin yakaladığı yüksek ekonomik büyüme oranları, hızlı nüfus artışı, kentleşme oranları, yeni orta sınıf ve Batı tipi tüketim alışkanlıklarının kuvvetlenmesi gibi nedenlerle önemli bir pazar haline gelmiştir.

Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) Ağustos 1967'de kurulmuştur. ASEAN'ın hedefleri;

- *Bölgedeki ekonomik büyümeyi, sosyal ilerlemeyi ve kültürel gelişmeyi hızlandırmak*
- *Bölgedeki ülkeler arasındaki ilişkilerde adalete ve hukukun üstünlüğüne saygı göstererek ve BM Şartı'nın ilkelerine bağlı kalınarak bölgesel barış ve istikrarı sağlamaktır. ASEAN'in kuruluşunun altında yatan temel neden Vietnam Savaş döneminde Komünizmin bölgede yayılmasını engellemektir.*

ASEAN kurucu ülkeleri Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland'tır. Örgüt'e sonradan Brunei, Vietnam, Laos, Myanmar ve Kamboçya katılmıştır.

Örgüt, Güneydoğu Asya Nükleer Silahlardan Arındırılmış Bölge Anlaşması gibi başarılar elde etse de asıl bölgede ticaretin serbestleştirilmesi ve geliştirilmesi konusunda başarı yakalamıştır. 1992 yılında ASEAN Serbest Ticaret Bölgesi oluşturulmuş, verimlilik ve rekabette artış hedeflenmiştir. Günümüzde ASEAN bölgesi AB, Rusya, ABD ve Çin arasında açık bir rekabet sahası olarak görülmektedir. ASEAN ülkelerinin Japonya, Çin, Güney Kore ile işbirliğini artırma girişimleri ASEAN+3 adıyla anılmaktadır. Güney Çin Denizi'ndeki ihtilaf bu işbirliğinin gelişmesinin önündeki en büyük engeldir.

1997 Güneydoğu Asya Finansal Krizi'ni takiben Çin dünyada güçlü bir ekonomik güç olarak yükselmeye başlamıştır. Çin'in ASEAN ülkeleri için rakip haline gelmesinin sebepleri;

- *Ekonomik dinamizmi*
- *Devasa ve büyüyen bir iç pazara sahip olması*
- *Düşük iş gücü maliyetleri, imalat, mühendislik ve lojistik potansiyellerine sahip olması*
- *Çin'i ASEAN ülkeleri için bir rakip haline getirmiştir.*

2003 yılında gerçekleşen Bali Zirvesi'nde önemli bir karar olarak ASEAN'ın siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel olmak üzere üç ayaklı bir entegrasyona dönüşmesini kararlaştırmışlardır. ASEAN Politik-Güvenlik Topluluğu bölge ülkelerinin birbirleriyle ve dünya demokratik ortamıyla uyumlu bir şekilde var olmasını sağlayacak, değer üreten, çatışmaları önleyen ve çözüm mekanizmaları içeren bir Örgüt olacaktır. ASEAN Ekonomik Topluluğu ise malların, kişilerin, sermayenin ve hizmetlerin serbestçe dolaştığı bir ortak pazar yaratarak, yoksulluk ve sosyo-ekonomik farklılıkların azaltıldığı, üretim üssü haline dönüşmüş bir bölge haline gelmeyi amaçlamaktadır. ASEAN Sosyo-Kültürel Topluluğu ise ortak bir bölgesel kimliğe dayalı, dezavantajlı grupların ve kırsal nüfusun yaşam standardının yükseleceği bir toplumsal kalkınmada işbirliğini sağlamayı amaçlamaktadır.

ASEAN Kurucu Anlaşması 2007 yılında değiştirilmiş ve 2008'de yeni kurumsal yapısıyla birlikte yürürlüğe girmiştir. Böylece ASEAN'ı 2020'ye kadar mal, hizmet ve yatırım akışının serbestçe gerçekleşeceği bütünleşmeye dönüştürmek hedeflenmiştir.

2015 yılında Kuala Lumpur Deklarasyonu ile ASEAN Ekonomik Topluluğu'nun (AEC) 2025 yılına kadar hayata geçirilmesi kararlaştırılmıştır.

ASYA-PASİFİK EKONOMİK İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ - APEC

Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü (APEC): 1989 yılında 12 ülkenin bakanlar düzeyinde gayri resmi olarak bir araya gelmesiyle başlamıştır. İzledikleri neoliberal politikalarla sanayi üretimleri ve ihracatlarını hızla artıran ülkeler, Asya kaplanları olarak tanımlanmış (Tayvan, Singapur, Hong Kong ve Güney Kore) ve IMF, Dünya Bankası tarafından tüm gelişmekte olan ülkelere örnek olarak gösterilmiştir.

APEC, üyelerinin yasal olarak bağlayıcı yükümlülükler girmeden, ticaret ve yatırımların önündeki engelleri azaltmayı taahhüt ettikleri bir hükümetlerarası örgüttür.

APEC'e üye olan ülkeler Avustralya, Bruney, Kanada, Şili, Çin, Hong Kong, Tayvan, Endonezya, Japonya, Güney Kore, Malezya, Meksika, Yeni Zelanda, Papua Yeni Gine, Peru, Filipinler, Rusya Federasyonu, Singapur, Tayland, Amerika Birleşik Devletleri ve Vietnam'dır.

Her yıl 21 APEC üyesi ülkeden birisi APEC Başkanı olarak toplantılara ev sahipliği yapar. Liderler Toplantısı Örgüt'ün en üst seviyedeki organıdır.

1994 yılında Bogor-Endonezya'da bir araya gelen APEC Liderleri, bir serbest ticaret bölgesi kurulması hedefini açıklamıştır.

Bogor Hedefleri;

- > Ticaret ve Yatırımların Serbestleşmesi
- > İş Yapma Kolaylığı
- > Ekonomik ve Teknik İşbirliği

ASYA KITASI: AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla eş zamanlı olarak 1991 yılında Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Belarus Bağımsız Devletler Topluluğu'nu kurmuşlardır. Avrasya Ekonomik Topluluğu, 2015 yılından itibaren Avrasya Ekonomik Birliği'ne dönüşmüştür.

Avrasya'da bütünleşme süreci, 6 Ocak 1995'te Rusya ile Belarus arasında imzalanan Gümrük Birliği Anlaşması'yla başlamaktadır.

Güneydoğu Asya'da başlayan küresel krizden olumsuz etkilenen Rusya entegrasyonu daha da derinleştirecek adımlar atmıştır. 26 Şubat 1999'da imzalanan "Gümrük Birliği ve Ortak Ekonomik Alan Anlaşması"yla beş ülke arasında gümrük birliği ve ortak pazarın kurulması kararı alınmıştır.

Avrasya Ekonomik Topluluğu 10 Ekim 2000 tarihinde Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya Federasyonu ve Tacikistan tarafından kurulmuş bir uluslararası ekonomik entegrasyondur. Özbekistan da 2005 yılında AVET'e katılmıştır.

2004 yılında Ukrayna'da Cumhurbaşkanlığı seçimi döneminde başlayan ve 2005 yılı başına kadar süren siyasi gösteriler "turuncu devrim" olarak adlandırılmaktadır.

Ukrayna'da yaşanan "turuncu devrim" Rusya'nın çıkarları açısından olumsuz gelişme olmuştur. Ukrayna bütünleşme girişiminden uzaklaşırken Özbekistan'ın 2005 yılında AVET'e üye olmasıyla Örgüt'ün üye sayısı 6'ya yükselmiştir. Moldova, Ukrayna ve Ermenistan ise gözlemci ülke olarak kalmışlardır.

2006 yılında AVET üyeleri arasından Rusya, Kazakistan ve Belarus bütünleşmeyi derinleştirmek için bir adım daha atmışlardır. Kırgızistan ve Tacikistan ise “çok vitesli bütünleşme modeli” çerçevesinde ekonomileri hazır olduğunda bu çekirdek içinde yer almaya karar vermişlerdir. Çok vitesli bütünleşme modeli, bütün üyelerin aynı anda entegrasyonu derinleştirecek adımları atmasını beklemek yerine, bazı ülkelerin (çekirdek) bütünleşmeyi daha ileriye taşımaları, diğerlerinin ise zaman içerisinde bu hedeflere ulaşmalarına olanak tanır. Avrasya Ekonomik Komisyonu 2012 yılında faaliyetlerine Moskova’da başlamıştır. 29 Mayıs 2014 tarihinde Avrupa Ekonomik Birliği (EAEU) Kurucu Anlaşması imzalanmış ve 1 Ocak 2015’te, Avrasya Ekonomik Birliği (AVEB) faaliyetlerine başlamıştır.

Yapısı ve Yönetimi

- *Avrasya Yüksek Ekonomi Konseyi AVEB’in en üst düzey organı üye ülkelerin devlet başkanlarından oluşur. Yılda en az bir kez toplanır.*
- *Hükümetlerarası Konsey üye ülkelerin Başbakanları seviyesinde yılda en az iki kez toplanır.*
- *Avrasya Ekonomik Komisyonu*
- *AVEB Mahkemesi Kurucu Anlaşma’nın uygulanmasının sağlamakla görevlidir. Minsk-Belarus’ta faaliyetlerini sürdürmektedir.*

AVEB ve AB arasındaki farklar; AVEB kurucu 3 ülkenin liderleri eliyle inşa edilen bir bütünleşmedir. AB gibi hem üye ülkeleri, hem vatandaşları hem de Birliğin kendisinin temsil edildiği bir kurumsal yapı bulunmamaktadır. Avrupa Parlamentosu, Birliğin tüm faaliyetlerinin demokratik denetimini yapmak ve karar alma sürecinde rol oynamak gibi yetkilere sahipken AVEB’de böyle bir organ bulunmamaktadır.

AVEB üyeleri arasında sadece Rusya, 22 Ağustos 2012 tarihinde DTÖ’ne üye olmuştur. AVEB’in öncelikli amacı en büyük ticaret ve ekonomi ortakları olan AB ve Çin ile kapsamlı ticaret ve yatırım anlaşmaları imzalamaktır.

2013 yılında ‘Bir Kuşak, Bir Yol’ adıyla Çin lideri Şi Jinping tarafından sunulan Modern İpek Yolu Projesi ile Çin Asya, Afrika’yı kapsayan ve Avrupa’ya ulaşan büyük yatırımlar hedeflemektedir.

AÇIKLAMALI SORULAR

1. İki veya daha fazla ülkenin kedi aralarında belirli bazı ürünlerin ticaretinde, diğer ülkelere göre daha düşük gümrük tarifesini uygulayarak ayrımcı bir ticaret düzeni oluşturmalarına ne ad verilir?
- A) Tercihli ticaret düzenlemesi
B) Serbest ticaret anlaşması
C) Gümrük birliği
D) Ekonomik birlik
E) Parasal birlik

AÇIKLAMA

İki veya daha fazla ülkenin kedi aralarında belirli bazı ürünlerin ticaretinde, diğer ülkelere göre daha düşük gümrük tarifesini uygulayarak ayrımcı bir ticaret düzeni oluşturmalarına; tercihli ticaret düzenlemesi denir. Bölgesel ticaret anlaşmaları olarak adlandırılır. Diğer şıklar bu anlaşmaların türleridir.

YANIT: A

2. Aşağıdakilerden hangisi Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) kurucu üyeleri arasında yer almaz?
- A) Avusturya
B) Danimarka
C) Portekiz
D) Finlandiya
E) İngiltere

AÇIKLAMA

Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) kurucu üyeleri;

- Avusturya
- Danimarka
- Portekiz
- İngiltere
- Norveç
- İsveç
- İsviçre'dir. Finlandiya, İzlanda ve Lihtenştayn sonradan katılmıştır.

YANIT: D**ÇIKMIŞ SORU**

2014-DÖNEM SONU

3. EFTA üyelerini AB Tek Pazarına entegre eden anlaşma aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Tek Avrupa Senedi
B) Maastricht Anlaşması
C) Lizbon Anlaşması
D) Avrupa Serbest Ticaret Birliği Anlaşması
E) Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması

AÇIKLAMA

EFTA üyelerini AB Tek Pazarına entegre eden anlaşma; Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'dır. Avrupa Ekonomik Alanına AB ülkeleri ile İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç dahildir.

YANIT: E**ÇIKMIŞ SORU**

2015-DÖNEM SONU

4. Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'nın (NAFTA) organlarından biri olan Sekreteryanın temel görevi aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Anlaşmanın uygulanmasını denetlemek
B) Anlaşmanın gümrük birliği ilkelerine uygun olup olmadığını denetlemek
C) Çalışma gruplarını idare etmek
D) Ulusal endüstriler ya da hükümetler arasındaki ticari anlaşmazlıkları zamanında ve yansız biçimde çözmek
E) Uluslar arası mekanizmaları çözmek

AÇIKLAMA

Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'nın (NAFTA) organlarından biri olan Sekreteryanın temel görevi; Ulusal endüstriler ya da hükümetler arasındaki ticari anlaşmazlıkları zamanında ve yansız biçimde çözmektir.

YANIT: D

5. Aşağıdakilerden hangisi NAFTA üyesidir?

- A) Brezilya B) Şili
C) Meksika D) Arjantin
E) Kolombiya

AÇIKLAMA

NAFTA üyeleri; ABD, Kanada ve Meksika'dır.

YANIT: C

6. Aşağıdakilerden hangisi 1960 yılında kurulan LAFTA'ya sonradan dahil olan ülkeler arasında yer almaz?

- A) Küba B) Venezuela
C) Bolivya D) Kolombiya
E) Ekvator

AÇIKLAMA

1960 yılında kurulan LAFTA'ya sonradan dahil olan ülkeler;

- Venezuela
- Bolivya
- Kolombiya
- Ekvator'dur. Küba'nın başvurusu reddedilmiştir.

YANIT: A

7. ALADI'nin yönetiminde en üst karar organı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Governörler Kurulu
B) Bakanlar Konseyi
C) Değerlendirme ve Uyum Konferansı
D) Daimi Komite
E) Sekreteryaya

AÇIKLAMA

ALADI'nin yönetiminde en üst karar organı; Bakanlar Konseyidir. Konsey üyeleri, üye devletlerin Dışişleri Bakanlarıdır.

YANIT: B

8. Aşağıdakilerden hangisi MERCOSUR'un üyeleri arasında yer almaz?

- A) Arjantin B) Brezilya
C) Uruguay D) Meksika
E) Paraguay

AÇIKLAMA

MERCOSUR'un üyeleri;

- Arjantin
- Brezilya
- Uruguay
- Paraguay
- Venezuela'dır.

YANIT: D

9. Aşağıdakilerden hangisi 1996 yılında AND TOPLULUĞU adı altında kendi aralarında bir gümrük birliği oluşturmayı hedefleyen ülkeler arasında yer almaz?

- A) Bolivya B) Ekvator
C) Şili D) Peru
E) Colombiya

AÇIKLAMA

1996 yılında AND TOPLULUĞU adı altında kendi aralarında bir gümrük birliği oluşturmayı hedefleyen ülkeler;

- Bolivya
- Ekvator
- Venezuela (2006 yılında ayrılmıştır)
- Peru
- Colombiya'dır.

YANIT: C

10. 2008 yılında kurucu anlaşması tamamlanmış olan, MERCOSUR ve AND TOPLULUĞU'nun birleşmesiyle ortaya çıkan örgüt aşağıdakilerden hangisidir?

- A) NAFTA
B) EFTA
C) AND PAKTI
D) UNASUR
E) ALADI

AÇIKLAMA

UNASUR, 2008 yılında kurucu anlaşması tamamlanarak MERCOSUR ve AND TOPLULUĞU'nun birleşmesiyle ortaya çıkmıştır.

YANIT: D

11. Afrika Ekonomik Topluluğunu kuran anlaşma hangi yıl kabul edilmiştir?

- A) 1980 B) 1987 C) 1991
D) 1994 E) 1996

AÇIKLAMA

Afrika Ekonomik Topluluğunu kuran anlaşma, 1991 yılında 1991 yılında Afrika Birliği Teşkilatı Zirvesi tarafından kabul edilmiş ve 1994 yılında yürürlüğe girmiştir.

YANIT: C

12. Afrika'daki bölgesel ekonomik örgütler arasındaki en güçlü örgüt aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Afrika Birliği B) ECOWAS
C) EAC D) ECCAS
E) SACU

AÇIKLAMA

Afrika'daki bölgesel ekonomik örgütler arasındaki en güçlü örgüt; Batı Afrika Devletleri Birliği'dir (ECOWAS).

YANIT: B

13. Aşağıdakilerden hangisi Asya Kaplanları olarak adlandırılan ülkelerden biri değildir?

- A) Tayvan B) Singapur
C) Hong Kong D) Kuzey Kore
E) Güney Kore

AÇIKLAMA

Asya Kaplanları olarak adlandırılan ülkeler;

- Tayvan
- Singapur
- Hong Kong
- Güney Kore'dir.

YANIT: D

14. Aşağıdakilerden hangisi Çin'in ASEAN ülkeleri için rakip haline gelmesinin sebeplerinden biri değildir?

- A) Ekonomik dinamizmi
B) Büyüyen bir iç pazara sahip olması
C) Düşük işgücü maliyetleri
D) İmalat, mühendislik ve lojistik potansiyellerine sahip olması
E) Kültürel çeşitliliği

AÇIKLAMA

Çin'in ASEAN ülkeleri için rakip haline gelmesinin sebepleri;

- Ekonomik dinamizmi
- Büyüyen bir iç pazara sahip olması
- Düşük işgücü maliyetleri
- İmalat, mühendislik ve lojistik potansiyellerine sahip olması
- Dünyada güçlü bir ekonomik güç olarak yükselemeye başlamasıdır.

YANIT: E

15. Modern ipek yolu projesi, Avrasya Ekonomik İşbirliği ile aşağıdaki ülkelerden hangisi arasında karşılıklı yarar sağlayan işbirliği ortamı yaratmıştır?

- A) Tayvan B) Singapur
C) Hong Kong D) Güney Kore
E) Çin

AÇIKLAMA

Çin'e ait olan Modern İpek Yolu Projesi, Avrasya Ekonomik İşbirliği ile Çin arasında karşılıklı yarar sağlayan işbirliği ortamı yaratmıştır.

YANIT: E

**ÇÖZÜMLÜ
DENEME SORULARI**

1. Ortak pazarı kuran ülkelerin para ve maliye politikalarının da ortak hale getirilmesiyle oluşturulan bölgesel ticaret anlaşması aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Gümrük birliği
B) Ortak Pazar
C) Ekonomik birlik
D) Parasal birlik
E) Tam ekonomik bütünleşme
2. Aşağıdakilerden hangisi EFTA üyesi olmakla birlikte Avrupa Ekonomik Alanına katılmamıştır?
- A) İzlanda
B) Lihtenştayn
C) Norveç
D) İngiltere
E) İsviçre
3. Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) hangi yıl yürürlüğe girmiştir?
- A) 1986
B) 1989
C) 1992
D) 1994
E) 1996

4. Latin Amerika Entegrasyon Birliği (LAF-TA) hangi tarihte kurulmuştur?
- A) 1960
B) 1966
C) 1970
D) 1978
E) 1980
5. Aşağıdakilerden hangisi ALADI'nın kurucu üyeleri arasında yer almaz?
- A) Bolivya
B) Küba
C) Arjantin
D) Brezilya
E) Uruguay
6. MERCOSUR'un AB modelinde farklılığı aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Üye ülkeler arasında ortak rekabet politikalarının olması
B) Parasal birliği gerçekleştirme hedefi
C) Uluslar arası yetkiyle donatılmış kurumlarının bulunmaması
D) Ortak ekonomi kurumlarının oluşturulmasının hedeflenmesi
E) Siyasi birliğin hedeflenmesi
7. Aşağıdakilerden hangisi And Topluluğunun organlarından biri değildir?
- A) Başkanlık Konseyi
B) Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Konsey
C) Latin Amerika Rezerv Fonu
D) And Parlamentosu
E) Adalet Divanı

8. 1963 yılında kurulan Afrika Birliği Teşkilatı ve 1994 yılında kurulmuş Afrika Ekonomik Topluluğunu da içine alan uluslar arası örgüt aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Afrika Birliği
B) ECOWAS
C) ECCAS
D) EAC
E) COMESA
9. Afrika kıtasında gençlik, kadın sorunları, çevre ve sağlık konularında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından oluşan danışma organı aşağıdakilerden hangisidir?
- A) ECOWAS
B) ECCAS
C) EAC
D) COMESA
E) ECOSOC
10. Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu'nun kuruluşunda aşağıdakilerden hangisi liderlik yapmıştır?
- A) Liberya
B) Nijerya
C) Senegal
D) Fildişi Sahili
E) Gine
11. Aşağıdakilerden hangisi ASEAN'nin kurucu ülkeleri arasında yer almaz?
- A) Endonezya
B) Malezya
C) Çin
D) Filipinler
E) Tayland
12. I. Ticaret ve Yatırımların Serbestleşmesi
II. İş Yapma Kolaylığı
III. Ekonomik ve Teknik İşbirliği
- Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri APEC liderlerinin belirlediği Bogor Hedefleri arasında yer alır?
- A) Yalnız I
B) Yalnız III
C) I ve II
D) II ve III
E) I, II ve III
13. Aşağıdakilerden hangisi Asya-Pasifik Ülkelerinin günümüzde önemli bir Pazar haline gelmesinin sebeplerinden biri değildir?
- A) Yüksek büyüme oranları
B) Hızlı nüfus artışı
C) Yeni orta sınıf
D) Vergi avantajları
E) Batı tipi tüketim alışkanlıklarının kuvvetlenmesi
14. 2004 yılında Ukrayna'da Cumhurbaşkanlığı seçimi döneminde başlayan ve 2005 yılı başına kadar süren siyasi gösterilere ne ad verilir?
- A) Turuncu devrim
B) Kızıl devrim
C) Mavi devrim
D) Beyaz devrim
E) Siyah devrim
15. Avrasya Ekonomik Komisyonu 2012 yılında faaliyetlerine aşağıdakilerden hangisinde başlamıştır?
- A) Belarus
B) Rusya Federasyonu
C) Kazakistan
D) Ermenistan
E) Kırgızistan

ÇÖZÜMLÜ DENEME
SORULARI YANITLARI

1. **C** Ekonomik birlik: Ortak pazarı kuran ülkelerin para ve maliye politikalarının da ortak hale getirilmesiyle oluşturulan bölgesel ticaret anlaşmasıdır. Bu durumda ulusal ekonomik bağımsızlık büyük ölçüde ortadan kalkar.
2. **E** İsviçre, EFTA üyesi olmakla birlikte Avrupa Ekonomik Alanına katılmamıştır. Avrupa Ekonomik Alanına AB ülkeleri ile İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç dahildir.
3. **D** Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) 1 Ocak 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
4. **E** Latin Amerika Entegrasyon Birliği (LAF-TA) 1980 yılında İkinci Montevideo Anlaşması ile kurulmuştur.
5. **B** ALADI'nın kurucu üyeleri LAFTA'yı kuran ülkelerdir. 1999 yılında Küba, 2012 yılında da Panama katılmıştır.
6. **C** MERCOSUR'un AB modelinde farklılığı; Uluslar arası yetkiyle donatılmış kurumlarının bulunmamasıdır.
7. **B** And Topluluğunun organları;
 - Başkanlık Konseyi
 - And Topluluğu Komisyonu
 - Latin Amerika Rezerv Fonu
 - And Parlamentosu
 - Adalet Divanı'dır.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Konsey, Afrika Birliğinin Kurumsal yapısı içinde yer alır.
8. **A** 1963 yılında kurulan Afrika Birliği Teşkilatı ve 1994 yılında kurulmuş Afrika Ekonomik Topluluğunu da içine alan uluslar arası örgüt; Afrika Birliği'dir.

MURAT YAYINLARI

9. **E** Afrika kıtasında gençlik, kadın sorunları, çevre ve sağlık konularında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından oluşan danışma organı; ECOSOCC yani, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Konsey'dir.
10. **B** Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu'nun kuruluşunda bölgedeki Fransa etkisini azaltmak ve önemli bir petrol ihracatçısı olarak bölgedeki ekonomik ve siyasi otoritesini arttırmak amacıyla; Nijerya liderlik yapmıştır.
11. **C** ASEAN'nin kurucu ülkeleri;
 - Endonezya
 - Malezya
 - Filipinler
 - Tayland
 - Singapur'dur.
12. **E** APEC liderlerinin belirttiği Bogor Hedefleri;
 - Ticaret ve Yatırımların Serbestleşmesi
 - İş Yapma Kolaylığı
 - Ekonomik ve Teknik İşbirliğidir.
13. **D** Asya-Pasifik Ülkelerinin günümüzde önemli bir Pazar haline gelmesinin sebepleri;
 - Yüksek büyüme oranları
 - Hızlı nüfus artışı
 - Yeni orta sınıf
 - Batı tipi tüketim alışkanlıklarının kuvvetlenmesi
 - Kentleşme oranlarıdır.
14. **A** 2004 yılında Ukrayna'da Cumhurbaşkanlığı seçimi döneminde başlayan ve 2005 yılı başına kadar süren siyasi gösteriler "turuncu devrim" olarak adlandırılmıştır.
15. **B** Avrasya Ekonomik Komisyonu 2012 yılında faaliyetlerine; Rusya Federasyonu'nda Moskova'da başlamıştır.

Öğretmen Diyor ki! Bu ünite, Sui Generis (kendine özgü) Örgütler anlatılmaktadır. Glastmost Camp David Anlaşması, Şangay Beşlisi ve İslâm Konferansı Örgütü iyi öğrenilmelidir.

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
–	2 - 3

BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU

Bağımsız Devletler Topluluğu 8 Aralık 1991 tarihinde Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Belarus'un Bağımsız Devletler Topluluğu'nu kuran anlaşmayı imzalayarak Sovyetler Birliği'ne son vermesiyle kurulmuştur. Bağımsız Devletler Topluluğu'nun kuruluşuna yol açan gelişmeler;

SSCB'de iktidarda olan Komünist Parti'nin Genel Sekreteri olan Mihayıl Garbaçov, 1985'ten başlayarak bir dizi reform paketiyle (perestroyka, glasnost ve demokratikleşme) çözülmenin önüne geçmeye çalışmıştır.

- 1990'da Baltıklar'dan başlayarak SSCB'yi oluşturan cumhuriyetler bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.
- 24 Kasım 1990'da "Egemen Devletler Birliği" adı altında bir federatif yapı öne sürmüştür.

SSCB'nin dağılma sürecinin tamamlanması 8 Aralık 1991'de imzalanan Minsk Antlaşması'yla olmuştur.

SSCB'nin yıkılma süreci içerisinde, geride kalan ülkeler arasında sıkı bir iletişim zorunluluğu BDT'nin doğmasına yol açmıştır.

Bunun nedenleri;

- Merkezî ekonominin getirdiği bir zorunluluktur. SSCB ekonomisi birbirine bağımlı cumhuriyetler temelinde örgütlenmiştir. Üretim değişik aşamaları değişik cumhuriyetlerde gerçekleşebiliyor ya da farklı cumhuriyetlerde üretilen parçalar tek bir merkezde bir araya getiriliyordu.
- BDT siyasi açıdan da bir zorunluluk olmuştur. Çünkü ilk kez bağımsızlıklarını kazanan iktidarlar "devlet geleneği"ne sahip değillerdir.
- Toplumsal açıdan da bir zorunluluktur. Ortak evlilikler ve Birlik içerisindeki çalışma alanları nedeniyle milyonlarca kişi kendi cumhuriyeti dışındaydı. Bunları bir gün içerisinde vatandaşlık ve dolaşım haklarını düzenlemek olanaksızdı.
- Askerî açıdan yaşanan zorunluluktur.
- BDT içerisinde RF'nin ağırlığından ve bu yapıyı kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirme çabaları üyeler arasındaki çatışmaya varan anlaşmazlıklar vardı. Anlaşmazlıklardan biri RF ile Moldova arasında ve Transdinyester bölgesi konusundaydı.
- RF ile Ukrayna arasında Karadeniz Donanması'nın paylaşımına ilişkin anlaşmazlıktı. 2013'te Ukrayna'da başlayan "Meydan Hareketi" sonrasında 21 Mart 2014'te Kırım Rusya tarafından ilhak edilince donanmanın tümü Rusya'nın eline geçti.
- Kafkaslar'da yaşanan anlaşmazlıklar Gürcistan, toprak bütünlüğü sorunuyla uğraştı. Abhazya ve Güney Osetya bölgeleri bağımsızlıkları için Merkezi Tiflis Yönetimi'ne karşı savaştılar. 2008'de Rusya ile Gürcistan arasında yaşanan çatışmanın ardından 18 Ağustos 2009'da Gürcistan BDT'den ayrılmıştır.

Azerbaycan'la Ermenistan arasında Karabağ üzerine yaşanan çatışmalar zaman zaman katliam noktasına gelmiştir. Orta Asya'da en önemli çatışmalar Tacikistan'da yaşandı.

Yapısı ve Önemi

1993'te kabul edilen BDT Şartı'nın birinci maddesinde topluluğun eşit haklara sahip bağımsız uluslararası hukuk öznelerinin egemen eşitliği ilkesi üzerine kurulu olduğu kabul edilmiştir. BDT, siyasal, askerî, ekonomik, toplumsal ve kültürel alanlarda yakın işbirliğini hedefleyen çok amaçlı bir bölgesel örgüttür. BDT Şartı'nın ikinci maddesinde amaçlar sıralanmıştır: Bunlar;

- *Siyasal, ekonomik, ekolojik, insani, kültürel ve diğer alanlarda işbirliği,*
- *Üye devletlerin dengeli ekonomik ve toplumsal kalkınmasını sağlamak,*
- *İnsan hakları ve özgürlüklerinin sağlanması,*
- *Uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında üye devletler arasında işbirliği,*
- *Silahlanma ve askerî harcamaların azaltılması, nükleer ve diğer kitle imha silahlarının ortadan kaldırılması*
- *Üye devlet vatandaşlarının iletişim ve dolaşım özgürlüklerinin sağlanması,*
- *Karşılıklı hukuki yardım ve işbirliğinin sağlanması,*
- *Üye devletler arasında anlaşmazlık ve çatışmaların barışçıl yöntemlerle çözümüdür.*

Şartın üçüncü maddesinde üye devletlerin uluslararası hukukça benimsenmiş evrensel norm ve ilkelere saygılı olacakları da kabul edilmiştir.

Topluluğun temel organları;

- *Devlet Başkanları Konseyi: 1993 yılında DBK, Ekonomik Birlik Anlaşması'nı onaylamıştır.*
- *Hükümet Başkanları Konseyi*
- *Dışişleri Bakanları Konseyi*
- *Savunma Bakanları Konseyi*
- *Sınır Birlikleri Komutanları Konseyi*
- *Parlamentolararası Asamble*
- *Ekonomi Mahkemesi*
- *Yürütme Komitesi*

BDT diğer uluslararası örgütler gibi bir yapıya sahip değildir. "Örgüt"ten daha yoğun bir birlikteliği nitelendirmektedir. Topluluk içerisinde yer alan devletler bazı organlara katılırken bazılarında katılmamaktadır. Ayrıca BDT içerisinde, belirli alanlara yönelik (KGAÖ gibi) uluslararası örgütlerden de söz edilebilmektedir. Bütün bunlar göz önüne alındığında BDT'nin kendine özgü (sui generis) bir yapıya sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

İşlevi

1992'den başlayarak BDT içerisindeki pek çok işbirliği girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bütün üyeleri kapsayan bir ortak pazar hedefine ulaşılamamıştır.

Yine de BDT'yi toptan bir başarısızlık olarak değerlendirmek yanlış olacaktır. Çünkü;

- *Düzenli olarak yapılan DBK zirveleri bölgedeki sorunların dile getirilerek çözüm arandığı bir platform işlevini görmektedir.*
- *SSCB'nin dağılmasının ardından yaşanan pazar ekonomisine geçiş ve devletin inşası süreçlerinin kansız biçimde gerçekleşmesinde BDT'nin büyük katkısı olmuştur.*
- *Bu coğrafyanın "Balkanizasyonu" engellenmiştir.*
- *Kazakistan ve Ukrayna'nın nükleer silahlardan arınma süreci de BDT çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.*
- *Bölgede uyuşturucu kaçakçılığının insan ticaretine pek çok sorunla BDT çerçevesinde mücadele edilmektedir.*
- *BDT'nin kurumsal yapısını hızla tamamlayabilmesi ve uluslararası kabul görmesi de ona saygınlık kazandırmıştır. BDT'ye Mart 1994'te BM Genel Kurulunda gözlemci statüsü verilmiştir. İşbirliğinin en çok ilerleme kaydettiği alan savunma ve güvenlik olmuştur.*

ŞANGAY İŞBİRLİĞİ

Çin ve SSCB arasında Kore Savaşı'yla başlayan müttefiklik, sınır sorunları dâhil pek çok nedenle kısa sürede bozulmuştur. Bir yandan 1953'te Stalin'in ölmesi ve Kruşçev'le başlayan "de-Stalinizasyon"/"revizyonizm" dönemi diğer yandaysa Çin'de Kültür Devrimi'nin getirdiği ideolojik ayrışma ilişkileri bir ölçüde "düşmanlık" seviyesine getirmiştir. Öyle ki SSCB'nin Afganistan'ı işgaline dek giden süreç içinde, bölgede ciddi bir örgütlenme çabası "imkânsız" hâle gelmiştir.

Soğuk Savaş'ın bitiş sürecinde ilk dönüştürülen Çin'de yaşanmıştır. Dışta hem SSCB'yle hem de Batı dünyasıyla ciddi sorunlara, içeride de ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel çalkantılara neden olan Kültür Devrimi, "Geçmiş hatırlatan her şeye lanet olsun" ve "Feodalizmi ve burjuvazmi hatırlatan her şeyi tahrip edin" gibi sloganlar eşliğinde yürütülen "Büyük Proleter Kültür Devrimi" Mao'nun ölümüyle terk edilmiştir. 1978'de "reform ve dışa açılma" süreci başlatılmıştır. Bu çerçevede "Çin'e özgü sosyalizm" yani "piyasa sosyalizmi" ya da "devlet kapitalizmi" olarak da anılan karma ekonomik ve siyasi sisteme geçilmiştir. Bölgesinden başlayarak uluslararası sahada varlık göstermeye başlamasının tartışması en önemli nedenlerinden birisi, yeni ekonomi politikaları için gerekli hammadde ve pazar arayışıdır.

Soğuk Savaş'ın bitimiyle SSCB'nin bir anlamda yerini alan Rusya Federasyonu (RF) da dünyaya, Batı'ya ya da en azından Batı sistemine bakışını önemli ölçüde değiştirmiştir. NATO'nun Orta ve Doğu Avrupa politikası çerçevesinde neredeyse tüm eski müttefiklerini kendi tarafına çekerek aşama aşama RF'nin "burnunun dibine kadar" sokulması ve Yeltsin'in deyişiyle "Soğuk Barış"ın RF'yi endişelendirmesi gibi etkenler, bu ülkenin bölgesel ve uluslararası politikasını "eski bir süper güce yakışır şekilde" sürdürme refleksini hep tetikte tutmasını sağlamıştır.

Soğuk Savaş sonrası koşullarında 1996'da birbirlerini "stratejik ortak" ilan eden iki ülke, 1999'da yaptıkları ortak tatbikatla da ikili ilişkilerini yeni bir safhaya taşımıştır. İkilinin devlet başkanlarına Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan liderlerinin de katılımıyla 26 Nisan 1996'da Şangay'da imzalanan Sınır Bölgelerinde Askeri Güveni Derinleştirme Antlaşması'yla "Şangay Beşlisi (Shanghai Five)" olarak anılan yapı kurulmuştur.

2001'de Özbekistan'ın da katılımıyla yapılanmanın bir hükümetler arası örgüt şeklinde kurumsallaşması kararı alınmış ve 15 Haziran 2001'de yayımlanan bildiriyle de altı üyeli Şangay İşbirliği Örgütü resmen kurulmuştur.

ŞİÖ'nün kurucu ülkeleri RF ve Çin, Örgüt'ün kuruluşundan bir ay sonra, Temmuz 2001'de İyi Komşuluk, Dostluk ve İşbirliği Antlaşması da imzalamıştır.

Amaç ve İlkeleri

Örgüt, "Şangay Ruhunu" olarak atıf yapılan kurucu ilkelerin;

- Karşılıklı güven,
- Karşılıklı fayda,
- Dayanışma,
- Kültürel farklılığa saygı,
- Ortak bir geleceğe
- Yönelme olarak belirtmektedir.

Örgütün dış ilişkilerinin esası;

- Bağılantısız ilkeleri esas alma,
- Kimseyi hedef almama,
- Açıklıktan yana olma

ŞİÖ'nün üyeler arası dayanışma, ortak politikalara/hassasiyetlere sahip olma ve bölgede belirleyici olma gibi hedeflerle "terörle mücadele"ye de özel önem atfettiği görülmektedir. Örgütün yapılanmasına da yansıyan bu durum, dinî köktencilik, ayrılıkçılık ve terörizmle mücadele şeklinde tanımlanmaktadır.

Yapısı ve Yönetimi

- Devlet Başkanları Konseyi, örgütün en üst karar alma organı, örgütün genel siyasasını belirleyen, makro kararlar alan ve tüm önemli konularda diğer örgüt organlarına direktifler verir.
- Hükümet Başkanları Konseyi yıllık bütçeyi onaylama yetkisine de sahip olan Konsey, yılda bir kez toplanır.
- Dışişleri Bakanları Konseyi
- Ulusal Koordinatörler Konseyi
- Sekreteryaya
- Genel Sekreteryaya

Örgütün daimi iki organından bir diğersinin Bölgesel Anti-Terör Yapısı olması, yani örgütün sıralanan amaçları arasında sadece “terörle mücadele”nin özel bir daimi yapılanmaya konu olması, kuşkusuz meseleye atfedilen önemin bir göstergesidir.

Yapı'nın ana çalışma konuları, “ayrılıkçılık” ve “dini köktencilik”le birlikte 2006'da ilan edilen politika çerçevesinde uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadeleyi de kapsayacak şekilde genişletilen “terörle mücadele” olarak tanımlanmıştır.

Üyeleri

Hindistan ve Pakistan 9 Haziran 2017'de örgüte katılmış ve böylece ŞİÖ'nün üye sayısı sekize ulaşmıştır. Afganistan, Belarus, İran ve Moğolistan “gözlemci statüsü”ne sahip olan devletlerdir. Ayrıca, 2008'de “örgütün amaç ve ilkelerini paylaşan ve karşılıklı yarar ilkesine dayalı ilişkiler tesis etmek isteyen devlet ya da örgütler” için “Diyalog Partneri” statüsü ihdas edilmiştir. Türkiye'nin 2012'de aldığı bu statüye sahip olan diğer devletlerse Azerbaycan, Ermenistan, Kamboçya, Nepal ve Sri Lanka'dır. ŞİÖ enerji klübünün 2017 dönem başkanlığı görevinin tam üye olmayan bir devlete ilk kez olacak şekilde Türkiye'ye verilmiştir.

ABD'nin Şangay İşbirliği Örgütü'ne gözlemci üye olma başvurusu 2005'te reddedilmiştir.

ASEAN, Birleşmiş Milletler (BM), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Türkmenistan da “konuk katılımcılar” olarak ilgili örgüt zirvelerine davet edilmektedir.

İşlevi

Temel olarak orta ve uzun vadede ABD karşısında bir denge/karşı-güç oluşturma amaçlı olduğu düşünülen bu yaklaşımın işe bölgesinden başladığı, yani en azından yakın çevrelerini ve bölgelerini ABD'nin hegemonik tek-kutuplu dünya anlayışına kaptırmama anlayışıyla hareket ettiği düşünülmektedir.

ŞİÖ'nün orta vadede küresel siyasette daha etkin bir güç merkezi olabileceğini, en azından bu potansiyeli taşıdığını ve “mücadele merkezi”nin Asya-Pasifik'e kaymasıyla da örgütün gelecekte adından sıklıkla söz ettireceğini ileri süren görüşlere yaygın şekilde rastlanmaktadır.

Dünya petrol üretim ve kullanım pazarının yarısından fazlasını elinde bulunduran İran ve Moğolistan'ın gözlemci olarak bulunduğu örgüt, ABD'ye karşı etkili bir kutup oluşturmaktadır. Dönemin Rusya Devlet Başkanı Putin, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Ağustos 2007 Bışkek Zirvesi'nde “tek kutuplu dünya kabul edilemez” diyerek bir anlamda Örgüt misyonunu da belirtmiştir.

2017'de birlikte üye olan Hindistan ve Pakistan'ın hem bölge/kıta hem de dünya politikası açısından ŞİÖ'nün elini kuvvetlendirme ihtimali olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu iki ülkenin on yıllardır süren sorunlarına ŞİÖ zemininde çözüm aranması ihtimali bir yana, ekonomik, kültürel, ideolojik ve stratejik açılardan ŞİÖ'nün temsil gücü yüksek ve dolayısıyla da daha güçlü bir aktör haline geldiği söylenebilir.

İSLAM İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ

1969-1972 arasında düzenlenen bir dizi konferans neticesinde kurulan İslam Konferansı Örgütü (İKÖ), 2011'de İslam İşbirliği Örgütü (İİÖ) adını almıştır. İsminde bir din adı barındırması açısından sui generis bir uluslararası örgüttür. İİÖ, amaç ve faaliyet alanlarını da büyük ölçüde bu çerçevede belirlemiştir. Birleşmiş Milletler'den sonra en fazla üyeye sahip olan uluslararası örgüttür. Örgütün 57 üyesi, toplam 1.5 milyarlık nüfuslarıyla dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 22'sini teşkil etmektedir. Öte yandan, örgütün dünya siyasetinde bir uluslararası güç merkezi ya da önemli bir aktör olduğunu söylemek zordur. Bundan nedenleri;

- Üyelerinin coğrafi olarak Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarına dağılmış olması,
- Ekonomik olarak çok farklı seviyelerde bulunmaları,
- Birer ulusal devlet olarak farklı siyasi yönelimleri ve angajmanları olmaları
- Kültürel anlamda da farklı dini yorum ve uygulamalara sahip olmalarıdır.

Kuruluş Süreci

Örgütün kuruluş sürecinde özel ve hızlandırıcı iki etkenin rol oynadığı söylenebilir. Genel etken dünya ve özellikle de bölge politikasında yaşanan gelişmelerdir. Arap Birliği'nin 1945'te, İsrail'in de 1948'de kurulması Ortadoğu siyasetini derinden etkilemiştir. Mısır önderliğinde kurulan Arap Birliği, özellikle Bağılantısızlar Hareketi'nin de liderlerinden olan Nasır döneminden itibaren Ortadoğu'da seküler/sosyalist ve pan-Arabist politikaların ön plana çıkmasına neden olmuştur.

21 Ağustos 1969'da Mescid-i Aksa'nın kundaklandığı haberi büyük tepki çekmiş ve Ürdün, Fas ve Suudi Arabistan tarafından Rabat'ta acil bir toplantı yapılması talep edilmiştir. 1971'deki Karaçi toplantısında şekillendirilen İslam Konferansı Örgütü kurucu metni 1972'de Cidde toplantısında da kabul edilmiştir.

Kurucu metinde “Genel Sekreterliği'nin merkezinin Kudüs kurtulana ve ebedi merkez olana kadar Cidde'de olacağı”nın belirtilmesi, örgütün başlıca kuruluş amacını ve ortak hedefini bariz bir şekilde göstermektedir.

Üyeleri

30 kurucu devleti olan İİÖ'nün günümüzde 57 üyesi bulunmaktadır. Müslüman çoğunluğa sahip olan BM üyesi her devlet üyeliğe başvurabilecektir.

Amaçları

Üyeleri farklı kıtalara yayılan, farklı ekonomik, siyasi ve kültürel özelliklere sahip olan İKÖ'nün tek değıle de asıl ortaklık zemini İslam dinini benimseyen nüfusa sahip devletleri bir araya getirmesi olmuş, bu durum başlangıçta örgütün büyük ölçüde "içe dönük" olan amaçlarına da yansımıştır. Bölge ve dünya siyasetindeki etkili olmayan örgüt 2005'te yeniden yapılanma hedefleri belirlemiştir. 2005'te yeniden yapılanma hedefleri belirlemiştir. Bu "reform" çalışmaları neticesinde 2011'de ismi ve logosuyla birlikte örgütün amaçları da gözden geçirilmiştir. İİÖ, özellikle 11 Eylül Saldırıları'nı takip eden tartışmaları da doğrudan kurucu metnine yansıtmıştır. Bir yandan İslam adına yapılamayacağı ilan edilen radikal terörizmle mücadele edileceğı vurgulanmış, diğer yandan da ılımlı ve hoşgörüyeye dayalı bir İslam anlayışının sahiplenilip teşvik edileceğı ilan edilerek İslam karışıklılığıyla hep birlikte mücadele edileceğı belirtilmiştir.

2016-2025 yıllarını kapsayacak yeni 10 Yıllık Eylem Programı da kabul edilmiştir. Buna göre, ılımlılığın ve hoşgörünün teşviki, terörizmle ve İslamofobi ile mücadele, başta Filistin sorunu olmak üzere çatışmaların önlenmesi ve çözümü, ekonomik işbirliği ve Afrika'da yoksullukla mücadele, bilim ve teknoloji alanında ortak çalışmalar yapılması, insan hakları ve iyi yönetim ile üyeler arasında kültürel değıişim gibi konular öncelikli çalışma alanları ve hedefler olarak belirlenmiştir.

Yapısı ve İşleyişi

İİÖ'nün üç ana organı bulunmaktadır.

- > *Güncel gelişmelerin ve İslam dünyasının sorunlarının ele alındığı Zirve, İİÖ'nün en üst düzeyde yönetim ve karar alma organıdır.*
- > *Dışişleri Bakanları Konseyi*
- > *Örgütün ve çalışanlarının (Genel Sekreterlik) baş idari sorumlusu olan Genel Sekreter*

İİÖ'nün siyasi, ekonomik, finansal, kültürel, tarihi, sanatsal ve bilimsel alanlarda çalışmalar yürüten çeşitli yardımcı organları ve daimi komiteleri de bulunmaktadır. Bu komitelerden Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK), üyeler arasındaki ekonomik ve ticari işbirliğini geliştirmek amacıyla 1981'de kurulmuştur. 1984'teki Zirve'de alınan karar gereğince İSEDAK'ın başkanlığını sürekli olarak Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı yapmaktadır.

TÜRKİYE - İSLAM İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ İLİŞKİLERİ

Türkiye'nin kurucu konferanslar sırasında mesafeli yaklaştığı İİÖ'yle ilişkileri zamanla gelişmiştir. 1969 Rabat toplantısına davet edilen Türkiye "dışarıda kalmaktansa içeride olmak iyidir" şeklindeki Dışişleri Bakanlığı politikasının da etkisiyle dışişleri bakanı düzeyinde gözlemci olarak katılmıştır. Toplantıda İsrail'i işgal ettiği tüm topraklardan çekilmeye çağırılan bir karar alınsa da, bu ülkeyle diplomatik ilişkilerin kesilmesi yönünde açık bir karar alınmaması, bu konuda çekinceleri olan İran'la birlikte Türkiye'yi de konferanslara katılmaya devam etme anlamında rahatlatmıştır. 1970'deki Cidde toplantısında Türkiye, konferans sekreteriyasına bir çekince mektubu vermiştir. Buna göre, "konferans kararlarına ancak anayasasının ve dış politikasının ilkeleriyle bağdaştığı ölçüde" katılacaktır.

Türkiye Kıbrıs sorunu konusunda aradığı uluslararası desteğı Ortadoğuda ve İslam konferansı ülkelerinde bulabileceğini görmüştür. Nitekim 1972'de imzaya açılan kurucu metne ulusal ve uluslararası hukuk usullerine uygun olarak (Eylül 2017 itibarıyla de) taraf olmayan Türkiye, karşılıklı fiili anlayış çerçevesinde örgüt çalışmalarına katılmaya başlamıştır. İlişkileri tümüyle "normalleştirilen" gelişmeye 1975'teki Dışişleri Bakanları Konseyi toplantısına Rauf Denktaş'ın Kıbrıs Türkleri adına "misafir" olarak katılması ve sonuç bildirisinde "Türk toplumunun meşru haklarını ve adanın İslam karakterini koruma çabaları"ndan bahsedilmesi olmuştur. 1979'daki Dışişleri Bakanları Konseyi toplantısında "Kıbrıs Türk Müslüman Topluluğu"nun "misafir" şeklindeki statüsü "gözlemci"liğe yükseltilmiştir. (Bu statü günümüzde aynen devam etse de 2004'te bir isim değıişiklik yapılmış ve Annan Planı'nda geçen "Kıbrıs Türk Devleti" ifadesi kullanılmaya başlamıştır.) İlişkileri daha da pekiştiren, 1981'de kurulan İSEDAK'ın daimi başkanlığının 1984'te Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na verilmesi olmuştur.

1980'lerde ABD'nin "Yeşil Kuşak" politikalarının da etkisiyle bölge ülkeleri arasında yakınlaşmalar artsa da, 2000'li yıllarda kadar ikili ilişkilerde kaydadeğer gelişmeler olduğunu söylemek zordur. 11 Eylül Saldırıları'yla başlatılabilecek dönemde yeni gelişmelerin olduğu söylenebilir. Nitekim, dini radikalizmle ve İslamofobiyle mücadele konularının gündeme gelmesiyle İKÖ'de bir kıpırda nma olduğunu, ılımlı İslam yorumlarının ön plana çıkarılması ve desteklenmesi anlayışının daha fazla dillendirilmeye başlamıştır. 2005'te Ekmeleddin İhsanoğlu (bu görüşe gelen ilk Türk vatandaşı olarak) İKÖ Genel Sekreteri seçilmiştir. 2011'de Astana'da düzenlenen ve örgütün adının İslam İşbirliği Örgütü (İİÖ) olarak değıştirildiğı Dışişleri Bakanları Konseyi toplantısında örgütün hedefleri ve çalışma alanlarını da resmen gözden geçirilecektir. İİÖ üyeleri, sorunların çözümü konusunda çok etkili olamamaktadır.

ARAP BİRLİĞİ

1945'te kurulan Arap Birliği, isminde bir etnisite adı barındırması açısından sui generis bir uluslararası örgüttür. Sömürgecilğe ve manda sistemine karşı Arap dünyasının ortak mücadelesinin ancak tek bir Arap devleti (Pan-Arabizm) kurulmasıyla mümkün olduğunu dillendirenler olsa da, kurulan ve kurulacak egemen ve bağımsız devletlerin yakın işbirliği esasında birlikte hareket etmesi fikri daha ağır basmıştır. "Uluslararası" örgüt olarak 1945'te kurulan Arap Birliği'nin çalışmalarında zamanla etkisi epey hissedilen sorunlar da olmuştur. Filistin sorunu kronikleştikçe, uluslararası politikadaki konularının da etkisiyle üyelerinin soruna yaklaşımları zamanla farklılaşmıştır. Ayrıca Bağılantısızlar Hareketi'nin en önemli ülkelerinden olan Mısır'ın kendi liderliğinde tek bir Arap devleti kurma arayışları da bölgede ilgiden çok endişe yaratmıştır. 1958'de Mısır'la Suriye'nin "Birleşik Arap Cumhuriyeti" adı altında birleştirilmesi aslında Suriye'de bile tepki çekmiş, Yemen'in savaşa karşı çıkmasıyla da bu girişim kısa sürede başarısız olmuştur. Soğuk Savaş'ın etkisiyle 1950'lerde ABD ve Sovyetler Birliği'ne yakın bölge ülkeleri arasında oluşan mesafe, temel ilkeleri vahdet (Pan-Arabizm), hürriyet ve iştirakiye (Arap sosyalizmi) olan Baas Partisi'nin 1968'de Irak, 1970'te de Suriye'de iktidara gelmesiyle daha da derinleşmiştir. 1973 krizi sonrasında petrolün artan öneminin de etkisiyle ekonomik imkânları ve siyasi çıkarları farklılaşan bölge ülkeleri, bağımsız varlıklarını korumaya daha fazla önem vermiştir.

Başta Filistin sorunu olmak üzere çeşitli temel sorunların olası çözüm biçimi ve zemini konusunda kurucuları ve üyeleri arasında oluşan ya da gün yüzüne çıkan görüş farklılıkları, belki de üyelerinin "ortak çıkar ve değerleri" düşünüldüğü kadar fazla olmadığı için, örgütün uluslararası siyaset bir yana bölgede de çok etkin olamamasına neden olmuştur.

Arap Birliği'nin merkezi Kahire'dir. Ancak Konej'in belirleyeceği başka bir yerde toplanması da mümkündür (madde 10). 1979'da imzalanan Camp David Anlaşması'yla İsrail'le yakın ilişkiler kuran Mısır'ın üyelikten çıkarılmasıyla örgüt çalışmaları Mısır'ın tekrar üye olacağı 1989'a kadar Tunus merkezli olarak yürütülmüştür.

Üyeleri

Ağustos 2017 itibarıyla örgütün 21 üyesi şunlardır: Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Cezayir, Cibuti, Fas, Filistin, Irak, Katar, Komor Adaları, Kuveyt, Libya, Lübnan, Mısır, Moritanya, Oman, Somali, Sudan, Suudi Arabistan, Tunus, Ürdün ve Yemen.

Kurucu metninde bağımsız tüm Arap devletlerinin örgüte üye olma hakkının olduğu belirtilmekte ve isteyen Arap devletinin üyelik talebinin Genel Sekreterlik'e kayıt ettirebileceği ve takip eden ilk toplantıda da Konej'e sunabileceği hükme bağlanmaktadır.

Örgüt üyeliğinden Konej'e bir yıl önceden haber vermek kaydıyla ayrılmak mümkündür.

Arap Birliği'nin dört gözlemci üyesi ise Brezilya, Eritre, Hindistan ve Venezuela'dır.

Amaçları

Örgütün amacı kurucu metninde "üyeler arası ilişkileri güçlendirmek, politikaların uyumlulaştırılmasını sağlamak, egemenlik ve bağımsızlıklarını korumak ve Arap ülkelerinin çıkarlarının gözetmek" şeklinde ifade edilmektedir.

Yapısı ve İşleyişi

Örgütün iki ana organı bulunmaktadır: Konej ve Genel Sekreterlik. Genel olarak Konej'in oy birliğiyle aldığı kararların tüm üyeleri bağladığı örgütün bu anlamdaki en özgün özelliğiyse, çoğunluk oyuyla alınan kararların sadece kabul eden üyeleri bağlayacağıdır, dahası her durumda Konej kararlarının üyelerin temel iç yapısına uygun olarak hayata geçirileceğinin hükme bağlanmasıdır.

Örgütün ikinci ana organıysa Genel Sekreterlik'tir. Genel Sekreter, yardımcıları ve uygun sayıda çalışandan oluşan Genel Sekreterlik, Konej tarafından belirlenecek üyelik aidatlarını da içerecek şekilde bütçeyi hazırlayıp Konej'in onayına sunmak başta olmak üzere örgütün rutin işleyişinden sorumludur.

Mısır'ın üyelikten çıkarılması nedeniyle 1979-1990 dönemi hariç örgüt genel sekreterliğini hep Mısır vatandaşları yapmıştır. Mevcut Genel Sekreter ise 2016'da seçilen Ahmed Aboul Gheit'tir.

Biri "geniş Orta Doğu" coğrafyasında kurulan bölgesel bir örgüt olmasına, diğeryse tüm dünyadan üyeliğe açık uluslararası bir örgüt olmasına rağmen Arap Birliği ile İslam İşbirliği Örgütü hep karşılaştırılmakta ve birlikte ele alınmaktadır. Bunun temel nedeni, Arap Birliği'nin Mısır merkezli seküler, sosyalist ve Pan-Arabist akımı, İslam İşbirliği Örgütü'nün ise Suudi Arabistan merkezli ümmetçi akımı temsil ettiğinin düşünülmesi ve iki örgütün de İsrail-Filistin Sorunu'nun da etkisiyle doğrudan Orta Doğu siyaseti açısından akla gelmesi olsa gerektir.

AÇIKLAMALI SORULAR

1. Aşağıdakilerden hangisi Bağımsız Devletler topluluğunun kuruluşuna yol açan gelişmeler arasında yer almaz?
- A) M. Gorbaçov'un reform paketiyle çözülmenin önüne geçmeye çalışması
 B) Baltıklar'dan başlayarak SSCB'yi oluşturan cumhuriyetlerin bağımsızlıklarını ilan etmeleri
 C) Gorbaçov'un "Egemen Devletler Birliği" adı altında federatif bir yapı öne sürmesi
 D) Perestroyka, glasnost ve demokratikleşme paketlerinin sunulması
 E) Güney Oserya Savaşı

AÇIKLAMA

2008 Güney Oserya savaşı Gürcistan'ın Bağımsız Devletler Topluluğundan ayrılmasına yol açmıştır.

YANIT: E

2. Bağımsız Devletler Topluluğu üyelerini bir araya getiren zorunluluklar ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?
- A) SSCB ekonomisi birbirine bağımlı cumhuriyetler temelinde örgütlenmiştir.
 B) İlk kez bağımsızlıklarını kazanan pek çok iktidar, devlet geleneğine sahip değillerdir.
 C) Birlik içindeki çalışma alanları ve ortak evlilikler nedeniyle pek çok kişi kendi cumhuriyetleri dışında kalmıştır.
 D) Birliğin tek ordusu Kızıl Ordu'dur.
 E) Üyeler arasında çatışmaya varan anlaşmazlıklar vardır.

AÇIKLAMA

Bağımsız Devletler Topluluğu üyelerini bir araya getiren zorunluluklar; Ekonomik, siyasal, toplumsal ve askeri nedenlere dayanır. Birlik içindeki ülkeler arasında çatışmalara yol açan anlaşmazlıklar ise Bağımsız Devletler Topluluğunun oluşumunu olumsuz yönde etkilemiştir.

YANIT: E

3. Bağımsız Devletler Topluluğu hangi tarihte kurulmuştur?

- A) 1989 B) 1990 C) 1991
 D) 1992 E) 1993

AÇIKLAMA

Bağımsız Devletler Topluluğu 8 Aralık 1991 tarihinde Sovyetler Birliğine son verilmesiyle kurulmuştur.

YANIT: C

4. Aşağıdakilerden hangisi 1993 yılında kabul edilen Bağımsız Devletler Topluluğu Şartı'nın 1. Maddesinde yer alır?

- A) Siyasal, ekonomik, ekolojik, insani, kültürel ve diğer alanlarda işbirliği yapılacağı
 B) Topluluğun eşit haklara sahip, bağımsız uluslar arası hukuk öznelerinin egemen eşitliği ilkesi üzerine kurulu olduğu
 C) Üye devlet vatandaşlarının iletişim ve dolaşım özgürlüklerinin sağlanacağı
 D) Uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında üye devletler arasında işbirliği sağlanacağı
 E) Üye devletler arasında anlaşmazlık ve çatışmaların barışçıl yöntemlerle çözüleceği

AÇIKLAMA

1993 yılında kabul edilen Bağımsız Devletler Topluluğu Şartı'nın 1. Maddesinde; Topluluğun eşit haklara sahip, bağımsız uluslar arası hukuk öznelerinin egemen eşitliği ilkesi üzerine kurulu olduğu kabul edilmiştir. Diğer şıklar ise 2. Maddede sıralanan amaçlardır.

YANIT: B

5. Çin'de reform ve dışa açılma süreci hangi tarihte başlamıştır?

- A) 1968 B) 1972 C) 1978
 D) 1980 E) 1984

AÇIKLAMA

Çin'de reform ve dışa açılma süreci; Çin Komünist Partisinin 11. Kongresinde alınan kararlarla 1978 yılında başlamıştır.

YANIT: C

6. Aşağıdakilerden hangisi Bağımsız Devletler Topluluğunun temel organları arasında yer almaz?

- A) Devlet Başkanları Konseyi
- B) Hükmet Başkanları Konseyi
- C) Dışişleri Bakanları Konseyi
- D) Denetim Komitesi
- E) Ekonomi Mahkemesi

AÇIKLAMA

Bağımsız Devletler Topluluğunun temel organları;

- Devlet Başkanları Konseyi
- Hükmet Başkanları Konseyi
- Dışişleri Bakanları Konseyi
- Savunma Bakanları Konseyi
- Sınır Birlikleri Komutanlıkları Konseyi
- Parlamentolararası Asamble
- Ekonomi Mahkemesi
- Yürütme Komitesi'dir.

YANIT: D

7. Aşağıdakilerden hangisi Şangay İşbirliği Örgütünün kurucu ilkeleri arasında yer almaz?

- A) Karşılıklı güven
- B) Ortak bir geleceğe yönelme
- C) Kültürel farklılığa saygı
- D) Ortak bir ordu
- E) Karşılıklı fayda

AÇIKLAMA

Şangay İşbirliği Örgütünün, "Şangay Ruhu" olarak atıf yapılan kurucu ilkeleri;

- Karşılıklı güven
- Ortak bir geleceğe yönelme
- Kültürel farklılığa saygı
- Dayanışma
- Karşılıklı faydadır.

YANIT: D

8. Aşağıdakilerden hangisi "Şangay Beşlisi" olarak adlandırılan yapıda yer almaz?

- A) Özbekistan
- B) Kırgızistan
- C) Tacikistan
- D) Rusya Federasyonu
- E) Çin

AÇIKLAMA

"Şangay Beşlisi" olarak adlandırılan yapıda;

- Kırgızistan
- Tacikistan
- Kazakistan
- Rusya Federasyonu
- Çin yer alır.

YANIT: A

ÇIKMIŞ SORU

2016-DÖNEM SONU

9. Şangay İşbirliği Örgütü'nün iki temel kurucu devleti aşağıdakilerden hangisinde birlikte ve doğru olarak verilmiştir?

- A) Japonya ve Hindistan
- B) Çin ve Japonya
- C) Çin ve Rusya Federasyonu
- D) Rusya Federasyonu ve Moğolistan
- E) Rusya Federasyonu ve Japonya

AÇIKLAMA

Şangay İşbirliği Örgütü'nün iki temel kurucu devleti; Çin ve Rusya Federasyonu'dur.

YANIT: C

10. Aşağıdakilerden hangisi Şangay İşbirliği Örgütü'nde 2017 itibariyle "gözlemci statüsü"ne sahip ülkelerdendir?

- A) Hindistan
- B) Pakistan
- C) Tacikistan
- D) Kazakistan
- E) Moğolistan

AÇIKLAMA

2017 yılı itibariyle "gözlemci statüsü"ne sahip ülkeler;

- Moğolistan
- Afganistan
- Belarus
- İran'dır.

YANIT: E

11. İslam Konferansı Örgütü hangi tarihte İslam İşbirliği Örgütü adını almıştır?

- A) 1972 B) 1998 C) 2010
D) 2011 E) 2014

AÇIKLAMA

1972 yılında kurulan İslam Konferansı Örgütü 2011 yılında İslam İşbirliği Örgütü adını almıştır.

YANIT: D

12. Aşağıdakilerden hangisi Arap Birliğinin kurucu üyeleri arasında yer almaz?

- A) Mısır
B) İran
C) Suudi Arabistan
D) Irak
E) Lübnan

AÇIKLAMA

1945 yılında Kahire’de kurulan Arap Birliğinin kurucu üyeleri;

- Mısır
- Ürdün
- Suudi Arabistan
- Irak
- Lübnan
- Suriye’dir.

YANIT: B

13. 1971-1990 yılları haricinde Arap Birliği’nin genel sekreterliği görevini aşağıdaki ülkelerden hangisinin vatandaşları yerine getirmiştir?

- A) Mısır
B) Ürdün
C) Suudi Arabistan
D) Irak
E) Lübnan

AÇIKLAMA

1979-1990 yılları haricinde Arap Birliği’nin genel sekreterliği görevini Mısır vatandaşları yerine getirmiştir. Mevcut Genel Sekreter, 2016 yılında seçilen Ahmed Aboul Gheit’tir.

YANIT: A

14. Aşağıdakilerden hangisi İslam İşbirliği Örgütü’nün “gözlemci statüsü”ne sahip ülkeler arasında yer almaz?

- A) Tayland Krallığı
B) Kıbrıs Türk Devleti
C) Suriye
D) Bosna-Hersek
E) Rusya Federasyonu

AÇIKLAMA

Aşağıdakilerden hangisi İslam İşbirliği Örgütü’nün “gözlemci statüsü”ne sahip ülkeleri;

- Tayland Krallığı
- Kıbrıs Türk Devleti
- Orta Afrika Cumhuriyeti
- Bosna-Hersek
- Rusya Federasyonudur.

Suriye ’nin Üyeliği 2012 yılında askıya alınmıştır.

YANIT: C

15. İslam İşbirliği Örgütü’nün en üst düzeyde yönetim ve karar alma organı olup, güncel işlemler ile İslam dünyasının sorunlarının ele alındığı organı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Zirve
B) Dışişleri Bakanları Konseyi
C) Diyanet İşleri Başkanları Konseyi
D) Genel Sekreter
E) Daimi Komiteler

AÇIKLAMA

İslam İşbirliği Örgütü’nün en üst düzeyde yönetim ve karar alma organı olup, güncel işlemler ile İslam dünyasının sorunlarının ele alındığı organı “Zirve”dir. Üyelerin devlet ya da hükümet başkanlarının katılımıyla 3 yılda bir toplanır.

YANIT: A

**ÇÖZÜMLÜ
DENEME SORULARI**

1. I. Rusya Federasyonu
II. Belarus
III. Ukrayna
Yukarıdakilerden hangisi Bağımsız Devletler Topluluğunu kuran anlaşmayı imzalayan ülkeler arasında yer alır?
A) Yalnız I B) I ve II
C) I ve III D) II ve III
E) I, II ve III
2. **Aşağıdakilerden hangisi Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi ülkeler arasındaki çatışmalar arasında yer almaz?**
A) Topluluk içinde Rusya Federasyonunun ağırlığı ve Rusya'nın bu yapıyı kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirme çabaları
B) Rusya ve Moldova arasında Transdinyester bölgesi nedeniyle yaşanan çatışmalar
C) Rusya Federasyonu ile Ukrayna arasında Karadeniz Donanmasının paylaşımı nedeniyle yaşanan anlaşmazlıklar
D) Ermenistan ve Gürcistan arasında yaşanan çatışmalar
E) Azerbaycan ve Ermenistan arasında Karabağ üzerine yaşanan çatışmalar
3. **Aşağıdakilerden hangisi Bağımsız Devletler Topluluğu ile ilgili doğru ifadelerden biri değildir?**
A) Sui generis (kendine özgü) bir yapıya sahiptir.
B) Tüm özellikleriyle uluslararası bir örgüttür.
C) Topluluk içinde yer alan devletler bazı organlara katılırken bazılarına katılamaz.
D) İçerisinde belirli alanlara yönelik uluslararası örgütlerden söz edilebilir.
E) Bağımsız Devletler Topluluğu bir "birlik"tir.

MURAT YAYINLARI

4. **Aşağıdakilerden hangisi Bağımsız Devletler Topluluğu'nun başarısız olarak değerlendirilmesini engelleyen unsurlar arasında yer almaz?**
A) Dışişleri Bakanları Konseyi zirvelerinin bölgedeki sorunların dile getirilerek çözümlerin arandığı bir platform olması
B) SSCB'nin dağılmasının arkasından pazar ekonomisine geçiş ve devletin inşası süreçlerinin kansız olmasını sağlaması
C) Bütün üyeleri kapsayan bir ortak pazar hedefini gerçekleştirmesi
D) Coğrafyanın "Balkanizasyonu"nu engellemesi
E) Kazakistan ve Ukrayna'nın nükleer silahlardan arınma sürecini gerçekleştirmesi
5. **Aşağıdakilerden hangisi Bağımsız Devletler Topluluğu organları arasında yer alan "Parlamentolar arası Asamble"yi kuran ülkeler arasında yer almaz?**
A) Azerbaycan
B) Ermenistan
C) Kazakistan
D) Kırgızistan
E) Özbekistan
6. **Şangay Beşlisi Özbekistanın da katılımıyla hangi tarihte Şangay İşbirliği Örgütü adını almıştır?**
A) 1994 B) 1996 C) 2000
D) 2001 E) 2005
7. **Şangay İşbirliği Örgütü'nün ilkeleri, amaçları, hedefleri, yapısı ve işleyişinin belirlendiği zirve aşağıdakilerden hangisinde gerçekleştirilmiştir?**
A) Sankt Petesburg
B) Alma Ata
C) Pekin
D) Hong Kong
E) Minsk

8. Şangay İşbirliği Örgütü'nün yıllık bütçesini onaylama yetkisine sahip organı aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Devlet Başkanları Konseyi
B) Hükümet Başkanları Konseyi
C) Dışişleri Bakanları Konseyi
D) Ulusal Koordinatörler Konseyi
E) Sekreteryaya
9. Şangay İşbirliği Örgütüne gözlemci üye olma başvurusu reddedilen ülke aşağıdakilerden hangisidir?
- A) İngiltere
B) Almanya
C) ABD
D) Fransa
E) İsviçre
10. Şangay İşbirliği Örgütü Enerji Klübünün 2017 dönem başkanlığı aşağıdaki ülkelerden hangisine verilmiştir?
- A) Azerbaycan
B) Ermenistan
C) Hindistan
D) İran
E) Türkiye
11. Dünya petrol üretim ve kullanım pazarının yarısından fazlasını elinde bulunduran İran ve Moğolistanın gözlemci olarak bulunduğu, ABD'ye karşı etkili bir kutup oluşturan örgüt aşağıdakilerden hangisidir?
- A) İslam İşbirliği Örgütü
B) Arap Birliği
C) Şangay İşbirliği Örgütü
D) ASEAN
E) APEC
12. Aşağıdakilerden hangisi İslam İşbirliği Örgütünün dünya siyasetinde uluslararası bir güç merkezi olduğunun söylenemesinin nedenleri arasında yer almaz?
- A) Üyelerinin Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarına dağılmış olması
B) Üyelerin ekonomik seviyelerinin farklı olması
C) Üyelerin farklı siyasi yönetimlerinin olması
D) Üyelerin dini farklı yorumlamaları ve uygulamaları
E) Örgütün 1.5 milyarlık nüfusuyla dünya nüfusunun yaklaşık %22'sini teşkil etmesi
13. İslam İşbirliği Örgütünün üyeliğe kabul kararını veren organı aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Dışişleri Bakanları Konseyi
B) Hükümet Başkanları Konseyi
C) Genel Sekreterlik
D) Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi
E) Parlametolararası Asamble
14. İslam İşbirliği Örgütünün, Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (ISEDAK) başkanlığını 1984 yılından beri sürekli olarak yapan ülke Cumhurbaşkanı aşağıdakilerden ülkelerden hangisindedir?
- A) Suudi Arabistan
B) Türkiye
C) İran
D) Mısır
E) Birleşik Arap Emirlikleri
15. Mısır 1979 yılında Camp David Anlaşmasını imzalaması nedeniyle çıkarıldığı Arap Birliğine hangi tarihte tekrar üye olmuştur?
- A) 1981
B) 1984
C) 1989
D) 1992
E) 1996

**ÇÖZÜMLÜ DENEME
SORULARI YANITLARI**

1. **E** 8 Aralık 1991 tarihinde Rusya Federasyonu, Belarus ve Ukrayna'nın imzaladığı anlaşmayla Bağımsız Devletler Topluluğu kurulmuştur.
2. **D** Ermenistan ve Gürcistan arasında çatışma yaşanmamıştır. Gürcistan toprak bütünlüğü sorunuyla uğraşmış, Abhazya ve Güney Osetya bölgeleri bağımsızlıkları için Tiflis yönetimine karşı savaşmışlardır.
3. **B** Bağımsız Devletler Topluluğu;
 - Sui generis (kendine özgü) bir yapıya sahiptir.
 - Topluluk içinde yer alan devletler bazı organlara katılırken bazılarında katılmayabilir.
 - İçerisinde belirli alanlara yönelik uluslararası örgütlerden söz edilebilir.
 - Bağımsız Devletler Topluluğu bir "birlik"tir. Bu nedenlerden dolayı diğer uluslararası örgütler gibi bir yapıya sahip değildir.
4. **C** 1992 Yılından başlayarak Bağımsız Devletler Topluluğu içindeki pek çok işbirliği girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması, bütün üyeleri kapsayan bir ortak pazar hedefine ulaşamaması başarısız olarak değerlendirilmesine yol açmıştır.
5. **A** 1992 yılında Alma Ata'da Bağımsız Devletler Topluluğu organları arasında yer alan "Parlamentolar arası Asamble" yi kuran ülkeler
 - Ermenistan
 - Kazakistan
 - Kırgızistan
 - Özbekistan
 - Belarus
 - Rusya Federasyonu
 - Tacikistan'dır. Bu ülkelerin parlamento başkanlarının imzasıyla kurulmuştur. Azerbaycan, Moldova ve Gürcistan 1993-1995 yılları arasında, Ukrayna ise 1999 yılında katılmışlardır.
6. **D** Şangay Beşlisi'nin Özbekistan'ın da katılımıyla 2001 yılında kurumsallaşması kararı alınmış, Şangay İşbirliği Örgütü kurulmuştur?

7. **A** Şangay İşbirliği Örgütü'nün ilkeleri, amaçları, hedefleri, yapısı ve işleyişinin belirlendiği zirve, 2002 yılında Sankt Petesburg'da gerçekleştirilmiştir.
8. **B** Şangay İşbirliği Örgütü'nün yıllık bütçesini onaylama yetkisine sahip organı; yılda bir kez toplanarak üyeler arası işbirliğini çeşitli boyutlarıyla ele alan Hükümet Başkanları Konseyidir.
9. **C** ABD'nin Şangay İşbirliği Örgütü'ne gözlemci üye olma başvurusu 2005 yılında reddedilmiştir.
10. **E** Şangay İşbirliği Örgütü Enerji Klübünün 2017 dönem başkanlığı örgüte tam üye olmayan bir devlete ilk kez olacak şekilde Türkiye'ye verilmiştir.
11. **C** Dünya petrol üretim ve kullanım pazarının yarısından fazlasını elinde bulunduran İran ve Moğolistan'ın gözlemci olarak bulunduğu, ABD'ye karşı etkili bir kutup oluşturan örgüt; Şangay İşbirliği Örgütü'dür.
12. **E** İslam İşbirliği Örgütü'nün dünya siyasetinde uluslararası bir güç merkezi olduğunun söylenememesinin nedenleri;
 - Üyelerinin Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarına dağılımı olması
 - Üyelerin ekonomik seviyelerinin farklı olması
 - Üyelerin farklı siyasi yönetimlerinin olması
 - Üyelerin dini farklı yorumlamaları ve uygulamalarıdır.

Örgütün 1.5 milyarlık nüfusuyla dünya nüfusunun yaklaşık %22'sini teşkil etmesi ve BM'den sonra en fazla üyeye sahip olması güç merkezi olabileceğini ifade etmektedir.
13. **A** İslam İşbirliği Örgütü'nün üyeliğe kabul kararını veren organı; Dışişleri Bakanları Konseyi'dir. Üyeliğe kabul Dışişleri Bakanları Konseyi tarafından oyuşma/konsensüs ile kararlaştırılmaktadır.
14. **B** İslam İşbirliği Örgütü'nün, Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (ISEDAK) başkanlığını 1984 yılından beri sürekli olarak yapan; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'dır.
15. **C** Mısır 1979 yılında Camp David Anlaşmasını imzalaması nedeniyle çıkarıldığı Arap Birliğine 1989 yılında tekrar üye olmuştur. Bu dönem arasında Örgütün çalışmaları Tunus merkezli yürütülmüştür.

Öğretmen Diyor ki! Bu ünite de sivil toplum örgütleri, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, hükümet dışı uluslararası örgütler anlatılmaktadır. Ünite çalışılırken özellikle bu örgütleri diğerlerinden ayıran temel özellikler konusu üzerinde durulmalıdır.

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
-	2 - 3

Hükümet dışı uluslararası örgütler; devletlerin/kamu gücünün kurduğu, yürüttüğü kurumların dışında ortaya çıkan uluslararası sivil yapılardır. Siyasal, ekonomik, dinî, kültürel, toplumsal birçok alanda kâr amacı gütmeyen, uluslararası alanda gönüllü faaliyet göstermek üzere kurulan bu yapıları devletlerden ve onların oluşturduğu uluslararası örgütlerden ayırt etmek için “gönüllü kuruluşlar”, “sivil toplum kuruluşları” ve “hükümet dışı kuruluşlar” başta olmak üzere farklı kavramlar kullanılmaktadır.

HÜKÜMET DIŞI ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN TANIMI

Uluslararası ilişkiler disiplininin pek çok alanında rastladığımız kadar olmasa da “hükümet dışı uluslararası örgütler”i açıklamak için de çeşitli resmî girişimler olmuştur. BM kurucu antlaşmasınının 71. maddesinde hükümet dışı örgütler sadece “sivil toplum kuruluşları” şeklinde ismen geçmektedir.

Avrupa Konseyi (AK) de 1986’da hazırladığı ve aslında sadece 10 devletin ve sadece iç hukuklarında etki kazandırmak üzere taraf olduğu 24 Sayılı Sözleşme ’de çeşitli ölçütlerden bahsetmiştir. BM’dekine benzer bir mantıkla Sözleşme şartlarının uygulanacağı hükümet dışı örgütleri işaret ederken yani AK açısından ve AK platformunda geçerli olacak şekilde sıralanan ölçütlere göre, kâr amacı gütmeme/gönüllülük, uluslararası yarar gütmeme, taraf bir devlet iç hukukuna uygun kurulma, en az iki devlette faaliyet gösterme ve taraf devletlerden birinde merkezî olma ölçütlerinin karşılanması gerekmektedir.

BM’ye göre devletlerarası anlaşmalarla kurulmamış bütün uluslararası örgütler “hükümet dışı örgüt” olarak kabul edilir.

Hükümet dışı örgütleri tanımlamak için en sık başvurulan ölçütler arasında, “kâr amacı gütmeme/gönüllülük” ve “uluslararası (toplumsal) yarar gütmeme” bulunmaktadır.

Kâr amacı gütmeme/gönüllülük ölçütüne göre, bir oluşumun hükümet dışı örgüt olabilmesi için özel/ticari şirketlerden farklı olarak faaliyetlerini herhangi bir maddi beklenti olmadan yürütmesi gerekmektedir. Burada vurgu yapılan, üyelere/çalışanlara “kâr payı dağıtmama”larıdır.

Uluslararası (toplumsal) yarar gütmeme ölçütü; beraberinde pek çok tartışmayı gündeme getirmektedir.

Hükümetler tarafından toplumdan ziyade hükümetin çıkarlarına hizmet etmek için “gerçek” hükümet dışı örgütlere karşı kurulduğu gerekçesiyle kimi oluşumlar GONGO (government-organised NGOs) olarak adlandırılmaktadır. Yine dinî oluşumların cemaatlerinin dar çıkarlarını gerçekleştirme amacıyla kurduğu savlanan kuruluşlar RINGO (religious-oriented NGOs), iş çevreleri/sermaye tarafından kurulan/desteklenen örgütler de BINGO (business-oriented NGOs) olarak adlandırılabilirler.

Yani sivil toplum kuruluşlarının geniş toplum kesimlerinin değil belli bir kesimin çıkarlarını desteklemek için kurulan çıkar grupları olduğu ileri sürülmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının, mevcut düzenin açıklarını kapatarak kendisini idame ettirmesi için yönlendiren, bu anlamda da toplumun “gazını alma” işlevi gören ve “halka dayalı alternatifler” olmaktan ziyade “neo-liberalizmin araçları” olarak faaliyet gösteren yapılar olduğu yönünde eleştiriler getirilmektedir.

Hükümet dışı örgütler uluslararası politikanın bir gerçeğidir. Hükümet dışı örgütlerin temel faaliyet alanları arasında çevre, insan hakları, kültürel değerlerin korunması gibi konuların küresel nitelikte olması sonucu bu örgütler küreselleşmiştir. Hükümet dışı örgütler birçok uluslararası örgütle görüş bildirme, gündem yaratma ve danışma işlevi de görmektedir.

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ

28 Mayıs 1961'de The Observer'da Peter Benenson imzasıyla yayınlanan "The Forgotten Prisoners" makalesiyle başladığı kabul edilen bir süreçle kurulan Uluslararası Af Örgütü (UAÖ) (Amnesty International), bugün hem ulaştığı kapsama alanı, hem etkinliği hem de tanınırlığı ve bilinirliği açısından en önde gelen hükümet dışı örgütlerdendir.

Uluslararası Af Örgütü: İnsan haklarına saygı gösterilmesi ve bu hakların korunması konusunda çalışan insanların oluşturduğu uluslararası alanda tanınan küresel bir harekettir.

Vizyonu; her insanın İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi tarafından kabul edilen insan haklarına ve diğer tüm uluslararası insan hakları standartlarına erişebilmesini sağlamaktadır.

"Karanlığa küfredeceğine bir mum da sen yak" anlayışından esinlenerek ve fakat mevcut sorunlara, engellere ve mahkûmiyetlere de dikkat çekerek dikenli telle çevrilmiş bir mum şeklinde bir amblem benimseyen UAÖ, günümüzde kendi temel misyonunu şöyle sıralamaktadır:

- *Kadınların, çocukların, azınlıkların ve yerel halkların hakları,*
- *İşkenceye son verme,*
- *İdam cezasının kaldırılması,*
- *Fikir mahkûmlarının, sığınmacıların ve göçmenlerin sorunları ve hakları,*
- *Siyasi suçluların hakları,*
- *İnsan onurunun korunması.*

1977'de Nobel Barış Ödülü, 1978'de BM İnsan Hakları Ödülünü almıştır.

Örgütlenme

Her hükümet dışı örgütte olduğu gibi resmî yapılanmalardan farklı olarak görece esnek ve yatay olarak örgütlenen UAÖ'nün en üst düzey yönetim organı, Uluslararası Konsey'dir. Londra'da faaliyet göstermektedir.

Bunun dışında, Uluslararası Konsey tarafından seçilen 8 üye ve Mali İşler Sorumlusu'ndan oluşan ve yılda bir kez toplanan Uluslararası Yürütme Komitesi de bulunmaktadır. Komite'nin ana amacı, tüm faaliyetlerin UAÖ'nün statüsüne, ilkelerine ve Uluslararası Konsey tarafından belirlenen genel politikalara uygun bir şekilde yürütülmesini gözetlemek, denetlemek ve sağlamak olarak belirlenmiştir.

Örgütün sürekliliğini ve devamlılığını (ve hatta bir adresi olabilmesini), kısacası bir örgüt (tüzel kişilik) olabilmesini sağlayan kilit organ olan Sekreteryaya ise Uluslararası Konsey ve Uluslararası Yürütme Komitesi'nin günlük rutin işlerini takip etmek ve gerçekleştirmekle görevlidir.

Ülke Kuralı

UAÖ'nün kendisini benzer birçok hükümet dışı örgütten de ayıran en önemli çalışma ilkesi, "ülke kuralı"dır. Bu kurala göre, örgüt temsilcilikleri buldukları ülkede hak ihaline uğrayanlarla ilgili raporlama yapamamaktadır. İnsan hakları mücadelesinin "millî" değil "uluslararası" bir sorumluluk olduğundan hareketle getirilen ve idam cezası ve göçmenlerin durumu konusunda istisnası olan bu kuralın iki temel amacı vardır:

- *Yürütülen faaliyetlerin tarafsızlığını teminat altına almak ya da bu manada örgüt içine ve/veya dışına teminat vermek*
- *Üyelerle gönüllü-profesyonel tüm çalışanların herhangi bir baskı olmadan çalışmasını garanti altına almak.*

Ülke kuralı, çalışanların ve örgütlerin kendi ülkelerinde insan hakları konusunda farkındalığı arttırmak, aktivistleri desteklemek, insan hakları konusunda genel faaliyetler de bulunmak gibi çalışmalara engel teşkil etmez.

Uluslararası Af Örgütü'ne Yönelik Eleştiriler

Genel olarak hükümet dışı örgütlere yöneltilen eleştiriler bir yana, UAÖ'ye çeşitli devletlerden gelen eleştiriler bulunmaktadır. "Batılı" devletlerin Sol/Sosyalist/Marksist kökenleri olduğu gerekçesine dayanan itirazları, UAÖ'nün ABD ve İsrail başta olmak üzere Batılı devletlerin dış politika uygulamalarına, askeri-sivil müdahalelerine ve bu bağlamda ortaya çıkan insan hakları ihlallerine oransal olarak daha fazla eğildiği noktasında yoğunlaşmaktadır.

Öte yandan, UAÖ'nün Batılı devletlerin ve özellikle de ABD ile İngiltere'nin dış politika önceliklerine ve uygulamalarına paralel hareket ettiği ve insan hakları ihlalleriyle ilgili çalışmalarını bu çerçevede belirlediği yönünde eleştiriler de getirilmektedir.

"Batı'ya bakış/yaklaşım konusunda getirilen bu iki-yanlı eleştiriler bir yana, bazı devletler de UAÖ'yü "güvenlik-insan hakları dengesini iyi okuyamamakla eleştirmektedir.

Yine bazı devletler de insan haklarına ve insan hakları örgütlerine genel yaklaşımları çerçevesinde evrensel insan hakları kategorileri konusunda itirazlar dile getirmekte ve kültürel/yerel değerlere ve anlayışlara dikkat edilmediği eleştirisini yapmaktadır.

İNSAN HAKLARI İZLEME ÖRGÜTÜ

İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch: HRW); 1978'den itibaren kurulan bir dizi insan hakları örgütünün 1988'de tek bir şemsiye altında toplanmasıyla oluşturulmuştur.

İlk nüvesini 1978'de kurulan Helsinki Watch oluşturur. Diğer bileşenleri arasında ise, Americas Watch (1981) Asia Watch (1985), Afrika Watch (1988) ve Middle East Wath (1989) yer alır.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün merkezi New York'tadır. Faaliyetlerini genellikle, raporlama, inceleme/araştırma ziyaretleri ve ulaşılan sonuçların duyurulması biçiminde yürütür.

HRW, temel hedefini, ortaya çıkarılan insan hakları ihlalleri ışığında ihlalcı devletler üzerinde uluslararası baskının artması ve ilgili devletlerin bu kapsamda uygun ve etkin önlemleri almasının sağlanması olarak ilân etmiş durumdadır.

Her yıl bir de İnsan Hakları Savunucusu Ödülü veren HRW, insan hakları örgütlerinin çalıştığı genel insan hakları konularının yanı sıra çocuk askerlerin durumu, kara mayınlarının ve misket bombalarının yasaklanması, sansürün önlenmesi vb. konularda yaptığı çalışmaları da özellikle vurgulamaktadır.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Yönelik Eleştiriler

HRW, en başta UAÖ için getirilen eleştirilerin benzerleriyle karşılaşmaktadır. Hazırladığı ülke raporlarıyla getirdiği eleştiriler seçici, ideolojik, taraflı vs. bulunan HRW, Batılı devletler tarafından kendilerine karşı daha acımasız davranıldığı şeklinde eleştirilirken, diğer devletler tarafından da Batıcı, İsrail yanlı ve Batılı lobilerin etkisinde olan bir yapılanma olarak nitelenebilmektedir.

HRW, çalışma ve örgütlenme yöntemi bağlamında eleştirilerle de karşılaşmaktadır. Saha çalışmasından ziyade izleme ve raporlamaya ağırlık vermesi, yani bir anlamda "masa başı" çalışmasının HRW'nin çalışmalarının sağlıklı olmasını engellediği yaygın olarak vurgulanmaktadır.

HRW'ye yönelik bir diğer eleştiriye aldığı bağışlar ve odaklandığı konular bağlamında karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, maddi kaynaklarını bireysel bağışlardan ziyade yoğunlukla büyük bağışçılardan elde eden HRW, sansasyon yaratacak ya da en azından medyada yer alacak konulara yoğunlaşmakta ve raporlarını da bu amaç/öncelik doğrultusunda kaleme almaktadır.

Nihayet, örgütün belli toplumlardan bağış toplamak için söylemini ve çalışma konularını de belirleyebildiği dile getirilmekte ve örneğin Suudi Arabistan gibi bağış toplama potansiyelinin yüksek olduğu yerlerde İsrail aleyhtarı bir söylemi ve yöntemi özellikle gündeme getirdiği ileri sürülmektedir.

YEŞİL BARIŞ

Günümüzde 26 ülke ve bölge bürosu ile 55 ülkede de doğrudan çalışma merkezi olan ve profesyonel çalışanlarının yanı sıra gönüllüleri vasıtasıyla çeşitli kampanyalar, eylemler, yayınlar ve etkinlikler yapan Greenpeace, dünyanın ilgi alanı genişliği itibarıyla en kapsamlı, faal ve etkin uluslararası çevre örgütü sayılmaktadır.

Londra ve ABD’de faaliyet gösteren Greenpeace oluşumları, uluslararası yapılanmadan bağımsız hareket etmektedir.

Bağımsızlığını korumak için hükümetlerden, şirketlerden, siyasi partilerden ve uluslararası örgütlerden maddi destek ya da bağış almayan örgüt, çoğu Avrupa’dan gelen bireysel bağışların yanı sıra vakıflar ve benzeri kuruluşlardan da Greenpeace’in amaç ve ilkelerine aykırı karşı-koşullar ileri sürülmemesi kaydıyla destek almaktadır.

Yeşil Barış, 1971 yılından itibaren küresel düzeyde çevre sorunlarına karşı mücadele veren en önemli hükümet dışı uluslararası örgüttür.

1972 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı neticesinde imzalanmış olan Stockholm Deklarasyonu, “çevre hakkı” konusunda uluslararası düzeydeki ilk ve en önemli belgedir.

Greenpeace’in, çalışmalar yürüttüğü temel konular:

- Okyanuslar ve yaşlı ormanların korunması,
- İklim değişikliğini durdurabilmek için fosil yakıtların kademeli olarak sonlandırılması ve yenilenebilir enerjilerin teşvik edilmesi,
- Nükleer silahlanma ve nükleer kirliliğe son verilmesi,
- Zehirli kimyasalların ortadan kaldırılması,
- Genleri ile oynanmış organizmaların doğaya bırakılmasının önlenmesi.

Yeşil Barış’a Yönelik Eleştiriler

Özellikle eylemlerle isimlerinin (marka değerlerinin) zarar görmesini istemeyen şirketlerin Greenpeace’e yüklü miktarlarda bağışlar yaptığı gibi spekülatif kimi eleştiriler bir yana, örgütün profesyonel çalışanlarının maaşları vb. harcamaların çok ciddi miktarlarda olduğu yönünde itirazlar sıklıkla dile gelmektedir.

Birçok hükümet dışı örgüt için olduğu gibi, Greenpeace için de hem Batılı/sanayileşmiş hem de sanayileşmemiş devletlerden eleştiriler gelmektedir. Birinci grup, örgütün özellikle küresel çevresel sorunlar bağlamındaki eleştirilerini ve çözüm konusundaki taleplerini temelde Batılı devletlere yönelttiğini ileri sürerken, ikinci grup ise çevresel duyarlılıkların “aynı yöntemlerle sanayileşme sırası kendilerine gelmişken” gündeme getirilmesinin Batı’nın bir oyunu olduğunu düşünmektedir.

Greenpeace’in en önemli eylem biçimi, “tanıklık etme” olarak adlandırılmaktadır. Buna göre, aktif bir eylem tarzından ziyade itiraz edilen, dikkat çekilmek istenen uygulamaların olduğu mekânlarda genelde sadece hazır bulunarak ve/veya pasif direniş yöntemleriyle konunun gündeme gelmesi ve tartışılması amaçlanmaktadır.

Nadiren engelleme şeklinde gerçekleşen eylemlerin amacının dikkatleri konuya çekme ve toplumsal farkındalık yaratma olması, öte yandan Greenpeace’e etkisizlik, “üst-orta sınıftan kendini önemli hissetmek isteyen pasif kişilikler olma” ve hatta şov yapma gibi eleştirilerin gelmesine de neden olabilmektedir.

ULUSLARARASI KIZILHAÇ VE KIZILAY FEDERASYONU

Her ne kadar hükümet dışı uluslararası örgütler kategorisinde değerlendirilmesi kaçınılmazsa da Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu aslında kendine has bir yapıdır. Zira Kızılhaç, Kızılay vb. dernek ve yapılanmalar tarihsel olarak ulusal düzlemde ve genelde de özel bir ulusal statüye sahip olacak şekilde kurulmuştur.

Her biri bağımsız birer ulusal yapının biraraya gelmesiyle oluşur. Bir arada anılmasının sebebi ise, ilkeleri çalışma alanları ve statüleri arasındaki paralelliktir.

“Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu” çatısı altında hareket eden tüm yapıların özellikle de insancıl hukukun temel belgeleri olan 1949 Cenevre Sözleşmeleri’yle belirlenen semboller ve statülerle çatışma alanında kimi ayrıcalık ve hatta dokunulmazlıkları vardır. Afet bölgelerine acil yardım ulaştırma da öncelik, yardım toplama konusunda birçok sivil toplum kuruluşundan farklı kimi hak ve ayrıcalıklar da bu bağlamda gündeme gelen diğer sui generis özelliklerdir.

Kuruluş Süreci ve Örgütlenme

Kızılhaç olarak anılacak yapının 1863’te kurulmasına giden yol, İtalyan birliğinin sağlanmasıyla sonuçlanacak süreçteki savaşlardan 1859 Solferino Muharebesi’ne tanık olan İsviçreli iş adamı Henry Dunant’ın savaş alanında yaralıların ve sivilin durumu karşısındaki “insani” rahatsızlığıyla başlamıştır.

Dunant ve arkadaşlarının “Yaralılara Yardım için Uluslararası Komite” adını verdikleri sivil yapılanma, İsviçre bayrağının ters yüz edilmiş şekli olan sembolleri nedeniyle “Kızılhaç” olarak anılmaya başlamıştır.

Birçok ülkede kurulmaya başlayan benzer yapıların ilk başta sadece bir kısmını içeren uluslararası çatı örgütlenmesiye, 1919’da kurulan “Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu” (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies: IFRC) olmuştur. ABD ve İngiltere Kızılhaçlarının önyak olmasıyla kurulmuştur.

Federasyon, büyük ölçüde özerk bağımsız ulusal sivil toplum örgütleri-dernekler şeklinde örgütlenmiş yapılardan oluşan uluslararası bir çatı örgüttür. Bu yapıda yer alan Uluslararası Kızılhaç Komitesi bir İsviçre kuruluşu olmasına rağmen Uluslararası Kızılay ve Kızılhaç Federasyonu çatısı altında yer alır.

Temel uluslararası etkisini ve statüsünü 1946 Cenevre Sözleşmeleri’nden alan “Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu” ise, 190’a yakın ülkeden bileşeniyle Cenevre merkezli olarak faaliyet göstermektedir. En kapsamlı ve yaygın uluslararası sivil örgütlenmelerden biri olarak kabul edilmektedir. Üç kez Nobel Barış Ödülü kazanmıştır. Kıtasal denebilecek beş büyük bürosu ve 14 bölgesel bürosu olan Federasyon, her iki yılda bir tüm ulusal yapıların toplanmasıyla oluşan Genel Kurul tarafından seçilen Genel Sekreteri tarafından yönetilmektedir. Yürütme göreviye Yönetim Kurulu’na (Governing Board) aittir.

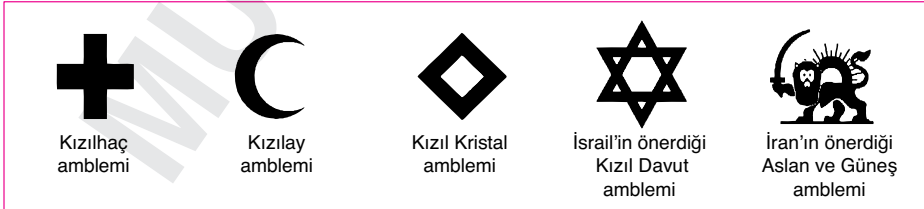
Eleştiriler

Bu kapsamdaki yapılara, bileşenlere ve hatta “Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu”na kuruluşundan bu yana yöneltilen en ciddi eleştirilerin başında, “yardım” sürecinde kimi dinî, siyasi, kültürel ve ideolojik kötüyü kullanmalarının önüne geçme konusunda yeterli özenin her zaman gösterilmediği gelmektedir.

Amblem Sorunu

Cenevre sözleşmeleriyle tanınan Kızılhaç ve Kızılay sembollerine İran ve İsrail itiraz etmiştir.

Günümüzde çatışma alanında ilgili “dokunulmazlık” statüsünü kazandıracak şekilde kullanılabilen 3 amblemin (“Kızılhaç”, “Kızılay” ve “Kızıl Kristal”) olduğunu ve bunlardan sonuncusunun da fiilen örneğin “Kızıl Davut Yıldızı”nın kullanımına da imkân tanıyacak şekilde benimsendiğini söylemek mümkündür.

Türkiye Kızılayı

11 Haziran 1868 tarihinde “Mecruhin ve Mardayı Askeriyeeye imdat ve Muavenet Cemiyeti (Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti)” adıyla kurulan Kızılay, 1877’de “Osmanlı Hilaliahmer Cemiyeti”, 1923’te “Türkiye Hilaliahmer Cemiyeti”, 1935’te “Türkiye Kızılay Cemiyeti” ve 1947’de de “Türkiye Kızılay Derneği” adını almıştır. Kuruluşa “KIZILAY” adını Atatürk vermiştir.

AÇIKLAMALI SORULAR

1. Aşağıdakilerden hangisine göre, devletlerarası anlaşmalarla kurulmamış bütün uluslararası örgütler "hükümet dışı örgüt" olarak kabul edilmektedir?

- A) Dünya Bankası
- B) Birleşmiş Milletler
- C) Uluslararası Af Örgütü
- D) NATO
- E) OECD

AÇIKLAMA

BM'ye göre devletlerarası anlaşmalarla kurulmamış bütün uluslararası örgütler, hükümet dışı örgüt olarak kabul edilir. BM çerçevesinde hükümet dışı örgütlere ilişkin ilk karar bu tür yapılanmalarla ilgili konularda danışma ihtiyacının yaygınlaşmasıyla 1996 yılında alınmıştır.

YANIT: B

2. Aşağıdakilerden hangisi Avrupa Konseyi'nin hükümet dışı uluslararası örgütlerin tanımlanmasında kullanılan ölçütler arasında yer almaz?

- A) Kâr amacı gütmeme
- B) En az iki devlette faaliyet gösterme
- C) Taraf bir devlet iş hukukuna uygun kurulmama
- D) Uluslararası yarar gütmeme
- E) Taraf devletlerden birinde merkezi olma

AÇIKLAMA

AK'nin 1986'da hazırladığı 24 Sayılı Sözleşmede belirtilen ölçütler;

- Kâr amacı gütmeme
- En az iki devlet iş hukukuna uygun kurulma
- Uluslararası yarar gütmeme
- Taraf devletlerden birinde merkezi olmasıdır.

YANIT: C

3. Hükümetler tarafından toplumdaki ziyade hükümetin çıkarlarına hizmet etmek için "gerçek" hükümet dışı örgütlere karşı kurulan örgütlere ne ad verilir?

- A) RINGO
- B) GONGO
- C) BINGO
- D) Business-oriented
- E) Religious-oriented

AÇIKLAMA

Hükümetler tarafından toplumdaki ziyade hükümetin çıkarlarına hizmet etmek için "gerçek" hükümet dışı örgütlere karşı kurulan örgütlere (government-oriented NGOS) (GONGO) denmektedir.

Dinî oluşumların cemaatlerinin dar çıkarlarını gerçekleştirmek amacıyla kurduğu sivil kuruluşlara RINGO (religious-oriented NGOS) denmektedir.

İş çevreleri/sermaye tarafından kurulan/desteklenen hükümet dışı örgütlere BINGO (business-oriented NGOS) denmektedir.

YANIT: B

4. Aşağıdakilerden hangisi Uluslararası Af Örgütü'nün misyonları arasında yer almaz?

- A) İşkenceye son verme
- B) Kitle imha silahlarının kullanımının engellenmesi
- C) İdam cezasının kaldırılması
- D) Fikir mahkûmlarının, sığınmacıların ve göçmenlerin sorunları ve hakları
- E) Siyasi suçluların hakları

AÇIKLAMA

Uluslararası Af Örgütü'nün misyonları:

- Kadınların, çocukların, azınlıkların ve yerel halkların hakları,
- İşkenceye son verme,
- İdam cezasının kaldırılması,
- Fikir mahkûmlarının, sığınmacıların ve göçmenlerin sorunları ve hakları,
- Siyasi suçluların hakları,
- İnsan onurunun korunmasıdır.

YANIT: B

5. **Vizyonu, her insanın İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi tarafından kabul edilen insan haklarına ve diğer tüm uluslararası insan hakları standartlarına erişebilmesini sağlamak olan örgüt hangisidir?**
- A) Uluslararası Af Örgütü
B) İnsan Hakları İzleme Örgütü
C) Yeşil Barış Örgütü
D) İnsan Hakları Komisyonu
E) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AÇIKLAMA

Uluslararası Af Örgütü'nün vizyonu, insan haklarına ve diğer tüm uluslararası insan hakları standartlarına erişebilmesini sağlamaktır.

YANIT: A

6. **Hükümet dışı örgütlerde, örgüt temsilcilikleri buldukları ülkede hak ihlaline uğrayanlarla ilgili raporlama yapılmaması ilkesi hangisidir?**
- A) Eşitlik Kuralı
B) Ayrıcalık Kuralı
C) Ülke Kuralı
D) Sabit Kural
E) Af Kuralı

AÇIKLAMA

UAÖ'nün kendisini benzer birçok hükümet dışı örgütten ayıran en önemli çalışma ilkesi, "ülke kuralı"dır (Work on Own Country Rule - WOOC). Bu kurala göre, örgüt temsilcilikleri buldukları ülkede hak ihlaline uğrayanlarla ilgili raporlama yapmamaktadır.

YANIT: C

7. **1978'den itibaren kurulan bir dizi insan hakları örgütünün 1988'de tek bir şemsiye altında toplanmasıyla oluşturulan örgüt hangisidir?**
- A) Kızılay
B) Kızılhaç
C) Uluslararası Af Örgütü
D) İnsan Hakları İzleme Örgütü
E) Yeşil Barış Örgütü

AÇIKLAMA

İnsan Hakları İzleme Örgütü, bir dizi insan hakları örgütünün 1988'de tek bir şemsiye altında toplanmasıyla oluşturulmuştur.

YANIT: D

8. **I. Batılı devletlerin insan hakları ihlallerine yoğunlaşması
II. Bağışçıların önemli bir kısmının Batılı olması
III. Batılı devletlerin müttefiklerine daha anlayışla yaklaştığı
IV. Kültürel-yerel değerlere dikkat edilmediği**
Yukarıdakilerden hangisi Uluslararası Af Örgütü'ne yöneltilen eleştiriler arasında sayılabilir?

- A) I ve II
B) II ve III
C) I, II ve III
D) II, III ve IV
E) I, II III ve IV

AÇIKLAMA

Hepsi Uluslararası Af Örgütü'ne yöneltilen eleştirilerdendir.

YANIT: E

9. Aşağıdakilerden hangisi “ülke kuralı”nın amacıdır?

- A) Faaliyetlerin tarafsızlığını ve baskı altında olmadan gerçekleştirildiğini göstermek
- B) İnsan Hakları mücadelesini “milli” hale getirmek
- C) Aktivistleri desteklememek
- D) Gönüllülerin baskı altında çalışmasını sağlamak
- E) Yürütülen faaliyetlerin tarafsızlığını ortadan kaldırmak

AÇIKLAMA

“Ülke kuralı”nın amacı; Yürütülen faaliyetlerin tarafsızlığını teminat altına almak ya da bu manada örgüt içine ve/veya dışına teminat vermek ve üyelerle gönüllü-profesyonel tüm çalışanların herhangi bir baskı olmadan çalışmasını garanti altına almak.

YANIT: A

10. Aşağıdakilerden hangisi İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW)’nin yaptığı çalışmalardan değildir?

- A) Sansürün önlenmesi
- B) Kara mayınlarının yasaklanması
- C) Çocuk Askerlerin Durumu
- D) Grevin yasaklanması
- E) Misket bombalarının yasaklanması

AÇIKLAMA

HRW, insan hakları örgütlerinin çalıştığı genel insan hakları konularının yanı sıra çocuk askerlerin durumu, kara mayınlarının ve misket bombalarının yasaklanması, sansürün önlenmesi vb. konularda yaptığı çalışmaları da özellikle vurgulamaktadır.

YANIT: D

11. 1972 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı neticesinde imzalanan, “çevre hakkı” konusunda uluslararası düzeydeki ilk ve en önemli belge hangisidir?

- A) Stockholm Deklarasyonu
- B) Cenevre Sözleşmesi
- C) Londra Sözleşmesi
- D) Ankara Mutabakatı
- E) Asuncion Antlaşması

AÇIKLAMA

1972 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı neticesinde imzalanmış olan Stockholm Deklarasyonu, “çevre hakkı” konusunda uluslararası düzeydeki ilk ve en önemli belgedir.

YANIT: A

12. Greenpeace eylemlerini genellikle ne şekilde gerçekleştirmektedir?

- A) Engelleme
- B) Tepkisizlik
- C) Tanıklık etme
- D) Seyirci olmama
- E) Şov yapma

AÇIKLAMA

Greenpeace’in en önemli eylem biçimi, “tanıklık etme”dir. Buna göre, aktif bir eylem tarzından çok itiraz edilen, dikkat çekilmek istenen uygulamaların olduğu mekânlarda genelde sadece hazır bulunarak ve/veya pasif direniş yöntemleriyle konunun gündeme gelmesi ve tartışılması amaçlanmaktadır.

YANIT: C

13. Aşağıdakilerden hangisi Cenevre Sözleşmeleri ve Ekli Protokollerle tanınan Kızılhaç ve Kızılay amblemlerine ciddi itirazlarda bulunan ülkelerden biridir?

- A) İsrail
- B) İsviçre
- C) ABD
- D) İngiltere
- E) İsveç

AÇIKLAMA

Kızılay ve Kızılhaç amblemine en ciddi itirazlar tarihî “Kızıl Aslan ve Güneş” (The Red Lian and Sun) amblemini kullanmak isteyen İran ile “Kızıl Davut Yıldızı”nı (Magen David Adom) kullanmak isteyen İsrail’den gelmiştir.

YANIT: A

ÇIKMIŞ SORU

2015-TEK DERS

14. Aşağıdakilerden hangisi bir hükümet-dışı uluslararası örgüttür?

- A) Ekonomik ve Sosyal Konsey
- B) Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı
- C) Uluslararası Para Fonu
- D) İnsan Hakları İzleme Örgütü
- E) Dünya Bankası

AÇIKLAMA

İnsan Hakları İzleme Örgütü, hükümet dışı uluslararası örgüttür.

YANIT: D

ÇIKMIŞ SORU

2013-TEK DERS

15. Aşağıdakilerden hangisi Uluslararası Af Örgütü’nü benzer yapılardan ayıran çalışma ilkesidir?

- A) Ülke kuralı
- B) Ulusal işlem kuralı
- C) Parson yasası
- D) Tanıklık etme kuralı
- E) En çok kayırılan ülke kuralı

AÇIKLAMA

Uluslararası Af Örgütü’nün benzer yapılardan ayıran çalışma ilkesi, ülke kuralıdır.

YANIT: A

ÇÖZÜMLÜ

DENEME SORULARI

?

1. Aşağıdakilerden hangisi sivil toplum kuruluşlarının aldığı eleştirilerden değildir?

- A) Mevcut düzenin açıklarını kapatarak kendisini idame ettirmesi için yönlendirildiği
- B) Toplumun “gazını alma” işlevi gördüğü
- C) Halka dayalı olduğu
- D) “Neo-liberalizmin araçları” olarak faaliyet gösterdiği
- E) Sadece insani açıdan faaliyet göstermediği

2. Uluslararası Af Örgütü’yle ilgili bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Bir dizi insan hakları örgütünün 1988’de tek bir şemsiye altında toplanmasıyla oluşturulmuştur.
- B) Ulaştığı kapsama alanı, hem etkinliği hem de tanınırlığı ve bilinirliği açısından en önde gelen hükümet dışı örgütlerdendir.
- C) 28 Mayıs 1961’de The Observer’da Peter Benenson imzasıyla yayınlanan “The Forgotten Prisoners” makalesiyle başladığı kabul edilen bir süreçle kurulmuştur.
- D) “Fikir suçluları”nın mahkûmiyetlerinin son bulması ve serbest bırakılmaları yönünde ilerletilen kampanyalarla elde edilen başarılar ve artan destekle de faaliyetlerini zamanla diğer insan hakları ihlalleriyle de ilgilenme şeklinde sürdürmüştür.
- E) Fikir, düşünce ve ifade özgürlüğü kapsamında kovuşturmaya uğrayan ve özgürlüğü kısıtlananların haklarını savunmak amacıyla yola çıkmıştır.

3. Aşağıdakilerden hangisi UAÖ'nün yürüttüğü aktif kampanyaların konularından değildir?

- A) İşkence ve kötü muameleye son verilmesi, idam cezasının kaldırılması
- B) Suçu ne olursa olsun tüm siyasi mahkûmların serbest bırakılması,
- C) Kadınlara karşı şiddetin ve ayrımcılığın durdurulması
- D) Göçmenlerin ve sığınmacıların haklarının korunması,
- E) Küresel silah ticaretinin düzenlenmesi ve terörle mücadelenin adaletten ayrılmadan yürütülmesi

4. UAÖ'nün en üst düzey yönetim organı hangisidir?

- A) Uluslararası Konsey
- B) Uluslararası Yürütme Komitesi
- C) Sekreteryası
- D) Genel Sekreter
- E) Genel Başkan

5. UAÖ faaliyetlerinin UAÖ statüsüne, ilkelerine ve Uluslararası Konsey tarafından belirlenen genel politikalara uygun bir şekilde yürütülmesini gözetlemek, denetlemek ve sağlamak hangisinin görevidir?

- A) Uluslararası Konsey
- B) Uluslararası Yürütme Komitesi
- C) Sekreteryası
- D) Genel Sekreter
- E) Genel Başkan

6. Aşağıdakilerden hangisi Uluslararası Af Örgütüne yönetilen olumsuz eleştiriler arasında yer almaz?

- A) Kültürel - yerel değerlere dikkat edilmediği
- B) Batılı devletlerin dış politika önceliklerine ve uygulamalarına paralel hareket etmediği
- C) Güvenlik - insan hakları dengesini iyi okuyamaması
- D) Batılı devletlere ve müttefiklerine insan hakları ihlalleri konusunda daha anlayışlı yaklaşması
- E) Nefret söylemindeki eylemlerin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceğini açıklaması

7. Yeşil Barış'ı olgunlaştıran nükleer karşıtı eylemler nerede düzenlenmiştir?

- A) Stockholm
- B) Vancouver
- C) Londra
- D) Osaka
- E) Ottawa

8. Aşağıdakilerden hangisi Greenpeace'e yönelik eleştirilerden değildir?

- A) Eylemlerle isimlerinin zarar görmesini istemeyen şirketlerin yüklü miktarlarda bağışlar yaptığı
- B) Profesyonel çalışanların maaşları
- C) Harcamaların düşük miktarda olduğu
- D) Örgüt çalışanlarının özellikle çevresel tahribatlarına dikkat çekilen çokuluslu şirketler tarafından çeşitli baskı yöntemleriyle sindirilmeye çalışıldığı
- E) Çevresel duyarlılıkların "aynı yöntemlerle sanayileşme sırası kendilerine gelmişken" gündeme getirilmesinin Batı'nın bir oyunu olduğunun düşünülmesi

9. Türkiye Kızılay Derneği ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) İlk adı Mecruhin ve Mardayı Askeriyeye İmdat ve Muavenet Cemiyeti'dir.
- B) İlk olarak 1868 yılında kurulmuştur.
- C) İstedığı zamanda yardım ve bağış toplama yetkisine sahiptir.
- D) Tüzüğü Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe sokulmuştur.
- E) 1923'de Türkiye Kızılay Derneği adını almıştır.

10. Aşağıdaki Greenpeace oluşumlarından hangisi uluslararası yapılanmadan bağımsız faaliyet göstermektedir?

- A) Londra
- B) Fransa
- C) İsviçre
- D) Almanya
- E) Belçika

11. Uluslararası Kızılhaç Komitesi hangi ülkenin kuruluşudur?

- A) ABD
- B) İngiltere
- C) İsviçre
- D) İsveç
- E) Kanada

12. Tespit edilen insan hakları ihlalleri ışığında ihlalcı devletler üzerinde uluslararası baskı kurulmasını ve ilgili devletin bu kapsamda uygun önlemler almasını sağlamak aşağıdaki örgütlerden hangisinin temel hedefidir?

- A) Uluslararası Af Örgütü
- B) İnsan Hakları İzleme Örgütü
- C) Yeşil Barış
- D) Dünya Sağlık Örgütü
- E) Birleşmiş Milletler

13. Uluslararası Af Örgütü'nün en üst düzey yönetim organı olan Uluslararası Konsey aşağıdakilerden hangisinde faaliyet göstermektedir?

- A) Paris
- B) NewYork
- C) Berlin
- D) Londra
- E) Brüksel

14. Aşağıdakilerden hangisi Greenpeace'in çalışmalarında bulunduğu konulardan değildir?

- A) Okyanuslar ve yaşlı ormanların korunması,
- B) Yenilenebilir enerjilerin teşvik edilmesi,
- C) Nükleer silahlanma ve nükleer kirliliğe son verilmesi,
- D) Zehirli kimyasalların ortadan kaldırılması,
- E) Genleri ile oynanmış organizmaların doğaya bırakılması

15. I. Kızılhaç
II. Kızılay
III. Kızıl Aslan ve Güneş
IV. Kızıl Kristal

Günümüzde çatışma alanında ilgili "dokümanlık" statüsünü kazandıracak şekilde kullanılan amblemler arasında yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri yer alır?

- A) I ve II
- B) I, II ve III
- C) I, II ve IV
- D) II, III ve IV
- E) I, II, III ve IV

**ÇÖZÜMLÜ DENEME
SORULARI YANITLARI**

1. **C** Sivil toplum kuruluşlarının, mevcut düzenin açıklarını kapatarak kendisini idame ettirmesi için yönlendiren, bu anlamda da toplumun “gazını alma” işlevi gören ve “halka dayalı alternatifler” olarak ziyade “neo-liberalizmin araçları” olarak faaliyet gösteren yapılanmalar olduğu yönünde eleştiriler getirilmektedir.
2. **A** Bir dizi insan hakları örgütünün 1988’de tek bir şemsiye altında toplanmasıyla oluşturulan örgüt İnsan Hakları İzleme Örgütüdür.
3. **B** UAÖ’nün yürüttüğü aktif kampanyaların konularından biri, “şiddete başvurmamış siyasi mahkumların serbest bırakılması”dır.
4. **A** Uluslararası Konsey, UAÖ’nün en üst düzey yönetim organıdır.
5. **B** Uluslararası Yürütme Komitesi’nin görevi, faaliyetlerin UAÖ statüsüne, ilkelerine ve Uluslararası Konsey tarafından belirlenen genel politikalara uygun bir şekilde yürütülmesini gözetlemek, denetlemek ve sağlamaktır.
6. **E** Danimarka’da patlak veren “karikatür krizi” konusunda farklı tutum olarak nefret söylemindeki eylemlerin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceğini açıklaması, UAÖ’ne yöneltilen olumsuz eleştiriler arasında yer almaz.
7. **B** Yeşil Barış’ı olgunlaştıran nükleer karşıtı eylemler Vancouver (Kanada)’da düzenlenmiştir.
8. **C** Greenpeace’e yönelik eleştirilerden biri de Greenpeace harcamalarının çok ciddi miktarlarda olduğu yönündedir.
9. **E** Türkiye Kızılay Derneği adını 1947’de almıştır.
10. **A** Londra ve ABD’de faaliyet gösteren Greenpeace oluşumları uluslararası yapılanmadan bağımsız faaliyet göstermektedir.
11. **C** Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC), uluslararası bir örgüt değil, bir İsviçre kuruluşudur.
12. **B** İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) temel hedefini, ortaya çıkarılan insan hakları ihlalleri ışığında ihlalcı devletler üzerinde uluslararası baskının artırılması ve ilgili devletlerin bu kapsamda uygun ve etkin önlemleri almasının sağlanması olarak açıklamaktadır.
13. **D** Uluslararası Af Örgütünün en üst düzey yönetim organı, Uluslararası Konsey Londra’da faaliyet göstermektedir.
14. **E** Greenpeace’in çalışmalarında bulunduğu konulardan biri de Genleri ile oynanmış organizmaların doğaya bırakılmasının önlenmesidir.
15. **C** Çatışma alanlarında dokunulmazlık statüsü kazandırarak amblemler;
 - Kızılhaç
 - Kızılay
 - Kızıl Kristal’dir.
 Kızıl Aslan ve Güneş amblemini kullanmak isteyen İran, 1980’de Kızılay’la değişmiştir.

**DÖNEM SONU
DENEME SINAVI - 1**

1. **Birleşmiş Milletler Bildirisi o sırada bağımsız olmasa da hepsi aynı tarafta savaşan kaç ülke tarafından ilan edilmiştir?**
 - A) 20
 - B) 21
 - C) 26
 - D) 30
 - E) 34
2. **Aşağıdakilerden hangisi Birleşmiş Milletler Örgütü'nün nispeten geri planda kaldığı, özellikle iki süper gücün mücadelesi içinde etkisizleştiği dönemdir?**
 - A) 1970 ve 1980'ler
 - B) 1940 ve 1950'ler
 - C) 1950 ve 1960'lar
 - D) 1960 ve 1970'ler
 - E) 2000 ve 2010'lar
3. **SSCB'nin dağılmasından sonra onun yerini alan ardıl devlet aşağıdakilerden hangisidir?**
 - A) Kazakistan
 - B) Ukrayna
 - C) ABD
 - D) Türkmenistan
 - E) Rusya Federasyonu
4. **Aşağıdaki devletlerden hangisi Rusya Federasyonu'nun "yakın çevre" olarak tanımladığı devletlerden biri değildir?**
 - A) Kazakistan
 - B) Estonya
 - C) Gürcistan
 - D) Ermenistan
 - E) Ukrayna

5. **Milletler Cemiyeti ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?**
 - A) Birinci Dünya Savaşı'nın ardından İsviçre'de 10 Ocak 1920 tarihinde kurulmuştur.
 - B) Ülkeler arasında yaşanabilecek sorunları barışçıl yollarla çözmeyi amaçlayan bir örgüttür.
 - C) Günümüzdeki Birleşmiş Milletler'in de temelini oluşturmaktadır.
 - D) İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasını engelleyememesi üzerine 18 Nisan 1946 tarihinde dağılmıştır.
 - E) Bu girişimin arkasında dönemin İngiltere Başbakanı Winston Churchill vardır.
6. **Aşağıdakilerden hangisi Avrupa'da birlik fikrine katkıda bulunan örgütler arasında yer almaz?**
 - A) OECD
 - B) Briand Planı
 - C) OECC
 - D) Brüksel Paketi
 - E) Avrupa Konseyi
7. **Aşağıdakilerden hangisi Avrupa Konseyi'nin üye ülkelerin parlamenterlerinden oluşan ve bir danışma organı statüsünde yer alan organdır?**
 - A) Parlamenter Meclisi
 - B) Bakanlar Komitesi
 - C) Daimi Temsilcilik
 - D) Yerel ve bölgesel Yönetim Konseyi
 - E) Adaletin Etkinliği Komisyonu

8. Aşağıdakilerden hangisi Avusturya'nın egemen bir devlet olduğunu belirten Avusturya Devlet Anlaşmasını imzalayan ülkeler arasında yer almaz?

- A) Birleşik Krallık
- B) ABD
- C) Macaristan
- D) Sovyetler Birliği
- E) Fransa

9. Aşağıdakilerden hangisi Berlin Duvarının yıkılışı sonrasında IMF'nin politik önceliği haline gelmiştir?

- A) Kalkınma yardımları
- B) Geçiş ekonomileri
- C) Serbest ticaretin gelişmesi
- D) Gelir eşitsizliklerinin azaltılması
- E) Yolsullukla mücadele

10. Bretton Woods ikizleri olarak tanınan uluslar arası ekonomik örgütler aşağıdakilerden hangisinde birlikte ve doğru olarak verilmiştir?

- A) IDA ve IFC
- B) MIGA ve ICSID
- C) GATT ve ILO
- D) BM ve Dünya Bankası
- E) IMF ve Dünya Bankası

11. 1961 yılında OECC'nin yerine geçerek tüm batılı sanayileşmiş ülkeleri bir çatı altında toplayan uluslar arası işbirliği kuruluşu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) DTÖ
- B) ICSID
- C) GATT
- D) MIGA
- E) OECD

12. Aşağıdakilerden hangisi Latin Amerika'da üye ülkeler arasında tam bir ticaret serbestisine ulaşılmasını sağlayamamış ve başarısız bir girişimdir?

- A) ALADI
- B) LAFTA
- C) MERCOSUR
- D) And Topluluğu
- E) EFTA

13. ASEAN'ın en üst düzey yönetim organı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Zirve
- B) Eşgüdüm Konseyi
- C) Sektörel Bakanlar Organı
- D) Sekretarya
- E) Daimi Temsilciler Komitesi

14. Bütün üyelerin aynı anda entegrasyonu derinleştirecek adımları atmasını beklemek yerine, bazı ülkelerin bütünleşmeyi daha ileriye taşımalarına ne ad verilir?

- A) Gecikmeli bütünleşme
- B) Çok vitesli bütünleşme
- C) Geri vitesli bütünleşme
- D) Dikey bütünleşme
- E) Yatay bütünleşme

15. Aşağıdakilerden hangisi Sui Generis (Kendine Özgü) uluslararası örgütlenmeler arasında yer almaz?

- A) Bağımsız Devletler Topluluğu
- B) İslam İşbirliği Örgütü
- C) Şangay İşbirliği Örgütü
- D) Afrika Birliği
- E) Arap Birliği

16. İslam Konferansı Örgütü'nün kurucu metni aşağıdaki toplantıların hangisinde kabul edilmiştir?

- A) Karaçi toplantısı
- B) Cidde toplantısı
- C) Rabat toplantısı
- D) Kahire toplantısı
- E) Amman toplantısı

17. Aşağıdakilerden hangisi Arap Birliği'nin gözlemci üyeleri arasında yer almaz?

- A) Türkiye
- B) Hindistan
- C) Eritre
- D) Brezilya
- E) Venezuela

18. İş çevreleri-sermaye tarafından kuruldu-ğu-desteklendiği savunulan sivil toplum kuruluşlarına ne ad verilir?

- A) Religious-oriented
- B) Government-oriented
- C) RINGO
- D) GONGO
- E) BINGO

19. Aşağıdakilerden hangisi HRW'ye yöneltilen eleştiriler arasında yer almaz?

- A) Ülke kuralını benimsemesi
- B) ABD'de vergi muafiyetine sahip olması
- C) Tarihindeki en büyük bağışçısı olan George Soros'un HRW'ye ilgisi
- D) Masa başı çalışmanın HRW'nin çalışmalarının sağlıklı olmasını engellemesi
- E) Yapılan bağışların yoğunlukla Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'dan gelmesi

20. Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu hangi ülke Kızılhaçlarının desteğiyle kurulmuştur?

- A) ABD ve İsviçre
- B) ABD ve İngiltere
- C) İsviçre ve İngiltere
- D) ABD ve İsveç
- E) İsveç ve İngiltere

YANITLAR

1. C	6. A	11. E	16. B
2. A	7. A	12. B	17. A
3. E	8. C	13. A	18. E
4. B	9. B	14. B	19. A
5. E	10. E	15. D	20. B

DÖNEM SONU
DENEME SINAVI - 2

1. Aşağıdakilerden hangisi BM'de ana organlara yardımcı olan alt organlardan biridir?
 - A) Uluslararası Çalışma örgütü
 - B) UNİCEF
 - C) Uluslararası Hukuk Komisyonu
 - D) Ekonomik ve Sosyal Konsey
 - E) UAD
2. Aşağıdakilerden hangisi "barışa yönelik tehdit" belirlemesi yapıldıktan sonra VII. Bölüm çerçevesinde zorlama operasyonu uygulanan devlettir?
 - A) Somali
 - B) Kuzey Kore
 - C) Suriye
 - D) Kuveyt
 - E) Irak
3. KGAÖ organları kararlarını alırken aşağıdaki yöntemlerden hangisini kullanır?
 - A) Referandum
 - B) Oy çokluğu
 - C) Oydaşma
 - D) Nitelikli çoğunluk
 - E) Basit çoğunluk
4. KGAÖ'nün en üst düzey organı aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Genel sekreter
 - B) Ortak karargah
 - C) Savunma Bakanı
 - D) Kolektif Güvenlik Konseyi
 - E) Dış İşleri bakanları Konseyi

5. Aşağıdakilerden hangisi ilk kurulan ve çağdaş uluslararası örgütlerin öncülü niteliği taşıyan örgüttür.
 - A) Avrupa Uyumu
 - B) Zolverein
 - C) Merkezi Komisyon
 - D) Milletler Cemiyeti
 - E) Birleşmiş Milletler
6. Fonksiyonel işbirliği ve örgütlenme konusundaki tespitleri uluslararası rejim teorisyenleri tarafından da kullanılan yazar aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Mitrany
 - B) Haas
 - C) Keohane ve Nye
 - D) Deutch
 - E) Schuman
7. Aşağıdakilerden hangisi AGİT'in başlıca amaçları arasında yer almaz?
 - A) Güvenliğin 3 boyutunda da ilke, norm ve standartlar geliştirmek
 - B) Yükümlülüklerin uygulanma durumlarını izlemek
 - C) Katı bir müzakere ve siyasal diyalog formu teşkil etmek
 - D) Üye devletlerin demokratikleşme çabalarına destek vermek
 - E) Üye devletlerin insan haklarına saygı çerçevesindeki çalışmalarına yardım işlevi üstlenmek
8. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hangi yıl yürürlüğe girmiştir?
 - A) 1949
 - B) 1950
 - C) 1951
 - D) 1953
 - E) 1957

9. IMF'nin üyelerine vermiş olduğu fonların kuruma geri dönmesini sağlayacak politikaların ilgili ülkelerce izlenmesi zorunluğunu getirmesi aşağıdakilerden hangisini ifade eder?
- A) Eşit kabul hakkı
B) Genişletilmiş kullanım
C) Çekme hakkı
D) Şartlılık politikası
E) Kredi dilimleri
10. Dünya Bankası Başkanını aşağıdaki ülkelerden hangisi belirler?
- A) Almanya
B) Fransa
C) ABD
D) İngiltere
E) Japonya
11. Orta gelir düzeyindeki ve düşük gelirli ama kredibilitesi olan ülkelerin hükümetlerine finansman desteği sağlayan uluslar arası örgüt aşağıdakilerden hangisidir?
- A) IBRD
B) IDA
C) MIGA
D) IFC
E) ICSID
12. Aşağıdakilerden hangisi bölgesel ticaret anlaşmalarının en yaygın biçimlerinden biridir?
- A) Gümrük birliği
B) Ekonomik birlik
C) Parasal birlik
D) Ticari birlik
E) Siyasi birlik
13. Aşağıdakilerden hangisi MERCOSUR'un kurucu üyeleri arasında yer almaz?
- A) Bolivya
B) Uruguay
C) Paraguay
D) Venezüella
E) Arjantin
14. Aşağıdakilerden hangisi APEC üyesi ülkeler arasında yer almaz?
- A) Kanada
B) Brezilya
C) Papua Yeni Gine
D) Rusya
E) Singapur
15. Karabağ üzerine yaşanan çatışmalar aşağıdaki ülkelerden hangileri arasında yaşanmıştır?
- A) Rusya Federasyonu ve Ukrayna
B) Gürcistan ve Ermenistan
C) Azerbaycan ve Ermenistan
D) Rusya Federasyonu ve Azerbaycan
E) Özbekistan ve Ukrayna
16. 2001 yılında İyi Komşuluk, Dostluk ve İşbirliği Antlaşması imzalayan ülkeler aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?
- A) Rusya Federasyonu ve Çin
B) Rusya Federasyonu ve Özbekistan
C) Çin ve Özbekistan
D) Çin ve Japonya
E) Rusya Federasyonu ve Japonya

17. Aşağıdakilerden hangisi İslam İşbirliği Örgütü'nün 2016 - 2025 yıllarını kapsayacak 10 yıllık eylem programında belirlenen hedefleri arasında yer almaz?

- A) Terörizm ve İslamfobi ile mücadele
- B) Başta Filistin sorunu olmak üzere çatışmaların önlenmesi ve çözümü
- C) Afrika'da yoksullukla mücadele
- D) Müslüman devletler arasında siyasi birliğin oluşturulması
- E) Bilim ve teknoloji alanında ortak çalışmalar yapılması

18. Dini oluşumların dar çıkarlarını gerçekleştirmeye amacıyla kurulduğu savunulan sivil toplum kuruluşlarına ne ad verilir?

- A) RINGO
- B) GONGO
- C) BINGO
- D) Business-oriented
- E) Government-oriented

19. Aşağıdakilerden hangisi gelişme yolunda olan ülkelerin Yeşil Barış'a yönelik temel eleştirisidir?

- A) Yeşil Barış'ın kurucularının ABD'li olması
- B) Sanayileşmiş-Batılı ülkelerin, sanayileşmeye çalışan ülkelerin çabalarına engel olmaya çalışması
- C) Yeşil Barış'ın sadece gelişmiş ülkelerle ilgilenmesi
- D) Dünya üzerinde enerji taşımacılığını yönlendirmesi
- E) Yeşil Barış'ın temel gıda fiyatlarına yönelik spekülasyonlar yapması

20. Aşağıdakilerden hangisi "Hükümet dışı uluslararası örgütleri" ifade eder?

- A) Birden fazla ülkeden üyelerin yer aldığı sivil toplum örgütleridir.
- B) Birden fazla ülkede şubesi bulunan sivil toplum örgütleridir.
- C) Devletlerin kurduğu, yürüttüğü kurumların dışında ortaya çıkan uluslararası sivil yapılardır.
- D) Belirli bir amaca yönelik faaliyet gösteren örgütlerdir.
- E) Üyelerine kâr payı dağıtan sivil toplum kuruluşlarıdır.

MURAT YAYINLARI

YANITLAR

1. C	6. A	11. A	16. A
2. A	7. C	12. A	17. D
3. C	8. D	13. A	18. A
4. D	9. D	14. B	19. B
5. C	10. C	15. C	20. C

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Uluslararası Örgütler ders kitabı.